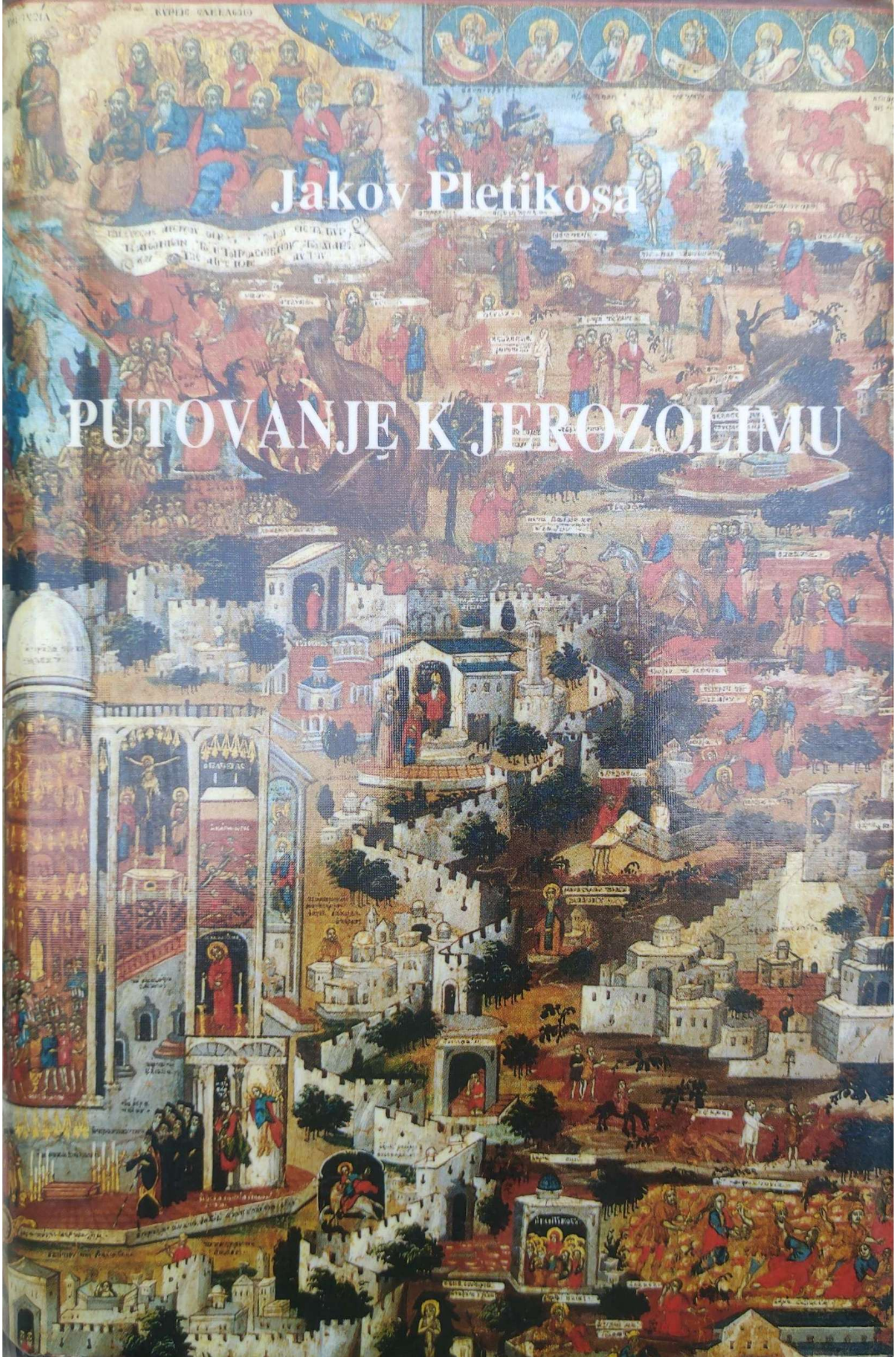

Jakov Pletikosa

PUTOVANJE K JEROZOLIMU

Knjižnica Lastovanja

Jela Godlar: Helka Stapp i njene sanje
Vesna Gulin: Nova biologija
Josip Lača: Nema mira među maslinama
Vinko Nikolić: Opjevani grad
Slavica Vlahov: Zrnca, kamenčići, kalež
(zajedno s MH Šibenik)
Stjepan Gulin: Riječi
Sineva Kukoč: Orfika
(zajedno s Književnim krugom Split)
Zoran Kolombo: Sve će opet biti
Arsen Dedić: Slatka smrt
Stanko Ferić: Kamen za mozaik
Mladen Petrovečki: Zloduh
Krste Juras, Marija Braut: Dalmacija u mom oku
Vesna Parun: Kukljo, Mukljo, Tanana i Glog
Olja Runjić: Ako ova usta potrošim
Grozdana Cvitan: z.p. Raj
Mladen Bjažić: Ispo leroja
Vesna Mrša: Preko
Jakša Fiamengo: Morska i druga mora
(zajedno sa Šibenskim kazalištem)
Stjepan Gulin: Mozartissimo
(zajedno s MH Šibenik)
Enes Kišević: Djeca su druga polovica duge
(zajedno sa Šibenskim kazalištem)
Vesna Gulin: Lica iznad dječjih kolica

Knjižnica Bašćina

Ivan Tomko Mrnavić: Govor na pogrebu
Fausta Vrančića
Faust Vrančić: Novi strojevi
(zajedno s Novim Liberom)
Jakov Armolušić: Slava ženska
Faust Vrančić: Život nikoliko izabranih divic
Ana Vidović: Anka i Stanko
Juraj Divnić: Pismo papi Aleksandru VI.
* * * Sentimentalni odgoj. Antun i Faust Vrančić
Mate Zoričić: Aritmetika
Antun Zorčić: Vila dalmatinska
Ivan Lukačić: Sacrae cantiones
(zajedno s MIC Koncertne direkcije Zagreb)
Jakov Pletikosa: Putovanje k Jerozolimu god. 1752.

Jakov Pletikosa

PUTOVANJE K JEROZOLIMU GOD. 1752.

Knjižnica Baščina
Urednik: Milivoj Zenić

Ilustracija na ovitku:
Jeruzalem, 18. st., Muzej grada Šibenika (detalj)

Jakov Pletikosa

PUTOVANJE K JEROZOLIMU GOD. 1752.

Priredili
Josip Lisac
Mirjana Šokota

Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić"
Šibenik, 2000.

61875
820.2-99

I.

Pogled u pitanje obradbe Jakova Pletikose u dosadanjoj literaturi najprije se zaustavlja na 1888. godini kada je Stipan Zlatović u Zagrebu objavio knjigu *Franovci Države Presvet. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji.* Mogli su čitatelji te knjige pročitati i dosta podataka o Jakovu Pletikosi, pa i to da se bavio pisanjem. Poneki je podatak iz Zlatovićeva djela netočan, a o putopisu *Putovanje k Jerozolimu god. 1752.* uopće ne govori. Autor zapravo navodi što je u svom rukopisnom djelu o Pletikosi napisao Josip Glumčević, provincijal dalmatinske franjevačke provincije na početku 19. stoljeća. Zgodno je već ovdje napomenuti da Zlatović piše o Jakovu Pletikosi, kako se i poslije dosta pisalo, ali i da neki autori govore o Jakovu Pletikosiću, a mi smo se opredijelili za ime i prezime Jakov Pletikosa, kako čitamo i na rukopisu njegova putopisa.

I Ante Crnica u djelu *Naša Gospa od zdravlja i njezina slava* (Šibenik 1939.) iznosi poznate mu činjenice o Pletikosinu životu i radu, pri čemu se služio rukopisnim djelom Petra Bačića "Nekrolog. Spomen-knjiga svih pokojnih franovaca provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji od davnijih godina do god. 1925." No već prije Crnice pisao je Stanko Petrov u knjizi *Znameniti i zaslužni Hrvati* (Zagreb 1925.) na odgovarajući način o našem autoru. Štoviše, Petrov je istakao Pletikosu kao dobra pisca što se odlikuje lijepim narodnim jezikom. Sve to, međutim, nije moglo pobuditi veći interes književne historiografije za toga franjevca što je djelovao u 18. stoljeću. Tek 1963. Jakova Pletikosu kao putopisca obrađuje

Tomo Matić u *Ivšićevu zborniku*, a 1984. novih i važnih uvida dodaje Ivan Pederin u časopisu *Kačić*, br. 16. Do Matića i Pederina znalo se je da je taj čovjek pisao, ali se u širim krugovima nije znalo ništa o njemu kao putopiscu, a napisao je, sva je prilika, prvi hrvatski putopis na hrvatskom jeziku. Dakle, sasvim je sigurno da u preporodno doba u 19. stoljeću nisu napisani prvi naši putopisi. I inače u časopisu *Kačić* i drugdje Pletikosa se prilično često spominje, no sve to skupa nije bilo dovoljno da bi Jakov Pletikosa bio odgovarajuće integriran u povijest hrvatske književnosti. To možda i nije čudno, budući da glavno njegovo djelo dosad nije objavljeno. Ipak je mjesto Pletikosino u hrvatskoj književnosti sasvim nepotrebno vrlo zanemareno, pa ga ne spominju ni oni koji su sintetski pisali o hrvatskom putopisu ili spominju naslov njegova putopisa pripisujući ga Ruđeru Boškoviću (A. Franić, 1983, str. 26, bilj. 26), koji, naravno, nije bio njegovim autorom. Rukopis Pletikosina putopisa nalazi se u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, a na nj je upozorio, kako rekosmo, Tomo Matić. U istoj knjižnici nalazi se i Šulekov prijepis Pletikosina putopisa, uglavnom cjelovit. Zanimljivo je da je prethodno Pletikosin tekst dospio u knjižnicu Ljudevita Gaja i da u katalogu te knjižnice piše o našem putopisu i ovo: *Lingua classica. Prosa pulcherrima*. Dakle, preporoditelji su pokazali stanovit interes za Pletikosino djelo. U posljednje doba, tijekom pripreme ovoga izdanja, također je naša javnost, znanstvena i druga, češće upozoravana na Pletikosino djelo.

II.

Želimo li na temelju sve literature kratko prikazati životni put Jakova Pletikose, imat ćemo u tom stanovitih poteškoća, no osnovne se činjenice ipak mogu sigurno iznijeti.

Rođen je 1704. u Vaćanima, a to se selo nalazi između Skradina i Đevrsaka u šibenskom zaleđu. Pobožni i imućni roditelji poslali su ga na školovanje kod franjevaca na Visovac. U novicijat je stupio skupa s Petrom Kneževićem, nekada vrlo poznatim piscem. Školovanje iz filozofije i bogoslovije dovršio je u Italiji. Kapelan i župnik bio je u Mirloviću (1730.-1735.), učitelj novaka na Visovcu 1737.-1743., 1749.-1751. Nakon što je 1743. završio šest godina službe učitelja novaka na Visovcu, bio je 1743. pridružen onima s počasnim naslovima, ali nije jasno je li proglašen ocem provincije ili samo počasnim definitorom. Sredinom petoga desetljeća 18. stoljeća djelovao je kao učitelj u Zaostrogu i kao kapelan u Drveniku. Zanimljivo je da je u najstariju sačuvanu maticu krštenih u franjevačkom samostanu u Zaostrogu fra Jakov Pletikosa prepisao zapis o krštenju Luke Jeličića iz Zaostroga, koje je krštenje obavio fra Luka Radman. Obilazio je Pletikosa svetišta u Italiji, a 1751. pošao je u Svetu Zemlju; tamo je boravio od 1752. do 1756., s time da je bio i gvardijan Samostana sv. Ivana "in Montana" blizu Jeruzalema. Vratio se 1756. na Visovac, gdje je ostao do 1763. kao lektor moralnoga bogoslovlja i učitelj redovničke mladeži. Od 1763. do 1765. bio je učitelj u Splitu, 1765. župnik Jasenica, a zatim do 1768. u Karinu. U lipnju 1768. došao je u Sumartin na Braču po vlastitoj želji; u Sumartinu je i umro 7. travnja 1769. Osim latinskoga i talijanskoga znao je također francuski, portugalski, španjolski i arapski jezik. Osim putopisa *Putovanje k Jerozolimu god. 1752.* napisao je hrvatski kratku povijest Palestine (*Sveta zemlja od koga je bila posidovana od počela svita do ovoga vika sadanjega, ovde pripisuje se 1755.*), svakako i još ponešto, također i na talijanskom i na latinskom jeziku. Gdje god se pojavio pobuđivao je golemu pozornost ljudi potrebnih duhovne pomoći. Nerijetko je spominjan kao uzor dobrote, savršenosti i svetosti.

Fra Jakov Pletikosa jedan je od brojnih hrvatskih mi-

sionara u Svetoj Zemlji, a među njima najpoznatiji je sv. Nikola Tavelić. Čuveno hrvatsko hodočašće u Svetu Zemlju 1937. vodio je zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. Opisâ Svete Zemlje nalazimo u mnogim hrvatskim spisima, uključujući i putopisne, među kojima važno mjesto pripada Pletikosinu *Putovanju*.

III.

Pletikosin putopis *Putovanje k Jerozolimu god. 1752.* sačuvan je kao rukopis u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, kako već rekosmo. Počinje natpisom bosančicom "Putovanje k Jerozolimu god. 1752. F. Jakova Pletikose od Skradina", slijedi bilješka "Attinet ad conventum S. Martini Brachiae". Paginirane su stranice od 3. lista, gdje počinje hrvatski tekst označen brojkom 1, sve do brojke 136, no čini se očitim (unatoč drugačijim mišljenjima izricanim u znanstvenoj literaturi) da je do 136. str. putopis cjelovit, tj. da su stranice 76-77 te 101-108 slučajno preskočene. Sigurno je da kraj rukopisa nedostaje. Kako smo već naveli, postoji Šulekov prijepis Pletikosina putopisa, međutim, ne postoji djelomični prijepis Šime Ljubića o kojemu se govori u literaturi (I. Pederin, 1984, str. 140). Uglavnom je Pletikosin rukopis dobro uščuvan, no na mnogim se mjestima ipak teško čita, i iz razloga prilične starosti, razlivenosti tinte i slično, i iz razloga manjkavosti Pletikosine grafije. Jamačno će biti da je Bogoslav Šulek prepisao *Putovanje* – mijenjajući u nekoj mjeri jezik, slovopis i pravopis – prije godine 1873., još u ranijoj fazi svoga rada. Vjerojatno je Pletikosa svoj putopis napisao 1753. godine, kako misli T. Matić (1963, str. 257).

U svom djelu Jakov Pletikosa sažeto, ali ipak jasno i rječito, govori o namjeri i o okolnostima svoga putovanja: "Još

od onoga godišta 1746., kada general našega s. reda pisa po svi provincija ministrom da oni redovnici koji žele poći u Jeruzolim po nadanutju Boga prikažu svoje laplenje po naredbi pripisanoj našega određenja statuta jeruzolimski, tada budući od obitole u Zaostrogu, počeo sam razmišljati i štiti knjige od toga putovanja i pribivanja u oni misti. I premda narav uzbučaše se poradi truda toliko po moru koliko u oni sveti misti, ali ono nadanutje koje Bog dade mi to većma užigoše me, i budući se veoma priporučio Bogu, odluči za oproštenje moji griha podniti svaka suprotivna, ako bi i život bilo od potribe dati. Jer kada je srce pokorno, svaka podnosi zaradi onoga Odkupitelja na koga poštenje odluči se i bolje je umriti na pokori nego u otvrdnutju." Naravno, Pletikosin je putopis izvještaj s puta, u mnogu pogledu detaljan, ali ne takav da bi odgovarao na sva pitanja i na svu znatiželju današnjega čitača. Živo pripovijeda Pletikosa o polasku "iz Karina do Mletak", pri čemu spominje dosta pojedinosti i niz osoba po imenu i prezimenu. Autor je primio *obediencu*, "pismeno dopuštenje", za putovanje 20. kolovoza 1751., a sljedećeg dana "ujutru rano" krenuo je na put u Ostrtivicu (Ostrovicu), konačio je u rodnim Vaćanima i zatim pošao u Visovac, gdje je boravio do početka rujna. Iz Visovca je pošao u Šibenik, zatim u Skradin i ponovno u Šibenik, gdje se zadržao "osam dana, zašto ne smidoše paruni otisnuti se budući proglasila se kontumacija u Mleci i po Dalmaciji zatvor od gradova jer proglasi se kuga u Turskoj zemlji kod Livna". Polaze iz Šibenika preko Prvića i Zadra, Osora i Umaga. U Umagu su čekali zbog nepovoljna vjetra šest dana, a u Mletke su prispjeli 22. rujna. Prvoga dana listopada pošao je u Padovu, no u Mlecima je čekao devet mjeseci, "zašto vlastela mletaška ne dadoše nijednom drivu diliti se iz stata, jer godišta prošastoga bijau zarobili Barbareži nikoliko navi njiovi". Iz Mletaka krenuše 7. lipnja, a potkraj lipnja dođoše u Zante i ubrzo i u Aleksandriju. Od Aleksandrije putovali su "u drivu frančes-

komu" do Cipra, do luke Arnike/Larnake. Putovanje dubrovačkim brodom dalje nije bilo najsretnije, jer je došlo i do nasukavanja i do drugih neprilika. Potkraj srpnja stigli su u "Ascalone od Filistine", ubrzo i u Jafu. Putovanje magarcima i mazgama olakšalo je dolazak u Jeruzalem "na 31. lulja 1752." Mnogo pozornosti poklonjeno je Svetom gradu i njegovim znamenitostima, ali i drugim mjestima Judeje.

Sve u svemu, Tomo Matić (1963, str. 261) vrlo je sretno rekao kako Pletikosino *Putovanje* "ima karakter putopisa kršćanskoga hodočasnika", pri čemu je očito da je naš autor dobro poznavao stariju literaturu o Svetoj Zemlji, no svakako je Jeruzalem promatrao znatiželjnim okom, pa su važna i njegova vlastita opažanja.

Uglavnom se u Pletikose detaljno priča kako je teklo putovanje, čime, je li bio dobar vjetar ili nije itd. Itinerarij smo ukratko upoznali, međutim, glavninom se opisuje Sveta Zemlja. Događaji na putu često su zanimljivi, osobito kad je došlo do kakvih neprilika i opasnosti. Pletikosu naročito u Svetoj Zemlji zanimaju kulturno-povijesne znamenitosti, i to obično podrobno. Opisuje se i svakodnevni život mnogih naroda, uglavnom vjerski, također i ljepota spomenika i prirode. Opis crkava najčešće je precizan, a čitamo i mnogo drugih pojedinosti. Opisi su obično sabrani i sažeti. Na različite načine osnovno se putopisno izlaganje nadograđuje; primjerice, kad se opisuje Gora maslinska čitamo i malu jezičnu bilješku: "Ovo brdo zove se Gora maslinska, jer je nakićeno dubravom maslina uokolo, i jest ovo brdo oliti gora viša od ostali brda oliti gora (što razum reći visine oliti glavice), koje su uokolo Jeruzolima i ini mista, jer kad pišem i rečem ovo ime gora, razumim reći brdo a ne dubrava, kako se mnogi varaju u naši strana i razume dubravu kad se reče gora." U svojim razmišljanjima Pletikosa nije otvoren i pričljiv, ali tu i tamo dodaje svojih pogleda. Naravno, Jeruzalem je susretište mnogih naroda i

vjera, a u Pletikosinu gledanju često ima mnogo tolerancije. Svakako se Pletikosin putopis dobro uklapa u putopisno štivo 18. stoljeća u kojem se opisuju građevine i starine, u kojem se priča povijest. Često se crkve i samostani opisuju s asocijacijama na Sveto pismo. Kad se opisuje Betulija, precizira se da to nije "ona Betulija gdi Judita osiče glavu Olofernu".

IV.

Jakov Pletikosa piše svoj putopis na početku druge polovice 18. stoljeća, kada na širokim prostorima od Dalmacije do južne Ugarske izrazito prevladavaju novoštokavska obilježja ikavskoga tipa. To je već doba kada ikavska štokavština širi područje primjene, tako da nije ograničena samo na crkveni život. Latinička je grafija već prilično sređena i ujednačena, a gramatička je tradicija već dosta duga, pa se novoštokavska standardizacija počinje uspostavljati s oslonom na bogatu književnu baštinu i na folklor. Mnogi su pisci tu važni, Ivan Bandulavić, Filip Grabovac i drugi, s Andrijom Kačićem Miošićem (1704.-1760.) kao glavnim predstavnikom, a njemu je Jakov Pletikosa suvremenikom. Hrvatska je filologija o tim pitanjima dosad rekla mnogo, preostaje ipak veliki posao, a svakako moramo u obradbu uključiti i naš dragocjeni putopis.

Jamačno Pletikosin jezik zaslužuje opsežnu obradbu, no ona u ovoj prilici nije neophodna. Kako su jezične osobine niza franjevačkih pisaca obrađene, moći će se dati i usporedbe. Sasvim je očito da se naš putopisac često izražava lako i dobro, pa i to da je njegov jezik još prilično neujednačen. Spomenut ćemo koju od važnijih osobina. Pletikosa je, naravno, ikavac i piše ikavski, uz ponešto ekavizama uobičajenih i u drugih franjevačkih autora. On je iz skradinskoga kraja, dakle ikavac novoštokavac, govornik jednoga od idioma zapadnoga

bosanskohercegovačkoga dijalekta, i to njegova štakavskoga poddijalekta. Dočetno *l* uglavnom je redovito dalo *-o*, kao *pisao, panuo* "pao", ali u malu broju primjera imamo *moga, okruga* (i *okrugal*), *razgleda*. Za prsl. *t'* i *d'* dolazi *ć* (*općeno* i sl.) i *đ*, no to nije redovito; Pletikosa ima *mejaš* i *sveštanik*. Kako rekosmo, on je štakavac, pa ima *višt, godište, posvetilište, daž – dažden*. Novo jotovanje nije ni približno dosljedno provedeno: uz *milosrdje* dolazi i *milosrđe*, također *grozdje, bratja, dokinutje, krstjanin, kopje, zdravje, teletji*. Govor Pletikosina kraja još ni danas nije dosljedno novoštokavski, a još je manje to bio prije dva i po stoljeća. Uz to je svakako Pletikosin jezik konzervativniji od njegova govora tadanjega vremena. *H* se gubi, ali ne redovito. Češće je, recimo, *grij* nego *grih*, češće *imben* nego *himben*; *i ne sja* znači *i ne sjahah*. U G mn. nastavak *-a* obično ne dolazi, ali imamo i *7 godina* itd. Infinitiv je uglavnom cjelovit, ali se nerijetko javlja i njegova okrnjenost: *mazat i ljubiti* itd. Javljaju se povezane istoznačnice: "Na prvoj navi 40 ponistar oliti obloka, a pokrivena sva mozaikom i prilikam na polju zlatnu, da zabliskivaše vid." Zanimljivo je da kod imenice *ponistra* dolazi G mn. na nulti morfem, dok je kod imenice *oblok* nastavak *-a*. Sasvim su obični nenovoštokavski oblici u deklinaciji: *apostolom* D jd. "apostolima". Dolazi kratka množina (*oni stupi*), kao u čakavaca i kajkavaca. Čitamo *velju* (1. lice prezenta), npr. *kojizi, črno*, ali i *crljeno, greb* i *grob, srestao, petera, četverici, daž* i *kiša, za prijati proštenje 7 godin* – jednom, dakle, i s promjenom prednjega nazala u *a* (*prijati*). Umjesto *redovničku* jednom ima Pletikosa (kao čakavci) *redovnišku*, također *dubrovaško, mletaške, misniški* "misnički". Leksik je Pletikosin dragocjen, uz napomenu da ima mnogo talijanizama, turcizama također dosta. Vrlo su česti talijanski sintaktički utjecaji, osobito primjeri kao *od sveti mista* u značenju "o svetim mjestima" ili *za pošteno živiti* u značenju "da bi živjeli pošteno". Mnogo njegovih primjera Akademijin *Rječnik* ne donosi. Rječnik uz Pletikosin tekst vrlo je opsežan i veoma zanimljiv hrvatskom leksikologu i leksikografu, povjesničaru hrvatskoga jezika, također i hrvatskom piscu.

Ponavljamo, Jakov Pletikosa stupio je u novicijat zajedno s Petrom Kneževićem, koji je bio jedan od mnogo čitanih hrvatskih pisaca; Kneževićev plač objavljen je u kojih stotinu izdanja, a to je sigurno nezanemariva činjenica, kao i to da je u literaturi uvršten među klasične pisce našega naroda (A. Crnica, 1939, str. 234). Knežević je učio u Jerolima Filipovića, također poznata pisca. Njega, Kneževića, spominjem jer sam Pletikosinu grafiju usporedio s njegovom. Uglavnom im je slovopis isti, karakterističan i za druge franjevačke pisce toga doba: *cz* za /c/, *ç* za /č/, *ch, chi* za /ć/, *gl* ili slično za /lj/, *gn* ili slično za /nj/, *sc* za /š/, *x* za /ž/ itd. Ipak, da budemo precizniji, donosimo i cjelovit prikaz Pletikosine grafije, uz napomenu da i u njega, naravno, nailazimo na udvostručenja konsonanata i vokala. Kako se zna, prvo označava kračinu prethodnoga vokala, drugo dužinu toga vokala. Osim toga rijetko dolaze i tilde, kao kad je u primjeru *rim(skog)a* unutar zagrada razriješena tilda. Evo kako izgleda Pletikosina grafija:

/a/ *a* (otaz)
/b/ *b* (burru)
/c/ *cz* (sarcza), *t* (provintia), *c* (sarce), *z* (Visovac)
/č/ *ç* (uzbuçasce)
/ć/ *ch* (pochi), *chi* (Jurichia)
/d/ d (dogie)
/dž/ *gi* (ogia)
/đ/ *g* (u vangeliu), *gh* (otighe), *gi* (megiuto), *d* (leturdiju)
/e/ e (peet)
/f/ f (fala)
/g/ *g* (general), *gh* (drughe)
/h/ *h* (pohoditi), *ch* (patriarche)

/i/ *i* (pisa), *ij* (onij)
/j/ ∅ (koi), *i* (pripisanoi), *j* (kraj)
/k/ *k* (kolico), *c* (kolico)
/l/ *l* (nikolico)
/lj/ *gl* (xeglu), *li* (vangeliu)
/m/ *m* (dogiosmo)
/n/ *n* (onni)
/nj/ *gn* (putovagna)
/o/ *o* (brood)
/p/ *p* (Josippa)
/r/ *r* (virru)
/r̥/ *ar* (sarcza)
/s/ *s* (Vissovczu), *ſ* (naſ)
/š/ *sc* (josc), *s* (razmisglati), *ſ* (nedogeſ), *ſc* (izvadivſci)
/t/ *t* (poost)
/u/ *u* (puut)
/v/ *v* (Provintia), *u* (narau)
/z/ *z* (izpovidati)
/ž/ *x* (xegliu), *ž* (žele)

Osim toga, znak *x* znači *ks* (Allexandrie), *qu kv* (czarque).

Jakov Pletikosa pisao je kombinacijom morfonološkoga i fonološkoga pravopisa, približno kao i mnogi drugi naši stari pisci. Uglavnom redovito npr. ima *gdi*, ali ipak i *kdi*. Piše *uskrisiti*, ali češće *uzkrisiti*, *uzkrsnutje* rjeđe nego *uskrsnutje*. Piše *općeno* "općenito", češće *obćino* u istu značenju.

Bogoslav Šulek u svojoj verziji putopisa ima redovito *ě* tamo gdje Pletikosa piše *i* od jata; sigurno će biti da je Šulekov prijepis nastao prije 1873. godine. Ovdje se, naravno, možemo sjetiti važnoga Šulekova članka "O dvoglascu *ie*" iz 1854. Šulek ima *h* u G mn., npr. u Pletikose čitamo *statuta jeruzolimski*, u Šuleka *statutah jeruzolimskih*. I inače Šulek ima *h* gdje Pletikosa nema: *po nadanutju – po nadahnutju*; *u oni misti – u onih městih*. Tamo gdje ima Pletikosa *đ* pisano na njegov način (*gh, g, gi, d*), Šulek ima *dj*. Za samoglasno *r* Pletikosa ima *ar*, Šulek *àr* po ilirskim običajima, međutim, zanimljivo je da ima Pletikosa *prikarcasmo*, to čitamo *prikrcasmo*, ali Šulek ne piše *ě* umjesto *i* nego *prikàrcasmo*. I o pitanju samoglasnoga *r* napisao je Šulek važan članak 1854., a i prije toga pisao je o tom pitanju, i to upravo 1846., ne u istom smislu kao poslije. Pletikosa ima *dubrovaško drivo*, Šulek *dubrovačko drěvo*. U Pletikose je *zgradom*, *oko zgrade*, u Šuleka *sgradom*, *oko sgrade*. Bilo je u Šuleka i klasičnih grešaka u prepisivanju, tako npr. gdje se priča o dvoru Pilatovu preskočio je 11 riječi, a na sličan način ispustio je nešto teksta gdje je riječ o Šimunu Cirencu. U L jd. Pletikosa ima *svetome*, Šulek mijenja u *svetomu*, jednom Pletikosa ima *oli*, Šulek mijenja u *ili*, Pletikosa ima *ujutro*, Šulek *u jutru*, Pletikosa *imadu*, Šulek *imaju*; Pletikosa *Biše*, Šulek *Bio e*, jednom Pletikosino *tilo* Šulek čita kao *dělo*, Šulek *godišta* okreće u *godina* itd. Naravno da nam nije do podcjenjivanja Šulekova posla, pa onda još jedino napominjem da je neki čitatelj na Šulekovu rukopisu uz riječ *několiko* dopisao *nikoliko*. I onda: "Ovaj prepisivač sve je okretao na ije."

V.

U cjelini je dobro poznato da je dalmatinsko-bosansko-slavonsko-južnougarska franjevačka književnost na nizu područja odigrala važnu ulogu u hrvatskoj jezičnoj povijesti. To je danas vrlo jasno, iako još nije svestrano proučeno, a bilo je u nekoj mjeri jasno i hrvatskim preporoditeljima u 19. stoljeću. U tom je smislu zanimljiva Šulekova aktivnost. Sâm Jakov Pletikosa u mnogu pogledu nasljeduje druge autore, pa npr. u njegovu djelu nailazimo, kako smo već vidjeli, među ostalim i

na *oblok*, nazočan i u Matije Divkovića na početku 17. stoljeća, u Fausta Vrančića (rječnik i proza) na smjeni 16. i 17. stoljeća itd. Ipak u Pletikose ima i mnogo novih elemenata, među kojima je najvažnija činjenica njegova hrvatskoga prvenstva u putopisnom žanru, bitnija i od njegove vrlo znatne naobrazbe i od širine njegovih vidika. Šteta je svakako što Pletikosino djelo dosad nije objelodanjeno, a pojavljuje se da dopuni sliku o razvoju hrvatske književnosti i hrvatskoga jezika te da pruži čitateljsko zadovoljstvo i suvremenu čitaču. Mnogima je danas moguće hodočastiti u Jeruzalem, jedan od najstarijih svjetskih gradova, no i slika toga grada iz pera fra Jakova Pletikose može privući današnjega čovjeka zainteresirana i za naš život u 18. st. i za našu jezično-književnu baštinu. Jakov Pletikosa javlja se u doba kada počinje zrela standardizacija hrvatskoga jezika, a on to dokazuje i o tom svjedoči svojim putopisnim djelom, prvim putopisom na hrvatskom jeziku.

Josip Lisac

Literatura

Alojzije Stepinac : hrvatsko hodočašće u Svetu zemlju 1937., Zagreb, 1995.

Stanko Bačić, *Visovački franjevci u Skradinskoj biskupiji*, Split, 1991.

Stanko Bačić, *Župa svih svetih Piramatovci*, Šibenik, 1995.

Biblija – Stari i Novi zavjet, Zagreb, 1969.

Biblijski leksikon, Zagreb, 1984.

Dalibor Brozović, Uloga bosanskohercegovačkih franjevaca u formiranju jezika hrvatske književnosti i kulture, Godišnjak Instituta za proučavanje jugoslovenskih književnosti u Sarajevu (1973), 2, str. 35-53.

Ante Crnica, *Naša Gospa od Zdravlja i Njezina slava*, Šibenik, 1939.

Žarko Despot, Najstarija sačuvana matica krštenih u franjevačkom samostanu u Zaostrogu, Kačić (1993), 25, str. 93-112.

Dean Duda, *Priča i putovanje*, Zagreb, 1998.

Rudolf Emerl, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1997.

Ante Franić, *Hrvatski putopisi romantizma*, Zadar, 1983.

Hrvatski putopisi, priredio Vinko Brešić, Zagreb, 1996.

Dušanka Ignjatović, *Jezik štampanih dela Jerolima Filipovića, franjevačkog pisca XVIII. veka*, Beograd, 1974.

Ljudevit Jonke, *Književni jezik u teoriji i praksi*, Zagreb, 1965.

Hrvatin Gabrijel Jurišić, Sveti sljedbenici Franje Asiškoga u našoj prošlosti", Kačić (1977), 9, str. 37-69.

Hrvatin Gabrijel Jurišić, Duhovni život franjevaca Provincije Presvetoga Otkupitelja, Kačić (1987-1988), 19-20, str. 9-48.

Fra Karlo Jurišić, Dvijestota godišnjica smrti fra Jakova Pletikosića (1769 – 7. IV. – 1969), Vjesnik Franjevačke provincije Presv. Otkupitelja 18 (1969), 2, str. 56-58.

Karlo Jurišić, Franjevačka provincija sv. Kaje pape i mučenika u Dalmaciji, Kačić (1985), 17, str. 127-196.

Herta Kuna, *Jezik fra Filipa Laštrića, bosanskog franjevca XVIII vijeka*, Sarajevo, 1967.

Josip Lisac, Uz Matićevu obradbu Jakova Pletikose, *Zbornik o Tomi Matiću*, Zagreb, 1998, str. 207-211.

Tomo Matić, Hrvatski putopis iz sredine osamnaestoga vijeka, *Zbornik u čast Stjepana Ivšića*, Zagreb 1963, str. 255-261.

Tomo Maretić, *Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*,

Zagreb, 1889.

Slobodan Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti*, sv. 3, Zagreb, 1999.

Ivan Pederin, Prvi hrvatski putopis fra Jakova Pletikose, Kačić (1984), 16, str. 137-151.

Pijo Pejić, Hrvatski franjevci u Svetoj Zemlji, Kačić (1977), 9, str. 147-162.

Ivan Rattkay, *Izvješća iz Tarahumare*, Zagreb, 1998.

Adalbert Rebić, *Jeruzalem : 3000 godina*, Zagreb, 1998.

Josip Ante Soldo, Djelovanje franjevaca Provincije Presvetoga Otkupitelja kroz 250 godina (1735.-1985.), Kačić (1985), 17, str. 197-360.

Josip Ante Soldo, Samostan i župa Svetoga Martina, *Sumartin : zbornik radova*, Sumartin – Split, 1992.

Stipan Zlatović, *Franovci Države Presvet. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Zagreb, 1888.

Znameniti i zaslužni Hrvati od 925. do 1925., Zagreb, 1925.

PUTOVANJE K JEROZOLIMU GOD. 1752.

PUTOVANJE K JEROZOLIMU GOD. 1752. F. JAKOVA PLETIKOSE OD SKRADINA

Attinet ad Conventum S. Martini Brachiae°

Priprava dila

Još od onoga godišta 1746., kada general našega s. reda pisa po svi provincija ministrom da oni redovnici koji žele poći u Jeruzolim po nadanutju Boga prikažu svoje laplenje po naredbi pripisanoj našega određenja statuta jeruzol[i]mski. Tada budući od obitole u Zaostrogu, počeo sam razmišljati i štiti knjige od toga putovanja i pribivanja u oni misti. I premda narav uzbučaše se poradi truda toliko po moru koliko u oni sveti misti, ali ono nadanutje koje Bog dade mi to većma užigoše me, i budući se veoma priporučio Bogu, odluči za oproštenje moji griha podniti svaka suprotivna, ako bi i život bilo od potribe dati. Jer kada je srce pokorno, svaka podnosi zaradi onoga Odkupitelja na koga poštenje odluči se i bolje je umriti na pokori nego u otvrdnutju. Bi prvi kongregacion provincijalstva Jurića u Karinu, i pisa moju želju prikazujući. Tada i četiri druga redovnika naše provincije prikazaše svoju želju i difinitorije. Od svi pet koji prikazaše se, mene odrediše i pisaše generalu reda, koji odgovori da čekam do druge prigode. Učini difinitorije drugi kongregacion u Visovcu i onde priporuči se iznova i posla viru od diskreta kako sam bio posla i na prvi kon-

° Pripada Konventu s. Martina na Braču.

gregacion. Opet pisaše u Rim; odgovori kako i prija da čekam drugu prigodu. U Zaostrogu učini se kapituo i učiniše Vucu provincijala; priporuči mu se na usta, koji dogodine otiđe u Rim na kapituo generali i priporuči me na usta generalu, koji naredi da se pošalje vira od života kako se običaje. A kada se povrati provincijal u provinciju, kaže mi: "Ja reko da je poslana vira davno." I tako učini viru i podpisaše diskreti i difinitorio i poslaše u Rim, i odgovori general da ću biti utišen. Prođe nikoliko vrimena a ne vidi se obediencija. Međuto učini se kapituo u Visovcu i učiniše provincijala Ramljanina, i otiđo od obitole u Karin za meštra i lektura moraloga, budući dovršio tri godišta meštarstvo u Visovcu a prija šest godina, i tako bijaše mi prošla volja i želja Jeruzolima ne nadajući se drugo. Ali oni Bog, koji poznaje srca i određiva svaka na svoja vrimena za bolje baš onda kada slabost ljuska pane, uzdigne slabost s utišenjem. Jedva u Karinu dovrši 20 dana pribivati, budući odlučio onde život dovršiti, zašto misto za me ugodno, eto iznenada nosi mi iz Visovca obediencu dite Žorić, poslanu od provincijala Vuci u Visovac a Vuce meni u Karin.

Iz Karina do Mletak

Na 20 agusta u sunca zapad primi obediencu a ujutru rano, blago[so]vivši se s redovnici, pođo s istim ditetom i dođo na ručak u Ostrtivicu k Mati Lukasu, a na konak k rodbini na Vaćane, a ujutru, učinivši "z Bogom" s njima, dođo na vrime u Visovac, kdi ustavi se nikoliko. Međuto dođe o. p. Junaković s Bajelom i Bane, parunim od Pidola, Mlečani, i ugovorivši ubrođenje s njima za Mletke, na tri setembra u sunca istok dili se iz Visovca, gdi dopraćen na brod od o. m. p. Vuce, gvardijana, s ostalim ocim i bratjom od manastira s privelikom priupenosti. Odprati me do Šibenika o. f. Luka Toljin, a o. m. p. Vuce

spremi sve potribe do Mletaka. U Skradinu nađo sestru Anđeliju i zeta Marka Klarića; dođe i brat mi Lovre. Bi na ručku u Josipa Skota i dopraćen na brod, gdi blago[so]vivši se, otišoše. Dođo u Šibenik i bi u manastiru osam dana, zašto ne smidoše paruni otisnuti se budući proglasila se kontumacija u Mleci i po Dalmaciji zatvor od gradova jer proglasi se kuga u Turskoj zemlji kod Livna. Međuto ja pođo pohoditi prijatelje po gradu i bi u prisvitloga g. biskupa Bragadina od Skradina, također u o. p. Radnića, paroka dolačkoga, u o. f. Jerolima Anića, nigda moga učenika u novicijatu, i o. f. Tomasa Jajića, i u manjuriča u Varošu. Oci povratiše pohod. Otac f. Šimun Kalina, gvardijan, prikaza me biskupu na post Male Gospe za moći izpovidati u Varošu, budući onde svetkovina, koji privolji, i odma kada dođosmo u manastir, nađosmo čeljadi za ispovid, i ja odo u izpovidnicu, a sjutradan izpovida u Varošu, gdi o. kapelan učini dobar ručak. Na 9. posli ure noći blagosovi se u librariji s o. p. gvardijanom, lekturi i ostalim redovnici; bi dopraćin na pedotu s svićam od o. f. Pavla Musića, f. Danila i Burila. A na 10. ujutru dođe gospodin Bastian Matioz, otiskosmo se i, remurćani od Batela do Prvića, punu južin i napevši idra čestito dođosmo u Zadar o večernjoj, gdi ustavismo se za poći sutradan idreći našim putom. Ali general od Dalmacije Bembo naprti paruna da ima primiti jednu vladiku mletačku, koja iđaše iz Kaštel Novoga u Mletke sa sinom nejakim od sedam godina i dvima ćeram udadbenicam, i službenicom, a vladika zove se Venier. Treći dan rano zajidrismo i dođosmo o večernjoj u Osor. Onde prinoćismo, a obnoć udari bura jaka. Oni dan stasmo onde, a dan slideći čestito prijidrismo Kornar, dođosmo u Verudu i, ondi prinoćiv, sutradan s južinom dođosmo u Omag. Onde ustavismo se šest dana zašto slidi puhat jug. Čekasmo doklen pune burin, koji poče na 21. s(eptem)bra istoga, odkolen dilismo se na dvi ure noći. Ujutru dođosmo u Mletke. Davši nam pratiku, dođo sutradan u manastir rečen Vigna i bi prim-

ljen dobrovoljno od o. p. komesara Svete Zemlje, koji se zove padre Carlo Lodoli, i bio sa(m) u ospiciju, gdi se primaju i stoje redovnici koji iđu i vraćaju se iz Jeruzolima*, sve vrime doklen ukrcasmo se put Cipra. Velika muka bi nam gdi iz Zadra pošavši nigdi ne dadoše mišati se zašto feda od sanita pisana bi za Mletke, a navlastito u Omagu, gdi, budući ja izaša malo proći se, susrite me fanat i reče mi: "Pod penu života, po naredbi deputacij od sanita, vrati se odma u tvoj brod." Ova nenadnja pristraši me, ali oslobodivši se reko: "Imam dušu i znam što će reći štalija. Nisam se mišao nego zašto udi mi more izađo proći se malo, a evo vraća[m] se odma." Ovo bi na dan prija nego se odonlen dilismo u Mletke. Na prvi otobra pođo iz Mletak u Paduu pohoditi Svetoga, i pođe sa mnom otac f. Miho Kužić, koji pođe od obitole stati u montanjana, a ja stado svega otobra izvan Mletak. Najpri pohodi Svetoga Tilo i Jezik, paka pođo u Kampo San Piero i onde pohodi istoga svetog Ante celu, gdi je primio ditićka Isusa, i u istoj je celi sada otar a na dasci gdi je Sveti spavao upengana njegova** prilika kakov je bio živ, i vele da ga je upenga njegov drug. Pod istom celom jest jedna kapela na stranu od crkve gdi je sveti Ante govorio misu; i ja nedostojni reko. Na buru malo dalje od manastira jest jedna malana crkva gdi je Sveti pripovidao na drvetu oraha, i do danas stoji osičak na komu je učinjen otar veliki, držan u veliku poštenju, a kaštelu veliko zvono koje, vele, da ga je s. Ante blagosovio, i kada zvoni u vrime grada, nigda ne more nauditi kuda se čuje. Kada se vrati u Paduu, vidi misto gdi je Sveti priminuo, i jest kapelica malena, a u ono vrime bio je manastir manjurica, a sada isti manastir u gradu, zašto evo je na buru izvan grada. A kada đođo u Paduu, zaboli me zub i dade mi

* Joruzolima
** njevova

bolesti mnogo, toliko da za tri dni ne mogo okusit što se* žvače, i tako dovrši poklade naše. U Svetoj Orsuli, manastiru od retira kod Padue, učini *exercitia spiritualia*° za pripraviti se na put, i bi mi vele ugodno i za dušu napridno.

Iz Mletak do Jeruzolima

U Mleci stao sam devet miseci za ubroditi se put Jerozolima, tj. od 22. s(eptem)bra do 7. lulja,[1] i nađo tri redovnika reformata iz Provincije Serafike, koji uputili se biu k Jerozolimu, tj. padre Ignatio de Brescia, padre Carlo de Brescia *e* f. Eugenio d'Egubio, *laico*. Malo posli dođoše dva refor(mata) iz Trenta, tj. p. Andre i f. Benvenuto. Miseca aprila dođe drugi šest, tj. padre Marco Antonio *e* padre Giuseppe iz Provincije brešanske oservanti, prvi organišta a drugi horista; dva reformata iz Provincije kranske – p. Constantino de Segna *e* f. Berardo de Bavaria, likar; padre Innocenzo iz Provincije Argentine Auguste Recolecto i f. Jerolim de Marostica iz Provincije reformate mletaške, likar. Uzrok bi tolikoga našega zadržanja u Mleci zašto vlastela mletaška ne dadoše nijednom drivu diliti se iz stata, jer godišta prošastoga bijau zarobili Barbareži nikoliko navi njiovi, i tako odrediše da imadu ići združeni *in convoglio*. Kada bi volja Božja, pripustiše da pođu združene dvi navi *atte,* tj. pristojne za boj, put Aleksandrije i Cipra. Na jednoj bi kapetan Petar Petrina iz Lošinja, drivo od 36 kusi lumbarada, a cila kumpanjija vojnika 50, a vojvoda Ni-

* še
° duhovne vježbe
[1] Autor je pogrešno naveo "7. lulja", što znači "7. srpnja", jer su brodovi iz Mletaka krenuli 7. lipnja, kako je vidljivo iz cjelovita teksta.

kola Skutari i barjaktar Zečević, Crnogorac, u koju navu ukrca se ja i o. f. Andria iz Trenta, također o. f. Federico iz Praga za Karmin planinu. Vojvoda od nave i od vojnika, mornari i vojnici, svi Dalmatini. Druga nava, od 32 kusa lumbarada, na njoj kapetan Augustin Petrina iz Lošinja i 40 mornara (također i na Petra Petrine) i 50 vojnika, a vojvoda Podgorice, 4 redovnika. Ini 6 redovnika ostaše za ukrcati se *con convoglio*. Kako reko, ukrcasmo se na 7. lipnja i stasmo u nava *a spignon* pod Mleci tri dneva, a na 10. u zoru dignuše idra. Remurćani izađosmo na pučinu morsku, daleko od zemlje 7-8 milja. I tako orcasmo vazdan, zašto bijaše vitar suprot i pet dana slideći, a jedva na 15. doprismo u porat *a* S. Pietro in Nembo, gdi stasmo tri dni doklen kapetani pođoše svojim kućam u Lošinj providiti potribna za izbinu i ostala. Na 18. po večernjoj zaidrismo izpod Dalmacije pučinom sinja mora, izdaleka jedva razaznajući otoke školja, a kada bismo izpod Drača, ukaza se na pučini izdaleka jedno veliko drivo, od nas cinjeno da je *sabecco barbaresco*. I otvorivši pram njim idra iđamo pripra[v]ni na boj uprav k njemu. A kada razgle(da)smo dobro oćalim, poznasmo da je velika fregata mletaška čekajući Barbareža. I tako mi, okrenuvši provu našim putom i idreći suprot vitru, prođosmo izpod Albanije, pak izpod Krfa, Kefalonije i Santa Maure, dođosmo u Zanot na 28. juna o večernjoj. Ujutru otiđo ja sam u man[a]stir naši redovnika, rečen Sveta Marija, i na Petrovdan reko s. misu, također i sutradan. A reformati otiđoše u nji[o]vo ospicije, koje je kod lazareta izvan grada na istok, a popodne bivši svi u nava. Ja, ne znavši da će se diliti toliko rano, staja u manastiru. Tot iđu dva mornara po me, govoreći da se srdi kapitan da nisam na vrime doša na brod, i moja srića da nije bio došao jedan timunjer ter poslao biše kapetan po njega. A da ne bude on na kraju, doisto bi mene ostavio, kako isti kapetan reče mi srdito da sam činio izgubit vrime lipa putovanja budući vitar u pomoć nam. Ele po veče[r]njoj na 30. juna zaidrismo gledajući pram sobom Moreu, koju prošastoga rata uze Turčin od Mlečana, kraljestvo koje ima šest stotin milja okolovine. Izgubismo od vida Moreu, a treći dan ukaza se Kandija, kraljestvo dvista* i sedamdeset milja duljine a pedeset širine, a okolo šest stotin milja koje uze car od Mlečanina bi će oko sto godišta budući ga bio 22 godišta, gdi vidi privisoke planine Olimpija do polovinu pokrivene snigom miseca lulja. Ele, od Zanta dođosmo u Aleksandriju Egipta u osam dana jer imadosmo vitar u pomoć, a ima više od iljadu milja. I uđosmo u porat oko podne na 7. lulja, i dođe po nas otac gvardijan naš, i prinese robu sviju u manastir, a nas prikaza konsulom od Frančije i Mletaka, koja gospoda pričekaše nas tolikom ljubavju da nisam moga se izčuditi. Pođosmo u manastir, gdi cinjamo da ćemo koji dan počinuti. Tot nađosmo jednoga brata laika iz Fiandre, koji malo prija bijaše onde dopro i pripravljaše se poći u drivu frančeskomu put Cipra. Kad ja to ču, poče moliti o. p. gvardijana da pripusti i mene, ne tijući izgubiti tu lipu prigodu. To kada ču otac Ignazio i fra Jerolim ozgor imenovani, izmoliše i oni, a ne ti nas ostaviti ni karmelitan, nego pogodi se u put ubrođenje za svi pet i, učiniv nam dobro proviđenje, vane o. p. gvardijan. Sutradan rano pođosmo na drivo frančesko, *detto* Pinco, kap(ita)n Lintau, mnogo manje od nava u kojim smo bili došli. Otiskosmo se na osam istoga miseca i nađosmo u brodu Žudija – ljudi, žena i dice, koji iz Livorna iđau put sveti mista za pohoditi cića nikakva sna što su imali, kako isti rekoše. I nađosmo Kotoranina paron Jurja Petrovića i jednoga Mlečića, koji iđau put Cipra i ostali porata trgujući a iz Mletaka došli su bili s nami, to jest u navi Agustina. Zaidrismo daklen imadući vitar izpoprika i valove buka morskoga velike mnogo. Ele, meni se stumba i patio sam mnogo, što u navi mletačkoj

---

* dvistva

nisam ni čutio. Četvrti dan doprismo u Cipar, u porat Arnike oko podne na 11. lulja. Otiđosmo u manastir, gdi s ljubavju primljeni. Drugi dan otiđo s jednim redovnikom odonlen za prikazati liste konsulu od Dubrovnika Ivanu Grmolježu. Namiri se onde kapetan Ivan Kotois Dubrovčanin i čuvši* me naški govoriti, pita me odklen sam i kud iđem, komu kad kaza da iđem u Jeruzolim, reče da i on do dva dni misli poći u Limisso, grad od Cipra, daleko 50 milja iz Arnike, pak odonlen u Jafu, porat najbliži Jerozolima. Kada ja to ču, poče ga moliti da me primi i izmetne u Jafu, koji dobrovoljno privolji. Sutradan pođosmo prikazati se konsulu mletačkomu, paka pođoše dva laika u isti brod francheski i pođoše u Sidone, sad rečena Saida, a karmelitan ostade onde. Laici pođoše, reko, u Saidu zašto nađosmo naredbu u gvardijana aleksandrinskoga da ako bi došli iz kršćanluka onde misnici, da iđu u Jafu a odonlen odma u Jeruzolim, ne čekajući onde druge naredbe, zašto ne bijaše u Svetom Gradu zadovoljno misnika, a jedan da pođe u Rossetto, a laici u Saidu čekat naredbu od reverendissima. I tako naredi o. p. gvardijan u Aleksandri, da kako najmlađi pođe u Rosset o. f. Andria iz Trenta, kome premda mrsko bi, ode, a o. f. Carlo i f. Eugenio ne smidoše poći s nami zašto bijau nemoćni i patili po moru, nego ostaše onde priopočinuti doklen Petrine pođu u Cipar. Ja i otac Ignazio prikrcasmo našu prtež u dubrovaško drivo i na 14 uvečer mi uđosmo i oko dvi ure noći otiskosmo se, a bivši malo vitra, zaspa timunjer i nasukasmo se oko 4. ure noći pod solinam, 3 milje daleko od Arnike; i metnuvši sidro na krmu, potezasmo svu noć, a zaman, zašto more biše počelo osigat. I tako stasmo do prid podne dok pristupi more i jedva se otiskosmo. A kako se nasukasmo, udari vitar tako plemenit za naše putovanje da bismo osvanuli pod Limissom, ali od zemlje

* čuovši

ter ne činjau valovi nikakve škode brodu, a od podne pristanu vitar paka udari maestral protiva nami ter jedva treći dan doprismo u Limisso, po večernjoj na 17. A na 20. dilismo se put Damiate u Egipat, zašto onde Grk, koji bijaše uzeo isti brod za 4 miseca *a nolo*, ukrca rogače i turske putnike od Carigrada koji vođau tri sužnja u Misir na prodaju, to jest dvi divojke i jedno momče, a bijau i dvi Žudije koji se vraćau iz Svete Zemlje u Aleksandriju, što da mi budemo znali da će poći u Damiatu, ne bismo se prikrcavali iz driva francheskoga. Treći dan ukaza se fortica Bugos, i zašto ne dade vitar nadfatiti za poći pod Damiatu, videći se na malo vode, surgasmo daleko od Bugosa oko 12 milja za ne nasukati se, zašto onde Nilo rika nanosi pržinu; malo je dubine. Pristasmo onde jedan dan, a drugi dan dođe Germa, brod turski, i prikrcaše rogače i svu čeljad, a ode i Grk pridati trgovinu i reče da će se sutra vratiti. A reče mu kapetan: "Sutra vas dan čeka ću te. Ako li ne dođeš, ja ovde ne mogu čekati; ovde je brodu rizično, da nas valovi bijući se s rikom izbace na suho." Čekasmo sutra i prikosutra, a valovi se uzbučali toliko da bijasmo na riziku i patismo mnogo. Treći dan popristaše valovi i, izvadivši sidro, počesmo orcati čekajući e da bane, a kada ga oni dan ne bi, obnoć zaidrismo put Jafe i na 28 okrismo krajeve Zemlje Svete popodne, cineći da ćemo onu večer biti u Jafi. Ali ne mogoše mornari razaznati koje je Jafa. Niki govore da je niže a niki da je više. Ele, odlučiše poći cineći da je niže. I kada pristupismo blizu gdi cinjeno da je Jafa, uze ja ocalin razgledati, paka uze ga od mene kapetan i razgleda da ono nije Jafa nego Ascalone od Filistine, sva razvaljena, ali vide se bedeni razvaljeni i nikoliko kuća; a ima od Ascalone do Jafe 80 milja. Tada okrenusmo uzbrdo k buri i, idreći svu noć vrlo laganim vitrom, ujutru razaznasmo Jafu (*antica Joppen*) i doprismo prid podne i, bacivši sidro, pođosmo s kapetanom na kraj na 29. lulja, pedeseti dan od Mletaka. Počinusmo oni i drugi dan dopodne u našem ospiciju, paka nađe

nam oni otac presidenat turcimana iliti tolmača i dva tovarčića, na koje uzjasmo izvan grada. Dođosmo u Ramu oko 22 ure razčenuti, zašto niki samari široki, prisedlani kako palja priko magareta. A na po puta posrnu magare i leže poda mnom, ali ustade se poda mnom i ne sja. Nađosmo u Rami presidenta da se pripravlja onu večer poći put Jerozolima, i dva Araba poglavita koji će ga pratiti. Mi za ne zgubiti taku lipu prigodu, molismo ga, i nađe i za nas dvi mazge i na njima sedla. Večerasmo zajedno (a nisu nego dva fratra Španjola, jedan presidenat a drugi parok). Posli zaoda sunca uzjasmo i dođosmo, sve ravnim poljem, u selo gdi dobri lupež porodi se a sada stoje Arabi razbojnici. I onde počinusmo doklen večeraše Arabi, naši pratioci, zašto je onde njiovo pribivalište. A biše ramazan i čusmo po njiovi šatori niko pivanje, paka uzjasmo i hodismo ravnicom 3-4 milje dok uđosmo u jednu dragu, paka uz planinu uzbrditu i kršnu vrlo, dok doprismo u Anatot, *castelo* svetoga Jeremije, gdi je bio naš manastir doklen Arabi nisu pobili u njemu redovnike. A i sada pitaju da dođu manastir naseliti, ali se redovnici ne uzdaju. Onde počinusmo, a bijaše nam san dodijao svu noć jašući, pak prid zoru uzjasmo. Hodismo brdam i dolinam. Doklen rasvanu se, ukazaše se mnoga mista na brdi; nika razvaljena a nika nikoliko uzdržana, među koji vidi Ramathu Sophiju, gdi se rodi s. Samuel prorok; pak slazeći nizbrdo dođosmo u Valu terebinta, a na dnu vale, nadesno Montana ukaza se, na jednoj glavici, gdi se porodi sveti Ivan Krstitelj. Odonlen počesmo hoditi uzbrdo, i kada hodismo nikoliko brdom i dođosmo blizu oko milju zemlje, ukaza se sveti grad Jeruzolim, prid kojim vidismo Sion, gdi okruniše za kralja Solomuna, i jednu veliku pišinu, o(li) lokva, i nikoliko zapušteni stari zgrada, pak uđosmo u grad na Vrata betlemska, od koji malo dalje stoji naš najveći manastir, rečen Sveti Spas, gdi stoji starešina reverendissimo gvardijan i kustod sve Svete Zemlje. Uđosmo daklen u Sveti Grad na 31. lulja 1752. Ali zašto

mislim pisati razliko od svi sveti mista koja se nahode ovde, zato drugo sad ne govorim.

Izrael

Izrael oće reći sime Jakova patrijarke, koji je unuk Abraama a sin Izaka. Ovizim Bog obeta da će im dati zemlju Kanaan za posidovanje, i zato se prozva Zemlja od Obetanja. Uzdrži u sebi 4 države, to jest Palestinu, Žudiju, Samariju i Galileju.

Od istoka drži među s planinom Libana, od zapada morem rečenim Mediteraneo, od bure s Fenicijom, a od podne s Arabijom kamenitom.

Duljina sve Zemlje Obetanja jest od grada Dan stavljena u dno Libana pram burom do grada Bersabeje na južnu stranu, stavljenu na mejašu Idumeje, daleko 160 milja, kako svidoči s. Jerolim. *A Dan usque Bersabee vix centum sexaginta milliaria in longum spatium tendit.*° Širina od istoka k zapadu 46 milja. *A Joppen usque Betlehem* quadraginta sex millia sunt,*°° tj. do Mora mrtvoga, gdi su se prosila Sodoma, Gomora, Adama, Soboim i njiove države, koje je more na mejašu Betlema.

Prija porođenja Isusova učini ovo kraljestvo oliti provincija (premda malana) plodenje priko načina, i zato bi rečena: zemlja plodeći med i mliko. U staro vrime zvaše se zemlja Kanaana, zašto posli Potopa bi posidovana od Kanaana, sina Kama, koji je bio sridnji sin Noev. Potla bi rečena Zemlja Obeta-

---

° Od Dana do Bersabe pruža se razmak od jedva 160 milja duljine.

* Behetlem

°° Od Joppena do Behetlema je četrdesetšest milja.

nja, zašto je Bog obeta Abraamu i simenu njegovu, koji mnogo vrimena potla pod vojvodom Mojsijom, izašavši iz Egipta, odoše na posidovanje na silu mnogi i strahoviti čudesa, kako je sve zabiliženo u knjiga Svetoga pisma.

Onda kad Jošue osvoji ovu provinciju, bijaše u njoj 570 gradova, svi metnuti pod platno bedena, 47 kralja i 11 principa, i mogaše metnuti jedan milion i šest stotina tisuć vojnika, izvan stari, mloavi, dice i žena. Piše Josip Ebreo da rečeni gradova bilo je u samoj Galileji 204, izvan šera, varoša i sela. *Ducentae et quatuor urbes et vici,*° i za ukazati množiju naselenja i puka koje je bilo u kraljestvu, veli da najmanji grad ili šeer ima je petnaest tisuć glava. *Minima urbs aut vicus habebat plus quam quindecim millia capitum.*°° Taka i tolika je bila plodnost ove zemlje da rađaše ranu zadovoljnu tolikome puku i odiću.

Izvođaše veliku množiju žita, vina, ulja, šećira, voća svakaka; životinu i bumbak; balsama mnogo, ali sada ga ubo neima. Obiluju i sada deve, medvidi, lavi i zviri druge.

Kada uđe puk obrani Božji, obrati se sva zemlja u bolju slavu i diku, zašto učini se pribivanje puka Božjega, kome isti Bog dade zakon i razlučna učini ga od svi naroda svita pod vlastitim svojim branenjem.

Najpri ovim pukom vladaše proroci i sudci, paka prošavši mnogo vrimena živući prorok Samuel, po zapovidi Boga, pomaza prvoga kralja Izraelu Saula. Za privoljiti pitanju neustrpljenoga puka, bi učinjeno kraljestvo i imade mnoge slavne kralje, meu koji ima se brojit najp[r]vi David, kome obeta Bog, kako i Abraamu, da od njegova simena izvesti će svitu spasitelja. U vrime ovoga kralja brojaše se sami vojnika za boj

° Dvjesta četiri grada i sela.

°° Najmanji grad ili selo imaše petnaest tisuća glava.

više od osam miljuna, a još nije bio podložio Filisteje ni Siriju. Za Salomuna nije se moga od množije ni izbrojiti, i bi neizbrojen do razasutja.

Bi zvana i zove se Sveta Zemlja ne samo zašto bi pribivanje patrijarkâ, prorokâ i puka obranoga Božjega i prosvitljena mnogim objavljenjim Božjim, nego poglavito zove se Sveta zašto dostoji se Isus Spasitelj u njoj primiti narav čovičansku, poroditi, pribivati, pohoditi, činiti čudesa, staviti zakon milosti, umriti na križu za odkupiti vas svit od grijâ i bit pokopan u grob iz koga treći dan uskrsnu od mrtvi i ukaza se mnogim virnim, i opći s njima za 40 dana, pak uzađe na nebesa i sidi na desnu Boga Oca, i doć će° opet suditi žive i mrtve za dati svakome plaću po dilovanju vire. Ova sva mista vide se do današnjega dneva za svidokovanje vire. Ne samo vide se mista našega Spasitelja gdi je svit odkupio i čudesa činio, dali i grob Blažene D. Marije, sveti patrijarha, prorokâ i ini sveti. Zaradi toga ova zemlja vazda bila je gledana od Boga s milostivim okom, i zato bila je svrhu načina plodna i premda tisne je okolovine, služila je tolikim miljonom čeljadi zadovoljnu ranu i odiću, prez pomoći drugi država.

Ali koliko je bila čestita prija i u vrime porođenja Spasitelja, toliko više bi nesrićna i nečestita posli njegove smrti, zašto budući nje pribivaoci ubojice Sina Božjega u čovičanstvu, i ne tivši se pokoriti uzbudiše srčbu Božju vrhu sebe. I tako ista zemlja ostade prez kraljestva i popovs[t]va, podložena pod oružjem neprijatelja, vladana velim progonstvom, jer naseljena pukom neharnim, ištetena sveđernim zasidam Araba razbojnika, koji rane se i uzdrže tuđom mukom otetom.

Od toliko mnogi gradova i varoša koji kićaju ovo kraljestvo malo i je sada ostalo, i ovi smankali se od puka, od be-

° dochie

dena, od zgrada i od svake sriće; od mnogi i mnogi ne ima ni uspomene gdi su bili. Zemlja ista koja bila je vrhu načina plodna, sada smankala je mnogo od stare svoje plodnosti, toliko da ono Žudija i krstjana što je, to jest katolika, ristjana, Armena i drugi, valja da provide od svoji vilajeta čim će uzdržati sebe i sveta mista – uljem, svićam i odićom crkovnom i ostalim potriba(m), zašto ne imadu baštine, a arač plaćaju priko načina.

Ali ako ova zemlja ne rađa plodom obilno kako prija vrimenitim, obiluje ništa ne manje plodom duhovnim, vičnjim odpuštenjim grihov, proštenjim dopuštenim od Pristolja rimskog i potvrđenim tolikim čudesi od Boga da se ne more reći više. Budući počeo isti Isus Isukrst ovde na Kalvariji odpuštenje i proštenje od lupeža visećega pored njim na križu razdiljivat, tako molio je svoga Vičnjega Oca i za svoje ubojice. I bili bi dostigli podpuno proštenje da budu tili poznat svoju zloću kako je poznao svoju stotenik, koji poznade i zavapi "Doisto ovo sin Božji biše", i zašto očito izpovidi prid svim neprijateljim Isusa da je sin Božji, i pokaja se; zato primi proštenje. Tako primaju svi pokorni koji potrude se doći od svoji vilajeta pohoditi mista našega odkupljenja. Zato mora se reći Sveta Zemlja da je kalamita srca krstjanski, jer kako kalamita poteže k sebi slamke, tako *Calvario* i Grob Isusov srca grišnikov. Zato govori s. Jerolim: "Mista u kojim je općio Isukrst, pohodit jest dilo vire. *Loca in quibus frecventavit Christus, visitare est par fidei.*"° Opet govori isti sveti da od svega svita kupi se vilajet pohodit sveta mista. *Ad loca sancta toto concurritur orbe.*°° Još veli da mista sveta jeruzolimska od prija koje koji ne bi pohodio činio bi se da je najmanjega znanja i priupenja. *Loca sancta Hierosolimitana olim qui non adi-*

° Pohoditi mjesta u kojima je često boravio Krist priliči vjeri.
°° U Sveta mjesta dolazi se iz čitavog svijeta.

erat, minus se religionis et scienciae habere putabat.° Ali sada malo je od katolika, premda Grka i Armena dohodi mnogo, navlastito uz korizmu, a Velike nedilje najveće, za primiti oganj sveti na Veliku subotu, od koga mislim pisati na drugom mistu različito, a sada prikaza ću ovde ukratko stanje staro i sadanje.

Sveti grad Jeruzolim

Ovi grad bio je još u vrime patrijarhe Abrama, od koga onda kralj bijaše veliki misnik Božji Melkisedek, kako svidoči Sveto pismo u Knjiga od poroda, i promini po vrime mnoga imena, koja u kratke verse meće naučni Livan: *Solyma, Luza, Behtel, Jebus, Jeroslyma, Elia, Urbs Sacra, Jerusalem atque Salem.*

Stari Jeruzolim stao je uzmnožajući se u svojoj svitlosti i diki više 1500 (iljadu i pet stotin) godin, doklen Nabukodonozor uze ga oružjem i, porobivši, opali ga ognjem, kako je pisano u Knjiga četvrti kralja, a do 70 godina bi sagrađen od Žudija, kako piše Esdra u Drugi knjiga. Bi potlačen i od kralja Antioka, kako je pisano u Prvi knjiga Mahabeja, paka ga ponovi isti Mahabeo. Bi vas razvaljen od Rimljana, kako prorokova Daniel, a Isus*, naš spasitelj, još većma navisti kad svrhu njega proplaka. Od Adriana iznova bi sagrađen, ali mnogo manji, zašto, kako sam dobro razgleda da ne okoliši nego oko tri milje gdi stari pišu da je bilo okolo njega 9 do 10 milja, a sada je na drugi način, zašto je od vire da Kalvario u vrime muke Isusove

° Nekoć se smatralo da ima manje vjere i znanja tko nije pristupio jeruzalemskim svetim mjestima.
* Iusus

bio je izvan grada, jer veli sveti Ivan u Vanđelju da blizu grada biše misto Kalvarije gdi propeše Isusa, a s. Pava govori: "Izvan grada propet bi". A sada je Kalvario usrid grada. Dobar lapat bi razvaljen od Kosroa, kralja Perzije, pak Eraklio cesar ponovi ga i odkupi drivo S. križa. Posli osvojiše ga Saraceni i uživaše više od 450 godin, od koji uzeše ga naši pod vojvodom virnim Godofredom Bugloni i uživaše 88 godin, doklen ga opet ne uze Saladin i ne porobi Koradin, paka opet tako bi pridan našim od isti Saracena onda kada učiniše mir s Federikom cesarom, ali opet otet od soldana egipskoga Bendakora. Tako uživa ga tja do godine 1516. (izvan što ga uzeše i uživaše za malo Tartari), paka silni car Selim podloži ga, i tako sin istoga cara Soliman opasa ga bedenom sve utesanoga kamena i postavi kule napunjene uokolo svega grada po bedenu, ostavivši izvan bedena Forticu svetoga Siona. Ostavi gradu četvera vrata velika, to jest od zapada put Rame, od bure put Damaska, od istoka rečena svetog Stipana, od juga Sionska, a dvoja vrata mala, rečena *di Erode e Sterquilina*,° koja vrata bio je i našao, a zazida vrata rečena Aurea; tako i do danas nahode se. Ako upitaš Turaka zašto su zatvorena, odgovore da onako imadu stati dok dođe jedan veliki kralj otvoriti i ući kroza nje, koji kralj ima biti *franco*, to jest krstjanin, gospodar svega svita. Drugi govore da onako stoje zazidana zašto se boje jednoga kralja koji ima ući kro(z) nje i osvojiti grad u petak, i to u vrime klanjanja; i zato u ona doba kad iđu u mečit klanjat u petak, zatvore sva vrata grada. Toga ne čine u nijednome drugom gradu carevu.

Ovi grad stavljen je nasrid svita. Ako li ko neće virovati, neka na mapamodo stavi jednu nogu šetke na Jerozolim pak nek obšeta po tri dila svita staroga, vidi će da veće zauzima zemlje nego mora; što kušajući od drugi gradova i vilajeta vazdi zauzimlje veće mora nego zemlje. Istina je toliko da je potvrđena i od Svetoga pisma u Ezekielu na pog. 5. V. 5. *Ista est Jerusalem in medio gentium posui eam*;° a u Psalmu govori: *Deus Rex noster operatus est salutem in medio terrae.*°° More biti da zato govori s. Jerolim da je Jerozolim pupak svita, a Genebrando, da je srce sve zemlje. Zaradi toga drže Grci nasrid hora jedno zlamenje prid Svetim grobom u kamenu, da je onde srida svita, i na Dan Uzvišenja Svetoga križa vidi da metnuše sidalicu svome patrijarki, gdi sidnu i učini blagosov, pak digoše sidalicu kad ustade patrijarka, i otiđe činiti druge funcione.

Ovi grad zove se Svet od svi naroda ne samo kršteni, nego i od Žudija i Turaka, koga svetinja pristoji se samo nami katolikom, koji sami uživamo plod skrovnosti u njemu od našega Spasitelja dilovani. Ali je od Turčina u miru posidovan za pogrdu grija naši, kome ne samo valja plaćati harač nego iznose musevedu, to jest izvadu i potvore u koje krivine, za koje ni mislimo. Ali od ovi mislim pisati na drugom mistu obilatije, nego sada pisa ću od sveti mista i svetinja koje pohađu putnici; također koliko se gdi prima proštenja i od koga su koja mista uzdržana.

Manastir svetog Spasa

Ovo je manastir bio kaluđera Đorđijana doklen ne biše istirani naši redovnici iz Siona, gdi je bio naš manastir, od svetoga oca Frančeska stavljen, a kada iztiraše i Turci, onda izvadi ferman od cara bailo mletački da mogu stati u S. Spasu i

° Od Heroda i Sterquiline.

° To je Jeruzalem, usred narodâ postavih ga.

°° Bog, kralj naš, postigao je spasenje u središtu zemlje.

plativši Đorđijanom vrlo drago (premda je bio manastir malašan) naseliše ga i malo po malo raširi se, da sada more stati 60 redovnika, izvan otvora putnika. Stoji u gradu blizu bedena na zapad, na uzvisitu da more se viditi vas grad poda se, a pram sobom priko grada Gora maslinska.

Ima lipu crkvu, neveliku, nasrid manastira, vrlo lipu i nakićenu, u kojoj su u tri kapele tri otara, u njima imajući iste one tri ikone koje su bile na Gori sionskoj. I tako sada ne mogući putnici ući gdi je gospodin Isus učinio večeru i ostavio tilo svoje u prisvetom sakramentu i gdi je Duh Sveti prišao i gdi se ukazao učenikom posli uskrsnutja, zato primaju onde isto proštenje kako na Sionu, po dopuštenju Pristolja rimskoga, na svakom otaru odpuštenje svi grija. A gdi je bio manastir na Sionu, sada je mečit, kako vidi ćemo na mistu.

U ovi manastir primaju se svi putnici koji dohode iz krstjanluka, ne samo katolici nego i eretici, kojim očito u crkvi pere noge svojim rukam pripoštovani gvardijan kantajući meu to redovnici pobožne psalme. Paka svi redovnici celuju, kleknuvši, oprani noge i učinivši procesion po trimu kantajući *Te Deum*, a putnici noseći goruće sviće, blagosovljene na Grobu Isusovu, u ruci, i rekavši molitve zafalnosti Bogu da i je zdrave onde priveo, dade im uprave uzdržati se u sveti misti, i redovnika i tolmača koji će i pratiti. Pođu pako pohoditi sveta mista, koja ovde biližim, a najpri u gradu Jeruzolimu i oko njega, paka po ostalim mistim kako ovde slidi, premda svi ne čine sviju mista pohodit, budući rizična od zasida razbojnika.

Crkva Uskrsnutja Isusova

Ova crkva Prisvetoga groba oliti Uskrsnutja Isukrstova jest toliko sauzetna da veli *Padre Pietrantonio di Venezia*

nella sua Guida fedele° more sauzeti osamdeset* do sto iljada duša sa svojim kapelam uokolo, a da bude rekao "sa svojim lođam oliti trimom uokolo", bolje bi pogodio; inako (čini mi se) mnogo se pružio. Koliko more čeljadi sauzeti, to malo motri. Ovo znam, da kako brevijar u drugi lekcija govori na 13. svibnja, sveta Jelina, posli nego nađe križ našega Spasitelja na kome umri za dati nami život, sagradi priveliku crkvu, koja premda je veće puta patila progonstvo od dušmana imena krstjanskoga, i paljena, i razvaljivana, koliko pristoja nju nakićenja, ali nije izgubila staroga mista ni zida velikoga sklopa.

Uzdignutje ove crkve bi godišta Gosp. 326. Početa, a dovršena 331., kada bi blagosovljena, to jest pete godine. Bi paka nakićena od naši kralja krstjanski, koji kraljevaše u Jeruzolimu, s prilipim mosaikom i pituram, od kojizi malo se sada, malo i se vidi radi davnosti i dima od lampada i voska, koji je lampada toliko mnogo** da kada naš narod čini Uskrs z Grci, Armeni, Gofti, Surijani, Đorđijani i Abisini, što učesto zgađa se, vidi se goriti i do osam tisuća, i sve razređeno toliko lipom naredbom, da čini očima razkošno razgledanje i srcu naslađenje.

Ko želi znati koga je načina ova makina oliti zgrade veličina, more viditi u knjiga oca Quaresmija Maleo i o. f. Petra Antonija Mlečića, a ja za ne prodiljivati nego ukratko staviti svetinje oliti sveta mista koja u sebi uzdrži ovi tempal, ostavljam produljivati.

1. Kapela Ukazanja

Ova kapela zove se Ukazanja jer ovde najpri Isus Isu-

° Otac Pietrantonio iz Venecije u svom vjernom vodiču.

* osam desem

** mnongo

krst ukaza se svojoj primiloj majci posli svoga prislavnoga uskrsnutja, kako milo viruje se, premda u vanđelju govori da se najpri ukazao Mariji Mandalini, ovde malo dalje prid ovom kapelom, ali ovo vanđelje govori, kakono svidočiu, i navistiteljici, koja odma otrka navistit apostolom, kakono i vanđelje stavlja prvu vidoka Isusova po uskrsnutju. Ne more se paka reći da svojoj majci nije prija dao ovoga utišenja – *quia illi prima ferunt gaudia, qui plus ardebant ceteris*.° Tako drži Crkva istočna i zapadnja. Da se paka ovde ukazao, nije od vire, ali jest po Stari dokazanju, i tako drže svi narodi po milome dokazanju, niti se tome ko suprotivi; nego na čelu iste kapele (ili, da bolje rečem, crkvice, jer i jest ova kapela na način crkvice, imajući tri otara) jest kapela otara velikog, gdi drže da se Isus ukaza B. svojoj Majci, i za svidočje od Pristolja rimskoga ovde, a ne indi, dopušteno je proštenje podpuno.

Otar stupa

Na desnu Velikoga otara, tj. Ukazanja, u ovoj istoj crkvici jest Otar stupa pri komu su fruštali Isukrsta po zapovidi Pilata. Ovoga stupa stoji dio visok tri pedlja i širok tri i po, zatvoren u krate gvozdene dvostruke i ne more se viditi nego svićom. A ima nadesnu sebe ovi stup kamen od Groba Isusova; bi će u njemu tri-četiri oke; a nalivu lapat stupa na kome podnese pogrde Isus i stoji onde jedan štap kojim dotiču i ljube na mistu svetinje. Ovde je dopušteno odpuštenje podpuno. *Indulgentia plenar*.°°

Na livu stranu Velikog otara jest treći otar S. križa, učinjen po isti način kako i od stupa, i imadu dva mrvoljka Svetog križa Isusova. A bio je veliki lapat dokle Grci nisu bili istirali naše redovnike i osvadili imbeno pri Turci, i kada su se povratili redovnici s velikim potroškom na posidovanje Svetoga groba i ostali sveti mista, nisu mogli nastati natrag gdi su ga kaluđeri sakrili, nego jedan mrvoljak poslao je cesar a drugi kralj Španje.

Ovde je u ovoj crkvici hor naši redovnika od 24 sidalice i ovde govore oficije obnoć i obdan, izvan što kantaju svaki dan barem jednu misu u Svetom grobu, a u petak na Kalvariji gdi su propeli Isusa.

Nasrid oratorija oliti ove crkvice jest jedan bili okruga mramor gdi je sveta Jelina kušala nad jednim mrcem, posli nego nađe tri križa koji je Isusov, i kako se dotiknu, ovi mrca uskrisi. *Ad contactu S. Crucis mortui resurgunt*.° Mi katolici počimamo odovlen pohoditi sveta mista, a redovnici svaki dan po kumpliti. Počinjemo od Otara Ukazanja, na kome je Prisveti sakramenat*, pak na Otar stupa rečenoga, a odonlen gdi je.

2. Tamnica Is[us]ova

Iđe se daleko pedes[e]t aršina dok se dopre do ove tamnice, i ovo nije drugo bilo nego pod Kalvarijom pećina** gdi su mećali osuđene dok priprave alat za smrt dati im kako su osuđeni. I ovde bi uveden Isus naš spasitelj malo živ. Vide se u jednoj kamenitoj ploči prid tamnicom dvi vrtline krozi; niki govore da su onde mećali u valake osuđene, premda o. Ansel-

° Jer oni nose prve radosti, koje plamte više od ostalih.
°° Potpuno oproštenje.

° Na dodir Sv. Križa mrtvi ustaju.
* sakramenak
** pekina

mo s ostalim priupenog procinjivanja vele da posrnuvši onde s kolini Isus, da ostaše one dvi šupljine. Ova tamnica bi raširena kakono malana crkva s trima ćemeri upored i na čelu svakoga otar uzdržani od Grka, a proštenje 7 godišta. *Indulgenza di 7 anni.*°

3. Cappella longina

Povrativ se natrag od rečene tamnice tri koračaja za ukloniti se od nugla, okrenuvši se nalivo, dopre se ovoj *Kapelli longina*, put oko triest i tri aršina. Ovi budući određen od Žudija glavar straže da ču[v]a Isusa na križu visećega, videći čuda koja se učiniše na njegovoj smrti, obrati se i ispovidi božanstvo Spasitelja propetoga govoreći: "Doisto ovo sin Božji biše". I on otvori kopjem prsi Isusove, ne od zlobe nego budući stotinik; njemu se pristojaše kušati i viditi je li mrtav, budući Žudijom zabranjeno dignuti osuđene ako ne kušaju je li sasvim mrtav. I tako ovo učini za prija dignuti ga s križa. Ovu kapelu uzdrže Grci i poje leturđiju. Proštenje 7 godin.

4. Kapela razdile odiće Isusove

Daleko devet aršina jest od rečene kapela na mistu gdi vojnici razdiliše odiću Isusovu i metnuše ždrib vrhu tunike nešivene, kako svidoči s. Ivan. Ovo je bila spila pod Kalvarijom, pak za uspomenu učinjena kapela i dopušteno 7 godin proštenja, a uzdrže je i poje leturđiju kadkad kaluđeri Armeni.

° Oprost od 7 godina.

5. Crkva s. Jeline

Meu Kapelon razdile odiće, rečene, i Pogrde, koje su u daleko oko osamnaest aršina, nahodi se na sridi jedna skala od 29 skalina, široki više od pedlja, na dno koji jest Crkva s. Jeline, koja meu ostalim uspomena koje učini u istoku dignu više od 30 crkav, meu kojim jest ova od iste ziđena, među Velikom crkvom i dubinom gdi je našla Sveti križ i posli nje svete smrti od virni Bogu posvećena na nje uspomenu, na čelu koje jesu dvi kapele: nadesnu Gospi i Svetoj istoj posvećena, a nalivu dobrome lupežu Dižmi, kome Isus primilostivi obeta raj kad mu se priporuči viseć na križu pored njim. Ova crkva duga je oko pedeset pedalj a široka 48, a na sridi uzdignuta kuba na 4 stupa od mramora, daleko jedan od drugoga oko 20 pedalj; i ovo su oni stupi od koji glasi se da brez pristanka suze i plaču muku Isusovu, koje proglašenje jest laživo, krivo i od ništa (kako su i drugi pisali pratici). Tako i ja, budući štio, anci je dobro sam razgledao po vrimeni (budući stao ovde više miseci u zatvoru ove crkve Groba Isusova) i vidi da suze samo liti kadno sunce poteže vlagu iz zemlje, a najveće one dvi koje stoje pram skalam kud se slazi u Kapelu našastja Svetog križa; a ona dva koja su u dno stala, kud se uzlazi u Veliku crkvu, ne vidi da suze, premda su svako malo vlažne samo kad su velike vrućine liti i kada je južno. Ovu crkvu uzdrže Armeni i poje leturđiju; odpuštenje podpuno*. *Plenaria indulgen(tia)*.°

6. Našastje S. križa

Na desnom nuglu rečene crkve nahode se skale od 13

* pudpuno
° Potpuni oprost.

skalina, dugi pet pedalj a široki više od dva, niz koje slazit dobar valja imat korak, na dno koje je misto gdi bi našast križ našega Odkupitelja i daska nadpisa "Ovo je Isus Nazaranin, kralj žudinski"; također i križi dvaju lupeža. Sveta Jelina učini ovde kakono kapelu, dugu od skalina do otara oko devet aršina a široku deset, i pod oblastju nas katolika, gdi svaki dan slazi se reći jedna misa. Prima se proštenje podpuno za vazda. *Indulgentia plenaria concessa a S. Silvestro perpetua.*°

7. Stup pogrda

Uzašavši rečeni 29 skalina, okrenuvši se nalivu, daleko od vr nji devet aršina jest kapela pod koje otarom vidi se stup od pogrda kroz grate, kroz koji samo kroz jednu malo uleknutu more ući moja ruka dotiknuti se. Zove se Stup pogrda, zašto na njemu primi Isus krotki pogrde, poruganja kada na njemu okruniše ga trnovom krunom čineći ga kraljem ruga, dajući mu u desnicu trst namisto štapa od zlata zapovidi, vežući mu oči i zauzujući i govoreći "Prorokuj ko te udari, Krste", i druge pogrde, na obraz plju(v)anja i ruganja.

Niki govore da je ovo oni stup iz dvora Kaifina, ali ovi narodi u istoku govore da iz Pilatova, gdi je krunjen. Ova je kapela pod oblastju Grka. *Indulgentia 7 ann.*°° Proštenje 7 god.

8. Calvario

Daleko je od rečene kapele do skala koje uzlaze na goru Kalvarije bi će oko petnaest aršina, pak se uzlazi uz 18 skalina; prvi uzlazak od osam, pak privraću do deset, dugi 4 pedlja a široki od pedlja, visoki malo više, a svrhu poslidnjega počima sališ Kalvarije, koje misto jest razdiljeno na način dviju kapela, razdiljeno premda je usve jedna u sebi, nego samo u sališu viša je ona od Propetja nego od Uzdignutja po noge, i uzdrži na sridi obe jedan pilon na četvrt. Ova prva kapela na izlasku skala govori se Uzdignutja, zašto kad bi propet Isukrst, ovde ga uzdigoše na križu. I bolje za virovati, vidi se da gdi je usađen križ s Isukrst[om], jest na višemu od zemlje tri pedlja, dugo od juga k buri 14 pedlji, a široko 9 pedlji, a vrtlina na sridi gdi bi, reko, usađen Sveti križ, daleko od čela skalinate tri pedlja. Daleko od rečene vrtline nalivo vidi se puklotina brda živog kamena, duga 6 pedalj a širok[a] najviše pedalj. Razpuknu ovo brdo Kalvarije onda kad izdanu Isus, kadno veli vanđelje: "Zemlja se trese i kamenje pucaše". Ova puklotina otišla je pod brdo isto, i dovršila gdi je bila ukopana glava Adama, našega prvoga oca, gdi je sada kapela od koje ćemo govoriti niže. Na sališu pak ove kapele k zapadu, daleko od vrtline S. križa aršina pet, vidi se okrugal plemenit mramor gdi je stala Priblažena Diva Majka kad uzdigoše na križu Sina, gdi poznana da je mater, bi od krvolija otirana. Tako piše Adricomio. Ovu kapelu posiduju Grci s velikim ogledom i često poje leturđiju, metnuvši taulin prid vrtlinu S. križa, koji služi za otar, a kad svrše, dignu taulin, im[a]jući u nuglu onde drugi otar, gdi sveđer stoji kalež uvezan a gori iz lampada u jednom retku a jedna nad vrtlinom sve od srebra, ali doista lipa majstorluka.

Vrtlina Svetoga križa napriko jest po pedlja a duboka pedalj i po noge; ozgor oko vrtline jest okrug srebrn s prilikam muke Isusove, širok napriko pedlja 2. Ovde je odpuštenje griha podpuno. *Indulgentia plen(aria) perp(etua).*°

° Potpuni i vječni oprost podijeljen od sv. Silvestra.
°° Oprost od 7 godina.

° Potpuni i vječni oprost.

9. Propetje

Ova je kapela duga 33 pedlja a široka 19, a također i ona od uzvišenja, zašto je naprav po sridi skalin od po noge dižući ovu od druge.

Zove se Propetja zašto ovde Spasitelj bi pribijen na križ, za koje zlamenje onde gdi je propet vide se umetnuti s meštrijom prilipi razlika kolura kamenčići od mramora, razvedeni na cvite.

Zaradi poštenja mista gdi je prolio za nas Spasitelj neprocinjenu* krv, ne sudi se niko po njem nogam gazit. Još suviše, niko ne sudi se obu(v)en na Calvario izaći, tako ni u Sveti grob. U vrhu glave gdi je propet Isus jest otar gdi svaki dan od naši redovnika govori se misa, a drugi, nadesnu, Gospa sedam žalosti, na nuglu razdila kapela. Pri dnu ove kapele vidi se okruga mrk mramor gdi su krvolije svukli Isusa prija neg na križ pribili. Vidi se jedna ponistra gvozdenim gratam, kroz koju vidi se kapela gdi je Gospa stala kad su propinjali Isusa, od koje govori ćemo niže.

Ova Kapela Propetja niko vrimena bi držana od Grka nevirom i himbeno oteta našim redovnikom, podmitiv jasprom poturčenike Grke u Carigradu. Ali, fala Bogu, sad je našim pod vladanjem, povraćena** sa Svetim grobom i ostalim svetim mistim iz koji su nas bili istirali; povratiše godine 1690. *Indu[l]gentia plenaria perpetua.*° Odpuštenje svi griha vazda. Doisto, ko vidi Kalvario i promisli, ne more uzdržati se ne proplakat.

---

* neprocinjunu
** povraćina
° Potpuni i vječni oprost.

10. Kapela Adamova

Kada se sađe s Kalvarija, iđe se oko 12 aršina pak okrene se nalivo gdi se nahode vrata od Kapele Adamove, koja je na način crkve duga oko deset aršina i u vr nje kapela gdi je otar s. Ivana Evanđeliste, a za njim jedna ponistra zatvorena gratam gvozdenim, gdi govore da je bila metnuta glava Adamova, i zato zove se Kapela Adama, koja je pod Calvario a ponistra pod vrtlinom gdi je izdanuo Spasitelj. I kada na smrti Isusa razpuknu brdo Kalvarije među križom Odkupitelja i lupeža na livo njega propeta, ode procip na glavu istoga Adama, kako se vidi do danas. Zato oti umriti na Kalvariji za odkupiti onoga po kome grih dođe na svit, kako svidoči s. Augustin i s. Jerolim s mnogim naučitelji. Radi toga od Pristolja rimskoga ovoj kapeli bi dopušteno 7 godin proštenja. *7 anni di indulgenza.*° Uzdrže ovu crkvicu Grci i na rečenom otaru čataju i poje leturđiju učesto.

Ulazeći kod vrata vide se dvi grobnice uzdignute od zemlje na 4 stupića. Nadesno Godifrida Buliona, na koga upisano je slovim latinskim od strane od zida ovako:

Hic jacet inclytus Godefridus Dux de Bulion;
qui totam istam terram aquisivit cultui Xstiano,*
*cujus anima regnet cum Xso**. Amen.*°°

Nalivo, na grobu Baldovina kralja upisano je ovako:

Rex Baldovvinus Judas alter Machabaeus,
spes patriae, vigor Eulesiae, virtus utriusque,

° 7 godina oprosta.
* Christiano
** Christo
°° Ovdje leži slavni vođa Godefridus de Bulion,
koji je čitavu tu zemlju pribavio kršćanskom štovanju,
kojega duša neka kraljuje s Kristom. Amen.

quem formidabant, eui dona, tributa ferebant
Cedar et Egiptus, Dan et homicida Damascus,
Proh dolor in modico clauditor hoc tumulo.°

Ovo su dva kralja katolika brata; prvi osvoji svu Svetu Zemlju, a drugi raširi i čini davat arač od Damaska do Egipta, i za njima kraljevaše drugi šest kralja katolika, koji uzdržaše kraljestvo za 88 godin, pak silni Saladin soldan ote. Malo više k otaru vidi se još jedan grob kakono otar, prez nadpisa. Van ove opet kapele, naslonjeni na hor grčki, a prama veliki vrati kuda samo ulazi se u tempal sveti, jesu grobnice ini kralja naši i njiovi sinova, brez nadpisa, koje rad kratkosti ostavljam pisati.

11. Kamen pomazanja
Petra unctionis Xsi*

Daleko od dno skala Kalvarije oko 14 aršina k zapadu nahodi se ovi kamen gdi pomazaše pridragom pomastju tilo Isusovo kad ga skinuše s križa Josip Arimateo i Nikodem i umotaše u platno kako običaju Žudije kopati se. Tako i oni učiniše ovde na ovom kamenu, koji je kakono ploča, dug osam pedalj i po a širok tri i pomanje. Kamen koji se sad ozgar vidi nije oni istiniti, nego pod njim, a ovo je bili mramor, metnut od naši redovnika za obraniti od nesvisna devociona putnikov, koji ga biu nagrdili odbijajući. Najpri bi pokriven od pripoštovanog Bonifacija Dubrovčanina godine 1555. Pak kad Grci bijau

° Kralj Baldovin, drugi Juda Makabej,
nada domovine, snaga Crkve, krepost obiju,
od koga su drhtali, komu su darove, danke davali
Cedar i Egipat, Dan i čovjekoubojica Damask,
jao, žalosti, zatvoren je u ovom skromnom grobu.
* Christi

himbeno ovo misto osvojili i ostale svetinje, a nas sasvim iztirali, tada padnu jedan veliki kandelir od tuča, koga biu postavili na vr kamena ovog, i razbi mramor kim biše prikriven. Godine pak 1690. povrati se opet nami ovi kamen i ostala sva prvanja sveta mista. Tad naši redovnici opet drugi mramor metnuše, koji se i sad vidi, i na njemu dvi arme, na dnu od Reda a na vrhu Svete Zemlje, koje arme daju *devotion* i ljube i putnici sviju naroda. Ovi je kamen obkoljen gratam, gvozdjem visokim po noge, a daleko od kamena podlanicu; također i kamen je visok od zemlje podlanicu i stoji prid veliki vrati ulazka 4 razteglaja.

12. Tri Marije

Daleko od ovoga kamena pomazanja Isusova oko 12 aršina uprav k zapadu nahodi se na sližu jedan okruga bio mramor, napriko širok 4 pedlja, a nad njim od gvozdja izpričeno kakono kuba. I jest u dno skala kud se uzlazi gdi pribivaju duho[v]nici Armeni u zatvoru, koji su za oficijavati u ovoj velikoj crkvi njiova odrenja, sveta mista, među koji u veliku poštenju drže ovo Triju Marija, držeći po starom dokazanju da su ovde stale svega vrimena razpetja Isusova. A ovome prilaže i Sveto (či[ni] mi se) vanđelje gdi govori: "Stau izdaleka znani njegovi gledajući i plačući"; a jest uprav pram propetim na Kalvariji, daleko oko 30 aršina od osička Kalvarije. Mnogi pisci od sveti mista ovoga ne meću mista, ali niki meću, a navlastito Ivan Zvallardo, pomnjivi pisac i virni kavaljer S. groba Isusova, veli da je i ovde od Pristolja rim(skog)a darena *indulge*[*n*]*za 7 anni* i također potvrđuje Quaresmio.

13. Prisveti grob Isusa Isukrsta

Nahodi se ovi prisveti grob nasrid okrugli velike kube koja je nad njim visoko od zemlje do vrha aršina pedeset i tri a široka dvaest i dva do stupa i pilona koje kubu uzdrže, a od stupa i pilona do zida maestra, koji opasiva svu kubu i crkvu uzdignutu na stupe i pilone, jest široko aršina jedanaest do zida. Stupa je veliki 14 a pilona 12, a nad njima ćemer do zida. Na ovom ćemeru, koji je posvi od zemlje, jest trim o(li) lođa: tri dila su naši redovnika od bure, a uza nj manastir; a treći je dio Armena od juga, gdi im je oratorio i oficijavaju dan i noć, i onde im je pribivanje zašto ne imadu drugog manastira ovde. Pak počima drugi stupa manji osam i 12 pilona na kojim je drugi ćemer do zida; ovde stoji odža sa svojom obitolom oko sve kube i crkve (rekoše da mu je u obitoli oko 60 čeljadi), i on je nazor svrhu Svetog groba i sve crkve razlog davati caru. Počima najposli kuba, pokrivena olovom godine 1319., a izpod olova daske vrlo debele, a izpod dasak 132 grede, široke pedalj, a između nji rogušica, duge grede 60 pedalj, a na vrhu ozgor okrugla vidilica široka napriko 30 pedalj, žicom gvozdenom umrižana, da ne uliću ptice, a navlastito čavke, koji je mnogo. Na najgornjem ćimeru gleda 16 ponistar k Prisvetom grobu, sve zazidane stinom tesanicom, izvan na tri mista, što su vidilice malane, zapletene, kud more gledati odža.

Sveti grob stoji na sridi kakono na poljani, u ovome okrugu zgrade, uprav pod u vrhu prozorom rečenim, i ne ima druge vidilice, ali ova daje svitlosti kolik i na dvoru.

Sveti pak grob jest, gledajući z[d]vora zgradu, kakono malana crkva, ozgor ravna a lipo nad mistom gdi je Prisveti grob kuba malana uzdržana na 12 stupića pri[p]lemenita mramora, debeli pedalj i po, razgođeni dva i dva na šest nugal. Ovi su stupići visoki oko 9 pedlji, pod kojim su pedestali, a nad njima kapitoli. Pod kubom su tri buže, o(li) oduhe, kroz koje

izlazi dim od lampada koje sveđer gore nad grobom Spasitelja u onom tisnu mistu brojem 45, sve od srebra, a jedna od zlata kralja Španje.

Zdvora oko svega Groba zgrade sve su ploče od biloga mramora; ali mnogo je opalo, a navlastito od nugla k buri sve su opale ploče do prvog stupa, koja su stupa tri sa strane od bure, a tri od juga uzdugulj zgrade, a nad njima korniže. Također vidi se i na drugi misti gdi koja, gdi koja ploča odpala, a mnoge se vide opučile se od zida; zamalo mogu stati da ne opanu. A odavna stoje ploče nove, pripravne u Jafi, u manastiru Armena, i plaća se za nje drago fit, a ne more se imati dopuštenje od Carigrada obkoliti svu zgradu iznutra i zdvora, kako i prija, zašto zloba grčka zabranjiva, nenavideći da je ova svetinja pod našom oblastju, dok Bog provìdi za njega slavu i poštenje drugačije, kako Njegovo Božanstvo zna za bolje. A kažu da je mramor vrlo plemenit, s prilikam utesanim toliko lipo kolik da su žive, prikazujući svu muku Isusovu i njegova slavnog uskrsnutja prikazanja – dar kralja od Napulje.

Oko sve zgrade Groba jest okolo 100 pedalja, a visine 18, izvan kapele koja je od zapada prilipljena, gdi oficijavaju Gofti.[2]

Iznutra kad se uđe na dvornja vrata, koja su visoka sedam pedlji a široka tri i po na pragu, ukazuje se prva kapela, duga 12 pedlji a široka 9, a ćemer visok od saliža do vrha 13 i po, i ima dvi ponistre sa strane jedne i druge. Na saližu koji je uglađen prilipim razlikim mramorom, blizu vrata kud se ulazi

[2] Slijedi pet redaka teksta koje je autor precrtao: "koja kapela bi dopuštena da onde načine od naši, a oni nami dadoše u starom Kairu misto gdi je pribivao Isus i Marija i Josip u ono vrime kad pobigoše od Iruda u Egipat i onde staše do smrti Iruda, dok se javi anđeo Josipu da se povrati u zemlju Izraela, kako je pisano u svetom vanđelju."

u Prisveti grob oko tri pedlja, vidi se jedan kamen nuglat, ukopan, visok od saliža malo više od pedlja a širok na četvrt 2 pedlja, koji kamen služio je za podaprit i uzdržati oni drugi koji zatvaraše vrata kroz koja se ulazaše u Sveti grob. A sada je ovi kamen od zatvora na otaru u kući Kaife, a sada je crkva Armena, ali je razbijen* na mrve, a bio je velik. Zato one tri Marije, koje bijau uranile da pomažu Isusa u nedilju, bijau starosne ko ć[e] im odvaliti kamen od groba; ali ga nađoše odvaljena od vrata i nađošc anđela sideći na ovome podporku i reče im: "Ne bojte se, znam da Isusa tražite, uskrsnuo je, nije ga ovde, a evo misto gdi su ga bili stavili."

Najposli ulazi se kroz vrata visoka pet a široka tri pedlja. I nahodi se Grob Isusa našeg odku[pi]telja nadesno, dug kolika je i ista kapela, tj. pedalja osam i po a širok pedlja četiri, a prid njim toliko do zida, tj. 4 pedlja, a visok tri dobra pedlja. Ne vidi se mista gdi su bili stavili Isusa, zašto je obkloplјeno sve bilim mramorom, a na njemu se govore mise. Kapela je nad njim u ćemer visoka od zemlje do vrha pedalja deset, a odkle počima ćemer nepuni devet. Prima se proštenje od svi griha.

14. Greb Josipa i Nikodema

Josip iz Aramatije kad podari svoj grob i stavi u njega tilo Isusovo, koga je bio sebi izkopao u živici stini, tada učini sebi i Nikodemu, na zapad od Isusova, druga dva groba, upored izkopana u živici stini, samo što rastavlja i živica malo više od podlanice, a pod jednim su zatvorom. A prid njima izkopana u živici kamenica, veće ne znam za koju svrhu, koji

---

* razbijena

grob štuje se rad uspomene što je Josip podario grob a Nikodem pomast kupio i pomazali ga skinuvši s križa oba i stavili u grob. Ovo s. misto uzdrže Surijani, i drže ga u poštenju. Od Svetoga pristolja dopušteno je proštenje sedam godin, premda nije ni jedan ovde ukopan, tj. ni Josip ni Nikodem, neg je prazan.

15. Gdi Isus uskrsnut ukaza se Mandalini

Daleko od Groba Isukrstova k buri 12 aršina vidi se na sališu jedan okruga mramor kolik mlin, gdi ukazuje misto da se onde po uzkrsnutju dao poznati tražećoj sebe Mandalini, za koju uspomenu dopušteno je oproštenje 7 godin.

Tri raztega dalje k buri ima drugi, manji krug mramora s traci okolo, gdi Mandalina staše kad ga poznade i poteče k njemu, kojoj reče: "Nemoj me ticat". Zato ovako se ovo misto i zove, i ovde je proštenje 7 godin.

Nadesnu, pri zidu pilona jest otar. Ovo otajstvo prikazujući i zove se Otar svete Mandaline, zašto nije se moga metnut na isto misto ukazanja, budući prid veliki vrati kud se ulazi u crkvicu ukazanja Gospi, gdi je naš kor, i na otaru je proštenje 7 god.

Oratorije i manastir fratarski

Kada dovrši se pohoditi sve svetinje koje su ozgor izpisane i stoje pod zatvorom vrata jedini velike crkve ove Groba, o(li) Uskrsnutja, opet se povrati u crkvicu, o(li) kapelu, gdi Isukrst uzkrsnut ukaza se svojoj prislavnoj Majci, od koje sam pisao na listu 25 ozgor.

Premda naši fratri, koji nastoje dnevu i noću na ču[v]anju Prisvetog groba Isusova i ini svetinja, imadu najgore misto

za pribivanje, budući od bure i među velikim templom od podne a brdom i zgradom od bure ništa ne manje; imadu samo trima, o(li) lođe, oko zgrade velike crkve polovinu, koliko četiri ina naroda koji su u posidovanju unutra, tj. Grci, Armeni, Sorijani i Gofti. A manastir premda mračan pri zemlji, goreći svića i obdan prid vrati kud se ulazi iz kora, i mračne nikolike cele, ali uživamo ovo suviše nego ini rečeni narodi, imajući svakojaki cela, malani, veliki i sridnji brojem 18, izvan trima koji se pružio spored velikim korom crkve, koga oficijavaju Grci, gdi počivaju kad dođu putnici iz krstjanluka pohodit sveta mista. Na trimu rečenom, o(li) lođi, imamo Kapelu svetog Didaka, gdi govore misu kada je kuga, i oficije, i imamo našu kuinju gdi se pogrije ono izbine što šalju svaki dan iz Svetog Spasa, jer se ovde izbina ne spravlja. Ima refetorija, gusterna, misto općino napose, a ini narodi najedno, i to na našem.

Procesion na Veliki petak, koji se čini u Crkvi Prisvetog groba, prikazujući sprovod mrtva Isukrsta

Nahodeći se ovi dan mnogi ovde naši redovnici svetoga Frančeska iz manastirâ Betlema, Nazareta, Montane i iz drugi mista skupljeni viditi i služiti sveti dana u ovom mistu skrovnostim našega Spasitelja ovde dilovanim (ove godine 1753. bi i više od stotine) s putnici i katolici koji su ovde, a mnogi krstjani šizmatici – Grci, Armeni, Sorijani, Gofti, Abisini, Đorđijani, koji dođu ovde putnici i od vilajeta daleka mnogog broja, pohoditi i viditi ovizi dana funcione, kakono danas sprovod prikazujuć mrtva Isusa, a sutra, u subotu primiti sveti oganj (od koga mislim pisat niže), koga čine Grci i Armeni.

Obuče na se pripoštovani gvardijan košulju, pluvijal i mitru na glavu a pastoral u ruku. Obučen uza nj i drugi misnik

u pluvijal i dva djakona s tunicelom, i mnogi redovnici, svi u paramenta crnim, mnogi kanturi i svi redovnici u kota i z dupliri užgani u ruci i sa sudim srebrnim mirisa, vode i kadenja.

Počme procesion iz velike naše kapele, gdi prid otarom Stupa fruštanja, onde koji je, učini govorenje vrhu fruštanja Isukrstova jedan redovnik Talijanac tali[ja]nski. Odonlen pođu prid Kapelu razdile odiće Isusove; onde frančeski bude govorenje vr toga otajstva. Treće govorenje učini se španjolski prid kapelom gdi je Stup pogrde na kom je podnio Isukrst i trnjem okrunjen.

Pak uzađe procesion na Kalvariju. Ovde doprivši, stavi se jedan propet Isus, donesen od jednoga devota redovnika bosa, i metne na isto misto gdi je Odkupitelj s čavli križu pribijen. Ovde biva četvrto govorenje od Frančeža redovnika vr toga otajstva. Odonlen uzdignu Propetoga i stave na isto misto križ u vrtlinu izdubenu u živici gdi je Isus izdanuo, koga ugledavši svi mu se poklone udarajući se u prse*. I uzbudi plač i uzdisanje mnogo, pak počme peto govorenje talijan[s]ki, koje svršeno kanta djakon Vanđelje po Ivanu, koje počima: "Potomtoga uzmoli Josip Pilata da se skine." Kad dovrši vanđelje, pristupe dva djakona, prikazujući Josipa i Nikodema, k križu, i podmetnuvši platno pod tilo Gospodnje najpri mu skinu trnovu krunu z glave, pak počmu odkivati čavle od desne i live ruke i od nogu izbijajući mlatom odzad, a kad dodaju krunu i čavle drugim služećim, kako koje izvade, poljube, koja svaka stave na jedan veliki srebrn pijat; koja učinivši, spuste Propetog doli i primu na drugo platno na ruke, koji se giba i klima glava, ruke, noge, kolik da je pravi mrtac, pak ga nose četiri obučena u crnu redovnika niza skale od Kalvarije, a za njima procesion, kantajući redovnici plačno psalam *Miserere mei*

---

* pasre

Deus° do Kamena od pomazanja, na koga stave Isukrsta, i škrope vodom mirisanja i kadenjim dragocinim mažu na način Josipa i Nikodema, prikazujući s tolikim priupnim devocionom* gibajući se i prilažući da probude na uzdisanje i grobni plač ne samo katolike nego šizmatike iste gledajuće. Ovde počme šesto govorenje arabski od muke Spasitelja da more razumiti svaki narod od vilajeta onoga koji stoji prid vrati veliki slušajući. Kad svrši govorenje, ponesu Isukrsta istim načinom i metnu vrhu pravog njegova groba. Onde bude sedmo govorenje od redovniki Španjola, gdi svu noć do ujutru iđu klanjat mu se. Ovo je jedno dilovanje od tolikoga bogoljubstva da ne more mu se prilikovat u svem krstjanluku, premda priupenost krstjanska radi prikazat što bolje more po svi gradovi i misti sprovod Isukrsta na ovi dan, ali ne more nigdi biti kako ovde. Znam da u mnogi manastiri naši Provincije milanske čine na način kako ovde, ali ne nahode se onde sveta mista za prikazat toliko živo vlastita mista gdi su dilovane skrovnosti muke Spasitelja, i zato ne more nijedno srce odoliti da se ne gane na skrušenje na svaki korak procinjujući neizbrojene bolesti koje podnese na oni isti Spasitelj. Na priliku, videći stup gdi je fruštan, drugi di je krunjen trnjem i porugan, gdi je bio u tamnici, gdi su mu odiću razdilili krvnici, gdi je svučen, gdi je na križ čavli pribijen, gdi je uzdignut na križu, vidit vrtlinu, vidit kamen gdi je od mili dragom pomastju mazan i u platno umotan, pak najpotla viditi isti pravi njegov grob gdi je ukopan – ovo giba najtvrđa srca na pokajanje. *Sensibilia movent sensum.*°°

° Smiluj mi se, Bože.
* devovocionom
°° Osjetljivo izaziva osjećaj.

Ostaje mi najposli pripisati kako stoji Veliki hor, budući pripisao sve svetinje koje su uokolo (izvan Svetoga groba koji je, kako reko, na sridi) a nahodeći se i hor na sridi, uprav k istoku od Svetoga groba, oko 12 aršina među njima, gdi svršuje kuba poduminta, koja je nad Svetim grobom, pak je druga kuba nad horom malo poviše neg nad S. grobom, ali nije široka ni za polovinu, u ćemer je okrugla, ozgor umazana klakom.

Ovi hor uživaju kaluđeri i čataju dan i noć časove i ostala po njiovu katastiku čatanja.

Unutra ne ima druge svetinje biližene nego jedan križ od istog (vele) križa Isukrstova, koga sam vidio na Dan uzvišenja S. križa 1752. di ga nosi na glavi s tri sviće užgane na srebrnu pijatu patrijara grčki. Ali je hor vrlo lip i velik; imadu do svetnosti sa svake strane po 20 sidalica, a u svetnosti, tj. gdi je otar veliki, a za njim u vrhu jedno pristolje obilato, na koga uzlazi se uz sedam skalina okrugli, a druga po dvi sa strane. Isti Grci govore da je veliko rimskoga patrijare, a prvo ob desno carigradskoga, a drugo aleksandrinskoga, a ob livo prvo antiokinskog a drugo jeruzolimskoga, gdi isti Grci ne tijući izpovidaju da je prvo pristolje rimsko dajući niža pristolja inim patrijarkam gdi se kom pristoji, kako je i naredio Prvi sabor nikenski, gdi su bili svi oci grčki i bi pisano i naređeno ovako: "Pristolje rimsko jest glava i poglavica sviju p[at]rijarka, budući on biskup prvi kakono Petar, kome data je oblast nad svim poglavicam krstjanskim i nad svim pukom njiovim, kakono oni koji je na misto Isukrsta gospodina našega vrhu sviju puka i sve crkve krstjanske". To je pak bistrije određeno posli od Sabora carigradskoga prvoga poglavitoga i drugi mnogi, gdi je bilo veće otaca istočni nego zapadnji. Budući od Grka govorenje, mećem istoriju kako

Oganj nebeski koji u Sveti grob slazio je u Veliku subotu a kako sada.

Ne bi rada u ovome prikazanju ukazati se zavidljiv ni zloban protiva iskrnjem i zato ništa ovde ne mećem iz moje glave izmišljeno, nego slideći istoriju oca f. Petra Mlečića, da mogu reći da nije ništa nadometnuo koliko očima vidi se, a od skrovni Bog je sudac, koji piše ovako od staroga i sadanjega ognja nebeskoga, koji slazio je u Sveti grob Spasitelja Velike subote. I početak je ovaki:

Godine 200., budući biskup od Jeruzolima, sveti Narcis zapov[i]di svome djakonu da u Subotu veliku pripravi lampade za užgati novim ognjem. Odgovori djakon da ne ima ulja niti zna gdi ga uzeti. Reče mu biskup da i napuni vode a da će Bog providiti. Tako i bi, zgodivši se dva čuda: voda učini se ulje, a lampade užgaše se same, spustivši se oganj s neba. I tako slidi i onda kada Saraceni osvojiše Sveti grad i potla kada uzeše ga i osvojiše naši pod virnim Godifridom, koji poče kraljevat prvi ovde, a za njim drugi kralji. I poče kasniti slazit oganj užigat sviće. I piše Carnotensce da budući on u Jeruzolimu god. 1101., toliko gos(podin) Bog ukaza se kasan poslati ga (rad razpuštenja obsluženja zakona), budući kasnio do ujutru na Uskrsnu nedilju. Meuto kralj Balduin s vlastelom i pukom bosi činiše u procesionu do templa Salomunova s plačem molitve, od koga vrativ se, vidiše u Svetom grobu da se užgaše sviće, koji ovaki je bio način.

Skupio bi se puk, patrijarka s redovnici, a kralj s gospodom u crkvu u Veliku subotu, prostrv se po zemlji učinili bi potajnu molitvu, pak bi patrijarka poslao jednog redovnika, koga znao bi da je boljeg života, da vidi jesu li užežene sviće; koji, kad bi vidio da nisu, vratio bi se vičući: "Nije nas još pohodio Bog svitlostju sviće." Tada puk vas užgan je i s plačom uzmoža bi molitvu pitajući milost. Poslao bi drugoga redovnika

patrijarka dokle našao bi se oganj da je sašao. Koji pak ugledavši užgane o(li) užganu sviću izašao bi vapijući: "Pohodio nas je Gospodin ognjem i svitlostju." Tada užega bi sviću prvi patrijarka, paka od istoga djakon i sudjakon. Djakon užego bi abatom i kleru; sudjakon kralju i gospodi, i tako po redu svemu puku.

Doklen sami katolici vladaše sveta mista i bijau dobri, slao im je g. Bog oganj nebeski, ali kad uvedoše se u grihe pogrdne, ustavi se oganj i pripusti Turčinu ter biše iztirani, jer osvoji svu zemlju Kraljestva izraelskoga. Pak isti Turci pripustiše do nikoliko vrimena da se krstjani povrate na ču[v]anje Svetoga groba i biše prvi metnuti Abisini na pitanje njiova kralja krstjanina ali eretika. Posli nikolika vrimena počeše i koriti maumetani da nisu dobri krstjani, jer ne čine saći oganj s neba kako su činili Franki, tj. Latini. Za ukloniti se od ruga (podmitiše Turke koji su određeni ču[v]anju Groba), ušavši u Grob za činiti molitvu, činili bi da vas puk vapije na glas da bi se Bog dostojao poslati oganj, a oni meuto izkresli bi unutra pak izašli vapijući da im je došao oganj nebeski. Došavši meuto Grci, i imavši dopuštenje od cara, biše metnuti u dio ču-[v]anja Svetoga groba paka i u činenju dila od ognja, plativši slano dok imaše milost, odkolen počeše odkrivati Abisini da nije oganj nebeski nego da Grci varaju puk izkresavši oganj u Svetome grobu. A toga rad odkriše i, jer Grci otiše da su Abisini istirani, da oni sami ostanu, a Abisini kako uvriđeni razglasiše privaru. Što čuvši Grci da su odkriveni i da se glasi da će biti iztirani sramotno, podmitiše Turke prikazujući im koliko bi izgubili pijastar svake godine ako oni to još proglase. I zato Abisini to iznose kako jadoviti da im se ne ima virovati. Odma biše iztirani Abisini, a ostadoše sami Grci u ognju. S velikim mitom, posli nikoliko vrimena, uđoše Armeni s velikom parbom i troškom, i bijenjem očitim među se. Odkolen poznaše i isti Turci da se ovi oganj čini za veliki dobitak što im donosi i

zato ištom se smiju i rugaju tome ognju, i zato govore da zakon krstjanski nije pravi, budući se stavio na imbena čudesa. Ali ne imadu ovoga sumnjenja od nas Latina, jer govore isti: "Franki su pravi krstjani jer se od nji ne čuje nikakva himbena dilovanja ni privare", držeći da je velik grih i malo slagati, a kamoli varati u svetim s[t]varma i činiti štovat oganj zemaljski* za nebeski i namamljivat puk iz toliki daleki vilajeta potroškom i rizikom života. Nije pak moguće prikazati način od gungule i buke koji se čini od puka kada čine procesion i kada uđe patrijarka grčki s nikolik kaluđera svoji i jednim biskupom armenskim u Sveti grob za izniti od priprosti cinjen sveti i nebeski oganj. Drugo ne smim govoriti, za ne ukazati se zloban, nego govorim da nije način za uzbuditi na devocion nego na smij i poruganje, a navlastito kad izađe patrijarka s narukovetju svića užgani, kako jedno svrhu drugoga uzađe i iđe kakono po tavanu, toliko su se stisli štimajući da je oni srićniji i blažen koji svoju užeže sviću prija na onoj od patrijarke. Neka pak sudi svak po sebi je li nebeski oganj, a ja ne sudim nikoga, jer sam je Bog sudac, ali je zla prilika od načina.

Pohodenje od šest mista prid Crkvom S. groba

1. Poljana prid vrati

Ova poljana, o(li) pijaca, stoji s bedra crkve, kako i jedina vrata od juga, sva posaližana kamenom utesanim. Odavle se vidi *faciata* velike crkve i dvoja vrata; oko nji stupi plemeniti, urešeni udilanjem svaki prilika i cvitova, ali je mnogo opali

* zemanljki

od starosti i palenja ognja. Jedna su vrata zazidana a druga stoje zatvorena pod tri ključa razlika, koje drže tri glavara od grada. Koji pak narod oće da se otvore, valja da plati svaki put tri pijastre (izvan putnici, koji valja da na glavu plati 40 pijastar, a redovnik 20 pijastar prvi put samo). Na vrati su tri šupljine, dvi malane sa strane, a velika na sridi, kuda dodaju duhovnikom ranu i potribita, koji su unutra zatvoreni služiti svaki svoja određena sveta mista i čatati svaki na svoj način i vrime.

Ova poljana ima oko sebe razlika sveta mista. Najpri mećem zvonik, koji je od zapada razvaljen s vrha, ali je još uzgoru, od četiri poda, učinjen od utesana kamena i stupa uglađeni, a pod njima i nad njima korniže izvezene vrlo lipo, od koji poznaje se koliko je bio plemenit dok je cilokupan bio.

2. Manastir svete Mandaline

Meu zvonikom i Velikom crkvom manastir je grčki i Crkva svete Mandaline, u kojoj su tri otara: na sridi s. Mandaline a sa strane jedan s. Andrije a drugi s. Nikole, i na svakom je proštenje 7 godin rekavši Očenaš i Zdravamarijo i priporučiv svetim.

Ima ponistra iz ove crkve koja gleda k Grobu Isusovu, jer drugo i ne rastavlja nego veliki zid od kube velike.

3. Kapela Gospina tugovanja

Nalivo pak od vrata templa k istoku imadu skale uz koje uzlazi se od petnaest skalina dok se uzađe u ovu kapelu, nad kojom je lipa kuba. U stara vrimena kroz ovu ulazilo se na Kalvariju na vrata; ova su sada zazidana, izvan što je ostavljena ponistra koja nikoliko daje svitlosti Kalvariju. Golema je

utišenja našim duhovnikom koji je posiduju i svaki dan dohodi jedan govoriti misu iz S. Spasa, gdi paka i ini redovnici dohode primiti proštenje od Kalvarije, jer se vidi misto propetja i uzdignutja Spasitelja blizu; ne rastavlja nego zid. U ovoj je proštenje od 7 godin. Na ovome mistu stala je Gospa u vrime kad su propinjali na križ gospona Isukrsta.

4. Sveta Marija na Golgoti

Pod ozgor rečenom našom kapelom ima druga, mračna, gdi istočni misle da je Gospa od tuge pala kad ga je iznemožena pod križem nosećim ugledala. K jugu pošavši imadu druge dvi kapele, jedna s. Mihovila arhanđela, a druga s. Ivana Krstitelja; i svagdi proštenje 7 godin. Uzdrže i Grci jednu, a drugu Armeni.

5. Melkisedeka posvetilište

Uzađe se uza skale k istoku. Misto rečeno Marija, o(li) Kalvarija, na kome nahode se dva sveta mista od Stare uspomene. Prvo zove se Melkisedeka posvetilište, zašto onde prikaza kru i vino, kadno susrite Abrama slavodobitna, budući pridobio 4 kralja i isika nji i vojsku kod Damaska i oteo robje i vas njiov zadobitak, kako je pisano u Knjiga poroda. Ovde je proštenje 7 godin. Ovo je misto Gofta.

6. Posvetilište Abrahama

Malo je dalje ovo misto Abrahama od onoga Melkisedeka k Kalvariji bliže, gdi ovi patrijarka oti prikazat na po-

svetilište jedinoga sina Izaka, kako mu biše zapovidio Bog go[vo]reći: "Ajde u zemlju viđenja"; gdi govori pismo kaldejsko: "Ajde na planinu Marije tj. Kalvarije". I ovde imamo lipo prilikovanje – prika[za]nje Izaka i Isukrsta. Ovde je 7 godin proštenja*, a drže ga Grci u veliku poštenju.

Dvor Pilatov

Ovi je dvor na istok u gradu, na uzvisitu mistu, na buru od Templa Salomunova, u koji ulazi se uz položito misto gdi su bile skale svete, koje su sada u Rimu, prinesene odovlen od pape Pija Petoga, od skalina 32, koju i ja pohodio sam godine 1728. i vidio kaplje krvi Isusove po njima u kamenu upijene i pripričene gvozdjem. U vrh ove položine vrata to su velika od pridvorja, i mnija viditi zgradu pristojnu kralju, budući da u ovome dvoru pribiva paša, ali ne vidi se nikakve sada pristojne zgrade ni sale, ali je misto osobito na visoku i vidi se da u stara vrimena bila je velika raskoša, mogući se suditi po zidu što je na vani k putu nikoliko redaka prilipa tesana kamena i olovom namisto klaka izmeu nji nalivena.

Ovo je što čini ovi dvor štimana: jest misto suda, *Pretorio, Gabbeto, Lithostratos* (ovako se zove latinski, žudinski i grčki), gdi Pilat nepravedno osudi janjca neoskvrnjega, Isusa, spasitelja našega, na pogrdnu smrt. Koje misto po volji i sudu Boga ostade netakmeno, da onda kada ne ostade kamen vr kamena svega grada, po proročanstvu Isusovu, kad Rimljani vas grad razvališe. Ovo i još nikoliko sveti mista skrovnosti gdi je Odkupitelj dilova ostaše uzgoru za uspomenu vire naše.

Ovi dvor ima pridvorje vrlo obilato, gdi vojnici okru-

---

* proštega

niše posli fruštanja Isusa, odkupitelja svita, zaodivši plaštom crljenim i mećući mu na glavu trnovu krunu a u desnicu trst. I zamotaše mu oči, udaravši po obrazu i govoreći: "Prorokuj ko te udari!" i druge poruge neizbrojene. Ovo misto razgleda sam i vidi da je bilo u pridvorju dvora, zašto sada ima pokriveno kakono komora, izvan reda dvora, misto gdi je bio stup na kom je Isus krunjen.[3]

Ne mogu se domisliti paka kako niki pisci scine da je Spasitelj na istome mistu krunjen gdi i fruštan, budući da Vanđelje svetoga Matija i svetog Marka govori: "Vojnici *izvedoše* njega u pridvorje suca i pletući krunu od trnja postaviše na glavu." Daklen da bude onde krunjen, ne bi rekli vanđeliste *izvedoše*, tj. posli ga izvedoše nego fruštaše. Sveto pristolje, za potvrditi da je ovde krunjen, dopušta ovde oproštenje i na mistu suda, tj. pretorije, proštenje podpuno.

Misto fruštanja Isukrstova

Ovo sveto misto nije u dvoru pašinu, koje je prija bilo Pilatovo misto, nego stoji priko puta općinoga na stranu bure; i tome nije čudo, zašto more biti prija, u vrime Pilata, da je bilo sćimereno s dvorom Pilatovim. Ovo sveto misto pak jest od 12 razteglaji duljine a deset širine i stoji na roglju a nad njim kuba od ćimera i stoji otvoreno brez vrata, gdi ulaze i životina plandovat, stvar da čini plakati i tugovat svakog pravovi[r]noga. Proštenje podpuno.

[3] Slijede tri retka mjestimice teško čitljiva teksta koje je autor precrtao: "uzdigoše grob gdi su Turci ukopali jednoga njiova sveca, a cinim nadmeno; zašto ne nahodim od svi pisaca Svete Zemlje da meću ovu pogrdu griha naši, što su Turci sad metnuli."

Palača Irudova

Od dvora Pilatova iđe se zapadu i nahodi se razkrstje puta i, okrenuv se nadesno, vidi se na uzvisitu palac Irudov; ali nije one lipote kako sam u drugi knjiga štio. Unutra pak pri zemlji imadu dvi komore u ćemer; prva omalana a druga veća. Ove, vele da su ostale cile kad Rimljani razkopaše vas Jerozolim i ne ostaviše kamena na kamenu. A ovo ostade po proviđenju Božjemu, gdi nevirni Irud oti da mu Isukrst odgovori na pitanja i čudeso koje učini. Ali naš blagi Spasitelj ubojici svetog Ivana Krsti[te]lja, kakono proklecu, niti kti odgovorit ni čudesa učinit. Zato obuče ga u bilu odiću*, čineći ga manitcem, vrati ga k Pilatu, koji ga je k njemu poslao bio. Ovde je proštenje podpuno. U njem stoji Turčin.

Put bolesni o(li) križa

Ovi put od Dvora Pilatova do Kalvarije zove se od priupeni i bogoljubni krstjana Put bolesni oliti Put križa, budući njim pod teškim križom, na komu je umro, Isukrst išao. Koji put ima na razliki misti bilige gdi je koje otajstvo pod križom dilovao. Ja, ako sam vidio, nisam moga miriti koliko je od mista do mista, a i ne more se kome nije dopušteno od paše; nego su ga mirili mnogi koji su višti miri i imali dopuštenje i virno upisali, koji ovako razdiljuju od mista do mista, stopu drže od 12 unaca:

Prvo, od Dvora Pilatova do gdi bi stavljen križ na pleća Isusu čini koraka 26 oliti stope 65.

Odovlen do gdi pade prvi put koraka 80 oliti stope 200.

* odići

Odovlen do mista gdi se susrite s prisvetom majkom Divom Marijom koraka 60 i 12 stopa, čini usve stopa 152.

Odovlen do gdi bi naprćin Šimun Cireneo nositi križ Isusov koraka 71, stope 177 i šesti dio stope suviše.

Odovlen do mista gdi Veronika dade ubrus otrti obraz Isusu, na kome ostade ista prilika obraza, koraka 191 i po stope, čini stopa 478.

Odovlen do Sudni vrata, gdi opet pade, koraka 236 i 2 stope, čini usve stope 842.

Odovlen do gdi se naođaju žene koje ga plakau koraka 348 i 2 stope suviše, čini usve stope 872.

Odovlen do mista u dno Kalvarije, gdi pade trećom, koraka 161, čini stopa 402 i šesti dio stope suviše.

Odovlen do gdi je bio svučen koraka 18, tj. stope 45.

Odovlen do gdi je bio na križ propet koraka 12, tj. stope 30.

Odovlen do gdi je bio uzdignut na križu i križ usađen, gdi izdanu, koraka 14, tj. stope 35.

Vas daklen Put bolesni čini koraka 1320, tj. stope 3300. Zato ako običajni koraka dvi iljade čine jednu milju našu, ozgor rečeni put ne dostiže do ispunit milju koračaji rečeni 680. A nadometnuvši ovi broj, čini pravu milju.

Ovi blaženi put, posvećen neprocinjenom krvju Odkupitelja našega, bi potla vazda živom priupenostju štovan od virni i često pohođen, najpri od B. D. Marije, koja potla nego učini sprovod svome sinu Isusu, mnogo puta sa suzam pohađa ga, kako naučitelji mnogi potvrđuju i mnogim bi od iste objavljeno, kakon Elizabeti, Birgiti, Matildi, Geltondi, Mariji od Afride, koje svete pisaše objavljenja. Običaj pak obćino ostade da putnici katolici i naši redovnici koji učesto, a navlastito u petke, bosi pohađaju ga barem najmanje od Vrata sudenja do kuće Pilatove, zašto ino ne more se vazda činiti radi musevede. Odovlen imadoše početak procesioni od pokore i odovlen uze se

običaj mećati po krstjanluku u crkva put križa oliti put bolestivi.

Okrug Pilatov – Arco di Pilato

Ozgor pripisani put križa pisan je ukratko koliko je od koga do koga mista zlamenita, a sada ovde pripisuje se razlika mista, koja se istim putom nahode i štuju, počimavši od kuće Pilatove do Kalvarije, meu kojim prošavši polaču Irudovu, najprvo nahodi se Krug oliti *Arco* Pilatov, koji je uzdignut u ćemer visoko. Izpod njega je put a na njemu ukaza Pilat puku Sina Božjega u prilici zločinca, izranjena fruštanjem lica, izbodene* glave trnjem i izranjen sa svi strana prolivajući krv iz rana. Odovlen čini ga viditi puku jeda bi se ganuli na milosrđe i prostio mu, i zato reče: "Evo čovik!" Ali bez koristi, jer za utoliti se užgaše se i razljutiše kano bisni psi, jednokupno zavapiše: "Uzmi, uzmi, propni njega!" *Tolle, tolle, crucifige eum!*° Za uspomenu od strane zapadnje Kruga oliti Arka bi upisano od stari u kamenu utesanu ove riči: *Tolle, tolle, crucifige*;°° i svidoči otac Bonifacio da u njegovo vrime razaznavala su se sva slova, koji je pisao bi će 200 godin, a ima 50 godin da otac f. Petar Mlečić i abbat Angeli razaznavali su ovo samo: *Tol ... to* ... A ja, budući ova prija u nji knjiga štio, gleda i razgleda, ne mogo naprav razaznat nego slovo .*o*.. a ostala su slova od starosti zaresla. Ovde je proštenje podpuno i govori se općino da je ostao uzgoru nerazvaljen od Rimljana.

---

* izpodene

° Podigni, podigni, raspni ga.

°° Podigni, podigni, raspni.

Susrit Gospin s Isusom pod križom

Ostaviv za sobom *Arco* pođe se uprav malo strmo, nađu se zazidana vrata gdi je Gospa na ulicu malanu potekla za viditi sinka, jer nije velim putom mogla proći od navale puka, i ovde ga susrite naprćina pod križem, koga sgledavši pade od tuge. Ovde je sveta Elena bila sagradila crkvu, od koje sada jedva se vide poduminte. I ovde je za uspomenu proštenje 7 godin.

Šimun Cireneo križ primi

Slidi se ići nizbrdito do ravni gdi okriće put jer ga susrita drugi, kojim iđaše Šimun iz sela svoga, i videći krvnici da Spasitelj ne more vladati se nosit križ, ovoga usilovaše da ga nosi. Ovde na okreti puta, na ćošku leži jedan stup od mramora crljena, prikopoli pribijen za uspomenu, gdi krstjani prignu se ljubiti i primiti proštenje 7 godin.

Kućica ubogog Lazara

Pođe se od mista gdi primi križ Cireneo, sve uprav ravno k jugu, vidi se jedna kućica koje nugli izašli su iz redka kuća ini, budući čaršija upravna. Ova, govori se da je ubogoga Lazara, kome bogatac zanikivaše mrvoljak krua, a posli smrti bi odnesen u krilo Abramovo, a bogatac u pakao, kako isti Isus reče u s. Luki – 18. pogl. Uprav od ove kućice na drugu stranu puta jest ona ulica, kojom pođe Gospa susristi pod križem svog sina, našeg spasitelja. Proštenje 7 godin.

Kuća bogaca razkošnoga

Premda od Rimljana bi razvaljen vas Jeruzolim, da ne ostade kamen na kamenu, kako je prorokova Isus, a svi pišu da se izpunilo, da je vas grad bio poravljen, ostalo je ništa ne manje po proviđenju Božjemu samo nikoliko mista gdi je Isus koje zlamenje učinio svoga otajstva, kakono gdi je osuđen od Pilata na smrt, gdi ga je ukazao puku, gdi ga je Irud u svojoj kući poruga, gdi je učinio večeru poslidnju i ostavio tilo i krv svoju u Prisvetom sakramentu. Ali posli, kad grad ponovi se, lako je bilo zidat istim kamenom na istom mistu biližane polače, kao je i ova bogaca i mnoge druge prilične njoj. Ali nisu ostale nerazvaljene, nego opet uzdignute. Uprav velikim putom od Lazara kuće vidi se polača bogaca ovog, izpod koje je put, koju vidivši putnici, uzdrtu se radi vičnje osude nje gospodara nigdašnjeg*. Nije izpod polače ove Put križa nego nadomak nje okriće na zapad a polača ostaje nalivo i počima put uzbrdo lipo do glavice od Kalvarije.

Kuća Veronike

Kad okrene put uzbrdo, gleda se nalivo i upazi kod tri skalina koji slaze na vrata malana, a na vr skala bilig stupa nikoliko od mramora. I ovde, kažu da je Veronika, videći Isusa svega u krvi, znojna od truda, noseći na sebi križ priteški, ganu se na milosrđe i pruži mu dodajući svoj ubrus, kojim otrvši Odkupitelj svoj obraz povrati ga istoj. Na kome ostavi priliku svoga obraza za uspomenu milosrdja prikazana i za ganuti svakoga prolazećega onde virnoga. Ovde je proštenje 7 godin.

---

* nigdašenjg

Vrata osudenja

Uprav iđući sve uzbrdo vide se vrata prez zatvora i nikoliko razvaljena i kod nji jedan kamenit visok stup gdi su u ono vrime mećali pismo od osuđeni na smrt, i zato prozvaše se Vrata osuđeni. Na stupu bi obišena osuda smrti Isusove, i kad na vrata donese na sebi križ, pade iznemožen od prolitja krvi i truda; i ovde bi proštivena osuda smrti mu. I za uspomenu dopušteno proštenje 7 godin.

Gdi žene plakaše Isusa

Slideći nikoliko uzbrdo nahodi se bilig u zidu - mramor od stupa, gdi stau žene plačući gledavši trudna u krvi oblita Isusa, koji im reče: "Nemojte plakati vrhu mene nego vrhu sinova vaši". Navištenje izpunilo se u vrime Tita, rimskog generala, budući da u ovome obsidnutju grada koje dura 7 godin biše usilovane od glada jisti ne samo nečisti od životine nego i svoje iste sinove, kako piše Josip Ebreo. I ovde je proštenje 7 godin za uspomenu.

Pođe se pak malo naprid i izađe se na vrh brda, i nahode se zazidana vrata koja okriću nalivo k glavici od Kalvarije. Unutra je misto gdi trećom pade Isus pod križom, i bilig je stup po zemlji od mramora. I ovo je udno Kalvarije, od koga smo ozgor pisali; i ovde proštenje 7 godin.

Razlika sveta mista po gradu

Ovde slide druga biližita sveta mista, raztavljena k donju stranu po gradu do svetoga Siona i k dolini Josafata. I počimam pisat od bure k jugu i k zapadu, i jesu: 1. Kuća Šimuna

farizeja; 2. Kuća s. Ane, Gospine majke; 3. Lokva *probatica*; 4. Tempal Solomuna; 5. Tempal Prikazanja; 6. Vrata plemenita; 7. Kuća Zebedea; 8. Kuća s. Ivana Marka; 9. Vrata gvozdena; 10. Tamnica s. Petra; 11. Kuća Ane biskupa; 12. Crkva s. Jakova Većega; 13. Crkva s. Tomasa apostola; 14. Gdi se Isus ukaza trima Marijam po uskrsnutju; 15. Ospidal s. Jeline.

1. Kuća Šimuna farizeja

Ova je kuća blizu nuglja od grada na buru i malo dalje od Dvora Pilatova. Ovde dođe grišnica Mandalina kada ču da je Isus onde i, padnuvši na noge njegove, poče prati sa suzam noge njegove i trti vlasim glave svoje i pridragom pomastju mazat i ljubiti, toliko pokorno da bi dostojna čuti iz usta primilog Spasitelja: "Praštaju se tebi grisi tvoji". Za zlamenje te milosti Isusove i za uzbuditi svakog grišnoga na pokoru, bi ovde od prvoga našega kralja katolika blagog Godifreda uzdignuta jedna lipa i golema crkva, koje vidi se velika kapela do danas, budući sva crkva razrušena, i vidi se misto gdi je prala suzam noge. Ovome samo ne mogu se izčuditi da svi pisci govore da je zabiliženo misto rečeno, ali ja vidi drugi bilig na istom mistu, tj. stopu Isusovu u kamenu živome, lipo gdi je Mandalina proštenje primila, što ja tražio sam po svim piscim i ne nađo da od stope jedan piše. Ovde je proštenje svi grija za uspomenu proštenja koga ovde primi Mandalina od svoji pogrdni pomankanji, gdi uzbuđuje misto svakog pokorna putnika ovo misto pohodeći bogoljubno.

2. Kuća s. Ane, Gospine majke

Ova kuća bi okrenuta u crkvu od naši krstjana u vrime

kad Jeruzolim bijaše pod nji oblastju, i uz crkvu veliki manastir gdi koludrice pribivaše i bi posvećena crkva Bogu i začetju i porođenju Gospinu, budući ovde začela sveta Ana i porodila istu Priblaženu Divicu Mariju. Ovu crkvu i manastir, koju uzdržaše velikom svetinjom koludrice; sada crkva okrenuta je u džamiju tursku, a manastir još uzdrži se ali ne pribiva u njemu niko, zašto ne smidu Turkinje ući znajući da koliko i je ušlo nijedna nije živa prigodištila. I ako se upita Turčin zašto ne pribiva onde uživat onu lipotu, odgovori: "Ne mogu žene naše produžit." Gdi Bog ukazuje da gdi se porodila i uzdigla malana pričista Gospa i gdi su stale čiste zaručnice Isusove, ne mogu nečiste ni pogane žene ... Misto pod zemlju obilato gdi se porodi B. D. M. i prošt(enje) podpuno.

3. Lokva izkušanja

Ova zove se latinski *Probatica piscina*,° i jest od istoka meu Vratim s. Stipana i Templom Salamunovim, blizu bedena. Vele da je široka 30 hodni koračaji a duga 170. Ovde ozdravi Isus onoga nemoćnoga koji čekao je ležeći onde po ćemerim, koji je bilo pet, svi puni nemoćnika, 7-8 godin čekajući jer sođaše na vrimena anđeo i zamućivaše vodu, i prvi koji bi ušao u vodu posli ganutja ozdravio bi od svake bolesti, kako svidoči s. Ivan u Vanđelju na pogl. 5. A sada je lokva suha i od pet portika u ćemer vide se samo od zapada u vrh lokve dva a ini su razrušeni, ali se i sada prima zdravje. 7 godin prošćenja.

° Ribnjak iskušenja.

4. Tempal Salomunov

Od lokve o(li) ribarice ozgor rečene vidi se kroz vrata k jugu pogledavši, na koja vrata ulazi se na veliku poljanu prid templom. Ovo zove se Tempal Salomunov jer je na onom mistu, a ne da je on isti, budući oni razrušen da nije ostao kamen na kamenu, od koga templa prvoga što je Salomun učinio ne pišem njegova veličanstva. Ako li je koga volja znati, neka štije na početku knjiga Babića. Samo mogu ovo reći, da je bio 600 aršini dug a 300 širok, a ovoga sadanjega, da svega opašem, ne znam bi li bilo 300 aršini. Ali valja istinu reći, lip je i ovi na osam ćošak, uzidan s prilipim kamenom utesanim i nasrid poljane stavljen, razkošno čini viđenju pogled, koga Turci drže u tolikom opazu, da ako koji krstjanin u nj uđe, oli ga sažegu o(li) valja da se poturči. U ovome templu Isus, spasitelj naš, učini mnoga čudesa, a i sada je u njemu stopa Isusova desna, prinesena od Turak s Gore maslinske, a liva i sada je onde, odkolen dignu se u nebesa i side ob desnu Boga Oca. I zato izdaleka rekavši Očenaš i Zdravomarijo, dobiva se svi grija prošćenje. Ovi je tempal pokriven olovom.

5. Tempal prikazanja Gospina

Na podne od Salomunova* templa, malo dalje na istoj poljani, nahodi se ovi tempio prikazanja Gospina, pružen udugulj, pokriven olovom i vidi se velik; a ne more se ni ovde pristupiti, zašto je turski mečit. Ovde našu Gospu prikazaše na službu Božju budući od pet godin, i sta do 14; pak kad porodi Spasitelja, ovde ga prikaza na Simeona starca ruke (koga je tilo

* Salumonova

u Zadru). I premda po zakonu ona nije bila dužna prikazivati se, zašto zapovidaše onim ženam koje začeti budu po simenu čovičjemu, a ona, budući začela po Duhu Svetom, ne biše dužna nego oti za poniženstvo prikazati se. I ovde je proštenje od svi grihov.

6. Vrata plemenita

Zovu se latino ova vrata *Porta speciosa*° i jesu uprav na zapad od tempija Salomunova, gdi se ulazi od Svetoga groba na poljanu veliku tempija. Nisam moga pristup(iti) blizu, nego izadaleka reko Očenaš i Zdravu Mariju, primit 7 godin proštenja. Ovde s. Petar ozdravi onoga kljastoga, kako u Stvari apostolski.

7. Kuća Zebedea

Malo dalje je na istok od Prisvetoga groba ova kuća, vazda štovana radi dvaju sveti prvi apostola, Jakova i Ivana bratje, sinova Zebedeovih, koja kuća bi okrenuta u crkvu od s. Jeline. Grci uzdrže je. Prošt(enje) 7 godin.

8. Kuća Ivana Marka

Blizu je ovde Crkva s. Ivana Marka, ne apostola nego jednoga Isusova učenika od 72. Onda kad anđeo izbavi svetoga Petra iz tamnice, odma uđe u ovu kuću, gdi se bijau skupili apostoli na molitvu za nj. I bi primljen s velikim veseljem i čudom kad im kaza svoje oslobođenje po anđelu, pak odma pobiže, kako se štije u Stvari apostolski na pogl. 11. Proštenje 7 godin. Duhovnici Surijani je uzdrže.

° Krasna vrata.

9. Vrata gvozdena

Nije daleko od rečene crkve do Gvozdeni vrata, koja se sama otvoriše kad anđeo izbavi s. Petra iz tamnice, kako svidoči S. pismo u Stvari apostolski. Prošt(enje) 7 godin.

10. Tamnica s. Petra

Ova je tamnica blizu Kalvarije, na istok, u koju bi po zapovidi Iruda zatvoren, z dvima verugam o(li) uzam vezan i stražam pomnjivo ču[v]an, da ga pogubi, kako je i s. Jakova Većega bio posika za ugoditi Žudijom, ali bi po anđelu izbavljen, kako i ozgor reko. U ovu uđosmo oko podne liti s užeženim svićam, jer se ne vidi unutra, i nađosmo gdi prid njom tabače kože, i unutra i smrdljivi mnogo. Vidi se da je bila crkva velika, jer kapele su još cile na vrhu i uokolo zdvora, koju stvar razgledat i promislit čini plakati. Prima se proštenje 7 godin.

11. Kuća Ane biskupa

Blizu vrata grada, koja izlaze na Goru sionsku, jest ova kuća, koja je okrenuta u crkvu i drže je Armeni u pristojnu poštenju. Ovo je ona kuća gdi dovedoše vezana Isusa Isukrsta kad ga ufatiše u Vrtlu od Getsemana i najpri prikazaše Ani poglavici, kako svidoči S. evanđelje da je ovde primio i zaušnicu

od sluge biskupove. Dvi stvari vide se ovde osobite. Prvo, jedna maslina uz crkvu, gdi govore da je bio vezan Isus doklen ustade iz postelje biskup primiti ga i izviditi. Drugo, jedan kamen u nuglu istočnome iste crkve, koji ima kakono usta, i govore da kada iđaše Isus iz Betsađe u Jerozolim i vapijući množtvo "Blagosovljen kralju naš", i zašto mučno bi farizejom, rekoše im da muče. Tad ogovori Isus: "Pustite i nek vapiju, zašto ako umuknu oni, vapi će ovo kamenje." I dokazuju da su stine vapile "Blagosovljen Kralju", i da je ovo jedna od oni. Ovo nije u Svetom pismu, nego po starome dokazanju. Ovde je proštenje podpuno u crkvi.

12. Crkva s. Jakova Većega

Dokazuju da ovu crkvu sazidali su Španjoli na onom mistu gdi Irud kralj čini osići glavu ovome apostolu, i vidi se misto do danas učinjeno kakono kapela, i otar je nad mistom, a vrtlina u mramoru gdi je osičena mu glava, i crkva vrlo lipa, da je ne ima lipše u svem Jerozolimu (izvan S. groba) što krstjani drže. Meu ostalim lipotam ove crkve razgleda vrata sva od tartaruge izvezena perlom, toliko velika i koliko mnogo lipše od kapele Svetoga, a crkva je dvostruka. Ovu crkvu uzdrže Armeni u priveliku poštenju. Proštenje podpuno.

13. Crkva s. Tome apostola

Svi pisci Svete Zemlje svidoče da koji bi nekršteni ušao u ovu crkvu, odma bi onde panuo mrtav. I zaradi toga Turci zazidali su vrata još odkad je njiov Jerozolim, da niko ne more unići. I tako vidi se i sada cila crkva, izvan što se vidi da je počela se razvaljivat, a ne dadu nipošto da krstjani stanu onde. Ja

nisam vidio nego malo zgrade izdaleka, zašto ne dade voćak da razgledamo, a s puta ne more se viditi nego malo. Proštenje podpuno.

14. Kuća triju Marija

Blizu Crkve svetoga Tome vidi se Kuća triju Marija i razaznaje se na putu imajući nuga malo izveden i tri ponistre zazidane, ali se ne more unići, zašto unutra Turci, nego na putu reče se Očenaš i Zdravamarija za primiti 7 godin proštenje. Ovde na nuglu rečenome susrite Isus ove tri mile žene, koje išle su pomazati tilo istoga Spasitelja, i pozdravi ih ono jutro kad uskrsnu, kako svidoči s. Matij na pogl. 28, 9.

15. Ospidal s. Jeline

Nasrid grada ovi ospidal učini sveta Jelina u ono doba kada sagrađivaše crkvu vrhu groba Isusova za majstore koji bi se razbolili i za putnike. Premda još od kralja Davida bilo je misto određeno za nemoćne i tako se uzdržalo doklen je duralo Kraljestvo žudinsko, što i do danas uzdrže Turci. Što sam god vidio sagrada u Jerozolimu (izvan crkav), nisam vidio razkošitije ni lipše, budući obilata veoma i uzidana* kamenom utesanim i uglađenim, a zdvora namisto klaka sve olovom izmeu nji naliveno, što nisam nigdi vidio indi. Drže ovde kazne velike, brojem 9, za potribe putnika i nemoćnika, i rekoše mi da je jedan kazan još od vrimena kad naši krstjani biu ovde kralji.

---

* uzidanana

Oko Grada svetoga ima mista koje ovde stavljam, a najpri počimam od svetoga Siona, paka po redu ina sveta mista.

Na južnu stranu svetoga grada Jerozolima jest sveti Sion, koji je malo poviši od grada, ali jest dobri visok od ini strana, zašto duboke su dvi doline oko njega opasale. Ovo brdo sada je izvan grada, malo dalje, koje je prija bilo na nuglu od grada za beden ili forticu prijaku. I prenda toliko bila je jaka, ništa ne manje nije mogla odoliti sili vojske Tita Rimljanina, nego osvojivši ga svega porazi zemljom. Ali, o, veliko čudo da ostade misto netakmeno gdi je Isus učinio večeru poslidnju s učenici, ne samo tada nego u toliko puta pri uzimanju grada da stoji onako kao je bilo u vrime Isusovo do današnjega dneva za utišenje pravovirni. Na ovome svetome Sionu mnoga su mista razliki otajstvi, koje ovde stavljam.

1. Prisveta gosba večere Isusove

Ovde su četiri pridile, dvi gornje a dvi donje. Prva gornja, k zapadu, jest gosba večere, duga pedalja 68 a široka pedalja 52. A druga komora gornja, k istoku, jest malo manja od rečene, i govori se Duha Svetoga koji ovde panu na učenike. A komore paka donje, pri zemlji, jesu iste mire kako i gornje. U jednoj vidi se jedan grob uzdignut na svoji stupi, i govori se Davidov. Od ovoga groba piše Josip Ebreo, da kralj Irud, začuvši da je blago u njemu, čini ga otvoriti. Koga kako otvori, udari iz njega plamen i sažeže u trenutje dva najbližnja dvornika kraljeva. Oda šta pristrašen, čini grob zatvoriti i za učiniti se pri puku da je učinio za metnuti u poštenje bolje, zapovidi da se čini nakititi lipšim, uglađenim i utesanim kamenom od mramora, i tako stoji do danas. I Turci drže ga u veliku poštenju, i

odža, koji sada onde pribiva, i prikriv grob svilom, i onde čataju salme.

Godišta Gosp. 1219., kada s. o. Frančesko bi pri soldanu egipskomu, izmoli on istoga i postavi prvi manastir Svete Zemlje. I staše onde redovnici naši do godine 1291., pak iztirani od Turaka sa svim krstjanim Europe, a do 13 godina Roberto, kralj od Napulje, čini ji provratiti. I staše onde do godine 1580. Onda kada car Soliman ponovi grad i opasa zidom, ostadoše izvan grada, i tako stisnuti od zuluma i musevede, što oni neprijatelji s(vete) vire progoniše i. I ne mogući oli ne tijući plaćati, izvadiše odže ferman od cara izagnati uboge redovnike, a oni se ugospodariti. I tako učiniše, i tako ga do danas posiduju i drže velikim opazom. I premda pogodili se bijau i ugovorili s odžom da gvardijan, kad dođe novi, moga bi doći pohoditi misto i s njim pet o(li) šest redovnika, a da poglavitom odži gvardijan tad podari svionu odiću. Ali domalo ne dadoše ulaziti redovnikom, a odiću valja mu da daje svaki gvardijan novi. Taka je turska vira. Sada prigodi se učesto da zovu likara, našega redovnika, kad se koje razboli od one obitole. I tako uzme medik drugoga redovnika sobom, i tako pohode ono sveto misto mnogi i primaju proštenje podpuno u jednoj i drugoj komori gornjoj. Također primaju proštenje od sedam godina u kapela donji; a koji ne moreući, prima isto proštenje rekavši zdvora Očenaš i Zdravamarijo za svako misto rečeno odlučivši.

2. Misto gdi bi obran s. Matijas na apostolstvo

Izvan rečenoga mista nadvoru, ko k zapadu, kažu misto gdi apostoli obraše s. Matijasa za apostola, namisto Jude odpadnika, kako piše s. Luka u Stvari apostolski, da pade ždrib vrhu Matija. I ovde je proštenje od 7 godin.

3. Gdi je bilo prineseno tilo s. Stipana

Nalivo od Gozbe iste ukazuju drugo misto, gdi je iz sela Gamaliela, 20 milja od Jerozolima, ovde prineseno tilo svetoga Stipana, prvoga mučenika, kano u brevijaru na 3. agusta, kako je pisao Lucilo u svojoj knjigi; i za uspomenu dopušteno je proštenje 7 godin. Ovi grob bio je u crkvi velikoj što sagradi s. Jelina. Također i misto s. Matijasa, pak bi crkva razvaljena i ostadoše nadvoru.

4. Gdi se razdiliše apostoli

Na buru od iste Gozbe vidi se jedna gusterna, gdi govore da apostoli razdiliše države po svitu gdi će koji poći simeniti viru S. vanđelja. Niki govore da je bilo posli smrti s. Jakova, kada apostoli namistiše na njegovo misto s. Simeona Kleofu. Ovde je proštenje 7 godin. Reče se molitva na pogled, jer je rizično pristupiti; prid vrati je džamije.

5. Kuća gdi živi i priminu B. D. Marija

Na zapad od Gozbe, a sad džamije, vidi se zid od poduminte, malo visok, vrlo golema kamena, što sada opasiva vrtal, i govore da su ono zidovi kuće Gospine, gdi je stala posli uzašastja Isusova na nebesa, u kojoj bila je i pridila molitve. I onde slišala je misu s. Ivana, nje čuvalca* i sina pridata oliti priporučena od istoga Isusa, i onde ju pričešćiva učesto. I zato zovu ovu crkvu prvu od krstjanluka. Ovde je *indulgentia plenaria.*° Proštenje. A na buru odovle do zida od grada jest ravnica gdi je bila ona strahovita fortica Siona, toliko faljena u Svetome pismu, i poljubljeni grad Božji, kako svidoči kralj David. Sada drugo ne ima nego rečeni nigda naš manastir a sad turska džamija. Druge zgrade ne ima. A po onoj ravnici grobje gdi se kopaju svi krstjani koji se zovu, tj. katolici, ristjani, Armeni, Gofti i ini eretici i duhovnici svi, premda zabilježena su mista svakom narodu nabaška.

6. Kuća Kaife

Kada se pohode mista ozgor rečena i povrati k vratom grada, nahodi se jedna crkva osridnja, učinjena od s. Jeline, i okolo nje manastir u kom stoje redovnici Armeni. Ovde bila je polača Kaife biskupa, meu gradom i s. Sionom, u udolini gdi učiniše viće poglavice kako bi Isusa himbeno ufatili i ubili. Ovde Juda prikaza se poglavicam pridati im Isusa i ovde pogr[d]ni povrati pineze istim, kad vidi da je Isus osuđen na smrt. Ovde Petar zataja Isusa, gdi za bilig na čelu crkve vidi se stup i na njemu piteo. Ovde bi doveden vezan Isus iz vrtla. Ovde paka bi osuđen Isus da je dostojan smrti i ovde bi porugan i pogrđevan za tri ure pljuvan, zauševan i psovan na toliko da govori s. Jerolim da kolika je Gospodin ovde podnio, ne mogu se znati do Sudnjega dneva, mećući ga u tamnicu gdi neharni Žudije uticali su se tko moga bi mu veće pogrde činiti, i tako do zore zadržali se provodeći šilace, a Isusu vezanu muke i u tamnici stisnutje. Ova tamnica vidi se i sada na desnu otara, obratena u devotu kapelicu, u kojoj se i misa govori. A naši redovnici dođu u na Duhove kantat večernju i kumplitu, a ujutro kantat mi-

---

* čualaca

° Potpuni oprost.

su veliku i govore niske mnoge. Ovde podpuno proštenje.

7. Misto gdi Žudije otiše privratit B. Gospu s nosila

Od kuće Kaifine povraća se k vratom grada, koja izlaze k s. Sionu, i odonlen okrene se nadesnu pokraj zida od grada zdvora, i namira se na jedan nuga od istoga zida grada, gdi dokazuju da su bili zasili Žudije da privrate tilo Priblažene D. Marije s nosila, gdi gospodin Bog uka[za] veli čudo. Piše Niceforo da, kada čuše poglavice žudinske pojati sprovod apostolski oko tila Gospina (koji apostoli u jedno trenutje od daleki mista gdi biu po svitu pripovidat, po čudu Božjemu nađoše se onde), srditi od zlobe skupiše se, rekoše: "Ajdemo jednom paka skončati ove Galileane, da i sve isičemo i da sažežemo tilo one koja je porodila onoga hinca." I došavši k nosilom, otivši njiov biskup privratit ga, i kad maši se, usahnuše mu ruke a ini svi oslipiše, koji tako smeteni pokaješe se, pitaše proštenje vapijući s. Petra, kakono poglavara, da moli za nje. Koji reče biskupu: "Ako ti izpovidiš da je Isus sin Božji, koga je nosila u utrobi ova divica, primi ćeš zdravje duši i tilu." Koji rekavši: "Virujem da je ova divica rodila Isusa, sina Božjega." I odma ostade zdrav. I tada dade mu s. Petar palmu što anđeo dao bio B. D. Mariji* na tri dni prija smrti. I on, tiknuvši njom oči svoji zaslipljeni Žudija, i progledaše i vidiše ne samo očima negoli i virovaše.

8. Gdi s. Petar plaka je svoj grih

Slazeći od s. Siona k Dolini Josafatovoj, malo niže na-

---

* Marija

hodi se malana glavičica, u dno koje nahodi se jedna pećina, gdi uđe Petar plakati svoj grih posli nego zanika svoga meštra, gdi govore da je bila sagrađena crkva zvana *Galicanto*°, tj. pivac pivanja. I niki pišu da posli uskrsnutja ovde mu se Isus ukazao i prostio grih. Tako i pravovirnim koji pohode ovo misto prašta Bog grihe. 7 godin proštenja.

9. Vrata đubreta o(li) smradna

Slazeći paka malo niže vide se jedna vrata davnja, mnogo stara, grada istoga, rečena Đubretja, zašto na ova iznosio se đubar iz svega grada u paklenu dolinu. Također i daž plavi (vas smrad) budući na vrati*. Na ova vrata uvedoše Isusa vezana kad ga ufatiše.

Dolina Josafata

Meu svetim gradom Jeruzolimom i Gorom maslinskom jest dolina oliti draga zvana Josafata, ne samo zašto jedan kralj ovoga imena u nju sađe dati falu Bogu na daru i zašto je u njoj njegov grob, nego zašto onde ima biti sud općini, ne zlamenujući ovu rič *Josafat* nego *sud*. I tako viruju Žudije, Turci i krstjani po proročanstvu Joela proroka, kome reče Bog: "Skupi ću sve narode i izvesti u dolinu Josafata". A kaldesko ovde pismo govori "u dolinu rasuđenja". Ova pak dolina nije dulja od dvi milje a široka milju, uzimajući u to slazak od grada i Gore maslinske. Mnogi čude se kako u toliko malo mista moć će stati

---

° Pjevanje pijevca.
* rati

vas svit ljudi. Koje za zadovoljiti s. Jerolim govori da prid sud užeć će se oganj taki da će sažeći svaka, da neće biti ni brda ni dolina, nego sve ravno. Kako govori Izaija, svaka dolina uzdignu će se i svako brdo snizi će se i bi će svaka ravna. Zato moremo reći da Joel prorok razumi da na onome mistu bi će sud gdi je sada dolina, a budu svaka izravnana, da će moći stati svega svita čeljad. Ovde promišljaju naučni, da kada uzađe Isus na nebesa i gledau za njim apostoli u nebo uka[za]še im se anđeli i rekoše: "Ovi Isus koji je uzaša od vas na nebesa tako će i doći", otijući reći – na sud općini. Od stopa koje ostavi onde vidi se da su okrenute k grobu njegove Prisvete Majke i pram Jerozolimu. Zaradi toga procinjuju višti da će Isus imati mater i ine obrane na svoju desnu a Žudije s Judom, glavara od osuđeni, na livu, zašto na ovu stranu obisio se Juda i kopaju se Žudije. A izlazi naprav govorenje zašto do mosta kud privedoše vezana Isusa zove se Dolina Josafata a niže prominjuje ime i zove se *valis Gehenon*,° tj. Dolina paklenska, gdi će propanut u zemlju kad budu nesrićni čuti osudu: "Pođite u oganj vičnji". Ovde slide mista sveta koja su u Dolini Josafata do dno Doline Gehenona, također i mista biližna druga, od koji se pominje u Svetome pismu u ovoj dolini i oko nje.

1. Gdi je kamenovan s. Stipan

Izlazeći iz grada na vrata, rečena Karda, kud su ugonili u staro vrime životinu na posvetilište k templu, a sada zovu se Vrata s. Stipana, k istoku, pram Gorom maslinskom, slazeći u Dolinu Josafata, prvo misto sveto nahodi se jedna ploča litica, u kojoj vidi se upijeno kako u vosak gdi je palo tilo Svetoga onda kada ga kamenovaše Žudije rad vire Isusove. Pišu stari da se vidilo toliko razlika prilika njega tila, da se vidilo gdi je bila glava, rebra, ramena, noge i ostala uda izvanja. Sada vidi se mira gdi je mrtav panuo, ali nerazboriti devocion krivovirna naroda ištetilo je mnogo odbijajući. Ovo sam osobito razgledao, da budući rečena ploča litica mnogo široka, vide se po njoj upijeni obli bovani iz potoka, i pristoji se onom govorenju što Crkva sveta pripiva: *Lapides torrentis illi duces fuerunt.*° Malo više pri strani ima jedna jama (baš kako žitna) u koju su bili Žudije ubacili tilo Svetoga, a putom iđući k buri nahodi se jedan velik nuglen kamen, gdi je s. Pavao ču[v]ao odiću Žudija dok su Svetoga kamenovali.

2. Crkva i grob Gospin

Malo niže od mista s. Stipana slazi se u Dolinu Josafata i prihodi se priko mosta potoka cedronskoga i pošavši hitac kamena slazi se niz trinaest skalina kameni na poljanu oliti pridvratje crkve gdi je grob B. D. Marije. Vide se vrata crkvena, uzdignuta od zemlje, i čelo crkve visoko utesana kamena, okrenuto k podne, pedalja 36.

Kada se uđe na vrata, počme se ići niz skale kamenite, široke, od skalina pedeset pod zemlju, a kada se na dno sađe i okrene nadesno, nahodi se jedna kapela, duga na sve strane jedanaest pedlji i stavljena nasami usrid crkve a unutra je grob Priblažene D. Marije, ovde stavljena od apostola a posli tri dni uznesena na nebesa u tilu i u duši od anđela. Odovlen povrativ se uz iste skale do 48 skalina, nadesnu nahodi se jedna kapela gdi je grob s. Josipa, zaručnika Gospina, i s. Simeona, koga je

° Dolina pakla.

° Stijene u bujici bijahu mu vođe.

sad tilo u Zadru. Pram ovom pak kapelom, na drugu stranu skala jest druga kapela, i u njemu dva groba roditelja B. D. Marije, tj. svetoga Joakina u čelu iste kapele, a nalivo u istoj s. Ane, koji grobi služe za otar govorit misu i jesu pod našom oblastju obe kapele i grob B. D. Marije. U ovoj crkvi svi narodi imadu svoj otar: Grci, Armeni, Sorijani, Gofti, Abisini i isti Turci, di klanjaju od podne Gospina groba, i tako dobro se ispunilo ono što reče naša Gospa: "Blaženu zva ć[e] me svi narodi." Svaki paka dan iđe barem jedan redovnik misu reći i svaki narod ima ključ općinski od ove crkve i more ići čatati kad kom drago.

Ovu crkvu sagradila je sveta Jelina, ne samo kako se sada nahodi pod zemlju, nego i drugu nad njom vrlo obilatu, kako se i sad vide poduminte. Ima jedan odža koji je nazor vrh ove crkve i valja da svaki putnik da mu dade prvi put jedan medin oliti dinar, a ne više. Davno jedan otio je uzmožat sebi plaću da svaki put koji oćeući da mu dadu medin, ne samo putnici nego i redovnici. Zaradi toga zabrani gvardijan da više ne iđu ni putnici ni redovnici. Domalo ukaza se odži B. D. Marija priteći mu i reče mu: "Ti si uzrok da se meni ne daje poštenje i fala koju su mi davali moji Franki s moli[t]vom i posvetilištom. Zato znaj da ako i ne pustiš ući u moj tempal, učini ću pristojno pedipsanje." Oda šta pripanu se odža i ustav se ujutro rano otiđe u manastir i, bacivši ključe od crkve prid noge gvardijana, reče: "Uzmi i šalji fratre i putnike doli kad ti drago, zašto tako oće Marija. Niti pitam šta od fratara, ako li mi budu dati putnici medin, primi ću, više za ljubav nego za dužnost." Što kad ču gvardijan, zafali Bogu i Gospi na takom čudu. Tako piše Quaresmio i tako se običaje do danas.

Uživa se u ovoj crkvi priplemenita voda u gusterni, ali više uživaju pravovirni proštenje podpuno rekući Očenaš i Zdravamarijo, također proštenje 7 godin na otaru s. Josipa, s Joakina i s. Ane. Piše Quaresmio da Gospin greb i ovu pod

zemljom crkvu učinili su anđeli, kako dokazuju stara pisma, premda nije od vire ništa ne manje dobro razmisliti misto u dolini i oko nje potok, ne bi se usudio čovik činiti toliku zgradu pod vodu.

3. Pećina gdi Isus znoji se krvju

Kada se izađe iz Gospine crkve i pokraj nugla nadesnu nahodi se tisna ulica, kojom iđući nahodi se pećina gdi znoji se Isus krvju na molitvi. Ovo je sveto misto okruglo ne sasvim, napriko od pedlji 38. U vrhu ima probijenu kroz kamen vidilicu. Na načelju k istoku ima kapelicu gdi je otar i ondi samo je dopušteno našim govoriti s. misu i govore kadkad, a u sridu Velike nedilje dođu redovnici i krstjani i kanta se s. misa, u kojoj kanta se Muka Isusova po s. Luki, u kojoj prikazuje otajstvo ovde dilovano, gdi govori: "Učini se znoj njegov kakono kaplje krvi tekući na zemlju*." Događaj toliko mučan da kamen na kome klečaše Isus, žalujući ga, omekša kako vosak i ostavi u sebi upijena kolina gdi klečaše. I ne samo kolina, nego i dlane i prste ruke, kako svidoče Bada i Sanuto. A Egisipio, učenik apostolski, piše da izniknu iz istoga mista stablo, na koga svakom listu štijau se ove riči: "O, smrti, koliko je gorka spomena tvoja." I doisto mora se reći skupnost sviju muka, zašto Isukr[st] u kaležu kojim se ovde prikaza vidi sva trpljenja koja imaše podniti, muke, udarce, vezanja, raztezanja, trnje, čavle, križ i ina paćenja koja imaše podniti do smrti i toliko i ćutaše koliko da i onda podnosaše, uzrok da se** znoji krvavim znojem. Rad koje uspomene naši redovnici i putnici

---

* zemolju
** da se, da se

sađu uvečer Velike sride i zatisnuvši prozor i vrata čine frištanje sebi za pet *miserere*°, dobi[v]ajući proštenje podpuno grihov, koje je dopušteno mistu za vazda pohodećim.

4. Vrta Getsemani

Sveti Matij u vanđelju piše da Isus po poslidnjoj večeri dođe s apostoli u selo zvano Getsemani, a s. Marko piše: "dođoše na njivu"; također s. Ivan piše ovako: "Izašavši Isus priko Potoka cedronskoga, gdi biše vrtal." Selo bilo je gdi je Isus ostavio osam apostola blizu rečenog potoka, i napriduj[u]ći poviše dobru skrijaicu, ostavi onde u vrtlu druga tri apostola – Petra, Jakova i Ivana, od koji pošavši u pećinu ozgor rečenu, daleko od nji skrijaicu, k buri, gdi je njiva nad njom, i moli onde Oca Nebeskoga. I tako uzdrži crkvu di je Gospin grob, pećinu Isusove molitve i četiri slideća sveta mista.

5. Gdi Gospa ostavi pas s. Tomi

Ovo misto nahodi se u vrh Getsemana, na putu k buri, uzlazeći na Goru maslinsku, gdi štuje se kamen vrh koga pade pas Gospin svetome Tomi, koji, ne budući se našao na pogrebu nje, poče plakati, a za utišiti ga apostoli otvoriše grob. I ne našavši tilo Gospino unutra, tada Toma veće uzplače se i sideći pri ovom kamenu panu pas, i poznavši ga donese apostolom vele radostan. Tad poznaše da je uznesena tilom i dušom u nebesa onda kad u zoru biu čuli pivanje anđeosko uzlazit u nebo, a gdi je pas panu upi se u kamen njega prilika i tako stoji do

° Smiluj se.

danas, premda je pokvarena od nesvisni putnika, odbijajući kako i na drugi misti. Ovde je proštenje 7 godin.

6. Gdi staše Gospa kad kamenovau s. Stipana

Malo niže k jugu nahodi se drugo s. misto, gdi kažu da vraćući se B. D. Marija od pohodenja svetinja po Gori maslinskoj, stavši ovde, vidit na drugu stranu potoka pram sobom Žudije da kamenuju s. Stipana, prvoga Isusova mučenika, na koje žalosno zgledanje kleknuvši premila Majka moli za njega. Ovde vele pisci Svete Zemlje da je bila kapela, od koje sada jedva se poznaje poduminta. A otac Bonifacio piše da je bilo izniklo cablo bajama, od koga građani brali su listje za ličiti nemoćnike. Ali sada se ne zna ni gdi je bio, ali ima proštenje od 7 godina pohodećim.

7. Gdi su spavali apostola tri kad Isus moljaše

Napridujuć nikolike korake k jugu, lipo na sridnjem putu koji uzlazi na Goru maslinsku, nahode se dva griža oliti kuka i tri ložnice upijene u kamenu, gdi govori se da su bili zaspali onde tri apostola – Petar, Jakov i Ivan, dok činjaše Isus molitvu. Dvoju bratje ložnice su jedna uz drugu na vrh jednoga griža, a Petrova na drugom vrhu, na buru, od nji podalje. I tako kad* Isus izađe s molitve, najpri se namiri na Petra i reče: "Nisi moga jednu uro bditi sa mnom. Ustante!" I opet, otisnuv se od nji, kako govori s. Luka, skrijaicu, opet poče Oca moliti. Ove prilike upijene, oliti ložnice gdi su spavali apostoli, kad se

* kad kad

ustaše, tako su ostale do danas, premda nerazboriti devocion Grka i Armena odbijajući ištetili su mnogo kako i ine. I ovde je proštenje 7 godin.

8. Gdi Isus bi ufaćen i vezan

Spuštajući se od rečenoga mista nikolike korake, nahodi se jedno poglavito sveto misto gdi bi ufaćen i vezan Isukrst, i ulazi se jednom ulicom suha zida, a na vrhu jedan povaljen stup za bilig gdi je ufaćen Spasitelj i vezan tolikom nemilostju da gdi su ga bacili na kamen, ostade u njemu upijena prilika svega prisvetoga tila njegova, kako kaže staro pismo Brocarda, premda se sada ne poznaje. Ovo je ono misto gdi nevirni Juda pridade svoga meštra celovanjem Žudijom. Ovde prikaza se Spasitelj Žudijom strahovit, da jednom ričju "Ja sam" učini četu žudinsku pasti nazad. Ovde pokara Petra kad osiče uho malku, kome povrati zdravo na misto. Ovde pak pripusti vezati se od nepoznani, koji videći tolika čudesa, ne poznaše.

Ovo sveto misto Getsemani bi kupljeno sa svom njivom i vrtlom od gospode Pavla, Antona i Jakova bratje, sinova Agustina Brajkovića iz Sarajeva i darovano našim redovnikom, kako se vidi u fermanu carevu koji je u Manastiru s. Spasa u Jeruzolimu. Ima ovi vrtal osam stabal masleni pristari i, kako pišu, bilo je 70 do 80 smokvenica i govori se da su od vrimena Isusova masline, a smok[ve]nica ne ima sada. Bi kupljen vrtal na 12. mađa 1682. Ovde prima se proštenje podpuno.

9. Potok Cedron

Ovi potok počima malo više groba Gospina i na njemu su dva mosta, prvi veliki priko koga iđe se iz grada grobu Gos-

pinu, a drugi niže, kojim bi priveden vezan Spasitelj, ne priko njega nego izpod njega, za dati mu veće muke, nurajući i potežući priko suha tad potoka, bosonoga, svrhu oštra kamenja, žestoki stina i tvrda bovanja. Koja, za ukazat veliku muku svoga Stvoritelja a za pokarati slipoću žudinsku, na slazku u potok učini se kamen mek kako vosak i primi sliku stopa, kolina, lakata i ruku Spasitelja, koje se i sad vide gdi je posrnuo, premda od nesvisna naroda odbijajući pokvareno, a za paćenje Isusa prima se proš(tenje) 7 godin.

10. Grob kralja Josafata

Vraćajući se od potoka k istoku, vide se grede kamena visoke, i najpri nahodi se izduben pod gredu grob ovoga kralja, rad koga i prozva se ova dolina Josafata, premda nije bio ovde ukopan, nego na Sionu, kako je pisano u Treći knjiga kralja S. pisma. I budući učinjen rad kralja tako dobroga, prima se proš(tenje) 7 godin.

11. Grob Absolona

Odma pram Josafatovim jest grob ovi Absolona, sina Davida, malo niže na jug, koga čini učiniti on isti sebi. Ovi je grob čudna rukodila, jer odsičen od grada i uzdignut kako kapela četveronugla, vas od živice, izvan na vrhu što je zaoštren tesanicam. Bi će visok deset razteglaji i oko njega gromila stina što bacaju Turci kad prohode, za pogrdu gdi je bio boj s ocem, premda nije onde ukopan, nego u pustinji Afraina. Gdi bivši boj s vojskom očevom i, okrenuvši pleća njegova vojska i bižeći, i on kroz goru na konju, omotaše mu se kose oko grane jednoga rasta, osta viseći i onde probode ga kopjem Joab, ge-

neral vojske Davidove, i tute ubivši ga uvali u jamu, kako kaže S. pismo u Knjiga drugi kralja.

12. Grob Zakarije

Iđući k jugu izpod isti greda nahodi se treći grob Zakarijin, sina Jojade oliti Barakije, koga spominje S. vanđelje, zovući ga pravednoga, koga ubiše Žudije meu templom i otarom. I ovi je učinjen na način Absolonova, ali nije onlikim veličanstvom.

13. Spila s. Jakova Manjeg

Blizu Zakarijina groba i na višemu pram njim vidi se pećina oli spila gdi se bio sakrio s. Jakov potla neg Žudije ufatiše Isusa. A potla od virni spila raširena sve izkopana u živici gredi, majstorlukom dostojna razgledat, gdi se zdvora vide četiri stupa od istog kamena grede, a unutra obilata crkvica. S. Jerolim piše da ovi apostol, budući se ovde uklonio u vrime muke i smrti našega Spasitelja, zavitova se da se neće ništa okusit dok ne vidi svoga milog meštra uskrsnuta. I govori Vanđelje Nazareno[m] da mu se onde ukaza i dade kruha. Od ovog mog Svetoga piše i sveti Pava k Korintjanom od uskrsnutja Isusova ovako: "Pak bi viđen od Jakova." Rad milosti ovog svetog bi dopušteno proš(tenje) 7 godin i ovde.

Vala Gehenon

Izpod greda gdi su ozgor rečena biližna mista 4 i kad se prođe most malo pri imenovani gdi su stope Isusove u kamenu

upijene, odonlen prominjuje ime dolina (kako i više reko) i počima raširivat se i dublja biti, i zove se *Valla Gehenon*,° oće reći Dolina paklena, rečena tako rad pogrdne idolatrije koju činiše ovde Ebreji. Zato bi imenovana i *Thofet*, što zlamenuje bubanj, zašto dok prokleti sveštanici prikazivali su idolu Meloku dicu, udarali su bubnji, da oci i matere ne čuju plač i kriku njiovi žalosni sinova i ćeri. Nearnost tolikog poganoga čina da da David u Psalmu 105. tuži se govoreći: "Sažgaše* sine i ćeri svoje vragu na posvetilište." Imadijaše ovi idol priliku čovičju a glavu teletju, vas od tuča ali prazan iznutra; i stavivši tužno ditešce** u ruke ove skaze i užegavši oganj u onoj pogani pogrdnoj u malo vrimena izpeklo bi se tužno i umrlo. Oko ovog mista i sad kopaju se Žudije.

1. Obišenje Judino

Na vrh grebja žudinskoga pod brdom koje se zove Smutnje ukazuju misto gdi se obisio Juda. I kažu stari da je bila mu onde kuća, koja se sada ne poznaje ni gdi je bila, i vele da njiovi stariji dokazivali su i upantili stablo o kom se obisio prija nego je Isukrst na k[r]iž razpet. I bi ukopan u istoj njivi koja bi kupljena za jaspre što je proda meštra svoga, kako piše s. Leon i Raban. Što razmišljaju naučni, da prigovara Sveto pismo u knjiga Stvari apostolski, gdi veli: "I ovi posiduje njivu od plaće nepravednosti." Ovde daklen plati pedipsanje zloće.

° Dolina pakla.
* Sasgaže
** didešce

2. Brdo uvriđenja

Na vrh brda ovoga vide se goleme razvale zgrada i zovu se Polače kralja Solomuna, koje je bio sagradio za svoje žene priložnice od drugoga naroda što je priveo priko naredbe Božje, gdi se učiniše brezakonja od idolatrije tolike da smuti se i smućuje do danas štijući vas svit. Koje pak zgrade* razvali bogoljubni kralj Josija, kako kaže Sveto pismo u Knjiga četvrti kralja. Meu koji bio je idol Kamos Moabita i Melok Amonita, kojim pokloni se on isti sa svojim kurvetinam, koje onde držaše u zatvoru, rad koji od najmudrijega učini se budala.

3. Selo Siloe

U staro vrime i do vrimena Spasitelja ovo selo, oli varoš, bio je golem, kako se more suditi po zidina, i nahodi se, ali je sada potribno, gdi sada ne vidi se kuća što valja, jer pribivaju najrđaviji mori od vilajeta.

4. Vrilo Siloe

Na drugu stranu pram rečenim selom Siloe, u dno Siona jest vrilo Siloe, od koga se selo prozvalo. Ova voda provri onda kada vođaju Izaiju proroka na smrt, jer pitajući vode od ubojica koji ga vođau, ne tiše mu dati. Moli Boga, provri ova voda i zazva se Poslana, zašto Siloe reći je "poslana". Rad toga kad Isus pomaza oči slipcu rođenu i posla ga na ovu vodu,

* zragde

kako se opra, progleda. Veli Vanđelje da Siloe tomači se "poslan". Do danas drže je Žudije u velikoj cini, jer kako su vazda smrdljivi, kad se operu u njoj, mnogo im diže smrada. A Turci vele da je dobra za vid. Pišu da s. Jelina bila je sagradila crkvu i kuće, i poznaju se mnogi pribijeni stupi i zgrade. Proš(tenje) 7 godin.

5. Vrilo Gospino

Daleko jednu dobru skrijaicu od vrila Siloe nahodi se drugo vrilo, prija Gospe zvano Dragunovo, a sada Gospino, jer drže ne samo pisci Svete Zemlje, da i paizani, toliko Turci koliko krstjani, da je veće puta slazila Priblažena Majka prati odiću* primiloga sinka. I rad toga dopušteno je proštenje 7 godin. Slazi se niz mnoge skaline i voda držana u veliku poštenju od svi naroda.

6. Gdi je mučen i ukopan Izaija prorok

Malo dalje od Gospina vrila vidi se stablo murve, obzidano. Vele da je usađena na onom mistu gdi je bio cer oli rast Rogela, pod kojim bio je ukopan Izaija prorok, i za uspomenu istine S. crkva dopusti 7 godin proštenja. Ovi prorok bio je roda kraljeva. Bio je mučen po zapovidi kralja Manase i bi uzrok da ga umori kralj pod mukam, zašto žestoko karaše vlastelu i istoga kralja govoreći: "Poslušajte, poglavice Sodome." Radi česa rasrdi se kralj i odredi da ima umriti pod mukom, iznoseći da je pripovidao protiva zakonu. Što kad Sveti ču, pobiže, i,

* odići

budući biran, od vojnika ne mo[gu]ći uteći, zakloni se za stablo, koje otvori se i u se sakri. Što kad kazaše kralju, zaslipljen od srčbe, zapovidi da se ima pripilati s stablom. Gdi se poznaje da nije pilan drve[no]m, kako niki pisaše, nego gvozdenom pilom pilan; i tako svidoči s. Epifanio i istorija crkvena.

7. Bunar Nehemije

U dno Josafatove doline nahodi se Bunar Nehemije proroka, u koga sakriše oganj sveti kad vidiše misnici da će Nabukodonozor osvojiti grad, koga osvojivši, odvede vas puk za robje sobom u Babiloniju. Do 70 godin pusti Dario kralj da se vrati puk u Jerozolim. Tad zapovidi Nehemija da se traži sakriveni oganj, ali ne nađoše oganj nego gustu vodu, kojom zapovidi Nehemija da se poškrope drva pripravna za prikazat posvetilište. Što učinivši, zapali se kolik vatrom, kako svidoči S. pismo u Drugi knjiga Makabea. Rad koga zlamenja naredi kralj Nehemiji da nad njim digne crkvu, a i S. crkva dopusti 7 godin proštenja. Ovi bunar zimi obiluje priko vodom i tada Turci čine veselje veliko, zašto zlamenuje obilatu litinu, i donesu u svaki manastir žbanicu vode i običaj je dat im dobre ruke petnaest medina. A kad liti stane na svoje misto voda, duboka je za 20 aršina i voda je na čekrke za vodniti vrtle koji su naokolo.

8. Njiva krvi

U Vanđelju piše s. Matij da Juda, poznavši da je na smrt osuđen Isus, povrati 30 pinezi poglavicam žudinskim, što je od nji isti bio uzeo za pridati im svoga meštra; koje kad primiše, kupiše za nje njivu za pokapanje putnika. Zato prozva se i danas go[vo]ri se *Acceldama*,° to jest Njiva krvi, i kako višti pišu, da nije sva njiva dulja nego 32 raztegla a široka 23. Od ove zemlje pisali su niki da u 24 ure učini u prah svako tilo mrtvoga, ne samo onde ukopano, nego i prinesena na ina mista, ko čini ona u Rimu koju prinese s. Jelina u 270 navi oliti veliki drivi i stavi ju kod Vatikana, koju prozva *Campo santo*,°° to jest Njiva sveta. Ovu njivu posiduje narod Armena, koju kupiše za ukopati svoje putnike. I mnogi pisali su da su vidili neraspala tilesa, premda ukopani više od misec dana. More biti, jer ji ne zatrape i ne pokriju zemljom. I ovde je proštenje 7 godin.

9. Sakrivenje apostolsko

Poniže od rečenog mista nahodi se prilipa dvostruka pećina, koja je bila napravljena za grob nikoga bogata, ali posli obraćina od pravovirni u devotu kapelu. Jer poznaju se još piture po ćemeru prikazujuć apostole, koji ona tri dni dok uskrsnu Isukrst ovde su se bili sakrili, sami osam, zašto Petar bio je plakati grih u svojoj a s. Jakov u svojoj pećini, koje smo ozgor biližili, a s. Ivan s Priblaženom Majkom Isusovom, a ini osam ovde. I proštenje je 7 godin.

---

1. Gihon

Izašav na vrata zapadnja grada, vide se zgrade razru-

° Njiva krvi.
°° Sveto polje.

šene, meu kojim jedna kula na četvrt, od utesanice, i na njoj kuba, gdi govore da je bio okrunjen Salomun za kralja po zapovidi njegova oca Davida. I zove se misto Gihon.

Prid istom kulom vidi se jedna lokva duga 70 raztegli, široka 45, a duboka 32 pedlja. I po dvi skale u živici slazi se, svaka od 24 skalina. Ovde spliva se daždena voda, i bi učinjena od Ezekije kralja, kako se štije u 4. knjiga kralja na pog. 20.

2. Kraljevske grobnice

Od grada oko jednu milju k Damasku svraća se s puta malo nadesno i nahodi se jedan okrugal dolac, u koji slazi se niz jedno točilo i ulazi se u isti kroz vrata probijena kroz živicu. Ovi je dolac vas utesan dlitom u živici, nakićino nadvisom utesana listja, grozdja i drugog voća. K podne pak u istom docu vide se vrata na koja ulazi se k grobnicam*, koja nisu se drvenim vrati zatvorali nego krugom kamena kakono mlin, koja otvorajuć sakrila bi se u izdub iste grede. Svićam užeženi uđe se i nahodi se jedna obilata komora, pak se uđe kroz druga vrata, koja su većega čuda, zašto zatvorala su se vratim od istoga kamena, izdilana s nadvisom i stupići plemenito, s tolikim rukodilom da nisu rastavljena nego žujice u istoj gredi živici okriću se. Kada se paka, reko, uđe kroz druga vrata, nahode se 48 mista kakono celice, u kom su ložnice za staviti mrtva tilesa. Sve dlitom izdubeno u istoj živici pri gorućoj svići, i tako lipo razređeno da more se poći iz jedne u drugu naokolo, a po sridi je trim, kako u manastiru. Odprija svaka zatvorala su se svoji vrati neotisnuti nego okrićući se žujice izdubene u istoj gredi živici, ali su sada sve izprebijane; nisam nijedne vidio

* grovnicam

cile. Ovo je stvar truda i troška neprocinjena, toliko da mnogi govore da je čudo od svita.

Quaresmio, najpomnjiviji pisalac od Svete Zemlje, misli da se zovu Grobnice kralja jer su dostojne veličanstva i troška kraljevskoga, a ne da su ovde kopani kralji jeruzolimski, budući svi ukopani na Sionu, kako i S. pismo govori da *sepulti sunt in sepulcro Patrum suorum.*°

3. Grobnice sudaca

Iđući k zapadu od pripisani grobnica po milje, nahode se druge grobnice, ne tja tolikog veličanstva kako prve, ali dostojne vidit. Zovu se Grobnice sudaca, koji su vladali pukom žudinskim mnogo godina prija nego nastaše kralji. I bilo i je usve 16, i na poštenje njiovo zašto biše udilovane, a ne da su ovde ukopani, tako se prozvaše zašto dobro se znade gdi je koji ukopan po ini misti a ne ovde. Knjige sudaca mogu se viditi u S. pismu.

4. Pećina Jeremije proroka

Kad se izađe na burna vrata Svetog grada, vidi se jedna glavica a pod njom udolak, koji je obzidan u avliju. Ovdi je lip vrtal jednoga odže, a pod glavicom vrlo obilata pećina, široka više od petnaest raztegljaji. Sva je sprid otvorena i visoka, i priličnija reći okapina nego pećina. Na sridi spustio se od iste pećine stup koji je uzdrži, a na livu stranu, pod gredom jedan zaskok gdi kažu da je prorok leža, i vidi se ložnica. Ovde

° Pokopani su u grobnici svojih otaca.

kažu da je Sveti činio pokoru i plaka, prividivši razasutje grada i vilajeta nepoznana, i ovde upisa plač i tužbu grozno plačući. Odža paka pusti pohoditi za primiti 7 godin proštenja, a ima i on džamiju malanu na istok, prigrađenu, gdi klanja.

Tamnica paka istoga proroka jest lipo prid vrati grada, u koju bi stavljen, jer štije se u istorija njegovi da, pripovidajući razasutje grada i sužanstvo puka koje imadiše panut u ruke kralja babilonskoga. Zato srdite poglavice ufatiše ga i staviše u jedno jezero prid tamnicom na ta način da tužni prorok staše ukopan u glibu do grla, kako piše Josip Ebreo. Što videći jedan adum, smilova se i ispita ga u milost u kralja i oslobodi iz nevolje.

Gora maslinska

Ovo brdo zove se Gora maslinska, jer je nakićeno dubravom maslina uokolo, i jest ovo brdo oliti gora viša od ostali brda oliti gora (što razum reći visine oliti glavice), koje su uokolo Jerozolima i ini mista, jer kad pišem i rečem ovo ime gora, razumim reći brdo a ne dubrava, kako se mnogi varaju u naši strana i razume dubravu kad se reče gora. Daklen ova gora jest nakićina, kako reko, dubravom maslina, a lipo je pomastju nasladenja duhovnoga nakićena, nahodeći se na njoj i oko nje mnoga biližena sveta mista, gdi se primaju milosti duhovne i proštenja grihom, kako ću niže po redu biližiti. Dosta reći da ova gora bi obrana od našega Spasitelja za činiti molitvu, kako svidoči s. Luka u Vanđelju govoreć: "Biše Isus obdan učeći u templu a obnoć iđaše na Goru moliti." Toliko mu bi ugodna ova gora, da ne samo hoti svr nje uzaći na nebesa po uskrsnutju, nego i u dno nje početi odkupljenje svita, gdi znoji

se krvavim znojom prividi sve muke koje imaše podniti, gdi hoti biti ufaćen i vezan; najpotli pak u dno ove gore hoti ostaviti stope prija nego priđe priko potoka, a u vrtlu upijenu priliku svoga svetog tila. Kad pak hoti uzaći na nebesa, ostavi stope svoje upijene, dajući na znanje da će opet onde doći na strašni sud, suditi žive, mrtve, kako rekoše anđeli apostolom kad uzađe na nebo: "Ovi Isus, koji uzađe od vas na nebo, tako i doći će" (na sud).

1. Stope Isusove

S. Jerolim piše da kad uzađe gospodin Isus na nebesa, ostavio je svoje stope upijene u zemlji. Tako svidoči i s. Arculfo. Da premda pogažene od konja i sve vojske rimske kad biu obsidnuli Jeruzolim, gdi im je i tabor vojski bio, i pomršene, odma povratile bi se lipše nego prija. Kada pak dignuta bi zemlja, ostaše upijene u kamenu, kako svidoči s. Vilibaldo, da i je vidio godine Isukrstove 740. Mnogo godin potla Turci izvadiše desnu stopu i metnuše u Tempal Salomunov, koje je sad njiova velika džamija. I bi proviđenje Božje, da se ču[v]ja bolje, budući liva, koja je ovde ostala, mnogo je pokvarena od nerazborita devociona putnika.

Piše s. Jerolim ta[ko]đer ovako. Kad crkva zidaše se, nasrid koje su stope, ni po jedan način majstori nisu mogli na vrhu pokriti (sklopiti) oli sćemeriti radi traga tila Gospodnjega uzašastja. Piše pak Eusebio da je ova crkva zidana od s. Jeline osmonugla opasanja, premda s. Jerolim veli okrugla rad gdi su na sridi stope. Ovo pak zlamenje da se nije mogla crkva zatvoriti nad stopam, svidoče mnogi pisaoci, meu kojim s. Paulin, s. Beda i s. Vilibaldo. Odklen se poznaje da u njiovo vrime bila je nanogu velika crkva, a Vilibaldo pisao je posli nego Perzijani potlačiše Jeruzolim. Odkle se poznaje da je crkva

velika razvaljena od soldana egipskoga. Bi pak sagrađena vrhu isti stopa osmonugla kapela, ali pokrivena, narešena stupićim. Bio je i manastir oko crkve i vide se sada puduminte, i sada Turci su učinili lipe zgrade, gdi stoje odže, koji pripuštaju redovnikom i putnikomući, kojim daje se svića malana na broj putnika i redovnika koji ulaze. Uoči Uzašastja paka Gospodnjega kantaju redovnici večernju i kumplitu, a u pol noći matutinu, u zoru pak kantaju s. misu i reku se nizke mnoge, i ondi se izpovidaju i pričešćivaju putnici i ini krstjani od vilajeta i primaju proštenje podpuno.

2. Ljudi Galileani

Na buru od rečene crkve vidi se jedan turion oliti kula, na po razrušna, gdi malo višti zovu ljudi Galileani, otijući reći da kad Isus uzađe na nebesa, ukazaše se apostolom gledajućim u nebo dva anđela, koji im rekoše: "Ljudi Galileani, što gledate u nebo?" I cine da onde, ali se varaju, jer na istom mistu gdi Gospodin od nji uzdignu se, onde i dva anđela ukazaše se. I kad je bila nanogu velika crkva, bili su u njoj stavili dva stupa na istom mistu prikazanja anđeoskoga. A ono misto jest gdi su Galileani učinili sebi pribivališta i zazva se Galilea, a i sad je selo i džamija.

3. Gdi Gospa primi palmu

Kad se putnici povrate od rečenog turiona na zapad, putom kojim se vraća k gradu, blizu puta štuju misto gdi Priblažena Majka, umorna sveta mista pohađat, počivaše i onde arkanđel Gabrijel prikaza joj jednu palmu i navisti do tri dni da ima s ovog svita priminut. Od ovoga pisali su Niceforo, s. Kuz-

ma, Damnjan i Bonifacio Dubrovničanin, koji veli da kad Gospa primi ovu novinu, molila je od svog sinka tri milosti: prvo, da se na nje smrti nađu svi apostoli; drugo, da ne prikaže neprijatelj na čas smrti; treće, da se dostoji doći primiti svoju dušu. I u sve bi uslišana, i vrati se na Sion s palmom, koja bi ona od koje smo prija pisali da ozdravi one Žudije koje nje tilo otijau baciti. Ovde je dopušteno proštenje 7 godin za svidočje istine.

4. Grob i pećina s. Pelagije

Slazeći nikolike korake od Crkve Uzašastja, nahodi se jedna uličica kojom iđe se nikim pribivalištim koje zovu se Cele s. Pelagije. Koja budući obratila se od velika razkošja na pokoru, po pripovidanju i plaču s. Nila, biskupa u Antiokiji, kako se štije u nje životu, da obuče se u odiću redovnišku i nepoznana dođe ovde i zatvori se u pećinu činit pokoru, i ovde umri i bi ukopana na 8. otobra. I prima se do danas prošte(nje) 7 godin zdvora, ne mogući ući krstjani, zašto sad turski mečit oliti džamija.

5. Gdi Isus navisti sud

Nedaleko od S. Pelagije, na jednoj njivi, kažu višti, jednu maslinu, i govore da onde gospodin naš Isukrst navisti apostolom sud općini i razasutak grada. I za zlamenje vidi se onde komad stupa i prima se proštenje od 7 godin. Od ovoga mista očito piše s. Marko u Vanđelju na pogla[v]ju 13, V, 3.

Niki govore, koje slidi Quaresmio, da na ovome istome mistu, na pitanje učenika nauči ji moliti i sastavi molitvu Očenaš, koju molitvu govore po svem svitu svaki dan pravo-

virni, koja je najprijatnija Bogu, zašto u sebi uzdrži sva koja se mogu izmisliti pitanja od Boga i zašto je učinjena od onoga meštra nebeskoga koji zna i poznaje naše potribe, duhovne i tilovne. Niki paka ukazuju drugo misto, malo podalje, i vele da je onde Isukrst naučio rečenu molitvu. I vidi se onde razvala tesanica, gdi je bila malana crkva. Ovo je istina da je učinjena mol[i]tva na ovoj gori.

6. Gdi apostoli sastaviše Virovanje

Slazeći nikoliko na livo puta općinoga, vidi se vrata od jedne pećine, mnogo unutra obilato, u kojoj vidi se dvanaest sidalica, po šest na stranu, na uspomenu 12 apostola, koji ovde zakloniti sastaviše Virovanje, gdi vele da je bila sagrađe[na] i crkva. I ovde je proštenje od 7 godina.

7. Grobnice proroka

Poniže nadesno nahode se Grobnice proroka, u koje ulaze putnici čudna viditi. Ulizavši kroz vrata, nahodi se jedna ravnica nevelika, pak pođe se naprid kakono trimom manastira, a na jednu i drugu stranu njega vide se celice, kako reko i od kraljevski, a u njima lože za staviti tilesa mrtvi, i tako lipo uređeno pod zemlju kako pravi manastir, sve izdubeno dlitom u živici. Ali nije ni jedan proroka ovde ukopan, ne nahodeći se pisma da toga govori, nego govori se da, kako kraljom i sudcem učiniše grobnice na uspomenu i nji poštenje, tako i prorokom.

8. Betfage

Betfage nije daleko od mista Uzašastja na istok, ali sada jedva poznaje se gdi je bila i ne vidi se drugo nego malo podumi[n]ta, ali je ostalo proštenje od 7 godin, koji se potrude pohoditi.

9. Procesion u Nedilju palmi

Sva četiri sveta vanđelista kažu kako Isukrst, naš spasitelj, jašući na tovarici pođe iz Betfage u Jeruzolim, koga susritoše i poštovaše mnoštva, i došavši na slasku Gore maslinske, odkolen najlipše vidi se vas grad. I prividećі njegov razasutak, metnuše plakati vrhu njega, odkolen iđući k gradu susriti ga mnoštvo puka sterući po putu odiću i granje kud imaše proći, a dica žudinska vapijau: "Hosana, blagosovljen koji priđe u ime Gospodnje, kralju izraelski." I premda poglavicam to mučno bijaše, ali ne mogoše zabranit da mu se čini poštenje, nego tako veselo združen uđe u grad na vrata rečena *Aurea*°, što će reći Zlatna, koja premda bijau zatvorena (vele), sama se otvoriše i tako uđe u tempal, kako pišu sveti vanđeliste i ostala koja se zgodiše.

Ovi procesion ne zna se kad je ni ko ga je počeo činit prvi posli Spasitelja, nego Fulcherio piše da je bio u običaju od prvog krstjanluka do godine 1118., budući da je bilo određeno još od prvi kralja da se ima činiti na dan Cvitne nedilje, što zovu Palmi. I tako je pak bilo u vrime kad su vladali Jeruzolimom soldani egipski. Budući da se dogodi ovi događaj: niki neprijatelj krstjanski baci u pridvratje Templa Salamunova, što

° Zlatna.

je velika džamija turska, i potvoriše da niko drugi nego krstjani, i uzbuni se vas puk turski i metnuše sve krstjane u tamnicu priteći sve izsići, ako ne nađu krivca. Što kad ču jedan bogomili mladić, reče: "Ja metnu ću dušu moju za bratju moju, da ne gine vas puk i oti ću nazvat se krivac premda sam u tomu prav. Nego ovo pitam da kada budete činiti procesion na C[v]itnu oliti Palmi nedilju iz Betfage u Jeruzolim, da nosite moju palmu kolik da sam živ i da molite Boga za me." Što svi jedva dočekaše i obetaše; i tako on ode prid suca i reče: "Što ćeš pogubiti vas puk kad sam ja kriv." I tako ga umori na muka a puk pusti.

Kada pak osvoji Turčin Sveti grad i istira krstjane iz Svete Zemlje (velju Otmanović), ostade u zaborav ta sveti običaj, dok providi Bog drugojako. Budući u Svetoj Zemlji velika sušija, priporuči paša odžam da mole Boga za imat daž; ali zaman. Također po redu inim narodom, to jest Grkom, Armenom, Goftim, Abisinom, Surijanom; ali zaman. Pak najpotla dozva o. gvardijana našega, kome gvardijan reče: "Ja se uzdam u Boga da će dopustit milost ako mi dopustiš da s mojim redovnici učinim procesion kako se običava u krstjanluku." Kome dopusti. Jedno jutro rano izađoše redovnici obučeni u crkvenu odiću s križom naprid za obaći oko svega grada. Još ni na po puta došli biu, da udari kiša tolika da svi vratiše se okisli u grad. Tad uzmoli gvardijan pašu da more činiti procesion na Dan palmi iz Betfage u Jerozolim na način kako je naš Spasitelj, da more jašeći na tovariciući u grad; koji privolji. Mnogo godina slidiše s tolikim devocionom svega naroda da bi izaša vas puk gledat i sterati odiću svoju po putu da živina na kojoj jašaše gvardijan ne bi stala na zemlju. Ali sotona podbuni Židije ter Turkom rekoše da je protiva njiovu zakonu i da jedan put mogu osvojiti grad. Meuto podmitiše pašu, koji zabrani da se ne ima činiti godine 1648. I tako ostade. Pak godine 1667. izvadiše ferman od cara opet moći činit, i kad prikazaše ferman paši i kadiji, odgovoriše da bi dobrovoljno dopuštali, ali se boje podbune u puku, budući zaboravilo se od toliko godina. A tako je zapušteno od godine 1667. do danas.

10. Vrata zlatna

Kada krstjanski kralji vladali su Jerozolimom, ozgor pisani procesion ulazio je na Vrata zlatna, budući najbližnja Templa Salamunova, kako piše s. Jerolim, za naslidovati Isukrsta koji kroz ova ulize u S. grad jašući na tovarici iz Betfage, kako se ozgor reklo. I radi toga od Pristolja apostolsko[g] dopusti se proštenje podpuno za vazda.

Put od Jeruzolima k Betlemu

Iz Jeruzolima k podne iđe se u Betlem i do polovinu puta je polje a od pola, premda je ravno, ali je kamenito do Betlema, kojim iđući putom nahode se i vide razlika dostojna od uspomena i sveta mista, koja ovde po redu stavljam.

1. Dolina gigantâ

Kako se izađe na vrata kod fortice, slazi se u dolinu oliti dragu, koja opasiva od zapada oko grada i pod Sionom sastavlja se s Dolinom Josafata. I ova zapadna dolina zove se Gigantska, zašto ovde pribivaše Sisaj, Ahiman, Tolmaj i Enok, njiov otac, i bili su toliko visoke đobde da uhode, poslane onde od Mojsija, izpovidiše da pri njima činjau se kako skaka-

vice. Od ovi isti spominje se i u Knjiga Jošue, a Knjiga sudaca imenuje i dolinu gdi su pribivali, koju zove dolinu Rafaim.

2. Selo zlog vića

Kada se priđe ova dolina, vidi se na glavici pram s. Sionom jedno selo koje se zove Zloviće, zašto onde Kaifa skupi onde viće poglavica grada, kako bi Isusa imbeno ufatili i pogubili. I stvar je virovati, zašto se bojau puka da se ne uzdigne protiva njima. I zato odrediše da se ne ima fatati u dan sveca, da ne bude* podbune u puku. I zato se ukloniše ovde izvan grada. I govori se da je bilo selo istoga Kaife. Sada pak stoje mori u kuća siromašni, i vidi se džamija u istom selu, daleko na livo od puta jednu puškaricu zemlje.

3. Turan s. Simeona

Odozgor rečenoga sela izađe se i iđe poljem do Gusterne triju kralja, a kada bude se doći nasrid polja, pogledavši nadesno, vidi se na brdu kula oliti turion, daleko od puta po milje a od grada dvi milje. I vele da su unutra mnoga pribivališta, meu kojim jedno okrenuto je bilo u crkvicu kad su naši vladali, na poštenje s. Simeona starca, koji primi Isusa u crkvi na svoje ruke i koga sada naša Dalmacija srićno štuje tilo u Zadru. Govore da kada bi dovršio u crkvi svoje dilo misniško, uklonio bi se ovde za uživati molitvu u miru. Bi dostojan biti brojen meu proroke, zašto privídi da će Divica roditi Spasitelja i privídi tugovanje B. D. Marije rad smrti Spasitelja. Bi dostojan razaznati ditićka Isusa meu ostalim i primiti na ruke, i blagosoviti i zafaliti Bogu* da je primio i vidio Odkupitelja svita, i biti paka prvi svetim u limbo donit glase odkupljenja iz tamnice. Niki govore da je ovde umro, odmetnut i odbignut od poglavica, koji nisu tili doći mu na pogreb, kako svidoči Baronio i Bonifacio pri drugim.

* da ne bude, da ne bude

4. Terebinto Gospin

Nahodi se jedna gomilica kod staroga puta nalivo, gdi kažu da je bilo ono toliko falno stablo terebinta Gospina (sada je put odbijen na istok) i ostaje nadesno. Pisali su mnogi da pod ovim terebintom počivala je mila Majka kad miloga sinka nosila je prikazati u tempal posli 40 dana njega porođenja; i ne samo tada nego i veće puta. I dokazuju da terebinto isto pružalo je svoje grane dajući osin svome Stvoritelju. Ovo drvo bilo je tolike kriposti da umočeno u vodu i davši piti nemoćnim od ognjice, ozdravili bi. Godine pak 1644. na 9. đunja bi upaljeno od dvaju bratje Turaka, koje pokara Bog naglom smrtju. Sadili su naši redovnici i sijali na istom mistu iste vrste stablo, ali nigda ne ti se primiti. Ništa ne manje ostalo je proštenje od 7 godina za uspomenu i utišenje putnika.

5. Gusterna triju kralja

Kad se svrši hoditi poljem, i prija nego se primi strančice, nahodi se na putu jedna čatrnja oliti gusterna i nikolike kamenice kod nje za pojiti živinu. I zove se Triju kralja, zašto

* Bugu

po općinom dokazanju vele da im se ovde ukazala zvizda, ona koja im se bila ukazala i dovela do Jeruzolima iz njiova vilajeta i pak bila se sakrila u Jeruzolimu. A kada im kazaše naučitelji žudinski da se ima roditi Mesija u Betlemu, i biu pošli k njemu, i vidivši je ovde veseliše se radostju velikom. I hodi prid njima dok ne pade na kuću gdi se biše rodio Isus spasitelj, gdi mu se pokloniše i prikazaše darove, kako piše s. Matij. Nije ktio Bog da im se prija ukaže zvizda, da Žudije, videći u nebi sliditi kralje na izgubljenje ditićka Isusa. Proš(tenje) 7 godin.

6. Kuća Abakuka proroka

Malo napridnije, nadesno na jednoj glavici, vide se poduminte razvaljene crkve i zove se Abakuka, zašto ovde anđeo Božji uze za vlasi ovoga proroka i odnese u Babiloniju s izbinom koju nosaše žetiocem svojim da narani Daniela proroka, stavljena u jamu lavsku, kako je pisano u proročanstvu istoga proroka. Sad je proš(tenje) 7 godin.

7. Manastir s. Ilije

Pošavši naprid nahodi se Manastir s. Ilije, u kom stoje kaluđeri; ne da je ovde ovi prorok rodio se, budući se rodio u Tesbi i zato zove se Tesbićanin; nit da je ovde naranjen od anđela kad mu zapovidi da pođe na svetu goru Sinaj, u kripost koje izbine putova je 40 dana budući ovo se zgodilo u pustinji Bersabeje kako svidoči S. pismo, nego samo za uspomenu, jer bižeći ovi sveti srčbu Isabele kraljice, metnu se ovde počivati, umoran kod puta, i ostavi u kamenu gdi je leža sliku svega svoga tila koliko je dug i širok. I ne budući pristojno ni podobno misto sazidat onde crkvu, sazidaše nalivo, izvan puta. Ma-

nastir je na četvrt visoka zida, na način fortice, i gvozdena vrata za braniti se od naskočenja Araba razbojnika. Naoko manastira su mnoge masline. Ovi je manastir na brdu i nasrid puta meu Jeruzolimom i Betlemom i odonlen samo more se viditi i jedan i drugi grad. 7 godin proš(tenje).

8. Rama

Pođe se naprid kratku milju i vidi se pri jednoj glavici razvaljene zgrade, nedaleko od puta nadesno, koji se zove Turan Jakova, sina Izaka patrijarhe, koji vrativši se iz Mezopotamije bogat sinovim i krdom, stade ovde, gdi umri mu mila ljubovca lipa Rakela, koju ukopa malo niže (kako ćemo niže viditi), a s. Jelina bila je sagradila crkvu i manastir, koga se razasutje još vidi. I ovde je proštenje od 7 godina za uspomenu toga.

U stari istorija štije se pri Quaresmiju da je bio ovde grad, rečen Rama. I čini mi se da i Sveto pismo pri lučve od mladinaca govoreći: "Glas u Rami čuo se žalbe i jauka, Rakela plačući sinove svoje." Premda Rama žudinski zove se visina, ali na visini jest misto. S. Basilio piše da kada su sikli mladu dicu po zapovidi Iruda, da ljudi u oni okolovina nije moga jedan drugoga čuti govorit od buke. Progonstvo i nemilost tolika da se čulo do Rima. Zato cesar Augusto reče: "Bolje je pri Irudu biti prase nego sin", zašto ovi nemili nije prostio ni istom svom sinu, a prasetine nije jio.

9. Grob Rakele

Kad umri Rakela, veli S. pismo da bi ukopana kod puta koji vodi u Efratu, to jest Betlem, i uzdignu Jakov, muž nje,

uspomenu svrhu groba njezina. Ovi se vidi do danas, oko po milje k Betlemu od mista gdi je priminula. I nad njim uzdignuta kuba nemalana, a oko njega kopaju se Turci, a unutra klanjaju i drže kako džamiju. I vidi se da je uokolo ponovljeno odskora. I ovde je proš(tenje) 7 godin.

10. Gusterna Davida

Blizu pak Betlema, kad se izađe na jedno brdašce pram gradom na blizu, nalivo okrenuv se, vidi se jedna uličica i u vrh nje je Gusterna Davidova, od koje se spomina S. pismo, da ovi kralj, budući u taboru pram vojskom neprijatelja, zaželi ju i reče: "O, tko bi me napojio vode iz gusterne koja je kod vrata Betlema", što kad čuše tri rabrena njegova viteza, metnuše na rizik svoj život, držeći oružje u ruke probiše kroz srid tabora vojske neprijatelja, odoše u Betlem i donesoše mu vodu koju željaše. I ne kti je okusiti, nego reče: "Prostio meni Bog. Je da ću krv piti ljudi ovi, koji su stavili na rizik život svoj. Neću činiti toga." Nego posveti vodu Bogu i izlije prid lice Božje na zemlju. A za uspomenu sviju vitezi produbiše istoj čatrnji tri prozora, koja i danas vide se. Čatrnja pak sva je izdubena u živici, ali sada ne more držat vodu.

Grad Betlem

Prošavši pak iz Jeruzolima sva mista ozgor izpisana, dopre se u sveti grad Betlem, udaleko jedan od drugoga šest oli sedam milja. Ovo je oni Betlem koji je razglašen po svemu svitu radi porođenja onoga po kome svaka stvorena jesu i koji

se dostoja roditi ovde vrimenito, koji se rodio od Oca prija svi rokova, i kralj oni kome kraljestvu ne ima svrhe obra je Betlem za otačbinu.

Biše grad golem, kako se vidi po razrušeni zidina, i zato veli s. Matij u Vanđelju: "A ti, Betleme, gradu žudinski, nisi najmanji meu poglavitim Žudije." Sada paka, premda je smankan zgradom, ništa ne manje ima oko trista kuća i pribivaju u njemu tri razlika naroda, to jest Turci, Grci, a najviše naši katolika, koji majstore krunice i križiće; za pošteno živiti, prodaju i putnikom, premda ovo imadu još više da mogu kupovati i uživati zemlje, što na drugi misti krstjanom nije dopušteno u ovi strana. Ali im se ne mili gojiti zemlje, zašto Arabi otimlju kad sazori. I rekoše mi da sami katolika ima više od tisuća duša, a ne ima ni na po drugi naroda. Uživa se aer dobar, budući na visini i zemlja plodna vinogradim, maslinam, smokvam i polja podobna rađati svakim žitom posijanim. Kad se pak priđe u grad, prima se proštenje 7 godin, i more se pozdravit grad i reći: *Salve Betlehem domus, in qua natus est ille panis, qui de caelo descendit.*° S. Jerolim.

1. Velika crkva Betlema

Budući da putnici potrude se ne za viditi Betlem samo nego poglavito za poštovati misto gdi se radi nas porodio od Divice Marije naš spasitelj Isus i pokloniti se u onoj pećini gdi se najpri na svit viđen ukaza, i paka za primiti one milosti koje onde hoti ukazati i podiliti svojim virnim.

Ova crkva nahodi se na istok Betlema, nad jednom do-

° Zdravo, betlehemski dome, u kojem je rođen onaj kruh, koji s neba silazi.

linom, i ima 12 mista sveti u sebi, pod jednim ključem od ove crkve zatvoreni: 1. ista velika crkva; 2. gdi se porodio Isus; 3. jasle gdi je bio postavljen; 4. gdi mu se pokloniše kralji; 5. kapela s. Josipa; 6. grobi sveti mladinaca; 7. grob svetog Eužebija; 8. grob svete Paule i nje ćeri Eustokije; 9. grob s. Jerolima; 10. spila istog svetoga; 11. crkva s. Katarine; 12. manastir naši redovnika = prvo.

Ova ista velika crkva glavom, to jest kapelom, okrenuta je k istoku, a vrata na načelku pram gradom k zapadu i sva nje zgoda jest na križ učinjena i sva olovom pokrivena. Ima pridvratje zdvora, kroz koja sad ulazi se na vrata niska od 4 pedlja da Turci ne uvode konje, pak ulazi se na vrata velika u crkvu. A prija bila su petera vrata, ali sada zazidana, izvan sridnji, koja su visoka 18 pedlji a širok[a] 12. Crkva je pod pet krova oliti ćemera uzdržana od 50 stupa u 4 retka do razkrstja crkve, od prilipa marmora, na kojim je naslonjena razdila od pet rečeni krovova, svaka visoka, brez podnožja i nadglavja, pedalja 17, a odgovara i debelina, navlastito koje su na nuglu nad mistom porođenja vrlo su ugledne, budući dvostruke i sve od jednog mramora. Duljina je do razkrstja pedalja 115, a prija nego se u razkrstje uđe prizidano je. Imadu troja vrata u prizidju, kud se pripuštaju čeljad slišati misu i na ostale molitve, zašto sada velika crkva ne služi, budući razkrstje zadovoljno široko 100 pedalja a dugo oko 90. I tako duljina sve crkve biva pedalja 204, a široka 191. A zid je visok pedalja 58 i uzdrži se u 4 pripisana redka od stupa, a u kraju zidovi.

Sveta Jelina, po naredbi svoga sina Konstantina, učini ovu zgradu, koju fališe toliko Sanuto i Brocardo da ovi tempal bio je tolike posebne lipote, da u njiovo vrime nadođaše crkve na svitu. I doisto valja da je taka bila, zašto viditi crkvu na pet navi oli pokrova. Na prvoj navi 40 ponistar oliti obloka, a pokrivena sva mozaikom s prilikam na polju zlatnu, da zabliskivaše vid. Nije čuda da je nadhodila ine crkve, a vidi se i sada na

mista mozaika gdi su bili upengani 14 sabora i ine stvari koje pripisuje Quaresmio, a ja za ne produljiti ostavljam.

Sva rečena narešenja biše učinjena u vrime Emanuela cesara i Amerika, kralja jeruzolimskoga, godine 1170.

2. Misto gdi se porodi Isus

Misto gdi se od Divice Marije porodio Isukrst pećina je o(li) produba pod zemlju u živici, od proviđenja Božjega pripravljeno, i potla na poštenje porođena ovde Spasitelja od bogomile ruke raširenо. I virovati je da od iste s. Jeline, koja nad njim uzdignula je ozgor pripisanu veličinu crkve, a ovo misto nahodi se nasrid raskrstja iste, u koje slazi se niz dvoje skale z dvi strane, u svakoj trinaest skalina. U dno nji nahodi se pećina na način crkve, duga pedalja 40 a široka 12 i sva je postavljena bilim finim mramorom sa sve strane i posaližana; visoka je oko 13 pedalja a na vrhu kapela na po kruga, visoka pedalja 11 i po a široka oko 6 pedlji.

Posrid kapele je pripričila ploča od mramora koja služi za otar gdi se govore mise, a na dnu pak kapele iste jest jedna ploča duga i široka kolika je sva kapela, sva od jednoga kusa od prilipoga mramora, koju* ploču činili su izpucati isti redovnici da je ne odnesu Turci, kako su odnili vas sališ iz Velike crkve. Nasrid ove ploče, koja pokriva svu kapelu u dnu, uleknuta je u okrug a oko okruga ploa od srebra na način zvizde od 14 traki, široka napriko dva pedlja, a trakovi narešeni razlika kolura dragim kamenjem. I ovo je stavljeno za zlamen da se onde Spasitelj rodio, i oko traki upisane su ove riči latinske: *Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est*,° to jest:

---

* kuju

° Ovdje je rođen Isus Krist od Djevice Marije.

"Ovde od Divice Marije Isus Isukrst rodio se jest." Prima se proštenje podpuno.

3. Prisvete jasle Isusove

Pram Kapelom porođenja jest kapela druga i slazi se u nju niz tri skalina, i nahode se jasle gdi primila majka Marija potla nego porodi i u svitice povi prislatkoga sinka Isusa u jasle postavi prid voka i tovarčića. I ovo nije drugo nego jedan nuga iste pećine, i gdi su jasle nadvisila je okapina živice, a pod njom izdubene u istom kamenu jasle, duglje malo veće od 4 pedlja, a široke 3 pedlja, a visoke od zemlje malo više od pedlja. Na vrhu i na dnu metnuta su dva stupića koji uzdrže okapinu, a jaslice podstavljene mramorom. Na čelu isti jaslica vidi se u živu mramoru jedna prilika kako starac z bradom redovnika pokornika, odkolen uzeo se običaj zvati prilika s. Jerolima, budući ove Sveti obljubio toliko jasle našega Spasitelja, da više od 40 godin u ovi pećina činio je žestoku pokoru i otio umriti, ukopan biti i toliko godin mrtav ču[v]ati, a potla nego mu s. tilo bi u Rim prineseno, i dio jasal. Ovde oni dio ponovivši, ukazala se ona prilika u živom mramoru. Stvar je virovati da je Bog otio svoga ljubitelja jasal da se ukaže, da budući mu prineseno tilo, da mu stoji prilika. Proštenje podpuno.

4. Tri kralja

U ovoj istoj udolini gdi su jaslice ditićka Isusa, jedan razteg pram njima jest otar zvan Triju kralja, gdi pričeka Priblažena Divica Majka z ditićkom na krilu ova tri kralja. I ovde mu se pokloniše i prikazaše svoje darove: zlato, tamnjan i mi-

ru. Također i pravovirni, pokloniv se ovde, primaju proštenje podpuno.

5. Kapela s. Josipa

Kad se dovrši pokloniti na ova tri mista prisveta našega Spasitelja, okrene se i pojde u dno ove pod zemljom crkvice na vrata i pođe kroza nja nadesno jenom ulicom sve izpod zemlje. I nahodi se kapela i u njoj otar, uzdignut na poštenje s. Josipa, zaručnika B. D. Marije, ne da se ovde rodio oli umro, nego zašto ovde bio je na molitvi uzdignut u ono vrime kada porodi se Isus. I za njega uspomenu ovde prima se 7 godin proš(tenja).

6. Kapela sveti mladinaca

Izašavši iz Kapele s. Josipa, pođe se naprid i sađe niz 4 skalina, i nahodi se Kapela mladinaca, i ova pod zemlju. A nadesno vidi se otar, a pod otarom gori lampada, gdi se vidi izpod istoga otara pukla jedna pećina zapričena gratam gvozdenim, gdi govore da su mnogi ukopani. A drugi pišu da kad čuše matere vrivu i buku gdi se siku nejaka od mlika dičica, da su se ovde bile s njiovim porodi sakrile, koje našavši, ubojice ovde i isikoše u naručaju isti matera, i proliše krv onde gdi se rodi Spasitelj, rad koga prvi biše dostojni primiti smrt za naći život. Za uspomenu koji sveti dopušteno je i ovde 7 godin proštenja. Amen.

7. Grob s. Euzebija iz Kreme

U dno kapele k zapadu imadu potisna vrata, i prošavši nikolike korake, nadesno nahodi se Grob s. Euzebija opata, uzdignut na način otara, koga tilo bilo je ovde postavljeno. Ovi je bio učenik s. Jerolima i opat u ovom svetom mistu, postavljen od istoga s. Jerolima, koji ovde posli njega upisa život svoga s. meštra, pak četvrto godište priminu, i učini mnoga čudesa u životu i po smrti. I ovdi je proštenje od 7 godin.

8. Grob svete Paule i nje ćeri Eustokije

Pođe se naprid i nađe se još jedna pećina na način kapele, gdi se vide dva groba jedan pram drugim, i služe za otare. Nalivo kad se uđe jest svete Paule, rimske matrone, i nje ćeri s. Eustokije divice, koje s. Jerolim privede ovde na pokoru, a čini ostaviti neizmirna bogastva i nasladnosti svita. Budući od roda kraljevskoga, priloži se k jaslicam i mistu porođenja Isusova s tolikom krasoćom užgane ljubavi da nije znala otisnuti se do smrti. Sagradi 4 manastira za ljude i žene i razdili bogastva ubogim. Koji pofalni život pisa s. Jerolim, a ovde na grobu prima se proštenje 7 godin.

9. Grob s. Jerolima

Drugi grob, reko, govori se i jest s. Jerolima, gdi nje(go)vo sveto tilo počivalo je mnogo godin dok ne bi prineseno u Rim i stavljeno u crkvu veću S. D. Marije. Kojega tilo i ja štova godine 1728., u grobu vrlo urešenu u jednoj kapeli plemenitoj iste crkve na livoj strani otara, a nadesno je tilo s. Pija Petog pape. Od ovoga pak našega svetog naučitelja pune su

knjige njegova nauka i čudesa. Zato drugo ne govorim nego da i ovde je proštenje od 7 godin.

10. Spila s. Jerolima

Iz rečene kapele nadesno vide se druga tisna vrata, na koja unišav nahodi se golema na četvrt kapela, gdi je bila spila i misto gdi s. Jerolim činio je moli[t]ve i pokoru udarajući se kamenom u prsi i stao 40 godin na promišljanju zakona Božjega. I vele da je ovde prinio sve Sveto pismo iz žudinskoga u jezik latinski, grčki i naš ilirički. K zapadu vidi se jedna kamenita skala, niz koju se u stara vrimena slazilo u pećine, a sada je na vrhu zazidana. Ovde pak za uspomenu pokore Svetog prima se proštenje 7 godin.

11. Crkva s. Katarine

Vraćajući se istim putom do Kapele mladinaca, odkolen okrićući nalivo uzlazi se uz kamenite skale i izlazi izpod zemlje, to jest iz pećina u Crkvu s. Katarine, koja je na visini i na ravni pram Velikom na buru. Bi na Svete poštenje uzdignuta, jer kažu da Spasitelj ovde prstenova je sebi za zaručnicu. Zato Sveto pristolje dopusti ovdi proštenje podpuno.

Ovde naši redovnici drže Prisveti sakramenat i govore oficije dnevu i noći, a kada su svetkovine zapovidne govore u Velikoj crkvi. I odovlen svaku večer počmu procesion užganim svićam, paka slaze u Pećinu porođenja Isusova, a odonlen po ini pećina pohode sveta mista ozgor pripisana, kantajući na svakom mistu pivanje pristojno otajstvu, kako i u Jeruzolimu u Crkvi prisvetoga groba čine, i u Nazaretu, i Svetom Ivanu i u Svetom Spasu.

12. Manastir u Betlemu

Na buru Velike crkve jest manastir gdi pribivaju redovnici naši, koji je učinila bila s. Paula u vrime s. Jerolima, paka u priuzimanju u toliko kralja bio je više puta razrušen i ponovljen, pak najpotla godine 1690. bi od naši redovnika vas metnut u ćemer, da ne more biti upaljen. I jest dobro obilat, imajući više od 30 cela, ali nije ni po koliko se vide poduminte da je prija bio. A i sada ima unutra vrtle, gusterne i pribivanja za prišlace putnike, i ne ulazi se u njega nego na jedina vrata koja uvode u Veliku crkvu, kako sam i prija pisao. Ovde su dva misionara kurata, naša redovnika, koji znadu arabski, i ima meštar od dice, koji i uči štiti i kantati, i ne stoje u skuli ista dica nego od še[s]t do dvanaest godin, ali kantaju toliko plemenito da nigdi u krstjanluku nisam vidio ni čuo te pripovisti. Također znaju kantati u Jeruzolimu još lipše, jer imadu meštra koji se ne prominjuje kako ovde. Kada dođu iznova redovnici i čuju kantat, ostanu zablenuti, kako sam i ja. Tako ima i u Nazaretu i u Montani.

13. Poljana pri templom

Betlemska velika porođenja Isusova crkva na zapad prid veliki vrati ima poljanu. U stara vrimena bile su goleme oko nje zgrade, a i sada je od istoka Velika, reko, crkva i naš manastir, od juga je prilipljen uz istu crkvu manastir grčki, a od podne manastir Armena, a od zapada k gradu imadu i sada[4]

[4] U rukopisu nedostaju 4 lista, tj. str. 101-108.

Mista koja se nahode od Betlema do Ebrona

1. Betulija o(li) Betsura

Iz Betlema na podne vidi se jedna visoka okrugla glavica i na njoj na vrhu vidi se razvaljena gradina gdi je bila Betsura, grad od koga se spomina S. pismo u Prvi knjiga Makabeja, premda je sad pod istom glavicom selo i zovu ga Betulija, ne ona Betulija gdi Judita osiče glavu Olofernu, budući ona u Galileji, nego (ja cinim prozvana od nevišti Betsura – Betulija) u Žudiji. I ovde kad osvojiše Turci svu S. Zemlju, zatvoriše se soldati od straže i zarad nji junaštva i tvrdine mista staše 40 godina usrid neprijatelja, ne moguć im ništa. I samo pomankaše, jer ne imadoše žena, usimeniti se, i zato zovu i sada glavicu *Monte francese, et est mons undique inaccessibilis*.°

2. Grad Tekue

Budući ovi grad više puta imenovan u S. pismu, zato nisam ktio ostaviti ga neimenovana, budući još da ga imenuju i ini pisaoci S. Zemlje, premda sada malo ko pođe od putnika pohoditi ga, radi Araba razboj[ni]ka, a redovnici odavna ne idu već ako koji putnik iz krstjanluka, gospodičić s punom kesom da more platiti pratioce i viditi grob Amosa proroka i jedan manastir stari gdi su redovnici prolili krv radi vire, jer vele da sada drugo ne ima grada. Ali ima proštenje 7 godin. Ovo je misto od Betlema daleko šest milja, uprav na podne.

° Francuska gora, i jest gora odasvud nepristupačna.

3. Selo Salomunovo

Prvo misto od Betlema k Ebronu nahodi se ovo selo u jednoj dragi pri strani. Ali sada ne stoji niko u selu, premda vide se kuće razvaljene, a pri dnu imadu dvi kuće cile ogoleme u ćemer, a izpod nji vrilo plemenite vode, koju su navraćali vodniti o(li) zalivat vrtle koji su niz dragu bili u staro vrime, a sada zapušteni, i vele da se zvala sva draga, što imenuje S. pismo, *Hortus conclasus*,° to jest vrta zatvoreni. I jest sva draga duga milju i široka dobru praćajicu.

4. Ribarice Salomunove

Podrug milje iđe se uz istu dragu od vrtla, i nahode se tri goleme ribarice, sve obzidane visokim u klak zidom, namištene u redak da voda pritičući priko jedne gornje napunja druge izpo sebe. Gornja je duga 100 raztegli a široka 45, druga duga 110 razteglaji, treća duga 80 raztegli a širinom sve tri jednake. Također jednako su duboke, 9 raztegli, i kad su pune mogu se vozit galije. Ja sam bio na treći decembra; ne biše i na polovinu vode. Od nji se spominja S. pismo.

5. Vrilo zlamenovano

Malo više je vrilo toliko razglašeno, rečeno Zlamenovano, a latinski *Fons signatus*.°° Ovo vrilo sada je pod zemlju i slazi se na vrata tisna unutra, pak lipo nad gornjom ribaricom

° Zatvoreni vrt.
°° Označeno vrelo.

izlazi izpod zemlje i toči se na tri okna, koja paka sjedinjena u jedan žlib, dovedena je oko mnogo brda do Jeruzolima. Obhodi dok dođe do S. grada više od 16 milja; ali su sada mnogi žlibi razbijeni na mista, i tako sada samo dopire do pod Betlem. A vele da kad su veliki povodnji da dopire do Jeruzolima. Na buru od vrila ima jedan kaštel na četvrt, gdi je odprija ču[v]ala straža od Araba. I nije davno učinjen, ali sada ne stoji niko, nego planduju životina. I bile su u stara vrimena zgrade kraljevske, more biti Salomunove, sve razvaljene po zemlji, i vele da on i vodu je doveo u Jeruzolim. Ja naprid odovlen nisam bio, nego ću štošta upisat kako po drugi knjiga.

6. Manastir s. Jurja

Oko po milje naprid od vrila nahodi se jedan manastir zvan S. Jurja, u kome običaju stati četiri kaluđera potribno; ništa ne manji drže i u poštenju isti Turci i Arabi zaradi svetog mučenika, i ukazuju jedan sindžir kojim je bio Sveti vezan, i govore da ko pati nesvistilo i mećući je oko vrata ozdravlja od budalaštine, ili bio krstjanin ili Turčin. Piše o. Maleo da u njegovo vrime jedan sin sorbađije, to jest kapetan od Krajine, paćaše nesvistilo i povedoše ga, i našavši se oblakšan otac mu ponovi manastir zidom.

7. Selo Gospino

Od S. Jurja manastira do grada Ebrona nahode se dva sela, jedno zvano Gospino, gdi pribivaju ristjani i imadu crkvu Bogorodici posvećenu, i još sve selo zove se Gospino, zašto općeno po dokazanju kažu da kada Marija Diva dili se iz Betlema u Egipat, da prvu večer konakova ovde, i prinoći s ditić-

kom Isusom i s. Josipom. I za uspomenu dopušteno je 7 godin proš(tenja).

8. Udolina Mambre

Blizu pak Ebrona oko dvi milje nahodi se ona glasovita udolina rečena Mambre, toliko faljena u S. pismu, zašto je pribivao onde patrijarka Abraham i ovde vidi tri anđela. Zove se Mambre poradi rasta oliti cera pod kojim Abraham primi iste anđele, zašto u žudinski jezik *mambre* zlamenuje cer o(li) rast. I za uspomenu dila i objavljenja Konstantin cesar učini sazidat golemu crkvu, kako se poznaje i sada poradi priveliki utesani stina razvaljeni, od koje pisaše Niceforo i Euzebio. A Brocardo piše da kada usanu rečeni cer, izniknu drugi, od koga listja služili su se pravovirni za ozdravlj[a]t svaku bolest.

9. Grad Ebron

Od Jeruzolima do Ebrona niki vele da je 25 a niki 30 milja. Niki pak govore da je toliko davan da ga je Adam postavio, a niki da je po Potopu općinom uči[ni]o ga Ham, drugorođeni sin Noev, koga uzida pri na sedam godin nego sađe u Egipat, gdi i S. pismo govori: "Učinjen je Ebron na sedam godin prija nego Tanim grad u Egiptu." Ebron imade više imena; prvo zva se Mambre, 2. Arbee, 3. Kariat, 4. Kariatarbe, 5. Hebron, 6. pak toliko od Turak koliko od krstjana sad zove se Ebron, što se tomači *Družtvo*, kako pisa s. Jerolim. Zašto ovde Bog združi Adama i Evu, oli zašto u istom grobu združeni nahode se, kakono Abraham i Sara, Izak i Rebeka, Jakov i Lia. Bi uzeta sva okolovina i grad od Jošua onda kad osvoji svu Svetu Zemlju posli nego puk izvede s Mojsijom iz Egipta i dade za dio Kalebu.

Bi u Ebronu najpri okrunjen David i kraljova u njemu 7 godin. Mnogo puta bio je razvaljen pak najpotla sagrađen ne na brdu gdi je bio prija, nego niže, za metnuti unutra spilu dvostruku u veliku crkvu, gdi su ukopani ozgor rečeni naši roditelji prvi, koju crkvu sagradi s. Jelina, koja je do danas nanogu džamija turska, sva od utesana i uglađena kamena nuglena, i dok su kralji naši vladali, bila je biskupija. Grad nahodi se pri brdu, ne s onom razkošju kako prija, ali se more brojiti među prve u Žudiji. Pribivaoci su Turci o(li) Arapi na boj žestoki i ima više od iljadu sabalj, i užaju se odmetnut od paše jeruzolimskoga, i sve su u zavadi s Jerozolimci. Ima u njemu i Žudija i ristjana, a zovu i nas da učinimo manastir i da privedemo katolika, ali znamo da to čine za svoju fajdu, a ne za dobro hotinje, i zato neće.

Spila dvostruka, ozgor rečena, tako zove se zašto su dvi, gornja i donja, jedna za ljude a druga za žene. Abraham kupi je najpri, kad bijaše putnik u ovoj zemlji, od građana, za ukopati svoju milu ljubovcu Saru, i tako ostade kolinu njegovu za posidovanje vikovito.

10. Njiva damascenska

Premda je prigovaranje meu istočnim polak mista gdi bi stvoren naš prvi otac Adam, svi slažu da je na polju Damascenu, ali gdi se nahodi, u tom ne slažu. Damaski građani ukazuju misto blizu njiova grada, ali drugi općino meću ga kod grada Ebrona i svi pišu da zemlja ove njive oliti polja da je crljena i meka i gipka kakono vosak i da ju nose Turci prodavat u Egipat, u Etiopiju, i tja u Indiju. Da se paka sad prodaje ta zemlja, nije očito, premda crljena i sad vidi se, koja žudinski zove se Adama, kako da je onde stvoren Adam.

11. Dolina suza

Nikoliko poniže k zapadu, kažu pisaoci, misto gdi Adam i Eva plakaše svoj grih posli neg biše iztirani iz raja zemaljskoga, čineći žestoku pokoru za sto godin brez pristanka. Premda ne svi ovde, neg i po drugi misti, ali budući ovo najprvo gdi stadoše u spilu, zato prozvaše Dolina od suza. I još piše Sanuto da su plakali ne samo poradi griha velika što u raju učiniše, nego još i smrti njiova sina pravednoga Abela, ubijena od Kaina, svoga brata, od koga pak smrti ustrnut otac zaveća se da neće više poznat puteno svoju ženu, da se ne zgodi opet ubojstvo, poznajući da je plod njegova pristupljenja zapovidi Božje to učinio. I to bi bio ispunio da mu ne bude po anđelu Bog zapovidio svoju da poznade ženu za uzmnožat ljude na zemlji, zašto i S. pismo svidoči da do sto godin nije se rodio Set posli Abela. Ovako se štije u objavljenju s. Birgite.

12. Crkva 40 mučenika

Pram Ebronom, priko doline, vidi se jedna crkva zvana 40 mučenika. Ne da su ovde mučeni o(li) ukopani, nego od pobožni na nji ime uzidana i more biti da su bile nji relikvije. Sada je pak okrenuta od Turak džamija, a i sad je 7 godin proš(tenja).

Vidi se u ovoj crkvi grob vrlo golem. Jedni govore da je onde David ukopa Jišaj[a], svoga oca, ali faljivaju, budući da mu je umro u zemlji Moaba onda kad bižaše od progonstva Saulova, kako S. pismo svidoči. Drugi pak govore (i imadu dobar razlog) da je onde ukopan Kaleb, vojvoda puka izraelskog, budući na ždrib njega zapao Ebron, i tako se prilaže s. Jerolim da je onde ukopan pri svome gradu.

13. Ter[e]binto staro

Na stranu od rečene crkve vidi se na jednom brigu, hode pram Ebronom, gdi je raširio grane stablo terebinta neizmirne veličine i držan u poštenju od svega onog vilajeta, zašto misle da je nanogu od počela svita, ali je mučno virovati. More biti da je odma od posli Potopa. I ovo drže da su pod njim pribivali mnogi patrijarke, i zato su ga obzidali, i more biti da je ovo ono stablo od koga piše Josip Ebreo, zašto veli da je daleko od grada oko dvi milje, kako i jest.

Putovanje k Jordanu

Iz Jeruzolima iđe se na istok do Jordana i nahode se putem razlika mista sveta, i od koji se spomina Sveto pismo. U mnoga premda ne more se niti je slobodno dopriti, ali se vide pram sobom, koja ovde stavljam.

Ovo pak putovanje priko godine malo se kada čini, zašto putom mnoge su zaside od razbojnika Araba i ne more se poći ako nije združenja od mnogo oružnika, što potrošilo bi se mnogo. Ali o Uskrsu iđu svi narodi, toliko katolici koliko Grci, Armeni i ini narodi, koje prati isti paša z dvista konjika i mnogo oružani pišaca. I prvu večer panu na konak u polje Jerika, putovanje od 20 milja, koje je 14 milja sve brdam i dolinam do rečenoga polja. A rano ustavši odonlen učine deset milja i dopru na riku Jordana, odkolen opet doprati i paša do Jerika, i onda mu svi plate pratnju, tri pijastre na glavu.

1. Smokvenica koju prokle Isukrst

Iđući Isus meu ostalim jednom iz Jeruzolima u Betaniju, i na po puta, nadesno, ugleda smokvenicu na jednoj njivi. Svrati se i pristupi k njoj, i zašto ne nađe ploda zrila na njoj, dade joj proklestvo, i bi toliko ukorno i strahovito da on mah usanu, kako piše s. Matij u Vanđelju. Stvar doisto čudit se kako ostaše van sebe isti apostoli ne budući nigda vidili blagost svoga meštra proklinjat, ni strahote toliko žestoke prid oči mećati. Niki govore da ovo proklestvo zlamenuje pristu[p]ljenje zapovidi Božje koju pristupiše naši prvi roditelji, koji kad se poznaše da su goli pokriše svoju sramotu listom smokvenice. A niki vele da zlamenuje ono proklestvo koje će na Dan sudnji dati grišnikom. Niki paka tomače da zlamenuje glad koji imadiše Spasitelj oni isti dan obratiti na poznanje istine misnike i naučne zakona, i zašto ne nađe u njima nikakva ploda svoga pripovidanja, zato im dade proklestvo.

Odonda ne more na onoj njivi ploditi nijedna smokvenica, nego stoje na po suhe, zlamenujući da će se na svrhi obrati Žudije na pokoru. Sada je ovde za pravovirne misto od milosti, budući dopušteno proštenje od 7 godin.

2. Kuća Šimuna gubavoga

Drugo misto, iđući ovim istim putom k Jordanu, malo prija neg se uđe u selo Betaniju, vidi se nalivo jedna razrušena kuća, općino držana da je ona od koje govori S. vanđelje, da je u njoj Isusa gostio Šimun gubavi onda kada Mandalina izli vrhu glave Spasitelja pomast pridragu. Proštenje 7 godin.

3. Grob Lazara

Dvi su Betanije u Svetoj Zemlji, jedna priko Jordana onamo gdi s. Ivan krstjaše, a druga blizu Jeruzolima, gdi Lazara uzkrisi Gospodin četvrti dan posli nego je bio ukopan, kako razliko biliži s. Ivan u S. vanđelju. U koga uskrsnutju dva čuda učini Spasitelj: mrtva smrdeća uskrisi i umotana svega u platno čini hoditi. Porad koga zlamenja mnogi Žudije virovaše u Isusa, također i mnoštvo puka susrite ga gredućega na tovarcu u grad tolikim poštenjem i slavom da prostiraše odiće svoje i granje palme kud imaše projašit vapijući: "Bla[g]osovljen koji pride u ime Gospodnje, kralju izraelski." Ovi pak grob, iz koga Lazara uzkrisi Gospodin, štuje se i vidi do danas nasrid Betanije sela i nije vrhu zemlje kako mnogi u ovom vilajetu ukopani u živici, običajno je, nego je izkopan u zemlji vrlo duboko. Brojio sam 26 skalina dok se dopre u komoru, koja je učinjena nad grobom, duga pedalj 12, široka 14 ista komora, a u ovoj komori vrata su od groba gdi je bio zatvor oliti zaklop kameni, koga zapovidi Spasitelj dignut kad zazva Lazara mrtva da izađe van. Koji kamen i sada je uzidan u istoj komori i služi za otar red(ov)nikom našim govorit s. misu. I ovde dohode dva puta na godinu, to jest u petak četvrte nedilje korizme, kad se štije Vanđelje od Lazarova uskrsnutja, i na Dan s. Mandaline, a dohode i putnici pohoditi kad dođu priko godine, budući pod našom oblastju, i redovnici naši drže ključ. Kolikogodi se puta ulazi, prima se proštenje podpuno.

4. Kuća s. Mandaline

Slideći putom k Jordanu, daleko oko po milje od Groba Lazarova oliti Betanije, ukazuju poduminte gdi govore da je bila kuća s. pokorne Mandaline i svraćaju se malo s puta put-

nici pohoditi za primiti proštenje od 7 godin.

5. Kuća s. Marte divice

Malo dalje na jug od Kuće s. Mandaline nahodi se jedna gomila ogolema, gdi govore da je bila kuća s. Marte, od koje se spomina S. vanđelje da je u nju primila i gostila našega Spasitelja. I doisto more se reći kuća blažena, koja je primila takoga gosta, i radi toga ovde svraću se pravovirni za primiti 7 godin proštenje.

6. Gusterna s. Marte

Meu kućam s. Marte i s. Mandaline ima gusterna, zvana S. Marte, zašto ovde susrite Isusa onda kad iđaše uzkrisiti Lazara, i odovlen pođe zvati Mandalinu da Meštra susrite, kako je pisano u s. Vanđelju s. Ivana. I ovde je dopušteno proštenje 7 godin.

7. Kamen razgovora

Od Kuće b. Marte triest koračaji na buru jest kamen ovi, vrhu koga siđaše Isus kada k njemu Marta plačući dođe i reče mu: "Gospodine, da ti budeš ovde, brat moj ne bi bio umro." Ban kozak Razdiviljo u svome putovanju jeruzolimskomu zove ga Kamen razgovora, zašto ovde razgovara se s Martom i Mandalinom prija nego pođe uskri[si]ti brata njiova Lazara. I odovlen ustavši pođe k grobu sa njima i z drugim mnogim od Žudija koji biu došli tišiti sestre Martu i Mandalinu radi smrti Lazara, nji brata, i biše dostojni viditi uzkrisiti mrtvo-

ga. Piše Quaresmio da je u staro vrime oko kamena od virni bila uzdignuta mala crkva, ali se sada jedva poznaje, nego je ostalo proštenje 7 godin. Ovi kamen pak, toliko od kršteni koliko od nekršteni, držan je u veliku poštenju, jer vrhu njega Isus sidio. Ovo je veliko čudo da od 1720 godina, odkad je na njemu Isus sidio, i putnici Svetu Zemlju pohodeći pohode i kamen ovi, i svaki radi od njega mrvoljak odbiti, i sa svim tizim, po volji Boga, malo se i poznaje. Kamen je ovi oduguljat, živac, visok pedalj i po od zemlje, dobri tvrd, kolura udugulj na štrike bila kamena i kremena namrka.

8. Vrilo apostolsko

Od rečenoga mista iđe se nizbrdo i u dno kad se dopre, nadesno vidi se vrilo oli točak gdi toči se voda u golemu kamenicu, odkolen čeljad i živine lako piti mogu. Malo dalje k drugoj strani jesu zgrade nike ne sasvim razvaljene, gdi putnici mogu počinuti. Ovo pak vrilo zazva se Apostolsko zašto ovda prolazeći često od nje vode pili su, kakono i nji meštar, naš Spasitelj, radi česa svaki putnik okusi se porad bogomile uspomene i pomole se Bogu za prijati proštenje 7 godin, koje je mistu ovom dopušteno. Prija pak Isusa zvalo se Vrilo sunčeno, kako biliži Jošua na pogl. 18, 18.

9. Adomim

Od Vrila apostolskoga nahodi se misto zvano Adomim, tako prozvano zašto veli s. Jerolim da Adomim reći će *krvoprolitje*, jer često ubojstva od razboj[ni]ka prolivala bi se, kako svidoči S. vanđelje, od onoga koji slazaše iz Jeruzolima u Jeriko. I premda niki govore da je Isus govorio po prilikovanju,

a drugi govore da je pravo prikazanje, a i sad rizično je proći.

10. Manastir s. Mojsije

Na po puta meu Jeruzolimom i Jerikom nahodi se ovi manastir, a sada je turska džamija. Premda misle Turci da je ovde ukopan zakonoša Mojsija, koga drže u veliku poštenju, ali se varaju, budući protiva S. pismu; jer Mojsija nigda nije prišao na ovu stranu Jordana, nego je umro i ukopan od istoga gospodina Boga u toliko potajnu mistu da nije znano nijednome živu čoviku do današnjega dneva. A ovi manastir zazvaše S. Mojsija jer bio je u njemu jedan opat ovoga imena, živući u njemu meu ostalim redovnicim, provodeći tisan život u velikoj pokori, i sve to dovršivši bi vazda štovan i prozvan svet. I tako prozvaše manastir njegovim imenom.

11. Grad Jeriko

Godine 1753. dilismo se put Jordana iz Jeruzolima od podne, na Cvitnu ne[di]lju, svi skupa narodi putnici koji su došli pohoditi sveta mista odkupljenja našega Spasitelja, praćeni od paše i glavara sve okolovine jeruzolimske (kako i ozgor na početku ovoga putovanja reko). I prošavši ozgor biližena mista, iđući brdam i dolinam 20 milja, doprismo na glasovito polje grada nigda Jerika, i onde nađosmo razpete šatore koje su bili poslali prija na deva. Doprismo prid zapad sunca prvi a poslidnji na 2 ure noći, za kojim iđaše paša z bubnji i sviralam. A mi katolici naprid praćeni osobnim stražam. Bilo nas je sami redovnika više od 40, izvan putnika i naši Turčina* tolmača i

* Turčinana

službe, koji su iz Jeruzolima.

Ovo polje pustilo se od bure počimavši od Mora o(li) Jezera galilenskoga, iz koga teče rika Jordan njim do Mora mrtvoga, gdi dospiva duljina polja 60 milja a širina 20, gdi je bio glasoviti grad Jeriko, toliko davan i tvrd da za pridobiti ga i osvojiti puk Božji, kad priđoše Riku jordansku po suhu za vojvodom Jošuom, bi potribno mogustvo Božje, ne budući uzmožno pridobiti ga snagom ljuskom. Kako svidoči S. pismo da misnici s korabljom Božjom sedam krat trubeći u trubaljke obhodiše grad. Tad padoše svi zidovi grada, a ostade samo kuća sama Rahabe žene, jer je bila primila uhode puka Božjega i propustila zdrave iz grada kada i iskaše kralj pogubiti. I bi pridružena puku Božjemu, a kralja obisi Jošue, a vas puk izsiče i grad poravni po tlu i prokle onoga koji bi stavio ponoviti ga. Do nikoliko vrimena, kad biše kraljem Akab, stavi se ponoviti ga Hiel, ali ne uteče proklestva. Mnogo puta pak bio je ovi grad razrušen i ponovljen i bio je uzgoru u vrime našega Spasitelja, gdi učini mnoga čudesa; slipca čini progledati, jednom jednoga a drugom dva. Od svega ovoga silnoga grada sada ne ima drugo nego kuća Zakea, očitnika, koja po čudesu Božjemu stoji uzgoru sama, u koju primio je bio ovi očitnik našega Spasitelja i primio u njoj proštenje svoji griha, kako i sada primaju putnici pohodeću proštenje od 7 godin. Oko ove pak kuće ima nikoliko potribni kućica gdi stoje Arabi vrlo potribno.

12. Četrdesnica

Ujutru rano ustavši se bismo dopratenі mi katolici do planine koja se zove Četrdesnica, gdi gospodin naš Spasitelj, potla bi od Ivana u Jordanu kršten, ukloni se u ovu planinu i posti 40 dana i noći ništa ne okusivši. A potla, budući oglad-

nio, pristupi k njemu sotona, držeći u ruku kamenje, poče ga napastovat govoreći: "Ako si ti sin Božji, reci da kamenje ovo kru učini se." I za svidočje gdi je ovo bilo napastovanje vidi se usrid planine, u jednim liticam strmenitim, jedna pećina razvedena u razlike spile. A u vrh pećine imadu piture, pokvarene od zlobe turske, i imade i cili, izvan glave pokvarene, i sva je pećina izprizidana i učinjena kakono crkva lipim rukodilom. I bila je sćimerena jedna okapina za lipše nakićenje*. Ali je okapina nedavno pala a ćemer ostao onako cio u aeru, srestao naslonjen na druge dvi strane pećine tvrde. A ima otar gdi se govore mise, ali je na po razvaljen. I onde ove godine 1753. rekoše se tri mise, a jedna u drugoj pećini, niže, a najposli kantasmo Vanđelje s. Matija, gdi govori: "Poveden bi Isus u pustinju od Duha"; i čini se svake godine za uzdržati to bogomilje i posidovanje mista, koje pristoji se nami katolikom. Meuto navališe ini narodi pohoditi misto i jedva sađosmo, premda pratioci izbijaše i, ali množija pridobi i.

Na vrh ove planine vidi se crkva razrušena, koju sagradi s. Jelina na onome mistu gdi sotona uznese Isukrsta i ukaza mu kraljestva svega svita govoreći mu: "Sva ova da ću tebi ako se pokloniš meni." Piše Bonifacio da koji oće izaći na vrh ove planine (koja je zaoštrena), vidi će crkvu koju sagradi s. Jelina na mistu gdi djaval uznese Isusa i kraljestva svega svita ukaza. Malo ko izlazi, prvo, jer pratioci ne pripuštaju, drugo, jer je kršno uzaći, a pak bojat se lupeža, jer i ove godine jedan Grk malo više izađe od zaskoka i odma namiri se na nje i svukoše ga i izpribijaše jadno. Mnogi ne smidu izaći ni gdi je Isukrst postio, zašto je jaziv i išteten zaskok, a i tisan da jedva, držeći se uz liticu, jedan prođe, a ne smi se nizbrdo pogledat jer je sunovrat u razvalu vrlo dubok i strahovit. Mistu gdi je pos-

* nakićenjenje

tio Isus dopušteno je proštenje podpuno za vazda.

Oko pećine gdi je postio Isus ima izniže druge dvi pećine, veće, a pak mnogo i s obe strane uvale; nike su rukodilno izpridilane, a nike naravne sve u liticam gredam, gdi su u samoći pustinjaci činili pokoru za naslidovati svoga meštra Spasitelja. Živili su u procinjivanju duha i promišljanju neba.

Piše otac Bonifacio Dubrovčanin da u jednoj od ovi bi našasta jedna jama kakono gusterna, puna tilesa isti sluga Božji, tako cili da im ne mankaše jedna dlaka o(li) vlasi, niki klečeći s rukam razvraćenim a očima uzdignutim k nebu, niki rukam sklopljenim, niki pak rukam prikriženim, izgled doisto bogomil. Piše otac Quaresmio, potla, da je ima svu pomlju naći i, ali ne bi moguće, premda učiniše mu viru niki misnici maroniti katolici da su i vidili, a otac Maleo najpotla piše da kakono radoznan pođe na jednu stranu tražiti a na drugu posla druge redovnike tražiti, ali ne nađoše, premda koji su bili pošli na buru rekoše da su našli jednu jamu, ali zavaljenu toliko velikim kamenjem da nije bilo moguće odvaliti i. I more biti da su onde tilesa od bogomile ruke zavaljena. Ova sva tri oca koji pisaše bili su gvardijani jeruzolimski.

13. Vrilo Elizea proroka

Kada se sađe s planine ozgor pisane jednu milju niže, nahodi se jedno vrilo koje se zove S. Elizea, zašto namiriv se ovde ovi sveti prorok i na molbu ljudi onoga vilajeta uzmoli se Bogu i učini ovo vrilo vodu slatku i zdravu, koja prija bila je prislana i gorka, ka[ko] je pisano u S. pismu, u Četvrti knjiga kralja, na pogl. 2. I ne samo ovu milost primi ova voda blagosovljena, nego još neplodne žene čini plodne i ozdravlja od drugi mnogi nemoći. Ovoga vrila potok mnogo pomaže vilajetu kuda teče i navraćaju ga za natapati zemlje i kud god do-

pire vidi se, jer zeleni se gora i trava, što inud vidi se suho i pusto polje. A ima vode za[do]voljno okrićati mline, kako i do danas vide se zapuštene razlike mlinice, i sad nijedan ne mlije, i to od nehajstva puka nearnoga. Vidi se pak i kašteo o(li) malan grad pri strani, malo nadalje, i zidovi grada razrušeni još uzgoru, također i kuće uzgoru razrušene. Bi će oko 200 kuća. Sada niko onde ne pribiva. I ovde je proštenje 7 godin.

14. Jordan rika

Jordan izvire izpod planine privisoke Libana i ima dva vrila. Jedno zove se Jor a drugo Dan, koji sastaju se i mišaju pod planinam Gelboa i primaju od ova dva imena – Jor, Dan – ime jednokupno Jordan. I zašto ova dva vrila imadu početak izpod Libana, planina toliko visoka da nigda na njoj ne manka sniga, zato i S. pismo govori: "Je da će pomankati od kamena snig Libana." I zato samo liti, o žetvi, Jordana rika napuni se i razliva po polju kuda teče, kako i S. pismo prilikuje govoreći: *Multiplicat quasi Jordanis in tempore messis.*° Ova Rika Jordana zove se Rika rajna, zašto teče niz svu Zemlju svetu Obetanja, *a Dan usque Bersabee*;°° i zašto izvire iz Libana gdi je misto Edon, to jest nasladnosti. Jordan isto zlamenuje reći što naški potok suda i pravde i zato teče u dugulj priko sve Svete Zemlje. Iztiče iz Mista nasladnosti, prohodi Misto obetanja, priko tri provincije, to jest Galileje, Samarije i Žudije, a dovršuje u More mrtvo. Ne ulaze vode njegove u ovo Mrtvo more kada ne razliva nego iđe u ponore. Ali kada razlije, onda se miša. Tako i oni koji iđu putom zakona, neće viditi smrti vič-

° Umnožava kao Jordan u vrijeme žetve.
°° Od Dana do Bersabee.

nje, ali koji iđu priko, utopi će se u more smrti vičnje. Ovo su čudesa koja su dilovana u Jordanu. Razdili se voda i priđe puk izraelski po suhu priko njega kad izbigoše iz Egipta, i dođoše po zapovidi Božjoj na posidovanje Svete Zemlje. Priđe s. Ilija po suhu priko Jordana raztupivše vode, također i Elizeo s njime, i kada se povrati, budući prid njim Ilija uzet u nebesa. Kod Jordana bi ranjen s. Ilija po gavranu. U Jordanu, po zapovidi Elizea, oprav se Nauman Sirijanin bi od gube očisten i učinjena put njegova kakono malana ditešca. U Jordanu krštenje pokore po Ivanu Krs[ti]telju poče i isti Isus spasitelj od Ivana u Jordanu oti biti kršten i svojim dotiknutjem vode Jordana posvetiti i sve prisveto trojstvo objaviti se. Jer glas Oca Vičnjega ču se: "Ovo je sin poljubljeni moj, u kome meni sam ugodio", a Duh Sveti u prilici golubice viđen bi vrhu njega počinuti i u vrime kad Isus bi kršten, vidilo se iz vode plamen ognja izlaziti. I od Jordana poveden bi Isus od Duha u pustinju, gdi poče postit.

Ovu riku David zove Riku Božju, i zato ne samo u njoj liče se boli duhovne primajući pravovirni proštenje svi griha, nego i boli i nemoći tilovne. Koji se operu i okupaju u njoj, mnogi su primili zdravje i primaju do danas. Ove godine 1753. dopraćeni ovde rekosmo šest misa, jer mi katolici bismo na sami, a ini narodi niže.

15. Manastir i crkva s. Ivana K[r]stitelja

Od Jordana na zapad povrativ se oko po milje od rike, nalivo kod puta, vidi se na brigu razvaljen Manastir i crkva svetoga Ivana Krstitelja. I još se vide pri zemlji cili ćemeri što je sagradila s. Jelina, vrhu koga briga Jordana stao je s. Ivan i Spasitelj kada glas s neba čuše od Vičnjega Oca. I ukaza se vrhu Isusa Duh Sveti u prilici golubice. I govore da je Zozimo

opat ovde bio, oni koji nađe u pustinji Mariju Egipku pokornicu, i drugi mnogi pustinjaci. I ovde je proštenje 7 godin dopušteno.

16. Galgala

Imenuje se učesto u S. pismu Galgala na polju Jerika, i zato bi mnogi rada znati gdi je; koje obznaniva s. Jerolim govoreći: "Galgala jest od istočne strane staroga grada Jerika, gdi Jošua drugoja obrizova puk i zazva se ime mista onoga Galgala tja do sada." I oće reći sveti ovi da sve ono polje meu Jordanom i Jerikom zove se Galgala i reći će galgala – obrizovanje. Kada priđe puk Izraela priko Jordana po suhu, ovde najpri utaboriše se i čerge razpeše; i ovde činiše i čataše Vazam. Ovde isti Jošue vidi anđela Božjega. Ovde paka bi sagrađen grad od puka izraelskoga, ne smidući sagradit iznova Jeriko radi proklestva ozgor rečenoga. I bio je grad meu prvim u Izraelu i crkva glasovita, a do nikoliko od nearnosti žudinske bi oskvrnjena i pogrđena, da isti g(ospodin) Bog tužio se po proroku svom Oseu govoreći sve zloće žudinske u Galgali, budući doprli na zloću toliku uzdignuti u istu crkvu idole. I zato odredi Bog i reče: "Iz kuće moje istira ću nji i neću više ljubiti nji, jer koren njiov usanu je"; i dostojno, jer nije mrže Bogu nego činiti grihe i probuđivat na sržbu gdi se imalo bi pitati proštenje i uvriđivati ga onde gdi se ima štovati, osude je zlamen.

17. Pustinja s. Jerolima

Reko ozgor da je od Jerika na istok ravnica do Jordana, zove se Galgala, a sad velju da od istoga grada Jerika na

podne, kud se pružila ravnica pustošna do Mrtvoga mora, zove se Pustinja s. Jerolima, gdi ovi sveti metnu se na pokoru. Ovo paka misto potla bi poštovano vazda, za uspomenu toga časnoga i našega i dičnoga naučitelja i slave jezika i naroda našega Jerolima svetoga. Bi sagrađena crkva i manastir posli njega smrti, gdi mnogi sveti cvatoše pokornici, kako se štije u Životu Svetoga. Svidoči otac Bonifacio Dubrovčanin da, budući gvardijan u Jeruzolimu, pohodio je ovo sveto misto i vidio uzgoru zgrade i crkve i manastira čudne lipote, i vidi priliku Svetoga u kloštru gdi priziva ulaženje njega u pustinju i priminutje u Betlemu. Ovi manastir daleko je od Jerika osam a od Mrtvoga mora četiri milje i sada je vas razrušen i tako, ako ga je vidio otac pripoštovani Bonifacio uzgoru, koji je pisao bi će oko 200 godin i više, valja da je sasvim bio razrušen kad osvoji Svetu Zemlju Selim Otmanović godine 1516., zašto još vide se žlibe razbijene po kojim bi dovedena voda od Vrila Elizea na pomoć pustinjaka, koji su onde pribivali potla.

Ovde budući u pustinji s. Jerolim, priđe k njemu jedan lav, kome jedna cipotina drveta bila se zadila u nogu vadeći med, koju izvadi mu Sveti i melemom izliči. Koji pak lav za dobročinje i poznanstvo služio mu je i ču[v]ao tovarca, i zato penga se Sveti s lavom za zlamenje da zvir najžešća služila mu je. I zaradi pokore ovoga i pokornika ini ovde je dopušteno 7 godin proštenja pohodećim, premda odavna ovo pohodenje zapušteno je i malo ko u sadanje vrime onamo pođe, zašto je s puta, ali vidi se izdaleka, budući na ravni, i mi vidismo razvale iste zgrade.

18. Mrtvo more

Nahodi se ovo more na mejašu Žudije i Svete Zemlje, na istok, gdi bili su oni pet zloglasni gradova države, koji

prosidošahu poradi poganluka i propasti koji su pribivali u njima i dilovali tolike zloće da uzbudiše sržbu Božju na se. Jer činiše toliko bezakonje od ljuskoljubstva da i anđele Božje otiše usilovati, koji bili su došli na konak pravednome Lotu za izvesti ga iz ovoga putogrdnoga vilajeta Sodome, Gomore, Seboima, Adame i Bele. Ovo su imena ovizi pet propasni gradova, kojizi budući poglaviti Sodoma, zato do danas, kad se imenuje grih propasni, reče se Sodomija. Ovo misto Mrtvoga mora, veli S. pismo, prija nego se prosede da je bilo priplodno i priobilato, natapajući ga mnoga vrila voda pribistri i priplodni, kakono nigda Raj zemaljski. I dubravna dolina zvala se gdi priobilati pet gradova bilo je, koji poradi njiova obilatja, nasićenja i bogastva dadoše se na dangubu, pak na bludnosti, propasti i opačine poganluka, zabo[ra]više Boga. Zato i postavi u propast višnje uspomene onim koji bezakono diluju, pustivši na nje oganj sumpora, koje sažeže, pak utopi u gorko more. I zato Brocardo zove ga Vrata paklena, zašto vazda vidi se dimljivo od tmine koja ga pokriva. A zove se More mrtvo zašto ne rađa se ništa živo u njemu, niti more u njemu ništa živiti, i zato kad Jordan razlije i nanese koju ribu u nj, odma se smakne i ostane mrtva. Također tice vodene, ako panu, ne mogu se dignuti, nego ostanu mrtve. Govore da ne more u nj ništo živo potonuti.[5] Na buru izbacuje pržinu kako i ina mora, ali pod bilom pržinom jest blato smrdljivo, žitko i črno kakono paklina, i zato valja imati višta voćka. Od istoka ima nike bunare, odkolen Turci vade nikakvu gnjilu i šalju u Carigrad. Vode ovoga mora jesu slanije od svakoga mora. Kada je pak bistro more, vide se gradovi. I ja vidi razplaze. I rekoše da su onde. Ovo samo ima

[5] Slijedi sljedeći precrtani tekst: "Ako ko opere u njemu noge, opane koža, kakono od vrile vode, zaradi suviška slanoće i mišanja sumpora, kojim i zaudara."

dobra: izbaciva so pribilu, kojom služe se sve okolovine. Dugo je 72 a široko 18 milja.

19. Žena Lotova

Budući gospodin Bog odredio sažeći državu pet propasni gradova i nji pribivaoce, naredi anđelom da izvedu Lota i ženu njegovu, i dvi ćeri udadbenice, i dva nji zaručnika za koja bile su obetane i prstenovane, koje kad Lot aviza da biže s njim, ne tiše izbignut. A zapovidi ovoj četverici, to jest Lotu, ženi mu i dvima ćerma, da kada budu izbignuti iz mejaša ove države, budu čuti pak grmljavinu i viditi sivanje s neba, da se ne obazdru. Ali žena Lotova obazdri se i učini protiva zapovidi Božjoj, i onde onako okameni se, oli da bolje rečem, kako govori S. pismo, okrenu se u štatuu soli. I svidoče stari mnogi pisaoci da su je vidili onda kada je bilo prosto ići, ali je sada rizično i zato neće da meću na rizik život poradi radoznanstva, kako se bio metnuo Brocardo, i piše ovako: "Za viditi statuu žene Lotove, mnogo sam podnio truda putovanjem. Nit sam mogo izpuniti želje moje, jer kazaše mi pribivaoci mista onoga da se doprit ne more prez rizika života; jedno, poradi zviri, a drugo, radi ljudi opaki, koji posiduju opačinu stari pribivaoca mista prokletoga." Tertulijan, koji je živio i pisao malo posli nego su bili apostoli, piše stvari čudne od ove statue. Veli da proliva svakog miseca čišćenje običajno žensko, i da, ako joj se koji dio odbije, opet se izpuni i nareste. Ovo znam da još kada u Italiji bi, i povrati se jedan redovnik onde iz Jeruzolima, vidi gdi jedan kus kazivaše odbijen od iste statue, i premda je so, ali se razaznaje koža, meso, salo i kost. I do danas Arabi koji donose so obetavaju se odvesti svakoga radoznana da će je viditi cilu, ali ne smi se niko pouzdati, a koji bi pošao slobodan, ne dadu mu mećati se na rizik. Veli otac Maleo da viruje da je ci-

la statua, da Bog uzdrža će je do Suda Božjega. I zato Isus reče apostolom: "Spomenite se žene Lotove", čemu i ja prilažem spominjući se i druge prilike, što sam vidio u Zaostrogu 1745., gdi u pećini nađoše u pustoši u jednom kamenu dvoje čeljadi okamenjene i donesoše u manastir lapte što su odbili, gdi se poznaje meso, i kost, i vilica sa zubim.

Putovanje iz Jeruzolima u Emaus

Ovo putovanje odprija činilo se drugi dan Uskrsa, ka-ko piše Maleo, ali ima mnogo godina da je zapuštano poradi velika potroška i nearnosti pribivalaca Araba koji su na skali i pogrđiva putnike, i sada malo ko iđe. Ništa ne manje stavi ću ovde mista koja su putom i uokolo Emausa, kako su i ini pi-sali, koji su ista mista pohodili i pripisali što su vidili. Tako i ja slidim iste za uspomenu sveti mista.

1. Gdi Isus pridruži se k učenicim

U Vanđelju kaže s. Luka da posli smrti Isusove treći dan pođoše dva učenika iz Jeruzolima u Emaus, koji bili su is-ti s. Luka i s. Kleofa, kojizim od njega smrti putom razgovara-jući se pridruži se iznenada k njima isti Spasitelj na po puta, koga ne poznaše. I za uspomenu na istom mistu bi sagrađen manastir, koji pre(m)da je razvaljen ali je ostalo proštenje od 7 godin. I blizu nahodi se jedno vrilo gdi piju vodu za bogoljub-stvo krstjani putnici, držeći da je onde pio i Spasitelj s učenici.

2. Balahasor,

gdi, dozvavši Absolom brata Amona (koji su bili sinovi Da-vida kralja), učini gozbu imbenu, jer na istoj gozbi ubi istoga Amona brata, zašto mu biše oskvrnio sestru Tamaru, kako je pisano u Drugi knjiga kralja. Koje misto vidi se i poznaje na jednome brdu nalivo od puta gdi su jedna vrata mnogo raz-košna i gusterna na putu gdi je selo.

3. Emaus

U vrime uskrsnutja Isusova, kada u kući Kleofe dade se poznati istome Kleofi i s. Luki u razlomljenju krua, ovo misto, veli isti s. Luka, da je bio kastelo. A kada Rimljani pod voj-vodom Titom dođoše obsidnuti Jeruzolim, ovde staviše tabor, i posli nego Sveti grad osvojiše zazvaše ovo misto Nikopoli, što zlamenuje slavodobitje. A i u vrime naši kralja jeruzolimski bila je biskupija, a sada je sva zgrada po tlu, izvan kuće Kleo-fine, gdi je Isusa primio pod priliku putnika da blaguje i pri-noći, i dade se poznat u prilomljenju kruha. Koja paka kuća bila je okrenuta u obilatu crkvu poradi poštenja istoga Spa-sitelja, gdi se ovde dade po uzkrsnutju poznati ovim dvama svojim učenikom, i zašto u istoj kući bi od Žudija ubijen za svidočanstvo uskrsnutja svoga meštra Kleofa. Koje vidi se još dobar dio uzgoru, i uživa proštenje podpuno dareći onim koji pobožno pohode ovo misto za vazda. Emaus daleko je od Jeruzolima 60 stadija, što će reći duška trkanja, što čini milje sedam i po. Nahodi se jedno vrilo ovde blizu, gdi dokazuju da je Isus opra noge i primi kripost ozdravit nemoći ne samo lju-dem, nego i živini. I odovle učenici svratiše Isusa na konak. Tako piše Sozimano i Niceforo pri Quaresmiju.

4. Ramata sophim

Zašto u S. pismu imenuje se ovo misto Ramataim o(li) Ramata sophim, od gore Ephraima, otio sam staviti ga ovde. Budući da je malo dalje od Emausa, nalivo vidi se, i pisali su ini od njega u putovanju kad je bilo prosto pohoditi ga, ali sada malo ko iđe. Sada pak zovu ovo misto Gora s. Samuela proroka, budući ovi sveti ovde rodio se i vladao pukom žudinskim onde pribivajući, i budući sveštanik, Bogu uzdignu ovde oltar. Ovde bi od istoga pomazan za kralja Saul na pitanje puka. Ovde paka umri i bi ukopan, koga tilo bi prineseno od Arkadija cesara u Trakiju, kako piše naš s. Jerolim. Ovo misto vidi se do sada izdaleka, bu[du]ći na vrh jednoga brda, koje je više od svi ini uokolo. I vidi se grad razvaljen, izvan džamije, gdi je bilo tilo Svetoga, i nikoliko kuća turski, jer drugoga naroda onde ne ima. Budući ovo misto da nahita ostala, zato ko onde izađe, vidi razlika mista uokolo, koja spomina S. pismo. Gabaon vidi se dolina, gdi Jošue bijući boj s pet kralja, i bojeći se da zađe sunce prija nego i pridobije, zapovidi suncu da stane. I stade doklen ji ne pridobi. Vidi se i glavica Gabaa, gdi je grob Elzeara, sveštanika velikoga. Vidi se Modin, gdi je bio grad gdi su pokopani Makabeji i ina mnoga. Ko pak pođe pohodit grob s. Samuela, prima 7 godin proštenja.

Malo dalje od džamije o(li) groba na istok jest Vrilo s. Samuela, gdi piju putnici bogomili za primit 7 godin dopuštena proštenja.

Putovanje iz Jeruzolima na S. Ivana do Betlema

U ovome putovanju pohodi se pet zlameniti sveti mi-

sta, koja nahode se od Jeruzolima do Montane o(li) Brda Žudije, i odonle do Betlema i jesu: p(rv)o, Manastir Svetoga križa; 2. Manastir i crkva s. Ivana Krstitelja gdi se porodio; 3. Kuća Zakarije gdi pohodi B. D. Marija s. Elizabetu; 4. Pustinja i spila istoga s. Ivana; 5. Vrilo svetog Filipa gdi je krstio aduma. Na 22. lipnja o(li) juna dili se iz svetog grada Jeruzolima pripoštovani gvardijan sionski otac Prospero Brešanin i svi redovnici koji prija nisu bili, i mnogi krstjani Jeruzolimitani, za naći se na Dan porođenja gdi se porodio Sveti i viditi pontifikale o(li) mitronosja, misu kantanu istoga pripoštovanog, koju učini na Dan rođenja Svetoga na istom mistu i crkvi gdi se rodio. I bi i ini naroda, to jest Grka, Armena, Gofti i isti Turaka viditi i čuti kantat muziku.

1. Manastir S. križa

Na zapad od svetoga grada Jeruzolima iđe se k Svetome Ivana selu, i prvo sveto misto namira se Manastir Svetog križa, podrug milju daleko od Jerozolima. Prozva se ovako jer ovde bi usičeno drivo od koga bi učinjen križ na kome umri Spasitelj za naše spasenje. I za uspomenu nad istim mistom sveta Jelina uzdignu ogolemu crkvu i manastir. I nahodi se do danas uzgoru, i po crkvi mnoge stare piture, a za velikim otarom ima jedna rupa, gdi kažu da je bilo driva istoga podumita korena. Manastir uzdrže kaluđeri Grci, Đorđijani, koji je golem, vas obzidan visokim zidom poradi straha naskočenja Araba, što pate oni nebogi duhovnici od zlobe nevirnikov, i zato stoje zatvoreni obdan i obnoć. Ukazuju oni duhovnici putnikom jedan golem osičak driva S. križa, i mnogi sumnje zašto od onlike veličine ne nahodi se u krstjanluku veća u Rimu. Ali ja lako mogu virovati, jer piše sveti Paulin, sveti Rodulfo i s. Beda da u vrime staro davali bi svim putnikom mrvoljak od S.

križa, i u jedan dan razdilio bi ga biskup dobar dio, a ujutru naša bi se cio, kolik da nije ni taknut. Ako imamo virovati svidočju ovi sveti, nije stvar neuzmožna da nisu postavili ovde golem dio istoga za uspomenu gdi je uzresta. Od ovoga manastira spominu se svi pisci Svete Zemlje; i ovde je proštenje od 7 godin dopušteno pohodećim virnim.

2. Crkva gdi se rodio s. Ivan Krstitelj

Od rečenoga manastira do Montane, oliti naški Brda Žudije, koje sada zove se Selo s. Ivana, jesu tri milje i po, a na po puta susrite nas p. gvardijan S. Ivana i nikoliko krstjana za učiniti poštenje pripoštovanome. A kada doprismo prid manastir, nađosmo množiju Turaka s njiovim glavarom od sela, i onde pozdraviše našeg starešinu. A ina čeljad, malano i veliko, žensko i muško, sve za viditi množiju redovnika i putnika za izpunit nji samnatost. A mi, unišavši kroz manastir u crkvu, pođosmo pokloniti se Pris(vetom) sakramentu, pak mistu gdi se porodio najveći prorok, i onde se pomolismo Bogu na poštenje Svetoga, za primiti proštenje podpuno, koje je dopušteno mistu za vazda pohodećim. Crkva golema i lipa; kažu da je sazidana od s. Jeline s utesanim kamenom, a na vrhu tri kapele. Na buru, koja je nalivo, jest biliženo pod otarom misto gdi se Sveti rodio. I ova je kapela niže o(li) dublje pod zemlju. Sridnja kapela zove se S. Zakarije, a nadesno S. Elizabete, roditelja Svetoga.

Ovo sveto misto, posli nego osvoji Svetu Zemlju Turčin i istira soldan egipski krstjane, bilo je plandište kozje od godine 1187. tja do godine 1621. Ništa ne manje išli bi redovnici iz Jeruzolima na post Svetoga za kantati večernju i kumplitu, a u ponoći matutinu i mise mnoge, a poslidnju kantati. I to bi pripuštali seljani za korist svoju, zašto im bi se platilo. Re-

čene pak godine 1621. otac p. f. Tomas iz Navare, budući gvardijan u Jeruzolimu, posli nego imade dopuštenje Svete kuće u Nazaretu, i očisti je i metnu pribivati redovnike. Mnogo pak trudi imati pripuštenje izčistiti i metnut redovnike ovde, gdi se rodi s. Ivan, i s velikim trudom i potroškom pak dopusti kadija jeruzolimski. Ali domalo uzbuni sotona one seljane i obsidoše crkvu da isiku redovnike, koji zatvoriv se unutra braniše se dok dopade glas u Jeruzolim i dotrkaše age i veliki Turci i oteše i, i povedoše sobom u Jeruzolim. I posli jedva bi putnici pošli pohodit sveto misto da ne bi patili progonstva i bili svučeni i bijeni. Najpotla pak godine 1679. o. f. Petar Sorman po poklisari kralja krstjan[s]ki imade ferman od cara da mogu pribivati i manastir sagraditi redovnici. Godine pak 1691. bi sazidan manastir od pudiminte na toliko lip način, da ne ima mu u oni strana prilike. Premda nije velik, ali ima više od 22 cele, vas obzidan visokim zidom porad naskočenja i straha nevirnika. I do danas podnose mnogo straha i progonstva, ali svaka podnose porad Boga i Svetoga za uzdržati misto u poštenju, gdi je pribivala B. D. Marija prisebna Isusom, združena sa s. Josipom, i gdi se porodi s. Ivan i bi primljen od iste B. D. Marije na ruke; imadoše radost njega stari i neplodni prija roditelji, Zakarija sveštanik i Elizabeta starica pravedna. Doisto misto rajno, more se reći.

Ovi je manastir u selu na istok i stoji u njemu oko petnaest redovnika naroda Španje, a u selu sve Turci zvani Magrubini, od one race što su istirani iz Španje, i ima oko 10 kuća krstjana koji služe za tolmače i ine potribe redovnikom. Nisam vidio u svoj S. Zemlji mista uređena vinogradim, voćem i inim kako ovde, premda je kamenito i stranljivo.

3. Kuća Zakarije

Iz rečenoga sela o(li) iz manastira, pri strani na sami vidi se razrušene zidine, gdi dokazuju da je bila kuća Zakarije, oca s. Ivana Krstitelja, od koji se spominje s. Luka u Vanđelju, da B. D. Marija dođe iz Nazareta, budući čula od anđela da je nje rodica Elizabeta prisebna pod starost, uđe u ovu kuću i pozdravi. Koja začuđena susrite Gospu i po nadanutju Duha Svetoga poznade da je rič vičnja začeta u nje utrobi i zavapi: "Odkud to meni da dostoji se doći k meni Mater Gospodina moga? Evo kako dođe zuk glasa pozdravljenja tvoga u uši moje; uzradova se čedo u utrobi mojoj. Da si blažena koja si virovala, zašto ispuni će se u tebi koja rečena su tebi od Gospodina." Tada Marija reče: "Veliča duša moja Gospodina" – ine riči zafalnosti začinke koje sva crkva sveta čata i poji na poštenje Boga, složene od take srićne majke. Potla paka ova kuća bi okrenuta u jednu obilatu crkvu, i kako sam razgleda da je bila razvedena u pet ćemera. Ali je sada sva razvaljena, izvan lastve, koja je pri brigu, gdi se vidi da su bili prilipljeni ćemeri. A ima pod velikom razvaljenom crkvom pri zemlji sćemerena komora cila, gdi govore da je susrila Elizabeta B. D. Mariju. I ovde je proštenje od 7 godin, i zato redovnici i putnici po večernjoj na post S. Ivana pođu i kantaju letanije Gospine, pak *Magnificat, Benedictus*° i ine antifone i molitve pristojne mistu skrovnosti onde dilovani. Kako i mi ove godine 1753. pođosmo, i prija nego doprismo* u manastir, na po puta ima jedan obilat točak vodeni, koji zove se Vrilo Gospino, zašto dokazuju da B. D. Marija od nje vrila služila se u ona tri miseca što je onde pribivala dok se rodio s. Krstitelj, i

° Veliča, Blagoslovljen.
* doprisprismo

svaki putnik pije od uspomene bogomilja. Ovu kuću Zakarije posiduju redovnici i svake subote pođu reći letanije, *Magnificat*. A prid vrati je malo sematorije, gdi se kopaju redovnici i naši krstjani. Bio je ovde i manastir golem manjurica, sad razvaljen, ali imadu i sada pri zemlji dva golema ćemera cila. U jednome ima voda pribistra, koja, čuje se, teče izpod zemlje i more biti da izvire u ozgor rečeni točak. Govore da je zgrade učinila s. Jelina, i jest daleko od sela više od po milje na podne.

4. Pustinja i spila s. Ivana

Ujutru rano na post S. Ivana pođosmo svi putnici, redovnici i krstjani pohoditi Pustinju i spilu Svetoga, koja je daleko od sela dobre tri milje. I iđući k zapadu jednom dragom doprismo u istok sunca k spili u kojoj, namistivši dva otara, rekosmo sveštanici mise, a ini mnogi izpovi[di]še i pričestiše svi utišeni radostju duha bogoljubstva. I svaka dospivši, vratismo se i prispismo u manastir prija obida.

Ova je spila u jednoj litici gredi, na visoko od zemlje bi će podrug razteg, a unutra more uzet sto čeljadi, ali se vidi da je razširena, zašto je sada kakono crkvica i zašto nije bilo moguće uzidat oko nje crkvu. Zato s. Jelina uzida na gredi nad spilom omalanu crkvu i manastirić o(li) remitorije. I sada vide se razvaljene zidine. U ovu spilu još nejakim ditešcom sveti Ivan ukloni se od buke svita činiti oštru pokoru. Niceforo scini da ga je ista mater ovde privela onda kada nemili kralj Irud iskaše pogubiti Isusa i, ne našavši, zapovidi da se pogube sva muška dičica manja od dvi godine. I ovde posli tri godine umri mu starica majka Elizabeta, koje grob, kažu, jednu praćajicu od spile, pri strani poizviše, gdi se vidi zgrada pristojna, ali razrušena. A Sveti onde ostade pod ču[v]anjem anđeoskim, obla-

čeći se kožicam živine i raneći se travicom i rogačim i pijući vodu iz točka, koji izvire do danas iz litice grede lipo prid spilom, more biti provrio po čudu i proviđenju Božjemu za službu Svetoga, gdi piju putnici za bogomilje. Ovo misto zove se Prva pustinja s. Ivana Krstitelja, premda sada ne more se reći pustinja, jer ima selo pri strani, priko drage, a oko spile vinogradi i njive, a selo zove se Pustinja s. Ivana. Druga je pustinja Svetoga priko Jordana, kako svidoče evanljište, gdi je krstio.

5. Vrilo s. Filipa

Po svetkovini S. Ivana ujutru rano dili se pripoštovani put Betlema, i s njim gvardijan betlemski, i nikoliko redovnika koji bili su s njim došli na svetkovinu jer nisu prija bili, i gvardijan Svetog Ivana i s njim iz sela istog nikoliko krstjana pratiti, i množija krstjana muška i ženska iz Betlema; a za nami ini naroda šizmatika duzija velika, ne samo za pratiti pripoštovanoga, nego za sigurnost putovanja. I budući prišli priko jednoga golema brda i niza nj sašli u jednu dragu, sve kršnim i trudnim putom pišice, doprismo k vrilu.

Ovo je ono vrilo od koga štije se u Knjiga stvari apostolski na pog. osmom, kako slazeći iz Jeruzolima u Gazu jedan adum kandake, kraljice etiopske, sideći na kočija, štijući proročanstva Izaije proroka – reče Duh Sveti Filipu djakonu, drugu s. Stipana, da se približi k kočijam; koji, budući pristupio, ču da štije proročanstva i upita ga: "Što ti se čini, razumiš li što štiješ"? Odgovori: "A kako ću ako mi tko ne kaže". I zazva ga da side pored njim na kočije, koji sidnuši poče mu tomačiti pismo od Isusa i u[b]avisti ga toliko i utvrdi u viri da, doprivši k ovoj vodi, reče mu adum: "Evo voda, tko more zabranit krstit me". I sašavši oba s kočija, krsti ga Filip, koji bi od anđela u trenutje odnesen u Azoto, a adum, vraćući se, dođe u

svoj vilajet, poče pripovidat viru u Isusa s mnogim plodom. I odonlen, prišavši More crljeno i priko čestite Arabije, dopri do Sumatre pod brazgodine podneva, i ondi primi mnoge muke i smrt za viru, po kome Bog u životu i po smrti učini mnoga čudesa, kako svidoči s. Jerolim, s. Cirilo i s. Doroteo pri Baroniju. Ovo vrilo, gdi bi kršten adum, jest točak koji izvire iz litice grede visoko od zemlje, kako more lako čeljade prinikнut napiti se, a desetak razteglji ima lokva izdubena u litici živog kamena. Odonlen pak razvode vodu po vrtli koji su izniže s načinom lipim, a izniže ima ponor gdi ulazi. U litici nad vrilom jest izkopana u živici kakono kapela, nakićena sa stupi uokolo od iste litice. I vide se razvale, gdi vidi se da je bila zgrada. I ovde, pomoliv se Bogu za primiti 7 godin proštenja, počinusmo, budući učinili 4 milje trudna puta. Uz istu dragu k zapadu vide se dva sela pri strani; jedno zove se Svetog Filipa koje na buru i pobliže vrila, a drugo zove se Betsir, koje na podne.

Od ovoga vrila do Betlema broje 6 milja i iđe se sve uz jednu dragu do pod Betlem, a dok se dopre na brdo do Betlema, iđe se uza stranu oko jednu milju, ali nije vrlo uzbrdito.

Dilismo se od vrila i, budući napridovali jednu milju, više li, pripoštovani oti počinuti u ladu pod maslinom; tako i ino društvo uokolo. I onde založismo se za napiti se, jer poče vrućina. Ovde pri strani na buru kazaše nam vinograd, gdi dokazuju da uhode poslane od Mojsija ubraše jedan grozd, koga jedva nosaju na drvetu dva čoeka, za prikazati Mojsiju i puku plodnost Zemlje Obetanja. Također uzeše i inog voća od neizmirne veličine. Govore da ova draga zove se u S. pismu Potok Botri, a prija rečen Sorech o(li) Soreth. Kada iz drage ugledasmo pram sobom Betlem, ostade nam nadesnu k zadu jedno golemo selo rečeno latinski Boticelle, a arabski Bethdžalu, gdi su sve ristjani, izvan 16 kuća katolika, koje obrati jedan pop ristjanin od istoga sela, budući se namirio na jedne

stare knjige od sabora stari sveti otaca. A i sada imadu u istom selu dva popa koji čataju na ristjansku, ali su katolici stavni. Ovo obratenje učinilo se ima malo više od 10 godin. Kada pripoštovani u Betlemu na Petrovdan učini *pontificale* o(li) mitronosje i učini vizitu, vrati se u Jeruzolim, zašto bijaše doša vezir paša iz Damaska primiti običajno prikazanje arača od manastira. A ja ostado obitole u Betlemu, budući sve vrime stao dotle u Manastiru s. groba Is[us]ova u Jeruzolimu s velikim mojim zadovoljem, premda u zatvoru kakono dumne.

Kratice u tekstu putopisa

B. D. – Blažena Djevica
f. – fra
g. – gospodin
o. – otac
o. f. – otac fra
o. m. p. – otac magister pater
o. p. – otac pater
p. – padre
pog. – poglavlje
s. – sveti
S. D. – Sveta Djevica
s. o. – sveti otac

a, *prij.* – (*tal.* a) u
abat, *m.* – (*tal.* abate) opat, predstojnik samostana
Abisin, *m.* – Abesinac
adum, *m.* – (*tur.* hadym) eunuh; sluga, rob
aer, *m.* – (*lat.* aer) zrak
aga, *m.* – (*tur.* aga - gospodin) niži plemić
agust, *m.* – (*tal.* agosto) kolovoz
aleksandrinski, *prid.* – aleksandrijski
Amonit, *m.* – Amonićanin, pripadnik jednog od arapskih plemena, prastarih stanovnika Palestine
anci, *pril.* – (*tal.* anzi) čak, štoviše
a nolo, *pril.* – (*tal.* prendere a nolo) (uzeti) u najam
antica, *pr. ž.* – antički
antifona, *ž.* – (*grč.* antifoneo - odgovaram) naizmjenično pjevanje dvaju zborova, zapjev i otpjev
antiokinski, *prid.* – antiohijski
Arab, *m.* – Arapin
arač, *m.* – (*tur.* haradž) harač, glavarina
arma, *ž.* – (*lat.* arma, *tal.* arme) grb
aršin, *m.* – (*tur.* aršyn) lakat, mjera za dužinu, 0,60 m
a spignon, *pril.* – s dignutom zabranom
aurea, *pr. ž.* – (*lat.* aureus) zlatna
avizati, *svr.* – (*tal.* avvisare) obavijestiti
avlija, *ž.* – (*tur.* avlu) dvorište

bailo mletački, *m.* – (*tal.* bailo) diplomatski predstavnik Venecije u Carigradu
balsam, *m.* – balzam

baniti, *svr.* – naići
Barbarež, *m.* – Berberin
baština, *ž.* – imanje
bditi, *ns.* – bdjeti
beden, *m.* – (*arap.* beden) bedem, zidine
bedro, *s.* – strana
betlemski, *prid.* – betlehemski
bezakono, *pril.* – nezakonito
bijau – *vidi*: biti
bijenje, *s.* – udaranje, tuča
bili, *prid.* – bijeli
bilig, *m.* – biljeg, znak
biližan, *pr. trp.* – obilježen, označen
biližen – *vidi*: biližan
biližit – *vidi*: biližan
biližiti, *ns.* – zapisivati, pisati
bio, *prid.* – bijel
biran, *prid.* – vješt
biše – *vidi*: biti
biti, *ns.* – biti; biu - bjehu, bijau - bijahu, biše - bješe
biu – *vidi*: biti
bivši, *pril. proš.* – budući da je bilo
bižati, *ns.* – bježati
blagosov, *m.* – blagoslov
blagosoviti, *svr.* – blagosloviti
bla[go]soviti se, *svr.* – blagosloviti se
blagosovljen, *pr. trp.* – blagoslovljen
blagoviti se – pozdraviti se
blagovivši se – pozdravivši se
bogastvo, *s.* – bogatstvo
bogatac, *m.* – bogataš
bogoljubstvo, *s.* – pobožnost
bogomil, *prid.* – pobožan, svet

bogomilje, *s.* – pobožnost
bovan, *m.* – kamen
bovanje, *s.* – kamenje
branenje, *s.* – zaštita
brat, *m.* – brat redovnik, pripadnik iste redovničke zajednice
bratja, *m.* – braća; redovnička braća
brazgodina, *ž.* – crta; brazgodina podneva - ekvator
Brešanin, *m.* – žitelj talij. grada Brescie
brevijar, *m.* – knjiga svakodnevnih molitava
brez, *prij.* – bez
brezakonje, *s.* – bezakonje
brig, *m.* – brijeg
buk, *m.* – buka
bumbak, *m.* – (*tal.* bambagia) pamuk
bura, *ž.* – (*tal.* bora) bura; sjever; od bure - od sjevera, k buri - prema sjeveru, na buru - na sjever, na stranu bure
burin, *m.* – lagani sjeverni vjetar
burni, *prid.* – sjeverni
buža, *ž.* – (*tal.* bugio) rupa, otvor

cablo, *s.* – stablo
castelo, *m.* – (*tal.* castello) kaštel, gradić
cela, *ž.* – (*lat.* cella) ćelija, sobica
celica, *ž.* – ćelijica, sobičica
celivati, *ns.* – ljubiti
cesar, *m.* – (*lat.* caesar) car
celovanje, *s.* – ljubljenje
cića, *prij.* – zbog; radi
cili, *prid.* – cio, čitav
cilokupan, *prid.* – čitav
cina, *ž.* – cijena
ciniti, *ns.* – smatrati
cinjati, *ns.* – misliti, smatrati

cinjen, *pr. trp.* – procijenjen, smatran
cipotina, *ž.* – cjepotina, drvce koje odleti pri cijepanju
con convoglio, *pril.* – (*tal.* convoglio) s konvojem, u pratnji
crkovni, *prid.* – crkveni
crljen, *prid.* – crven
cvit, *m.* – cvijet
cvitna nedilja, *ž.* – Cvjetnica, nedjelja prije Uskrsa, kad se blagoslivljaju maslinove i palmine grančice

čaršija, *ž.* – (*tur.* čaršy) ulica
čatanje, *s.* – čitanje molitava
čatati, *ns.* – čitati molitve (u pravoslavnom obredu)
čatrnja, *ž.* – (*mađ.* csatorna) bunar
čekajući, *prid.* – onaj koji čeka
čekrk, *m.* – (*tur.* čykryk) kolo, vitlo
čerga, *ž.* – (*tur.* čerge) šator
česa – *vidi*: što
četverica, *br.* – četvero
četveronugal, *prid.* – četverouglast, četverokutan
činiti, *ns./svr.* – činiti, raditi, činio izgubit vrime - kriv da se izgubilo vrijeme, ne čine sviju mista pohodit - ne organiziraju posjet svim mjestima, čini Uskrs - slavi Uskrs, čini davat arač - zapovjedi davanje harača, činiše ... s plačem molitve - moliše plačući, za činiti molitvu - za moljenje, činjau - činjahu
činjau – *vidi*: činiti
čoek, *m.* – čovjek
čovičanski, *prid.* – ljudski
čovičanstvo, *s.* – čovječanstvo
čovičji, *prid.* – čovjekov
črn, *prid.* – crn
čudna, *s.* – čudesa
čuvalac, *m.* – čuvar

ćemer, *m.* – (*tur.* kemer) svod; krov
ćer, *ž.* – kći
ćimer – *vidi*: ćemer
ćošak, *m.* – (*tur.* köše) ugao
ćutiti, *ns.* – osjećati

daklen, *vez.* – dakle
dali, *vez.* – nego
Dalmatini, *m., mn.* – Dalmatinci
damaski, *prid.* – damascenski
daren, *pr. trp.* – darivan
dareći, *pril. sad.* – darujući
davan, *prid.* – star
davnost, *ž.* – davnina, starost
davnji, *prid.* – davni, star
daž, *m.* – kiša
dažden, *prid.* – kišni
debelina, *ž.* – debljina
deputacija od sanita, *ž.* – (*lat.* deputare - cijeniti) sanitarno poslanstvo
detto, *pr. trp.* – (*tal.* detto) rečen, nazvan
devocion, *m.* – (*lat.* devotio) zavjetovanje; pobožnost
devot, *prid.* – (*lat.* devorere - zavjetovati) pobožan; zavjetan
devotion – *vidi*: devocion
di, *pril.* – gdje
dica, *mn., s.* – djeca
dičica, *s.* – dječica
difinitorij, *m.* – (*lat.* definitus - određen, jasan) točno tumačenje, obrazloženje
difinitorio – *vidi*: difinitorij
dila – *vidi*: dio
diliti se, *svr.* – otići, odvojiti se
dilo, *s.* – djelo

dilovan, *pr. trp.* – učinjen, činjen, pravljen
dilovanje, *s.* – djelo
dilovati, *ns.* – djelovati, raditi, činiti
dio, *m.* – dio; dila - dijela
diskret, *m.* – (*lat.* discernere - razlučiti, razaznati) izbor (kandidata)
dite, *s.* – kućni monah, sluga
ditešce, *s.* – djetešce
ditićak, *m.* – djetešce, tek rođeno muško dijete
Divica, *ž.* – Djevica
divojka, *ž.* – djevojka
djakon, *m.* – (*grč.* diakonos - sluga) đakon, svećenikov pomoćnik
djaval, *m.* – đavao
dlito, *s.* – dlijeto
dnevu, *pril.* – danju
dobri lupež – dobar razbojnik, onaj od dvojice razbojnika koji su obješeni s Isusom, koji je priznao da visi po pravdi i zamolio Isusa da ga se sjeti kad dođe u svoje kraljevstvo
dobročinje, *s.* – dobročinstvo
događaj, *m.* – događaj
dohoditi, *ns.* – dolaziti
doisto, *pril.* – doista, zaista
dokazanje, *s.* – svjedočenje
doklen, *vez.* – dok
doli, *pril.* – dolje
dopasti, *svr.* – stići
dopraćin, *pr. trp.* – dopraćen
dopraten – *vidi*: dopraćin
dopriti, *svr.* – doprijeti, stići, doći
dospiti, *svr.* – završiti
dostojati se, *svr.* – udostojiti se
dotiknuti (se), *svr.* – dotaknuti (se)

dotiknutje, *s.* – dodir
dotrkati, *svr.* – dotrčati
draga pomast, *ž.* – dragomast, balzam
drago, *pril.* – skupo
drivo, *s.* – brod; drvo
Druga knjiga – Druga knjiga Ezrina
drugoja, *pril.* – drugi put
drugojako, *pril.* – drugačije
drugom, *pril.* – drugi put, drugom prilikom
dubrava, *ž.* – šuma
dubravni, *prid.* – šumski
dubrovaški, *prid.* – dubrovački
duglji, *pr. komp.* – dulji
dumna, *ž.* – (*lat.* domina - gospođa) redovnica
duplir, *m.* – (*tal.* doppiere - dvostruk) debela velika voštana svijeća
durati, *ns.* – (*tal.* durare) trajati
dušak trkanja, *m.* – trčanje bez predaha = 1 stadij (na koliko su bile normirane staze u stadionu)
duzija, *ž.* – dužina; količina
dvaest, *br.* – dvadeset
dvi, *br.* – dvije
dvista, *br.* – dvije stotine
dvor, *m.* – dvorište; na dvoru - vani
dvornji, *prid.* – vanjski

džamija, *ž.* – (*tur.* džami) muslimanska bogomolja

đobda, *ž.* – (*tur.* gövde) – tijelo; stas, uzrast
Đorđijan, *m.* – Gruzijac
đubar, *s.* – (*tur.* gübre) smeće
đubretja, *pr. ž.* – gnojna, smrdljiva
đunj, *m.* – lipanj (= jun)

e, *vez.* – (*tal.* e) i; čekajući e da bane - čekajući e da naiđe
Ebrej, *m.* – Hebrej, Židov
Egipka, *ž.* – Egipćanka
egipski, *prid.* – egipatski
ele, *vez.* – dakle
eretik, *m.* – heretik, krivovjerac
evanljišta, *m.* – evanđelist, pisac evanđelja (*grč.* evangélion - dobra vijest), tekstova o Isusovu učenju
exercitia spiritualia – duhovne vježbe

faciata, *ž.* – (*tal.* facciata) pročelje
fajda, *ž.* – (*tur.* faide) korist
fala, *ž.* – hvala
falan, *pr. trp.* – hvaljen
faliti, *ns.* – hvaliti
faljen – *vidi*: falan
faljivati, *ns.* – (*tal.* fallire) griješiti
fanat, *m.* – (*tal.* fante) vojnik
fatati, *ns.* – hvatati, uhićivati
feda od sanita – sanitarna potvrda, svjedodžba
ferman, *m.* – (*tur.* ferman) nalog
Filisteji, *m.* – Filistejci, maloazijsko pleme, na tlu kasnije Palestine
fit, *m.* – (*tal.* affitto) najamnina
fortica, *ž.* – (*tal.* fortezza) tvrđava
franco, *prid.* – slobodan
frančeski, *prid.* – francuski
Frančesko, *m.* – Franjo
Frančež, *m.* – Francuz
Frančija, *ž.* – Francuska
Franki, *m., mn.* – Zapadni Europljani; katolici
fregata, *ž.* – (*tal.* fregata) vrst ratnog broda
fruštan, *pr. trp.* – (*tal.* frustare) bičevan, šiban

fruštanje, *s.* – (*tal.* frusta - bič) šibanje, bičevanje
fruštati, *ns.* – (*tal.* frustare) bičevati, šibati
funcion, *m.* – (*tal.* funzione) obred, služba Božja

Galilean, *m.* – Galilejac
galilenski, *prid.* – galilejski
ganutje, *s.* – pokretanje, micanje
gdi, *pril.* – gdje; što
general, *m.* – (*lat.* generalis - opći) poglavar crkvenog reda; generalni providur
gnjila, *ž.* – glina
godište, *s.* – godina
Goft, *m.* – Kopt
gora, *ž.* – brdo
grata, *ž.* – (*tal.* grata) rešetka
greb, *m.* – grob
grebje, *s.* – groblje
gredući, *prid.* – hodajući, putujući, onaj koji ide
grih, *m.* – grijeh
grij, *m.* – grijeh
grišnica, *ž.* – grešnica
grišnik, *m.* – grešnik
grič, *m.* – (*njem.* griess) stijena, kamen
grobje, *s.* – groblje
gromila, *ž.* – gomila, hrpa
grozdje, *s.* – grožđe
gungula, *ž.* – (*tur.* gulgule) vreva
gusterna, *ž.* – cisterna, spremnik za kišnicu
gvardijan, *m.* – (*tal.* guardiano) glavar franjevačkog samostana
gvozdje, *s.* – gvožđe

himben, *prid.* – lažljiv
himbeno, *pril.* – lukavo

hinac, *m.* – lažljivac
hitac kamena, *m.* – udaljenost do koje se može dobaciti kamen
hode, *pril. sad.* – hodajući
hoditi, *ns.* – hodati
hodni, *prid.* – hodajući; hodni koračaj - korak normalne duži-
ne, kakav je pri hodanju
hor, *m.* – (*grč.* choros) mjesto u crkvi određeno za pjevače i
svirače, pjevalište
horista, *m.* – pjevač u koru
hosana, *uzv.* – (*žid.* hosianna) spasi!
hoti – *vidi*: otiti
hotinje, *s.* – želja; za dobro hotinje - za dobru želju

i – *vidi*: on
ići, *ns.* – ići; iđe - ide, iđem - idem, iđu - idu, iđući – idući
idreći, *pril. sad.* – jedreći
idro, *s.* – jedro
iđe, iđu, iđući – *vidi*: ići
ilirički, *prid.* – ilirski (hrvatski)
iliti, *vez.* – ili
iljada, *ž.* – tisuća (hiljada)
imben, *prid.* – lažljiv, lukav
imbeno, *pril.* – lukavo, lažljivo
inako, *pril.* – inače
in convoglio – (*tal.* in convoglio) u konvoju
indi, *pril.* – drugdje
ini, *z.* – ostali
ino, *z.* – ostalo
inud, *pril.* – drugdje
isići, *svr.* – posjeći, isjeći
iskrnji, *prid.* – bližnji
ispitati, *svr.* – izmoliti; ispita ga u milost - pitati do samilosti
ispovid, *ž.* – ispovijed

ispoviditi, *svr.* – ispovjediti
istiran, *pr. trp.* – istjeran
istirati, *svr.* – istjerati
istočni, *m., mn.* – istočnjaci
istok, *m.* – istok; izlaz; u sunca istok - kad se sunce rodi, kad
izađe ujutro, u istok sunca - kad je izašlo sunce
istorija, *m.* – povijest, historija
išteten, *pr. trp.* – oštećen
ištom, *pril.* – istom, tek
izbignuti, *svr.* – izbjeći, pobjeći
izbijati, *ns.* – izguravati
izbina, *ž.* – jelo
izdanuti, *svr.* – izdahnuti
izdilan, *pr. trp.* – izrađen
izdub, *m.* – udubina
izkresti, *svr.* – iskresati, zapaliti kresanjem
izličiti, *svr.* – izliječiti
izmetnuti, *svr.* – izbaciti; iskrcati
izmeu, *pril.* – između
iznemožen, *pr. trp.* – onemoćao
izniže, *pril.* – niže
iznova, *pril.* – ponovno
izpo, *pril.* – ispod
izpoprika, *pril.* – poprijeko, sa strane, s boka
izpovidati, *ns.* – ispovijedati
izpovidnica, *ž.* – ispovjedaonica, mjesto gdje se ispovijeda
izpribijati, *svr.* – isprebijati, izudarati
izpričen, *pr. trp.* – ispleten
izpridilan, *pr. trp.* – izrađen
izprizidan, *pr. trp.* – ispregrađen, isprezidan
izsići, *svr.* – isjeći
iztiran, *pr. trp.* – istjeran
izvada, *ž.* – izmišljotina

izvan, *prij.* – osim
izvanji, *prid.* – izvanjski
izviditi, *svr.* – provjeriti, ispitati
izvođati, *ns.* – izvoziti

jadovit, *prid.* – zavidan
jaspra, *ž.* – (*grč.* aspros - bijel) novac
jaziv, *prid.* – dubok
jeda, *vez.* – da bi; jeda bi - ne bi li
jednokupan, *prid.* – jedinstven, zajednički
jednokupno, *pril.* – jednoglasno; zajedno
jena, *br.* – jedna
Jerozolimci, *m.*, *mn.* – Jeruzalemljani
Jeruzolimitani – *vidi*: Jerozolimci
jeruzolimski, *prid.* – jeruzalemski
ji – *vidi*: on
jisti, *ns.* – jesti
jugo, *s.* – jug, strana svijeta
južin, *m.* – lagani južni vjetar
južina, *ž.* – južni vjetar
južno, *pril.* – toplo, tj. kad puše južni vjetar

kadenje, *s.* – pomast; kadenje dragocino - dragomast, balzam
kadija, *m.* – (*tur.* kady) sudac
kadno, *vez.* – kad
kako(no), *vez.* – kako, kao, kao što
kalamita, *ž.* – (*tal.* calamita) magnet
kaldeski, *prid.* – kaldejski
kalež, *m.* – (*lat.* calix) čaša sa stalkom koja se rabi u bogoslužju
kaluđer, *m.* – (*grč.* kalós - častan, gerōn - starac) pravoslavni redovnik
kamenica, *ž.* – kamenica, posuda izdubena od kamena
Kamos, *m.* – Kemoš, vrhovno moapsko božanstvo

kandaka, *ž.* – opći naziv za etiopske vladarice
kandelir, *m.* – (*tal.* candeliere) svijećnjak
kano – *vidi*: kakono
kantan, *pr. trp.* – (*tal.* cantare - pjevati) pjevan
kantat(i), *ns.* – (*tal.* cantare) pjevati
kantur, *m.* – (*lat.* cantor) crkveni pjevač
kapela, *ž.* – (*tal.* cappella) crkvica, mala crkva s jednim oltarom, sama ili u većoj crkvi
kapelan, *m.* – (*lat.* capellanus) pomoćni svećenik
kapetan, *m.* – zapovjednik broda
kapitan – *vidi*: kapetan
kapitol, *m.* – kapitel, glavica, gornji dio stupa
kapituo, *m.* – (*lat.* caput - glavar, prvak) kapitul, sabor predstavnika određene redovničke zajednice jedne regije radi zajedničkih dogovora i biranja provincijala
karmelitan, *m.* – karmelićanin, pripadnik katoličkog reda redovnika prosjaka, osnovanoga u 11. st. na izraelskoj gori Karmel
kastelo, *m.* – (*lat.* castellum) tvrđava, kula
kaštel – *vidi*: kastelo
kašteo – *vidi*: kastelo
katastik, *m.* – u pravoslavnim manastirima knjiga propisa
kazan, *m.* – (*tur.* kazan) kotao
kazati, *svr.* – pokazati
kdi, *pril.* – gdje
kićati, *ns.* – kititi
klak, *m.* – (*lat.* calx) vapno
kloštar, *m.* – (*lat.* claudere - zaključati) klaustar, unutarnje dvorište samostana
kljast, *prid.* – sakat
Knjiga četvrta Kraljeva – dio Starog zavjeta
Knjige od poroda, *ž.*, *mn.* – Knjiga postanka (Stari zavjet)
ko, *z.* – tko

koji, *z.* – koji; kojizi - kojih, kojizim - kojima
kojizi(m) – *vidi*: koji
kolik(a), *pril.* – koliko; kao, kolik da - kao da
kolino, *s.* – koljeno
koludrica, *ž.* – (*grč.* kalós - častan) redovnica
kolur, *m.* – (*tal.* colore) boja
komesar, *m.* – (*tal.* commessario) povjerenik
komora, *ž.* – (*grč.* kamara) soba, prostorija
konak, *m.* – (*tur.* konak) noćenje
konakovati, *ns.* – (*tur.* konak) noćiti
kongregacion, *m.* – (*lat.* congregare - sabrati, udružiti) sabor
konsul, *m.* – (*lat.* consul) konzul
kontumacija, *ž.* – (*tal.* contumacia) karantena, zabrana kretanja
kopje, *s.* – koplje
kor – *vidi*: hor
korablja, *ž.* – Kovčeg zavjeta (u Starom zavjetu)
koračaj, *m.* – korak
korak, *m.* – korak; mjera za dužinu = 2,5 stope (*v.* stopa) = 75 cm, *vidi*: koračaj
koren, *m.* – korijen
Korintjan, *m.* – Korinćanin
korizma, *ž.* – (quadragesima - četrdeseta) u Katoličkoj crkvi vrijeme posebne duhovne pripreme za Uskrs, koje traje 40 dana, tj. od Čiste srijede ili Pepelnice do Velike subote
Kornar, *m.* – (*tal.* Quarnaro) Kvarner, zaljev na sjevernom Jadranu; Kvarnerski otoci
korniža, *ž.* – zidni vijenac
kota, *ž.* – (*tal.* cotta) kuta, kratka bijela bogoslužna haljina
kraj, *m.* – kopno, obala
kraljestvo, *s.* – kraljevstvo
krasoća, *ž.* – krasota
krat, *pril.* – puta
krata – *vidi*: grata

kratkost, *ž.* – skraćivanje, kratkoća
kripost, *ž.* – krepkost, snaga
krivina, *ž.* – krivnja
krma, *ž.* – stražnji dio broda
krozi, *prij.* – kroz
krstjanin, *m.* – kršćanin
krstjanluk, *m.* – kršćansko područje, kršćanske zemlje; kršćanstvo
krstjanski, *prid.* – kršćanski
kršan, *prid.* – krševit
kršćanluk – *vidi*: krstjanluk
kru, *m.* – kruh; krua - kruha
krug, *m.* – luk; veliki kamen, stijena
krvolija, *ž.* – krvnik
krvoprolitje, *s.* – krvoproliće
kti – *vidi*: otiti
ktio – *vidi*: otiti
kuba, *ž.* – (*tur.* kubbe) kupola
kuinja, *ž.* – kuhinja
kuk, *m.* – hrid, veliki kamen
kumpanjija, *ž.* – (*tal.* compagnia) četa
kumplita, *ž.* – (*lat.* complexio - zaključak) završna večernja molitva
kurat, *m.* – (*tal.* curato) župnik
kus, *m.* – komad
kustod, *m.* – (*lat.* custos - čuvar) predstojnik grupe samostana
kušati, *svr.* – provjeriti

lad, *m.* – hlad
laico, *m.* – (*tal.* laico) brat laik (koji nije svećenik)
laik – *vidi*: laico
lampada, *ž.* – (*tal.* lampada) svjetiljka
lapat, *m.* – komad

laplenje, *s.* – želja
lastva, *ž.* – lasta = zabat, trokutasti završetak kućnog zida
Latini – *vidi*: Franki
latino, *prid.* – (*tal.* latino) latinski
lavski, *prid.* – lavlji
lazaret, *m.* – (*tal.* lazzaretto) prostor za bolesne od zaraznih bolesti
laživ, *prid.* – lažljiv
lektur, *m.* – (*lat.* lector - čitatelj) čitatelj, učitelj
letanije, *ž.*, *mn.* – (*grč.* litaneuo - molim) litanije - molitva koju predvodi jedna osoba a odgovaraju ostali u zboru
leturđija, *ž.* – (*grč.* leiturgeō - služim, žrtvujem) liturgija, u Pravoslavnoj crkvi glavna služba Božja
librarija, *ž.* – (*tal.* libreria) knjižnica
likar, *m.* – liječnik
limbo, *s.* – (*lat.* limbus) čistilište
lip, *prid.* – lijep
lîpo, *pril.* – točno, upravo, baš; sve do
lipota, *ž.* – ljepota
listje, *s.* – lišće
liti, *pril.* – ljeti
litina, *ž.* – ljetina
livi, *prid.* – lijevi
lođa, *ž.* – (*tal.* loggia) trijem, galerija
loža, *ž.* – ležaj
ložnica, *ž.* – krevet
lučva, *ž.* – odvajanje
lulj, *m.* – (*tal.* luglio) srpanj (= juli)
lumbarda, *ž.* – (*tal.* lombarda) top

ljuski, *prid.* – ljudski
ljuskoljubstvo, *s.* – ljudska ljubav

maestral, *m.* – (*tal.* maestrale) vjetar sa sjeverozapada
maestro, *prid.* – (*tal.* maestro) zapadni
mađ(o), *m.* – (*tal.* maggio) svibanj
Magnificat – početak svečane katoličke pjesme: Magnificat anima mea Dominum - Veliča duša moja Gospoda
Magrubin, *m.* – (*tur.* magrib - zapad) pripadnik Turaka iz zemalja zapadno od Egipta
Mahabeji, *m.*, *mn.* – Makabejci
majstoriti, *ns.* – izrađivati
majstorluk, *m.* – umijeće, vještina, majstorstvo
Makabei, *m.* – Makabejci, judejska dinastija
makina, *ž.* – stroj
malak, *m.* – malac, dijete
malan, *prid.* – malen, mali
malašan, *prid.* – malen
manastir, *m.* – (*grč.* monasterion) samostan
manitac, *m.* – luđak
mankati, *ns.* – (*tal.* mancare) nedostajati
manjurica, *ž.* – (*tal.* minori osservanti - mala braća, franjevci) redovnica
manjuriča – *vidi*: manjurica
mapamodo, *m.* – (*tal.* mappamondo) karta svijeta
marmor, *m.* – (*lat.* marmor) mramor
maronit, *m.* – pripadnik posebne katoličke crkve u Libanonu, Siriji i dr. kojoj je na čelu antiohijski patrijarh i 9 biskupa, ime dobila prema pustinjaku sv. Maronu (5. st.)
masleni, *prid.* – maslinov
matrona, *ž.* – (*lat.* matrona) ugledna gospođa
matutina, *ž.* – (*lat.* matutinus - jutarnji) rana jutarnja molitva
maumetani, *m.*, *mn.* – (*fran.* Mahomet, *tal.* Maometto - Muhamed) muha = medanci, muslimani
mečit, *m.* – (*tur.* mesdžid) džamijica, mali muslimanski hram
medik, *m.* – (*tal.* medico) liječnik

medin, *m.* – mjedenjak, mjedeni novac, novčić
medvid, *m.* – medvjed
međuto, *vez.* – međutim
mejaš, *m.* – granica
meštar, *m.* – (*tal.* maestro) učitelj
meštarstvo, *s.* – (*tal.* maestro - učitelj) učiteljstvo
meštrija, *ž.* – (*tal.* maestria) umijeće, majstorstvo
meu, *vez.* – među, između
meuto/meu to – *vidi*: međuto
milion, *m.* – milijun
milja, *ž.* – milja, mjera za dužinu = 2000 koraka = 0,75 m x 2000 = 1500 m, kolika je otprilike bila i rimska milja
miljon – *vidi*: milion
miljun – *vidi*: milion
ministar, *m.* – (*lat.* minister - sluga, pomoćnik) samostanski starješina
mira, *ž.* – mjerenje; veličina; otisak; mirisna smola (*lat.* myrrha)
miriti, *ns.* – mjeriti
misec, *m.* – mjesec
misnik, *m.* – svećenik (katolički i starozavjetni)
misniški, *prid.* – misni(čki)
misto, *s.* – mjesto
mišanje, *s.* – miješanje
mišati se, *ns.* – miješati se
mitra, *ž.* – (*grč.* mitra - pojas, rubac) biskupska kapa
mitronosje, *s.* – (*grč.* mitra - pojas; rubac) nošenje mitre (pri službi Božjoj koju vodi vrhovni svećenik)
mladinci, *m.*, *mn.* – nevina dječica, čiji je pokolj naredio Herod
Mlečić, *m.* – Mlečanin
mletaški, *prid.* – mletački
mliko, *s.* – mlijeko
mliti, *ns.* – mljeti
mloav, *prid.* – mlohav, slab, bolestan

množija, *ž.* – mnoštvo; količina
Moabit, *m.* – Moabićanin, Moabljanin, pripadnik naroda koji potječe od Lotova sina Moaba
moći, *ns.* – moći; more - može
mogustvo, *s.* – moć
montanjani, *m.*, *mn.* – brđani
morali, *prid.* – moralan
more – *vidi*: moći
moro, *m.* – (*tal.* moro) crnac
mosaik, *m.* – mozaik
mrca – *vidi*: mrtac
mrtac, *m.* – mrtvac; mrca - mrtvaca, mrcem - mrtvacem
mrvoljak, *m.* – mrva, mrvica, komadić
museveda, *ž.* – (*tur.* musibet) kleveta

nabaška, *pril.* – (*tur.* baška) posebno, odvojeno
načelak, *m.* – pročelje
načelje – *vidi*: načelak
način, *m.* – izgled; na način - kao, u obliku; ni po jedan način - ni na koji način, nikako
nadalje, *pril.* – dalje
nadanutje, *s.* – nadahnuće
nadesnu, *pril.* – nadesno
nadfatiti, *svr.* – nadhvatiti, nadvladati
nadglavje, *s.* – glavica, kapitel
nad(h)oditi, *ns.* – nadmašivati
nadođaše – *vidi*: nad(h)oditi
nadometnuti, *svr.* – dodati
nadvis, *m.* – svod
nadvoru, *pril.* – vani
nahitati, *ns.* – nadvisivati
nahoditi se, *ns.* – nalaziti se; naođaju - nalaziše
na istok, *pril.* – prema istoku

najbližnji, *pr. sup.* – najbliži
najedno, *pril.* – skupa, zajedno
najposli, *pril.* – konačno, na kraju
najpotla – *vidi*: najposli
najpotli – *vidi*: najposli
najpri, *pril.* – najprije
najveće, *pril.* – najviše
nakićen, *pr. trp.* – ukrašen
nakićenje, *s.* – ukras
nakićin – *vidi*: nakićen
nalivu, *pril.* – nalijevo
namiriti se, *svr.* – namjeriti se
namisto, *pril.* – umjesto
namišten, *pr. trp.* – namješten, smješten
namrk, *prid.* – mrkast, smećkast ili sivkast
nanogu, *pril.* – uspravno; biti nanogu - postojati
naođaju – *vidi*: nahoditi se
naoko, *pril.* – uokolo
naprav, *pril.* – upravo; pravilno; istinito
naprćin, *pr. trp.* – naprćen, natovaren
naprid, *pril.* – naprijed, dalje; malo napridnije - malo dalje
napridno, *pril.* – korisno
napridovati, *ns.* – napredovati; odmaknuti
napriko, *pril.* – poprijeko, poprečno, u presjeku
na priliku, *pril.* – na primjer
naprtiti, *svr.* – opteretiti
naraniti, *svr.* – nahraniti
naranjen, *pr. trp.* – nahranjen
narav, *ž.* – priroda
naredba, *ž.* – način
naresti, *svr.* – narasti
narešenje, *s.* – ukras
narukovet, *ž.* – rukovet

nasami/na sami, *pril.* – nasamo
naselenje, *s.* – naselje
nasićenje, *s.* – sitost
na silu, *pril.* – usprkos
naskočenje, *s.* – nasrtaj, nalet
nasladenje, *s.* – naslada, ugoda
nasladnost, *ž.* – naslada, slast, užitak
naslađenje – *vidi*: nasladenje
naslidovati, *ns.* – nasljedovati, slijediti
nasrid, *pril.* – nasred
nasukati se, *svr.* – doći na plićak
našast, *pr. trp.* – nađen
našastje, *s.* – iznašašće, pronalazak
naški, *pril.* – po našu, kao mi; naški govoriti - govoriti našim jezikom, zlamenuje reći što naški - znači reći po našu
naučitelj, *m.* – učitelj; učenjak
naučni, *prid.* – učeni
na usta, *pril.* – usmeno
nava, *ž.* – (*lat.* navis) brod, lađa; lađa (dio crkve)
navistiteljica, *ž.* – navjestiteljica
navistit(i), *svr.* – navijestiti
navištenje, *s.* – navještenje
navlastito, *pril.* – osobito, pogotovo
na vrime, *pril.* – navrijeme
na vrimena, *pril.* – povremeno
Nazaranin, *prid.* – Nazarećanin
Nazaren, *m.* – Nazarećanin
nazor, *m.* – nadzor
nearan, *prid.* – nevaljao, nečastan
nearnost, *ž.* – nečasnost, nevaljalost
nebog, *prid.* – ubog, jadan
nedilja, *ž.* – nedjelja
Nedilja palmi – *vidi*: Cvitna nedilja

neg, *vez.* – nego
nehajstvo, *s.* – nehajnost, nemar
neharan – *vidi*: nearan
neizbrojen, *prid.* – nebrojen, bezbrojan
neizmiran, *prid.* – neizmjeran
nemoć, *ž.* – bolest
nemoćan, *prid.* – bolestan
nenadnja, *ž.* – iznenađenje
nenaviditi, *ns.* – zavidjeti
neprocinjen, *prid.* – neprocjenjiv
neraspali, *pr. trp.* – neraspadnut
nesrićan, *prid.* – nesretan
nesvisan, *prid.* – bezuman, mahnit
nesvistilo, *s.* – mahnitost, ludost, bjesnoća
netakmen, *pr. trp.* – netaknut, nedirnut
neustrpljen, *pr. trp.* – nestrpljiv
neuzmožan, *prid.* – nemoguć
nevira, *ž.* – nevjera
nevirni, *prid.* – nevjerovani, onaj koji ne vjeruje dok ne vidi; nevjeran, onaj koji se ne drži vjere
nevišt, *prid.* – neuk
nigda, *pril.* – nekad; nikad
nigdašnji, *prid.* – nekadanji
nigdi, *pril.* – nigdje
nika, *z.*, *mn.* – neka
nikakav, *z.* – nekakav
niki, *z.*, *mn.* – neki
niko, *z.* – neko; nitko
nikolik(o), *z.* – nešto; nekoliko; do nikoliko - uskoro
nizbrdito, *pril.* – strmo (prema dolje)
nizka, *ž.* – krunica, katolička molitva, koja se moli prebirući nisku zrnaca, krunicu
noći, *pril.* – noću

noga, *ž.* – isto što i stopa, tj. veličine stopala odraslog čovjeka; *vidi*: stopa, mjera za dužinu
novicijat, *m.* – (*lat.* novus - nov) vrijeme pripravništva za redovničko zvanje
novina, *ž.* – novost, vijest
nuga, *m.* – G nugla/nuglja, G mn. nugal (*tal.* angolo) ugao; kut
nuglat, *prid.* – četvrtast
nuglen – *vidi*: nuglat
nurati, *ns.* – gurati

nje, *z.* – njen
njega, *z.* – njegov
nji(ov), *z.* – njihov
nju, *z.* – njen

ob, *prij.* – o
obaći, *svr.* – obići
obazdirati se, *nsv.* – obazirati se
obćino, *pril.* – općenito
obdan, *pril.* – danju
obe, *br.* – obje
obedienc(ij)a, *ž.* – (*tal.* obbedienza - posluh) pismeno dopuštenje crkvenog poglavara
obetan, *pr. trp.* – obećan
obetanje, *s.* – obećanje
obetati, *svr.* – obećati
obetavati, *ns.* – obećavati
obhoditi, *ns.* – obilaziti
običajno, *pril.* – obično, uobičajeno
obid, *m.* – objed, ručak
obilatje, *s.* – obilje
obisiti, *svr.* – objesiti
obišen, *pr. trp.* – obješen

obitola, *ž.* – obitelj, samostanska zajednica, kako kršćana tako i muslimana ("ovde stoji odža sa svojom obitolom")
obklopljen, *pr. trp.* – prekriven
obkoliti, *svr.* – oblijepiti
oblast, *ž.* – uprava; vlast
oblit, *pr. trp.* – obliven
oblok, *m.* – prozor
obnoć, *pril.* – noću
obraćin, *pr. trp.* – okrenut, pretvoren
obran, *pr. trp.* – izabran
obraten, *pr. trp.* – okrenut, pretvoren
obratenje, *s.* – okretanje, obraćenje
obrati, *svr.* – izabrati; obratiti, okrenuti
obrizovanje, *s.* – obrezivanje
obrizovati, *svr.* – obrezati
obsidnuti, *svr.* – opsjednuti
obsidnutje, *s.* – opsada
očisten, *pr. trp.* – očišćen
očitnik, *m.* – očiti, javni grešnik
oćali, *m., mn.* – (*tal.* occhiale) dalekozor
oće – *vidi*: otiti
oda, *prij.* – od
odbignut, *pr. trp.* – odbjegnut
odića, *ž.* – odjeća
odkle(n), *pril.* – odakle
odkolen – *vidi*: odkle(n)
odkupljenje, *s.* – otkupljenje
odma, *pril.* – odmah
odonle(n), *pril.* – odande
odovle(n), *pril.* – odavde
odprija, *pril.* – otprije, od prije
odpuštenje, *s.* – oprost, oproštenje, razrješenje
odrenje, *s.* – obred

odsičen, *pr. trp.* – odsječen
odskora, *pril.* – nedavno
oduguljat, *prid.* – duguljast, izdužen
oduha, *ž.* – oduh, otvor za zrak i svjetlo
od vire – *vidi*: vira
odzad, *pril.* – odostrag
odža, *m.* – hodža (*tur.* hodža) muslimanski duhovnik
oficij, *m.* – (*tal.* ufficio) služba Božja
oficijavati, *ns.* – (*tal.* ufficiare) služiti službu Božju
ogled, *m.* – uzor, primjer
ognjica, *ž.* – groznica, vrućica
oka, *ž.* – (*tur.* okka) mjera za težinu = 1,282 kg, mjera za zapremninu = 1,50 litre
okapina, *ž.* – udubljenje (nastalo djelovanjem vode)
okisli, *prid.* – pokisao, mokar
okno, *s.* – otvor
okolišiti, *ns.* – obuhvaćati
okolovina, *ž.* – površina, prostor; okolica; opseg
okrenut, *pr. trp.* – pretvoren
okreta, *ž.* – zaokret, zavoj
okrićati (se), *ns.* – okretati (se), pretvoriti se
okriti, *svr.* – otkriti
okrug, *m.* – svod; luk; krug
okruga(l), *prid.* – okrugao
okrugla, *ž.* – krug
Olimpij – Olimp, gorje u Grčkoj
o(liti), *vez.* – ili
omalan, *prid.* – omanji
on, *z.* – onaj
on, *z.* – on; i - ih; malo i je - malo ih je, iztiraše i - istjeraše ih, da i je - da ih je, koji će i pratiti - koji će ih pratiti, malo i se - malo ih se, ljube i putnici - ljube ih putnici, rastavlja i - rastavlja ih, odkriše i - otkriše ih, čini ji - čini ih, nauči ji -

nauči ih
onde, *pril.* – ondje
ondi – *vidi*: onde
oni, *z.* – onaj
onliki, *z.* – onoliki
opaliti, *svr.* – spaliti
opasanje, *s.* – opseg
opasti, *svr.* – otpasti
opat, *m.* – (*tal.* abate) predstojnik samostana benediktinskog i nekih drugih redova (monaha)
opaz, *m.* – pomnja, pozornost
općeno, *pril.* – općenito
općin(i), *prid.* – zajednički; opći
općino – *vidi*: obćino
opučiti se, *svr.* – odlijepiti se, otpustiti se
oratorio, *m.* – (*lat.* orare - moliti se) mjesto za molitvu
orcati, *ns.* – (*tal.* orzare - jedriti) ploviti na vjetar
organišta, *m.* – (*tal.* organista) orguljaš
oservant, *m.* – opservant; redovnik franjevac
osičak, *m.* – komad, odsječak
osići, *svr.* – odsjeći
osigat, *ns.* – more biše počelo osigati - more se bijaše počelo povlačiti, osekavati, spuštati razinu mora
osin, *m.* – sjena, hlad
oslipiti, *svr.* – oslijepjeti
osmonugli, *prid.* – osmerouglast, osmerokutan
ospicije, *s.* – (*lat.* hospitium) hospicij, noćište za redovnike
ospidal, *m.* – (*tal.* ospedale) bolnica
osridnji, *prid.* – osrednji
ostala, *prid.* – ostalo
osudenje, *s.* – osuda
osvaditi, *svr.* – okriviti, optužiti
otačbina, *ž.* – domovina

otajstvo, *s.* – tajna, misterij
otar, *m.* – (*tal.* altare) oltar
oti – *vidi*: otiti
otijau – *vidi*: otiti
otijući – *vidi*: otiti
otio – *vidi*: otiti
otiran, *pr. trp.* – otjeran
otiskati se, *svr.* – otisnuti se
otisnuti se, *svr.* – odvojiti se
otiše – *vidi*: otiti
otiti, *ns./svr.* – htjeti; ne ti - ne htje; oće - hoće, ne tivši - ne htjevši, budu tili - budu htjeli, oti - htjede, otiše - htjedoše, kti - htjede, otijući - hoteći, otio - htio, tiše - htjedoše, otijau - htjedoše, oti ću - htjet ću, ktio - htio, hoti - htjede
otobar, *m.* – (*tal.* ottobre) listopad
otrkati, *svr.* – otrčati
otvor, *m.* – čistina
otvrdnutje, *s.* – otvrdnuće
ovda, *pril.* – ovuda
ovde, *pril.* – ovdje
ovi, *z.* – ovaj; ovizim - ovima, ovizi - ovih
ovizi – *vidi*: ovi
ovizim – *vidi*: ovi
ozgar, *pril.* – odozgo; gore
ozgor – *vidi*: ozgar

padre, *m.* – (*tal.* padre) otac
paizan, *m.* – (*tal.* paesano) zemljak, domaći čovjek
pak(a), *pril./vez.* – potom, zatim; pak, naprotiv
paklina, *ž.* – katran
pako – *vidi*: pak(a)
palac, *m.* – (*tal.* palazzo) dvorac, palača
palenje, *s.* – paljenje

palja, *ž.* – (*tal.* paglia) slama
pane – *vidi*: panuti
panuti, *svr.* – pasti; pane - padne
paramenti, *m.*, *mn.* – (*lat.* parare - pripremati) gornja misna odjeća
parba, *ž.* – svađa; parničenje
parok, *m.* – (*lat.* parochus) župnik
paron, *m.* – (*tal.* patrono - gospodar) brodovlasnik
parun – *vidi*: paron
pas, *m.* – pojas
pastoral, *m.* – (*tal* pastorale - pastirski) biskupski štap
paša, *m.* – (*tur.* paša) visoki turski čin
patrijar(k)a, *m.* – (*grč.* patriarchos) patrijarh, rodonačelnik, praotac
pedalj, *m.* – mjera za dužinu, razmak između vrha ispruženog palca i vrha maloga prsta = 22,5 cm
pedestal, *m.* – (*fran.* piedestal) postolje
pedipsanje, *s.* – (*grč.* paidevo) kazna
pedota, *ž.* – (*tal.* pedotta) peljar
pena, *ž.* – (*tal.* pena) kazna; pod penu života – pod prijetnjom smrtne kazne
pengati, *ns.* – (*tal.* dipingere) slikati
Perzijan, *m.* – Perzijanac
Petrovdan, *m.* – Dan sv. Petra, 29. lipnja
pijaca, *ž.* – (*tal.* piazza) trg
pijastra, *ž.* – (*tal.* piastra - ploča) istočnjački srebrni novac
pijat, *m.* – (*tal.* piatto) tanjur; plitica
pilon, *m.* – (*tal.* pilone) veliki stup
pisalac, *m.* – pisac; *mn.* pisaoci
pišac, *m.* – pješak
pišice, *pril.* – pješice
pišina, *ž.* – (*lat.* piscina - ribnjak, bazen) bara, lokva; ribnjak
piteo, *m.* – pijetao

pitura, *ž.* – (*tal.* pittura) slika
pivac – *vidi*: piteo
pivanje, *s.* – pjevanje
plakati, *ns.* – plakati; plakau - plakahu
plakau – *vidi*: plakati
platno, *s.* – ovoj, zid
ploa, *ž.* – ploha
plodeći, *pril. sad.* – koja plodi
plodenje, *s.* – plođenje
pluvijal, *m.* – (*lat.* pluvialis - kišni) ogrtač, dio bogoslužne odjeće kod katolika
po, *prij.* – na
pobići, *svr.* – pobjeći
podaprit, *svr.* – poduprijeti
podbuna, *ž.* – pobuna
podlanica, *ž.* – dlan, tj. mjera za dužinu = širina dlana = 8-10 cm
podložiti, *svr.* – podjarmiti
podne, *s.* – podne; jug (strana svijeta); ekvator; od podne - od juga, na podne - južno, k podne - k jugu, na podne - na jug; pod brazgodine podneva - pod crte ekvatora
podniti, *svr.* – podnijeti, pretrpjeti
podnožje, *s.* – baza (stupa)
podporak, *m.* – potporanj
podrug, *pril.* – jedan i pol; podrug milje - milja i pol, podrug razteg - rastegljaj i pol
poduminta, *ž.* – (*lat.* fundamentum) temelj
pofalni, *prid.* – pohvalni
poganluk, *m.* – bludnost
poglavit, *prid.* – častan; glavni; osobit
pogoditi, *svr.* – ugovoriti
pogrda, *ž.* – sramota; uvreda
pogrda, *prid.* – sramotan, uvredljiv
pogrđen, *pr. trp.* – osramoćen

pogrđevan, *pr. trp.* – vrijeđan, sramoćen
pogrđivati, *ns.* – sramotiti, vrijeđati
pogrijati, *svr.* – podgrijati
pohod, *m.* – posjet
pohodeći, *prid.* – onaj koji posjećuje
pohodenje, *s.* – obilazak; mjesto hodočašća
pohodit(i), *svr.* – posjetiti
poizviše, *pril.* – malo više, poviše
pojati, *ns.* – pjevati
pojde – *vidi*: pojti
pojti, *svr.* – poći, otići
poklade, *ž., mn.* – vrijeme od Tri kralja do početka korizme (Pepelnice)
poklisar, *m.* – (*grč.* apokrisiarios) izaslanik
pokrov, *m.* – krov
polača, *ž.* – palača
polak, *prij.* – o, oko
položina, *ž.* – nagib, uzbrdica
položit, *pr. trp.* – nagnut, strm
poljubljeni, *pr. trp.* – ljubljen, voljen
pomankanje, *s.* – mana, nedostatak
pomankati, *svr.* – nedostajati, nestati
pomanje, *pril.* – manje
pomazati, *svr.* – mažući svetim uljem uvesti vladara na prijestolje
pomlja, *ž.* – pomnja, briga
pomršen, *pr. trp.* – pomiješan, izmiješan
ponistra, *ž.* – (*tal.* finestra) prozor
poniže, *pril.* – malo niže
ponoviti (se), *svr.* – obnoviti (se)
pontifikal, *m.* – (*lat.* pontifex - vrhovni svećenik) služba Božja koju vodi vrhovni svećenik
popovstvo, *s.* – svećeništvo

popristati, *svr.* – popustiti, smanjiti snagu
porad, *prij.* – zbog
porat, *m.* – (*tal.* porto) luka
poravljen, *pr. trp.* – poravnan, sravnjen
porođenje, *s.* – rođenje
portik, *m.* – (*lat.* portieus) trijem
poruga, *ž.* – uvreda
porugan, *pr. trp.* – izrugan, osramoćen
poruganje, *s.* – ruganje
porugati, *svr.* – osramotiti
posaližan, *pr. trp.* – (*tal.* saliro - pločnik, kameni pod, betonski pod) popločan
posići, *svr.* – posjeći, ubiti
posidovan, *pr. trp.* – posjedovan
posidovanje, *s.* – posjedovanje, vlasništvo
posidovati, *ns.* – posjedovati
posli, *pril.* – poslije
poslidnji, *prid.* – posljednji
postavljen, *pr. trp.* – obložen
posvetilište, *s.* – žrtva
posvi, *pril.* – posve
poškropiti, *svr.* – poprskati
poštenje, *s.* – štovanje, čast, počast
potajan, *prid.* – tajni
poteći, *svr.* – potrčati
potisan, *prid.* – otijesan, malo tješnji
potla, *pril.* – poslije; nakon
potomtoga, *pril.* – nakon toga
potriba, *ž.* – potreba; potrepština
potriban, *prid.* – siromašan
potribita, *prid.* – ono što je potrebno
potribna, *prid., ž.* – sve što je potrebno
potrošak, *m.* – trošak

poturčenik, *m.* – poturica
potvora, *ž.* – kleveta
pouzdati se, *svr.* – usuditi se
povodanj, *m.* – poplava
povraćati se, *ns.* – vraćati se
poznan, *pr. trp.* – prepoznat, otkriven
poznat(i), *svr.* – priznati; prepoznati, otkriti, doznati; poželjeti
praćajica, *ž.* – praćka; široka dobru praćajicu - široka koliko se može praćkom odbaciti kamen
pram(a), *prij.* – prema; pred, nasuprot
pratik, *m.* – (*tal.* praticare) posjetitelj
pratika, *ž.* – (*tal.* pratica) slobodan ulaz (u luku); davši nam pratiku - davši nam dopuštenje
pravovirni, *prid.* – pravovjeran
prenda, *vez.* – premda
presidenat, *m.* – (*lat.* praesidens) upravitelj
pretorija, *ž.* – (*tal.* pretura) sud, sudnica
prez, *prij.* – bez
pribili, *prid.* – prebijeli
pribistar, *prid.* – prebistar
pribavilište, *s.* – prebivalište, stanište
pribivanje, *s.* – boravak; prebivalište
pribivaoci, *m., mn.* – stanovnici
pribivati, *ns.* – boraviti, živjeti
pričekati, *svr.* – dočekati
pričist, *prid.* – prečist
prid, *prij.* – pred
pridan, *pr. trp.* – predan
pridati, *svr.* – predati
pridila, *ž.* – odjeljak, zasebna prostorija
pridobiti, *svr.* – dobiti, pobijediti
pridraga pomast, *ž.* – dragomast
pridvorje, *s.* – predvorje

pridvratje, *s.* – ulaz
prigodištiti, *svr.* – istrajati (proživjeti) godinu dana
prigoditi se, *svr.* – dogoditi se
prigovaranje, *s.* – prepiranje
prihoditi, *ns.* – prelaziti
pri(ja), *pril.* – prije, ranije
prijak, *prid.* – prejak
prijati, *svr.* – primiti
prijidriti, *svr.* – prejedriti
prikazanje, *s.* – prikazivanje; davanje
prikazati, *svr.* – predstaviti
prikazivati, *ns.* – pokazivati; tumačiti
priko, *prij.* – preko
prikopoli, *pril.* – na pola, popola, po sredini
prikosutra, *pril.* – prekosutra
prikrcati, *svr.* – prekrcati, pretovariti iz jednog broda u drugi
prikrcavati se, *ns.* – prekrcavati se
prikriven, *pr. trp.* – prekriven
priličan, *prid.* – sličan
prilika, *ž.* – slika; lik; sličnost
prilikovanje, *s.* – slika; usporedba
prilikovat (se), *ns.* – uspoređivati (se)
prilip, *prid.* – prelijep
prilipljen, *pr. trp.* – prilijepljen
prilomljenje, *s.* – lomljenje
priložnica, *ž.* – prileţnica
primili, *prid.* – premili
primilostivi, *prid.* – premilostiv
priminuti, *svr.* – preminuti, umrijeti
priminutje, *s.* – preminuće, umiranje, smrt
princip, *m.* – (*tal.* principe) knez
prinikut, *svr.* – sagnuti se
priniti, *svr.* – prenijeti

prinoćiti, *svr.* – prenoćiti
priobilat, *prid.* – preobilat
priopočinuti, *svr.* – otpočinuti, odmoriti se
pripanuti se, *svr.* – prepasti se
pripilati, *svr.* – prepiliti
pripisan, *pr. trp.* – opisan; propisan
pripisati, *svr.* – napisati; opisati
priplemenit, *prid.* – preplemenit
priplodan, *prid.* – preplodan
priporučiti, *svr.* – preporučiti
pripoštovani, *prid.* – prepoštovani
pripovidati, *ns.* – propovijedati
pripovist, *ž.* – govorenje
priprava, *ž.* – priprema
pripraviti se, *svr.* – pripremiti se
pripravljati se, *ns.* – pripremati se
pripričen, *pr. trp.* – ograđen
pripričiti, *svr.* – ispriječiti se
pripustiti, *svr.* – dopustiti; propustiti; prepustiti
pripuštenje, *s.* – dozvola
prisebna, *pr. ž.* – zatrudnjela, trudna
prisedlan, *pr. trp.* – prebačen
prislan, *prid.* – preslan
prislavni, *prid.* – preslavni
prispiti, *svr.* – prispjeti
pristanak, *m.* – prestanak
pristar, *prid.* – prastar
pristati, *svr.* – prestati; prestajati, proboraviti
pristojan, *prid.* – dostojan, koji dolikuje
pristojati se, *ns.* – imati pravo; odgovarati
pristolje, *s.* – prijestolje; visok stol u pravoslavnoj crkvi
pristrašen, *prid.* – uplašen
pristrašiti, *nsv.* – zaplašiti

pristupiti, *svr.* – prestupiti, učiniti prijestup
pristupljenje, *s.* – prijestup
prisveti, *prid.* – presveti
prisvitli, *prid.* – presvijetli
prišavši, *pril. proš.* – prešavši
prišlac, *m.* – došljak
priteći, *pril. sad.* – prijeteći
priteški, *prid.* – preteški
priticati, *ns.* – pritjecati
priupen, *prid.* – vjeran, pobožan
priupenost, *ž.* – pobožnost
priupni, *prid.* – pobožni
priupenje, *s.* – pobožnost, odanost vjeri
priuzimanje, *s.* – zauzimanje
privara, *ž.* – prevara
privelik, *prid.* – prevelik
privididi, *svr.* – predvidjeti
privisok, *prid.* – previsok
privoljiti, *svr.* – privoljeti, pristati, udovoljiti
privraćati, *ns.* – okretati
privratit, *svr.* – preokrenuti, zbaciti
prizidan, *pr. trp.* – pregrađen, prezidan
prizidje, *s.* – prezid, pregrada
prizivati, *ns.* – predočavati
probatica – (*lat.* probatio - ispitivanje) iskušenje, provjera
procesion, *m.* – (*lat.* processio) procesija, svečana povorka
procinjivati, *ns.* – pomišljati
procinjivanje, *s.* – procjenjivanje; promišljanje
procip, *m.* – procjep
proći se, *svr.* – provesti se, utući vrijeme, zabaviti se
prodiljivati, *ns.* – duljiti
produba, *ž.* – udubina
produžit, *svr.* – izdržati

proklestvo, *s.* – prokletstvo
prokletac, *m.* – prokletnik
prolitje, *s.* – izljev
prolivati, *ns.* – prolijevati
prominiti, *svr.* – promijeniti
prominjivati (se), *ns.* – mijenjati (se)
promišljanje, *s.* – briga
propanuti, *svr.* – propasti
propasni, *prid.* – opak, zao, podmukao
propet, *pr. trp.* – raspet
propeti, *svr.* – raspeti
Propetje, *s.* – Raspeće
propinjati, *ns.* – raspinjati
prosesti se, *svr.* – prosjesti se, urušiti se; prosidošahu - prosjedoše se
prosidošahu – *vidi*: prosesti se
prosisti se – *vidi*: prosesti se
prosvitljen, *pr. trp.* – prosvijetljen
prošast, *prid.* – prošli, koji je prošao
proštenje, *s.* – oprost, odrješenje, praštanje
proštiven, *pr. trp.* – pročitan
protiva, *prij.* – prema
prova, *ž.* – (*tal.* prova) pramac, prednji dio broda
providiti, *svr.* – pronaći, nabaviti; providjeti
proviđenje, *s.* – providnost
provincija, *ž.* – (*lat.* provincia) područje koje obuhvaća određeni katolički red, više samostana istoga reda na određenom prostoru
provincijal, *m.* – (*lat.* pater provincialis) poglavar određene provincije nekoga katoličkog reda
provincijalstvo, *s.* – provincijalovo službovanje
provratiti, *svr.* – vratiti
provriti, *svr.* – provreti

prse, *mn.* – prsa
prtež, *ž.* – prtljaga; roba
Prva knjiga Mahabeja, *ž.* – Prva knjiga o Makabejcima (Stari zavjet)
prvanji, *prid.* – bivši, nekadanji
pržina, *ž.* – pijesak
pudiminta – *vidi*: poduminta
puklotina, *ž.* – pukotina
punuti, *svr.* – puhnuti
pustošan, *prid.* – pust
puškarica, *ž.* – puškomet, mjera za duljinu, tj. doseg puščanog metka
Put bolesni, *m.* – Put križa, Križni put
Put bolestivi – *vidi*: Put bolesni
putogrdan, *prid.* – (*tal.* puttana - bludnica) bludan

rabren, *prid.* – hrabar
raca, *ž.* – (*tal.* razza) rasa; pleme
rad, *prij.* – zbog
radi, *prid.* – željan
radoznan, *prid.* – radoznao
radoznanstvo, *s.* – radoznalost
rajni, *prid.* – rajski
ramazan, *m.* – (*tur.* ramazan) mjesec posta, deveti mjesec muslimanske mjesečeve godine
rana, *ž.* – hrana
raneći se, *pril. sad.* – hraneći se
raniti se, *ns.* – hraniti se
raskoša, *ž.* – raskoš; sjaj
rast, *m.* – hrast
rasuđenje, *s.* – prosudba, suđenje
raširen, *prid.* – raspoređen
razasutak, *m.* – raspad, propast

razasutje, *s.* – raspad; propast
razaznati, *svr.* – prepoznati
razčenut, *pr. trp.* – raščerečen, razdvojen
razdila, *ž.* – dioba, podjela; odjel; pregrada
razdiliti, *svr.* – raspodijeliti
razdiljivat, *ns.* – razdjeljivati, dijeliti
razgledanje, *s.* – promatranje
razgođen, *pr. trp.* – raspoređen, raspodijeljen
razkošan, *prid.* – blistav, sjajan
razkošje, *s.* – raskoš
razkošitiji, *pr. komp.* – raskošniji
razkrstje, *s.* – raskrižje
različito, *pril.* – posebno, odvojeno
razlik, *prid.* – raznolik, različit
razliko – *vidi*: različito
razlivati (se), *ns.* – razlijevati (se)
razlog, *m.* – račun
razlučan, *prid.* – različit
razpetje, *s.* – raspeće, raspinjanje
razplaz, *m.* – razvalina
razpuštenje, *s.* – raspuštenost
razređen, *pr. trp.* – raspoređen
razrušna, *pr. ž.* – razorena, porušena
raztavljen, *pr. trp.* – raspoređen, razmješten
razteg(laj), *m.* – rastegljaj, mjera za dužinu = razmak rastegnutih, raširenih ruku
raztupivši, *prid.* – odijeljen, razdvojen
razumiti, *svr.* – razumjeti
razvala, *ž.* – razvalina, ruševina
razvaljivan, *pr. trp.* – razaran
razvaljivat se, *ns.* – rušiti se
razveden, *pr. trp.* – razgranat
razvraćen, *pr. trp.* – raširen

rečen, *pr. trp.* – (na)zvan
redovniški, *prid.* – redovnički
refetorija, *ž.* – (*lat.* refectorium) blagovaonica u katoličkim samostanima
reformat, *m.* – reformat, protestant
remitorije, *s.* – (*grč.* eremos - osamljen) samostan
remurćan, *pr. trp.* – (*tal.* rimorchiare - tegliti, vući za sobom) vučen, tegljen
retir, *m.* – ritir, strogi redovnički red
reverendissimo, *m.* – (*lat.* reverendissimus) prečasni, velečasni
ribarica, *ž.* – ribnjak
rič, *ž.* – riječ
rika, *ž.* – rijeka
ristjani, *m., mn.* – pravoslavci
rizičan, *prid.* – (*tal.* risico) opasan
rizično, *pril.* – (*tal.* risico) opasno
rizik, *m.* – opasnost
robje, *s.* – roblje
rogalj, *m.* – ugao
rogušica, *ž.* – mjera za dužinu, razmak između vrha ispruženog palca i vrha kažiprsta
rug, *m.* – ruglo, sramota
rukodilo, *s.* – rukotvorina
rukodilno, *pril.* – ručno

sabecco barbaresco, *m.* – (*tal.* sciabecco barbaresco) berberska šabaka, barka
sagrada, *ž.* – građevina, zgrada
salam, *m.* – (*grč.* psalmos) psalam, hvalospjev
sališ, *m.* – (*tal.* saliso) pod, pločnik
Salomunov, *prid.* – Salomonov
samar, *m.* – (*grč.* samarion) drveno sedlo
samnatost, *ž.* – samoća

Saraceni, *m. mn.* – naziv za Arape u Španjolskoj
sauzetan, *prid.* – prostran
sauzeti, *svr.* – obuhvatiti, primiti
sažeći, *svr.* – spaliti
sciniti, *ns.* – smatrati, držati
sćemeren, *pr. trp.* – (*tur.* kemer - svod) zasvođen, prekriven krovom
sćemeriti, *svr.* – (*tur.* kemer - svod) zasvoditi; pokriti krovom
sćimeren – *vidi*: sćemeren
sematorije, *s.* – (*tal.* cimitero) groblje
ser, *m.* – (*tal.* messer) gospodin
setembar, *m.* – (*tal.* settembre) rujan
sići, *ns.* – sjeći
sidalica, *ž.* – sjedalica
siditi, *ns.* – sjediti; sidnu - sjedne, siđaše - sjeđaše
sidro, *s.* – (*tal.* ancora) brodski alat
siđaše – *vidi*: siditi
sime, *s.* – sjeme
simeniti, *ns.* – sijati sjeme, širiti, oplođivati
sindžir, *m.* – (*tur.* zendžir) lanac
Sirijanin, *m.* – Sirijac
sivanje, *s.* – sijevanje
sjahati, *svr.* – sjahati, sja - sjahah
sjutradan, *pril.* – sutradan
skakavica, *ž.* – skakavac
skala/skale, *ž.* – (*tal.* scala) stepenište
skalin(a), *m./ž.* – (*tal.* scalino) stepenica
skalinata, *ž.* – (*tal.* scalinata) stepenište
skaza, *ž.* – nakaza
sklop, *m.* – osnovni sklop
skrijaica, *ž.* – pločica pogodna da se bacanjem postigne veći domet nego okruglim kamenčićem (?)
skrovnost, *ž.* – tajna, tajnost; od skrovni - o tajnama

skrušenje, *s.* – skrušenost, poniznost
skula, *ž.* – (*tal.* scuola) škola
slamka, *ž.* – trunka
slano, *pril.* – skupo
slavodobitje, *s.* – pobjeda
slazak, *m.* – silazak
slazit(i), *ns.* – silaziti
slideći, *prid.* – sljedeći; slijedeći
sliditi, *ns.* – produžiti, slijediti, nastavljati
slipac, *m.* – slijepac
slipoća, *ž.* – sljepoća
slišati, *ns.* – slušati
službenica, *ž.* – služavka
smaknuti se, *svr.* – uginuti
smankan, *pr. trp.* – (*tal.* mancare) smanjen
smankati (se), *svr.* – (*tal.* mancare) smanjiti (se)
smij, *m.* – smijeh
smiti, *ns.* – smjeti; ne smidu - ne smiju, ne smidoše - ne smjedoše
smokvenica, *ž.* – smokva (stablo)
smućevati se, *ns.* – sramiti se
smutiti se – *vidi*: smućevati se
snig, *m.* – snijeg
so, *ž.* – sol
soditi, *ns.* – silaziti, (shoditi); sođaše - silažahu
sođaše – *vidi*: soditi
soldan, *m.* – (*tal. arh.* soldano) sultan
soldat, *m.* – (*tal.* soldato) vojnik
soline, *ž., mn.* – solane
sorbađija, *m.* – nasilnik (?)
Sorijan, *m.* – Sirijac
spila, *ž.* – špilja
spomena, *ž.* – sjećanje
spominati se, *ns.* – sjećati se

spored, *pril.* – usporedo
spravljati, *ns.* – pripremati
sprid, *pril.* – sprijeda, naprijed
srčba, *ž.* – srdžba
sresti, *svr.* – srasti
srića, *ž.* – sreća
srićniji, *pr. komp.* – sretniji
srida, *ž.* – središte; sredina; srijeda
sridnji, *prid.* – srednji
sržba – *vidi*: srčba
stadij, *m.* – (*grč.* stadion) stadij, starogrčka mjera za dužinu (osobito kod olimpijskih trčanja), cca 185 m
stajati, *ns.* – stajati, boraviti
Stara uspomena, *ž.* – Stari zavjet
starešina, *ž.* – starješina
Staro dokazanje, *s.* – Stari zavjet
starosan, *prid.* – zabrinut
stati, *ns.* – stanovati; stajati; stau - stajahu
stato, *s.* – (*tal.* stato) država
statua, *ž.* – (*lat.* statua) kip
stan – *vidi*: stati
staviti se, *svr.* – narediti
stavljati, *ns.* – navoditi; uvrštavati
stavni, *pr. mn.* – postojani, stalni
sterati, *ns.* – prostirati
stina, *ž.* – stijena, kamen
stisnutje, *s.* – pritisak, tjeskoba, teškoća
stopa, *ž.* – mjera za dužinu, koliko je prosječno stopalo
stotenik, *m.* – stotnik, satnik, zapovjednik stotine vojnika
stotinik – *vidi*: stotenik
strančice, *pril.* – postrance
stranljiv, *prid.* – strm
strmenit, *prid.* – strm

stumbati (se), *svr.* – (*tal.* tombolare - kotrljati se) izmiješati se; skotrljati se, zavrtiti
Stvari apostolski – Djela apostolska (Novi zavjet), knjiga Stvari apostolski - Djela apostolska
sud, *m.* – posuda
suditi se, *ns.* – odlučiti se; usuđivati se
sudjakon, *m.* – (*grč.* diakonos - sluga) podđakon, pomoćni svećenik
sumnjenje, *s.* – sumnja
sunovrat, *m.* – ponor
suprot, *pril.* – nasuprot, suprotno
suprotivan, *prid.* – protivan
suprotiviti se, *ns.* – protiviti se
surgati, *svr.* – (*lat.* surgere) usidriti, spustiti sidro
Surijan – *vidi*: Sorijan
susristi, *svr.* – susresti
susrit, *m.* – susret
suviše, *pril.* – više
sušija, *ž.* – suša
sužanstvo, *s.* – sužanjstvo
sva, *z.* – sve
svagdi, *pril.* – svugdje
svaka, *z.* – sve
svakaki, *z.* – svakakav
svako malo, *pril.* – često, nakon svako malo vremena
sveđer, *pril.* – uvijek, stalno
sveđerni, *prid.* – stalan, neprekidan
sveštanik, *m.* – svećenik
Sveta Zemlja – Palestina
Sveti Grad, *m.* – Jeruzalem
svetnost, *ž.* – svetilište, mjesto gdje je glavni oltar
Sveto pismo – Biblija
svića, *ž.* – svijeća

svidočiti, *ns.* – svjedočiti
svidočje, *s.* – svjedočanstvo
svidokovanje – *vidi*: svidočje
svion, *prid.* – svilen
svit, *m.* – svijet
svitica, *ž.* – haljinica
svitlost, *ž.* – svjetlost
svrha, *ž.* – kraj, konac
svr(hu), *prij.* – preko, iznad, nad

šećir, *m.* – (*tur.* seker) slador, šećer
še(e)r, *m.* – (*tur.* šehir) grad, mjesto
šetka, *ž.* – šestar
šilac, *m.* – šiljak, bodlja; provodeći šilace - podbadajući
šizmatik, *m.* – (*grč.* schizo - cijepam) heretik, krivovjerac
škoda, *ž.* – (*njem.* Schade) šteta
školj, *m.* – (*tal.* scoglio) otok
škropiti, *ns.* – prskati
Španjol, *m.* – Španjolac
štalija, *ž.* – (*tal.* stallia) zabrana kretanja
štatua – *vidi*: statua
štijan – *vidi*: štiti
štiman, *pr. trp.* – (*tal.* stimare - cijeniti, procjenjivati) cijenjen
štimati, *ns.* – (*tal.* stimare) smatrati; procjenjivati
štiti, *ns.* – čitati; štiau - štijahu - čitahu, štiješ - čitaš
što, *z.* – što; česa - čega
štrika, *ž.* – (*njem.* Strich) crta, pruga

ta, *z.* – taj; sa svim tizim - sa svim tim
tabačiti, *ns.* – činiti kožu, štaviti
tabor, *m.* – (*mađ.* tabor) logor, šator
taka, *z.* – takva
taki, *z.* – takav

Talijanac, *m.* – Talijan
tamnjan, *m.* – (*grč.* thymiana) tamjan, mirisna smola
Tartari, *m., mn.* – Tatari
tartaruga, *ž.* – (*tal.* tartaruga) kornjačevina
taulin, *m.* – (*tal.* tavolino) stolić
Te Deum – Tebe Boga [hvalimo]
teletji, *prid.* – teleći
tempal, *m.* – (*lat.* templum) hram
tempio – *vidi*: tempal
Terebinto, *m* – (*tal.* terebinto, *lat.* Pistacia terebinthus) smrdljika
tesanica, *ž.* – tesanik (kamen, obrađen, istesan)
ti – *vidi*: otiti
tica, *ž.* – ptica
tijući, *pril. sad.* – od "titi" (= htjeti) - hoteći
tiknuti, *svr.* – taknuti, dodirnuti
tili – *vidi*: otiti
tilo, *s.* – tijelo; tilesa - tjelesa
tilovni, *prid.* – tjelesni
timunjer, *m.* – (*tal.* timoniere) kormilar
tisan, *prid.* – tijesan; mali; skroman
tiše – *vidi*: otiti
tišiti, *ns.* – tješiti
titi – *vidi*: otiti
tivši – *vidi*: otiti
tizim – *vidi*: ta
tja, *pril.* – sve do
točak, *m.* – izvor
točilo, *s.* – strmi usjek, riječno korito
tolmač, *m.* – tumač
tomačiti, *ns.* – tumačiti
tot, *pril.* – kad tamo, u to; tu
tovarac, *m.* – magarčić
tovarčić – *vidi*: tovarac

tovarica, *ž.* – magarica
trećom, *br.* – treći put
trenutje, *s.* - trenutak
triest, *br.* – trideset
trim, *m.* – trijem
trkanje, *s.* – trčanje
trst, *m.* – trska
trti, *ns.* – brisati
trubaljka, *ž.* – truba
tuč, *m.* – (*tur.* tunč) bronca
tunicela, *ž.* – (*lat.* tunica) plašt, dio bogoslužne odjeće
tunika, *ž.* – (*lat.* tunica) duga košulja
turan, *m.* – (*lat.* turris) toranj
turciman, *m.* – prevoditelj
turion – *vidi*: turan
tute, *pril.* – tu
tvrdina, *ž.* – utvrđenost

ubavistiti, *svr.* – obavijestiti
ubo, *pril.* – uopće; više
ubrođenje, *s.* – ukrcaj
učesto, *pril.* – često
učiniti ... učinioši "z Bogom" – pozdravivši se, učiniše mir - potpisaše mir, učiniše mu viru - zakleše se, učini vizitu - posjeti
udadbenica, *ž.* – djevojka u dobi kad je dorasla za udaju, udavača
udalek, *prid.* – udaljen
udilanje, *s.* – rezbarenje, urezivanje
udilovan, *pr. trp.* – izrađen
uditi, *ns.* – smetati, štetno djelovati
udolak, *m.* – udolina
udugulj/u dugulj, *pril.* – uzduž

ufaćen, *pr. trp.* – uhvaćen
ufatiti, *svr.* – uhvatiti, uhititi
uglađen, *pr. trp.* – prekriven, poravnan; gladak
ugospodariti se, *svr.* – zagospodariti
ukazati (se), *svr.* – pokazati (se)
ukoran, *prid.* – (*tal.* corno - rog) tvrd
uleknut, *pr. trp.* – zakrivljen, zavinut; udubljen, ulupljen
ulićati, *ns.* – ulijetati
ulizti, *svr.* – ući
umazan, *pr. trp.* – premazan
umriti, *svr.* – umrijeti
umrižan, *pr. trp.* – opleten
unca, *ž.* – (*lat.* uncia) dvanaestina
unići, *svr.* – ući
unišav, *pril. proš.* – ušavši
upaziti, *svr.* – primijetiti, zapaziti
upengan, *pr. trp.* – (*tal.* dipingere – slikati) naslikan
upengati, *svr.* – naslikati
upijen, *pr. trp.* – utisnut
uprav, *pril.* – upravo, baš izravno
uprava, *ž.* – pravilo, propis
upravna, *pr. ž.* – ravna
u put – izravno
usanuti, *svr.* – usahnuti
usičen, *pr. trp.* – odsječen
usilovati, *svr.* – prisiliti; silovati
usimeniti se, *svr.* – oploditi se
uskrisiti, *svr.* – uskrsnuti
uskrnutje, *s.* – uskrsnuće
usrid, *pril.* – usred
ustaviti se, *svr.* – zastati, zaustaviti se
ustrnut, *pr. trp.* – obamro, ukočen
usve, *pril.* – ukupno

utesan, *pr. trp.* – istesan; izrađen
utesanica, *ž.* – tesanik (obrađen kamen)
uticati se, *ns.* – natjecati se
utišen, *pr. trp.* – utješen, uslišan
utišenje, *s.* – utjeha
utišiti, *svr.* – utješiti
uvaliti, *svr.* – ubaciti
uvezan, *pr. trp.* – ukrašen
uvriđen, *pr. trp.* – uvrijeđen
uvriđenje, *s.* – uvreda
uza, *ž.* – okov
uzaći, *svr.* – popeti se
uzašastje, *s.* – uzašašće
uzašavši, *pril. proš.* – popevši se
uzbrdit, *prid.* – strm (u pravcu prema gore)
uzbrdo, *pril.* – više, prema gore
uzbučati se, *svr.* – uznemiriti se; uzburkati se
uzbuditi, *svr.* – pobuditi, pokrenuti, izazvati
uzdignut, *pr. trp.* – podignut
uzdignutje, *s.* – podizanje, početak gradnje; Podizanje (naziv kapele), dizanje
uzdrtati, *svr.* – uzdrhtati
uzdržan, *pr. trp.* – sačuvan; održan/održavan, držan
uzdržati, *svr.* – očuvati, održati; pridržati
uzdrživati, *ns.* – sadržavati; čuvati; držati
uzdugulj, *pril.* – uzduž
uzgoru, *pril.* – uspravno
uzjati, *svr.* – uzjahati; uzjasmo - uzjahasmo
uzkrisiti, *svr.* – uskrsnuti
uzkrsnutje – *vidi*: uskrsnutje
uzmnožat(i) (se), *ns.* – uvećavati se; ojačavati se; množiti
uzmnožno, *pril.* – moguće
uzmoliti, *svr.* – izmoliti, zatražiti

uzmnožat(i), *svr.* – pojačati, povećati
uzresti, *svr.* – izrasti
uzvisit, *prid.* – uzdignut, povišen; povišeno mjesto
užati, *ns.* – (*tal.* usare) običavati; užaju - običavaju
užaju – *vidi*: užati
užeć(i), *svr.* – upaliti
užežen, *pr. trp.* – upaljen, zapaljen
užgan – *vidi*: užežen
užgati, *svr.* – upaliti
užigat(i), *ns.* – raspaljivati

vene, *vez.* – osim
vala, *ž.* – dolina
valake, *ž., mn.* – (*tur.* falaka) klade za vezivanje nogu pri šibanju
van, *pril.* – izvan
vanđelista, *ž.* – (*grč.* euangélion - dobra vijest) evanđelist
vanđelje, *s.* – (*grč.* euangélion - dobra vijest) evanđelje
varoš, *m.* – (*mađ.* varos - grad) mjesto manje od grada, veće od sela
vas, *z.* – sav, čitav
Vazam, *m.* – Uskrs
vazda, *pril.* – uvijek
vazdan, *pril.* – cijeli dan
vazdi – *vidi*: vazda
večernja, *ž.* – svakodnevna molitva ili čitanje brevijara u predvečerje
veće, *pril.* – više
većma – *vidi*: veće
vele, *pril.* – vrlo
veli, *prid.* – velik
Velika nedilja, *ž.* – Veliki tjedan, tjedan pred Uskrs
vers, *m.* – (*lat.* versus - redak; stih) stih
veruga, *ž.* – lanac, okov

vezir, *m.* – (*tur.* vezir) ministar, guverner
Vičnji Otac, *m.* – Vječni Otac, Bog
vičnji, *prid.* – vječan
viće, *s.* – vijeće
vidilica, *ž.* – otvor za gledanje, prozor
viditi, *svr.* – vidjeti
vidok, *m.* – očevidac, svjedok
vikovit, *prid.* – vječan
vilajet, *m.* – (*tur.* vilajet) država; kraj; svijet; zavičaj
vira, *ž.* – vjera, od vire - očigledno; vjerojatno; nije od vire - nije vjerovati
viran, *prid.* – vjeran
Virovanje, *s.* – Vjerovanje (molitva)
virovati, *ns.* – vjerovati
višnji, *prid.* – vječni
višt, *prid.* – vješt, učen
vitar, *m.* – vjetar
vizita, *ž.* – (*tal.* visita) posjet
vladika, *ž.* – gospođa
voćak, *m.* – vodič
voditi, *ns.* – voditi; vođau - vođahu
vodniti, *ns.* – natapati
vođau – *vidi*: voditi
voko, *m.* – vol
vr, *m.* – vrh
vraćući se, *pril. sad.* – vraćajući se
vr(hu), *prij.* – na; prema; preko, iznad, nad; zbog
vrila, *pr. ž.* – vrela
vrilo, *s.* – vrelo, izvor
vrime, *s.* – vrijeme
vrimenit, *prid.* – prolazan, svjetovan, zemaljski
vrimenito, *pril.* – pravovremeno
vriva, *ž.* – vreva

vrta(l), *m.* – vrt; *mn.* vrtli
vrtlina, *ž.* – izbušena rupa, šupljina, udubina

z, *prij.* – s
zabilježen, *pr. trp.* – zabilježen, obilježen
zabliskivati, *ns.* – bljeskati, zasljepljivati
začetje, *s.* – začeće
začinka, *ž.* – pjesma
zaditi se, *svr.* – zadjenuti se
zadobitak, *m.* – blago, imetak
zadovoljan, *prid.* – dovoljan, dostatan
zadovolje, *s.* – zadovoljstvo
zadovoljno, *pril.* – dovoljno, dostatno
zadržanje, *s.* – zadržavanje
zafaliti, *svr.* – zahvaliti
zafalnost, *ž.* – zahvalnost
zaidriti, *svr.* – zajedriti
zajidriti – *vidi*: zaidriti
zaklonit, *pr. trp.* – zaklonjen, sklonjen
zaklop, *m.* – vrata
zalivat, *ns.* – zalijevati
založiti se, *svr.* – založiti, malo pojesti
zaman, *pril.* – uzalud
zamućivati, *ns.* – pokretati
zanikati, *svr.* – zanijekati
zanikivati, *ns.* – nijekati, kriti
zaod, *m.* – zalaz; posli zaoda sunca - poslije zalaza sunca
zaodivši, *pril. proš.* – zadjenuvši
zapad, *m.* – zalaz; u sunca zapad - kad sunce zađe, u sumrak
zapadnji, *prid.* – zapadni
zapleten, *pr. trp.* – isprepleten
zapovid, *ž.* – zapovijed
zapovidan, *prid.* – zapovjedan (= koji se svetkuje)

zapoviditi, *svr.* – zapovjediti
zapričen, *pr. trp.* – zaštićen, osiguran
zaradi, *prij.* – zbog
zaresti, *svr.* – obrasti, izgubiti oblik
zasida, *ž.* – zasjeda
zasisti, *svr.* – zasjesti
zaskok, *m.* – puteljak (?)
zaslipljen, *pr. trp.* – oslijepljen; zaslijepljen
zašto, *vez.* – zato što, jer; budući da
zatajati, *svr.* – zanijekati
zatisnuti, *svr.* – zatvoriti
zatrapati, *svr.* – zakopati
zatvor, *m.* – zatvaranje; pokrov; vrata
zatvorati se, *ns.* – zatvarati se
zauševan, *pr. trp.* – pljuskan (udarcima iza uha)
zauzujući, *pril. sad.* – zauzlavajući, vežući čvor
zavaljen, *pr. trp.* – zatrpan
zavitovati se, *svr.* – zavjetovati se
zazvati (se), *svr.* – nazvati (se), prozvati (se)
zdravje, *s.* – zdravlje; ozdravljenje
združenje, *s.* – pratnja
zdvora, *pril.* – izvana
zemlja, *ž.* – kopno
zemlja viđenja, *ž.* – mjesto providnosti (gdje je Abraham trebao žrtvovati Izaka)
zgađati se, *ns.* – događati se
zgledanje, *s.* – pogled
zgoda, *ž.* – izgled
zgoditi se, *svr.* – dogoditi se
zgubiti, *svr.* – izgubiti, propustiti
ziđen, *pr. trp.* – zidan
zlamen, *m.* – znak, znamen
zlamenit, *prid.* – označen; znamenit

zlamenovan, *pr. trp.* – označen
zlamenovati, *ns.* – označavati; značiti; pretkazivati
zlamenje, *s.* – znak; čast; čudo
zril, *prid.* – zreo
zuk, *m.* – zvuk
zulum, *m.* – (*tur.* zulum) nasilje
zvir, *ž.* – zvijer
zvizda, *ž.* – zvijezda

žbanica, *ž.* – bačvica
ždrib, *m.* – ždrijeb
žetioci, *m., mn.* – žeteoci
živica, *ž.* – živac, stanac; živica stina - živac kamen
živina, *ž.* – životinja; stoka
životina, *ž.* – životinja; stoka
žlib, *m.* – žlijeb
Žudija, *ž./m.* – Židov
žudinski, *prid.* – židovski
žujica, *ž.* – šarka, spojka

Kratice u rječniku

arh. – arhaično
br. – broj
D – dativ
fran. – francuski
G – genitiv
grč. – grčki

jd. – jednina
komp. – komparativ
lat. – latinski
m. – imenica muškoga roda
mađ. – mađarski
mn. – množina
ns. – glagol nesvršenog vida
njem. – njemački
pr. komp. – pridjev, komparativ
pr. mn. – pridjev, množina
pr. trp. – pridjev trpni
pr. ž. – pridjev ženskoga roda
prid. – pridjev
prij. – prijedlog
pril. – prilog
pril. proš. – prilog prošli
pril. sad. – prilog sadašnji
s. – imenica srednjega roda
sup. – superlativ
svr. – glagol svršenog vida
tal. – talijanski
tur. – turski
uzv. – uzvik
vez. – veznik
z. – zamjenica
ž. – imenica ženskoga roda
žid. – židovski

OSOBE KOJE SE SPOMINJU U *PUTOVANJU*

Abakuk – prorok Habakuk
Abel – drugi sin Adama i Eve
Abra(a)m – Abraham, praotac izabranog naroda, otac Izakov
Absolom – Abšalom (Davidov treći sin), sin kralja Davida i Maake, kćeri gešurskoga kralja Tolmaja
Absolon – *vidi*: Absolom
Adam – prvi čovjek
Adrian – Publius Aelius Hadrianus (76.-138.), rimski car
Ameriko – kralj jeruzalemski
Amon – Amnon (Davidov prvi sin), sin kralja Davida i Ahinoame Jizreelke; dao ga je ubiti brat Abšalom, jer mu je osramotio sestru Tamaru
Amos – prorok i pastir
Ana biskup – veliki svećenik Ana u Jeruzalemu
Andre/Andria iz Trenta – redovnik
Anić, Jerolim – šibenski fratar
Anselmo – najveći teolog u doba između Augustina i Tome Akvinskog
Antiok – Antioh IV. Epifan, sirijski kralj (175.-163. pr. Kr.)
Arkadije – Arkadije Flavije, prvi car Istočnorimskog Carstva
Augusto – rimski vladar August (31.-14. pr. Kr.)
Babić – Tomo Babić (oko 1680.-1750.), hrvatski pisac i gramatičar
Baldovin – Balduin (1100.-1118.), prvi križarski kralj Jeruzalema, brat Godefroya de Bouillona i njegov nasljednik
Baronio – Caesar Baronius (1538.-1607.), kardinal, bibliotekar u Vatikanu, crkveni povjesničar
Basilio, sveti – Sveti Basilije Veliki (331.-379.) iz Cezareje u

Kapadokiji, sveti otac i veliki pisac homilija
Beda – engleski povjesničar i teolog
Bembo – generalni providur Dalmacije
Berardo de Bavaria – protestant iz Provincije kranske
Blažena D. Marija – Blažena Djevica Marija, mati Isusa Krista
Bonifacio – Bonifacije Dubrovčanin, stonski biskup; god. 1555. obnovio je kapelicu nad Isusovim grobom
Bragadin od Skradina – fra Vicencije Bragadin, skradinski biskup od 1733. do 1753.
Burilo – šibenski fratar
Carlo de Brescia – redovnik
Cirilo, sveti – Sveti Ćiril Jeruzalemski (315.-386.), sveti otac, crkveni povjesničar
Constantino de Segna – protestant iz Provincije kranske
Daniel – starozavjetni prorok
Danilo – šibenski fratar
Dario – Darije, perzijski kralj (558.-485. pr. Kr.)
David – kralj svega Izraela, Jišajev sin
Doroteo – Dorotej, pustinjak iz Gaze, prva polovica 6. st.
Elizabeta – mati Ivana Krstitelja
Elizeo – Elizej, prorok, Ilijin učenik
Elzear – Eleazor, Aronov sin
Emanuel – car
Enok – Anok
Eraklio – Heraklije I. (575.-641.), bizantski car
Erod – Herod, Irud
Esdra – Ezra, svećenik i književnik, povratnik iz babilonskog izgnanstva
Eugenio d' Egubio – redovnik
Eusebio – Euzebije iz Cezareje ili Euzebije Pamfilor, kako je, po svom učitelju Pamfilu, sam sebe prozvao (oko 265.-340.), biskup u Cezareji, otac crkvene povijesti
Euzebije, sveti – učenik sv. Jeronima, opat u betlehemskom

samostanu, pisac Jeronimova životopisa, čudotvorac
Eva – prva žena
Ezekiel – prorok, sin svećenika Buzija, i sam svećenik
Ezekija – judejski kralj, Ahazov sin
Federico iz Praga – redovnik
Federik – Friedrich I. Barbarossa (oko 1123.-1190.), njemački car, vladao od 1152. do 1190.
Filip djakon – s. Filip, zvan Evanđelist
Fulcherio – Fulcher, križarski kroničar, koji je opisao Jeruzalemsko Kraljevstvo do početka 12. stoljeća
Gabrijel – jedan od arkanđela
Giuseppe – redovnik iz Provincije brešanske
Godifrid Bulion/Godofred Bugloni – Godefroy de Bouillon (oko 1060.-1100.), lotarinški vojvoda, jedan od vođa Prvoga križarskog rata, glavar Jeruzalemskoga Kraljevstva
Grmolješ, Ivan – dubrovački konzul u Larnaci
Ham – Noin sin
Hiel – izvođač značajnih građevinskih radova, iz Betela
Ignatio de Brescia – redovnik
Ilija – prorok iz Tišbe
Innocenzo – redovnik iz Provincije Argentine
Irud – Herod Veliki, kralj Judeje, pod kojim se rodio Isus Krist, (72.-4. pr. Kr.)
Isabela – žena kralja Ahaba Izebela
Ivan – sveti Ivan, evanđelist
Ivan, sveti – sv. Ivan Krstitelj, sin Zaharije i Elizabete, rođen na planini judejskoj; krstio Krista u rijeci Jordanu
Izaija – prorok Izaija, sin Amosov
Izak – sin Abrahama i Sare
Jajić, Tomas – župnik u raznim župama; umro 1778.
Jakov – patrijarh, sin Izaka i Rebeke
Jakov Veći – apostol, sin Zebedejev, brat Ivanov
Jakov Manji – jedan od apostola

Jelina – sveta Jelena
Jeremija – starozavjetni prorok, Anatoćanin
Jerolim de Marostica – otac Jerolim iz Provincije mletačke
Jerolim, sveti – Hyeronimus Sophronius Eusebius, sveti Jeronim (340.-420.) iz Stridona u rimskoj provinciji Dalmaciji, crkveni pisac
Jišaj – Davidov otac
Joab – sin Sarvijin, vojskovođa kralja Davida
Joel – jedan od 12 proroka
Josafat – kralj Jošafat
Josija – Jošija, judejski kralj
Josip – sveti Josip, muž B. D. Marije
Josip Arimateo – Josip iz Arimateje, Isusovo tijelo, skinuto s križa, položio u grob
Josip Ebreo – Josip Flavije, povjesničar (r. 37. pr. Kr.), napisao povijest židovskog naroda
Jošua – Mojsijev pomoćnik i nasljednik, doveo Izraelce u Obećanu Zemlju
Judita – udovica iz Betulije, koja je Holofernu odrubila glavu
Juraj, sveti – kršćanski mučenik
Jurić – karinski provincijal
Junaković, o. p. – o. Mijo Junaković
Kaifa – veliki svećenik Kajfa
Kajin – prvorođeni sin Adama i Eve, ubio brata Abela
Kaleb – Mojsijev uhoda, Jefuneov sin
Kalina, Šimun – šibenski gvardijan; obično se spominje kao Šimun Kalinić
Kam – Ham, najmlađi Noin sin
Kanaan – Hamov sin
Klarić, Anđelija – sestra fra Jakova Pletikose
Klarić, Marko – zet fra Jakova Pletikose
Kleofa – Isusov učenik, kome se Isus pokazao na putu u Emaus
Konstantin – sin s. Jelene

Kosroe – Hosroe II., perzijski kralj (590.-628.)
Kotois, Ivan – Dubrovčanin, kapetan
Kužić, Miho – redovnik iz Mletaka
Lazar – brat Marte i Marije, iz Betanije
Leon, sveti – Leon I. Veliki (papa 440.-461.), veliki državnik i učeni teolog, pisac poslanica i propovijedi
Lia – Lea, žena patrijarha Jakova
Lintan – kapetan francuskog broda na Pletikosinu putovanju iz Aleksandije do Cipra
Lodoli, Carlo – komesar Svete Zemlje
Lot – Lot, Abrahamov sinovac, spašen u Sodomi
Luka, sveti – jedan od evanđelista
Lukas, Mate – dobročinitelj i obnovitelj Crkve sv. Ante u Ostrovici
Mahabeo – Juda Makabej, jedan od sinova svećenika Matatije
Manase – Manaše, judejski kralj, sin Ezekijin
Marco Antonio – redovnik iz Provincije brešanske
Marija Egipka – Sveta Marija Egipatska, pokajnica i mučenica iz Aleksandrije, 5. stoljeće
Marija Mandalina – Marija Magdalena, iz Magdale; ona nije Lazarova sestra, njegove su sestre Marija i Marta iz Betanije
Marko – s. Marko, sastavljač Markova Evanđelja
Marta – s. Marta, iz Betanije, Lazarova sestra
Matij – s. Matej, jedan od apostola i evanđelist
Melkisedek – svećenik i kralj Šalema
Melok – Milkom, bog Amonaca
Moab – Lotov sin
Mojsija – Mojsije, židovski prorok, koji je svoj narod izveo iz egipatskog sužanjstva
Musić, Pavao – šibenski fratar
Nabukodonozor – Nabukodonosor II. Veliki, babilonski kralj, 6. stoljeće,
Narcis, sveti – jeruzalemski biskup

Nauman Sirijanin – Naaman, aramejski vojskovođa, koga je od gube izliječio prorok Elizej
Nazaranin – Nazarećanin
Nehemija – obnovitelj Jeruzalema
Nikodem – tajni Isusov učenik
Noa – praotac svih ljudi, preživio opći potop
Oloferno – Holoferno, asirski vojskovođa
Oseo – prorok
Paula, sveta – rimska matrona
Paulin, sveti – pjesnik, crkveni pisac, prijatelj sv. Jeronima
Pava – sveti Pavao, apostol
Petrina, Augustin – kapetan iz Lošinja
Petrina, Petar – kapetan iz Lošinja
Petrović, Juraj – brodovlasnik iz Kotora
Pietrantonio di Venezia – otac Pietrantonio iz Venecije
Pilat – Pontius Pilatus, rimski prokurator, Isusov sudac
Pio Peti – papa
Pletikosa, Lovre – brat fra Jakova Pletikose
Priblažena Diva Majka – Preblažena Djeva Majka
Quaresmio – jeruzalemski gvardijan
Radnić – župnik u Docu u Šibeniku; zvao se fra Bonaventura Radnić i bio je pisac
Rahaba – jerihonska bludnica
Rakela – Rahela, Labanova kći, jedna od Jakovljevih žena, majka Josipova
Ramljanin – postao provincijalom na kapitulu u Visovcu
Rebeka – Izakova žena, mati Ezava i Jakova
Roberto – kralj Napulja
Saladin – Salahudin Jusuf ibn Ayyub (1138.-1193.), sultan Egipta i Sirije, porazio križare i zauzeo Jeruzalem
Salomun – Salomon, sin kralja Davida, židovski kralj (970.-930. pr. Kr.)
Samuel – Samuel, prorok, sin Elkane i Ane, iz Rame; okrunio

Šaula za izraelskog kralja
Sanuto – mletački kroničar (1466.-1536.)
Sara – Abrahamova žena
Saul – Šaul, prvi izraelski kralj
Selim Otmanović – Selim I. Javuz, osmanlijski sultan (1467.-1520.)
Set – Šet, treći sin Adama i Eve
Skot, Josip – Skradinjanin
Skutari, Nikola – vojvoda
Soliman – Sulejman II., Kanuni, Veličanstveni, turski sultan, vladao od 1520.
Sorman, Petar – otac samostana u Nazaretu
Šimun Cireneo – Šimun iz Cirene, Cirenac
Šimun farizej – ugostio Isusa objedom
Šimun – gubavac koji je ugostio Isusa
Tamara – Abšalomova sestra
Tertulijan – Quintus Septimius Floreus Tertullianus (oko 160.-oko 220.), iz Kartage, odvjetnik, sin neznabožaca, pokrstio se i postao gorljivi branitelj kršćanstva, vrlo plodan crkveni pisac
Tit Rimljanin – Tito, Titus Flavius Vespasianus, sin cara Vespazijana, rimski car od 79. do 81. godine
Toljin, Luka – o. f. iz Visovačkog samostana; zapravo je to bio fra Luka Toljan (1713.-1794.)
Venier – mletački vladika
Vuco – provincijal na kapitulu u Zaostrogu; gvardijan na Visovcu; riječ je o fra Ivanu Vuciću
Zakarija – Zaharija, svećenik, Elizabetin muž, otac Ivana Krstitelja
Zake – Zakej, carinik iz Jerihona
Zebedej – otac apostola Ivana i Jakova
Zečević – barjaktar
Zozimo – Zosimus Anachoreta, palestinski svetac, pokopao

Mariju Egipatsku
Zvallardo, Ivan – pisac znamenitog putopisa *Il devotissimo viaggio di Gerusalemme* iz 1587. godine
Žorić – sluga u samostanu na Visovcu

ZEMLJOPISNI NAZIVI KOJI SE SPOMINJU U *PUTOVANJU*

Adama – Adma, grad razvrata, porušen u Mrtvo more
Adomim – Adumim, mjesto između Jeruzalema i Jerihona
Afrain – pustinja Efrajim
Albanija – država na istočnom Jadranu
Aleksandrija – egipatska luka
Anatot – grad blizu Skopusa kod Jeruzalema
Antiokija – Antiohija
Arabija – poluotok u Aziji
Aramatija – Arimateja, judejski grad
Arnika – Larnaca, ciparska luka
Ascalone – Aškelon, ostatci filistejskog (palestinskoga) grada u blizini Gaze
Azoto – starozavjetni Ašdod, današnji Ešdud, grad na Sredozemnom moru, sjevernije od Gaze
Babilonija – nizina u donjem toku Eufrata i Tigrisa
Balahasor – Baal Hasor, mjesto u Palestini
Bela – mjesto u Palestini
Bersabeja – Beer Šeba, Beersheba, grad u južnom Izraelu
Betanija – selo 15 stadija udaljeno od Jeruzalema, Lazarovo rodno mjesto
Betfage – naselje Betfaga kraj Betanije istočno od Jeruzalema
Bethdžalu – *vidi*: Boticelle
Betlem – Betlehem, gradić u Izraelu, rodno mjesto Isusa Krista
Betsađa – mjesto iz kojeg je Isus išao u Jeruzalem
Betsir – mjesto u Judejskom gorju (Bet Sur)
Betsura – *vidi*: Betulija
Betulija – mjesto u Palestini, gdje se rodila Judita

Boticelle – selo kod Betlehema
Brachia – Brač
Brdo Žudije – planina judejska
Brescia – grad u Italiji
Bugos – tvrđava na delti rijeke Nil
Calvario – (*lat.* calvus - ćelav, gol) golo brdo kod Jeruzalema, Golgota
Carigrad – Istanbul, grad u Turskoj, na Bosporu
Cipar – bliskoistočni otok u Sredozemlju
Četrdesnica – planina
Dalmacija – južnohrvatsko područje
Damask – sirijski glavni grad
Damiata – Dumyat (Damietta), egipatski grad na istočnoj delti Nila
Dan – kraj oko izvora Jordana
Dolina gigantâ – *vidi*: Rafaim
Dolina Josafatova – lokalitet blizu Siona, Jošafatska dolina
Dolina paklenska – područje uz Dolinu Josafata
Drač – glavna luka u Albaniji (*alb.* Durrës)
Dubrovnik – grad na hrvatskom jugu
Ebron – Hebron
Edon – mjesto na sjeverozapadu Mezopotamije
Efrata – naselje u blizini Rame; drugo ime za Betlehem
Egipat – država na sjeveroistoku Afrike
Emaus – selo udaljeno od Jeruzalema oko 12 km, gdje su Isusovi učenici u nekom strancu prepoznali uskrslog Isusa
Etiopija – država u sjeveroistočnoj Africi
Europa – jedan od kontinenata
Fenicija – pokrajina na istočnoj obali Sredozemnog mora
Filistina – Filistejci, maloazijsko pleme, na tlu kasnije Palestine
Fortica svetoga Siona – Tvrđava svetoga Siona
Francija – Francuska

Gabaa – naziv palestinskoga naselja podignuta na uzvisini
Gabaon dolina – Gibeon, stari kanaanski grad
Galgala – Gilgal, mjesto istočno od Jerihona
Galileja – povijesna pokrajina na Bliskom istoku
Gamaliel – selo kod Jeruzalema
Gaza – grad na Sredozemnom moru
Gelboa – planina u Jisakaru
Golgota – brežuljak kraj Jeruzalema na kojem je razapet Krist
Gomora – grad na mjestu današnjega Mrtvog mora, uništen zbog razvrata
Gora Ephraima – Efrajimova gora
Gora maslinska – Maslinska gora, na kojoj je Isus okupljao učenike; s nje je uzašao na nebo
Gora s. Samuela – *vidi*: Ramatha Sophia
Gora sionska – *vidi*: Sion
Idumeja – Idumaca, rimski naziv za područje na jugu Mrtvog mora u Palestini
Indija – država u južnoj Aziji
Italija – država na jugu Europe
Izrael – biblijska Obećana Zemlja (Kanaan)
Jafa – Jafo (Joppa), lučki grad na Sredozemlju, Izrael; sastavni dio Tel Aviva
Jeriko – Jerihon
Jerozolim – Jeruzalem
Jeruzolim – Jeruzalem
Jezero galilensko – Genezaretsko jezero
Joppen – Jafa
Jor – izvor Jordana
Jordan – rijeka
Josafat – Jošafatska dolina
Kairo – glavni grad Egipta
Kalvarija – *vidi*: Calvario
Kalvario – *vidi*: Calvario

Kanaan – biblijska obećana zemlja
Kandija – (*grč.* Kriti) grčki otok Kreta na istočnom Sredozemlju; ime današnjem kretskom gradu Iraklionu
Karin – naselje u sjevernoj Dalmaciji
Karmin planina – Karmel
Kaštel Novi – naselje na splitskom području
Kefalonija – Kefallinia, grčki otok u Jonskom moru
Kornar – (*tal.* Quarnaro) Kvarner, zaljev na sjevernom Jadranu; Kvarnerski otoci
Krajina – historijsko područje u hrvatskim zemljama na turskoj granici
Krema – mjesto odakle je bio s. Euzebije
Krf – (Kerkyra) grčki otok u Jonskom moru
Liban – Libanonsko gorje u Libanonu
Limisso – Limassol, ciparska luka
Livno – grad u Bosni
Livorno – talijanski grad na obali Tirenskog mora
Lošinj – sjevernojadranski otok
Mediteraneo – Sredozemno more
Mezopotamija – nizina u jugozapadnoj Aziji
Misir – turski i arapski naziv za Egipat
Mleci – Venecija
Modin – mjesto sjeverozapadno od Jeruzalema
Montana – Brdo Žudije, planina judejska
More crljeno – Crveno more
More galilensko – *vidi*: Jezero galilensko
More mrtvo – Mrtvo more, slano jezero u Izraelu i Jordanu, u sjeverni dio ulijeva se rijeka Jordan
Morea – srednjovjekovni naziv za Peloponeski poluotok
Mrtvo more – *vidi*: More mrtvo
Napulja – Napulj
Navara – pokrajina u sjevernoj Španjolskoj
Nazaret – grad u Izraelu, nazivan zavičajem Isusovim

Nikopoli – jedan od grčkih gradova toga imena
Nilo – Nil, egipatska rijeka
Omag – Umag, grad u Istri
Osor – mjesto na Cresu
Ostrtivica – povremena kapelanija Ostrovica
Padua – Padova, grad u Italiji, blizu Mletaka
Palestina – povijesna pokrajina na Bliskom istoku
Perzija – područje u jugozapadnoj Aziji
Podgorica – glavni grad Crne Gore
Prag – glavni grad Češke
Prvić – otok kod Šibenika
Rafaim – dolina između Jeruzalema i Betlehema
Rama – grad na putu od Jafe do Jeruzalema, rodno mjesto proroka Samuela
Ramatha Sophia – sveto mjesto posvećeno proroku Samuelu
Rika Božja – Jordan
Rika jordanska – *vidi*: Jordan
Rika rajna – Jordan
Rim – glavni grad Italije
Rosset(to) – Rashid (Rosetta), grad na delti Nila u Egiptu
Saida – Sayda, grad u Libanonu
Samarija – povijesna pokrajina na Bliskom istoku
S[an] Pietro in Nembo – luka
Santa Maura – grčki otok uz zapadnu obalu
Segna – Senj
Selo Gospino – selo blizu Hebrona
Selo Salomunovo – selo blizu Betlehema
Selo s. Ivana – *vidi*: Montana
Sidone – Sidon, fenički grad, današnja Sayda u Libanonu
Siloe – selo blizu Siona
Sion – brdo izvan zidina Jeruzalema, gdje je bio Salomonov hram; vrh brda Hermon
Sionska [vrata] – južna jeruzalemska vrata

Sirija – povijesna pokrajina na Bliskom istoku
Skradin – mjesto na rijeci Krki
Soboim – Sebojim, grad razvrata, porušen u Mrtvo more
Sodoma – staroizraelski grad grijeha i razvrata, srušen u Mrtvo more
Sumatra – indonezijski otok
Sveta Zemlja – Palestina
Sveti Grad – Jeruzalem
Sveti grad Jeruzolim – Jeruzalem
Svetoga Filipa selo – mjesto uz Betsir
Svetoga Ivana selo – *vidi*: Selo s. Ivana
Šibenik – grad u Dalmaciji
Španja – Španjolska
Tekue – Tekoa, grad blizu Betlehema
Tesba – Tišba, rodno mjesto s. Ilije
Trakija – u antici jugoistočno područje Balkana
Trento – grad u sjevernoj Italiji
Turska zemlja – Turska država
Vaćane – selo u okolici Skradina
Varoš – dio Šibenika
Vatikan – enklava u Rimu i glavni grad države Vatikan
Veruda – otočić na jugozapadu Istre
Visovac – otočić na rijeci Krki; franjevački samostan s bogatom knjižnicom i riznicom
Zadar – grad u sjevernoj Dalmaciji
Zaostrog – selo u Makarskom primorju
Zemlja od Obetanja – biblijska obećana zemlja, Kanaan
Zemlja Sveta – Palestina
Žudija – povijesna pokrajina na Bliskom istoku

Literatura

Biblija – Stari i Novi zavjet, Zagreb, 1969.

K. Draganović, J. Buturac, *Poviest crkve u Hrvatskoj*, Zagreb, 1944.

Rudolf Emerl, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1997.

Praktični biblijski leksikon, Zagreb, 1997.

Religije svijeta, Zagreb, 1998.

Suvremena katolička enciklopedija, Split, 1998.

NAPOMENE UZ OVO IZDANJE

1. Tekst *Putovanja k Jerozolimu god. 1752.* transkribiran je prema rukopisu Pletikosina putopisa što se nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Transkripciju smo obavili pokojna Mirjana Šokota i ja 1996. godine, uz to što su naknadno provedene brojne sitnije izmjene. Primijenjena je suvremena interpunkcija.

U tekstu putopisa zvjezdica * označuje riječ koja je u rukopisu (vjerojatno slučajno) pogrešno napisana, a taj pogrešan zapis nalazi se uz * pod tekstom. Uglate zagrade [ ] označuju dodatke izvornom tekstu, tj. u njima se nalaze izostavljena slova.

Latinske i talijanske dijelove teksta za ovo je izdanje preveo Milenko Lončar; ta su mjesta označena kružićem/kružićima, a prijevodi se nalaze ispod teksta, s time da dio mjesta na stranim jezicima prevodi i sam Jakov Pletikosa.

Uz Pletikosin tekst dodano je još pokoje objašnjenje.

2. Ova knjiga počinje mojim tekstom o Jakovu Pletikosi, o njegovu životu, književnom radu, zatim o jezičnim, grafijskim i pravopisnim značajkama. Slijedi transkripcija putopisa, zatim rječnik, pa osnovne činjenice o osobama i o mjestima što se spominju u Pletikosinu tekstu. Rječnik te podatke o osobama i mjestima što se spominju u *Putovanju* pripremila je Mirjana Šokota, koja je taj posao radila posljednjim životnim snagama, požrtvovno i savjesno, pokazujući i na taj način svoj odnos prema životu. Nije dovršila te zahtjevne zadatke, pa sam ja nastojao dopuniti njena htijenja.

Josip Lisac

Prilozi

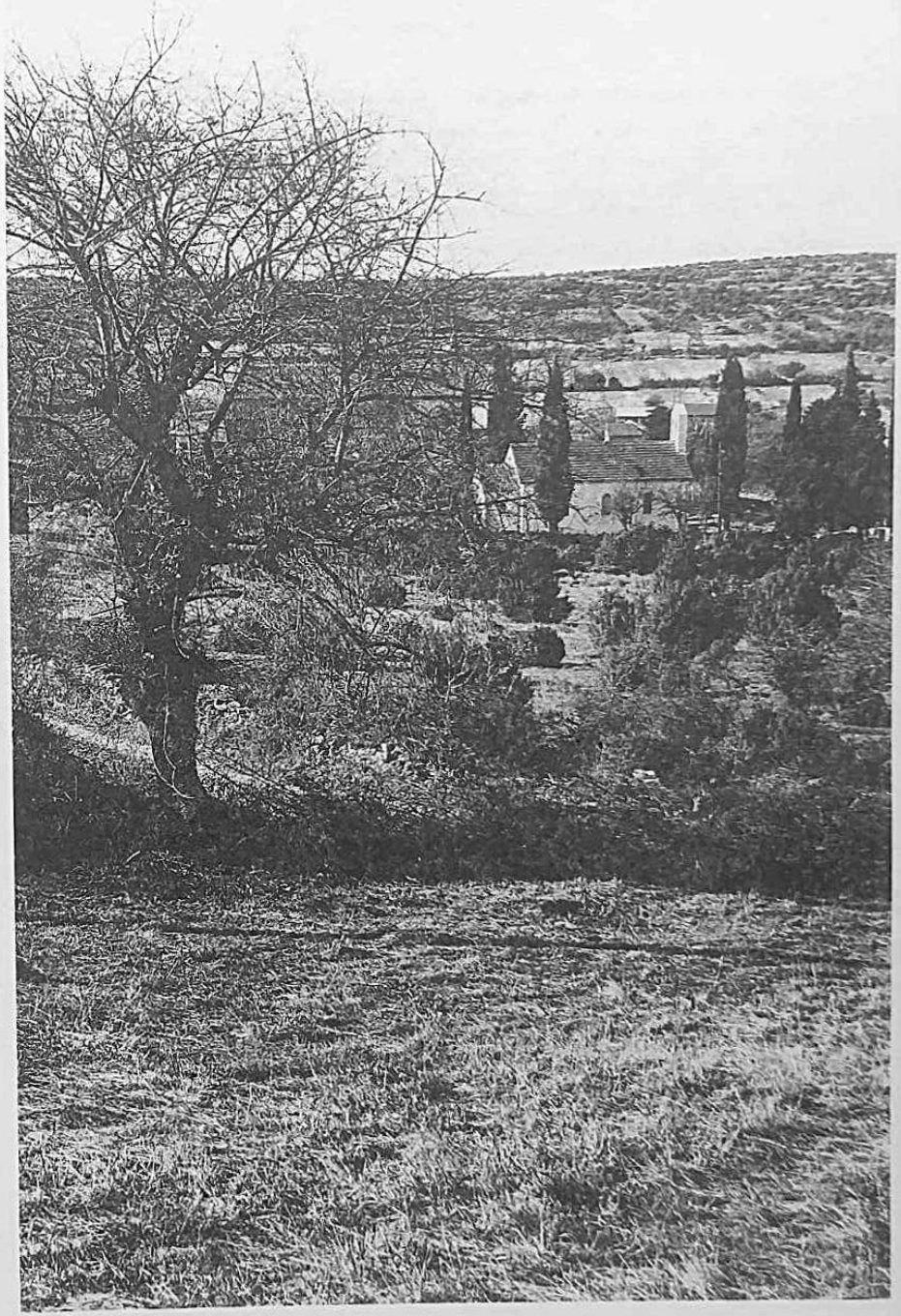

Vaćane

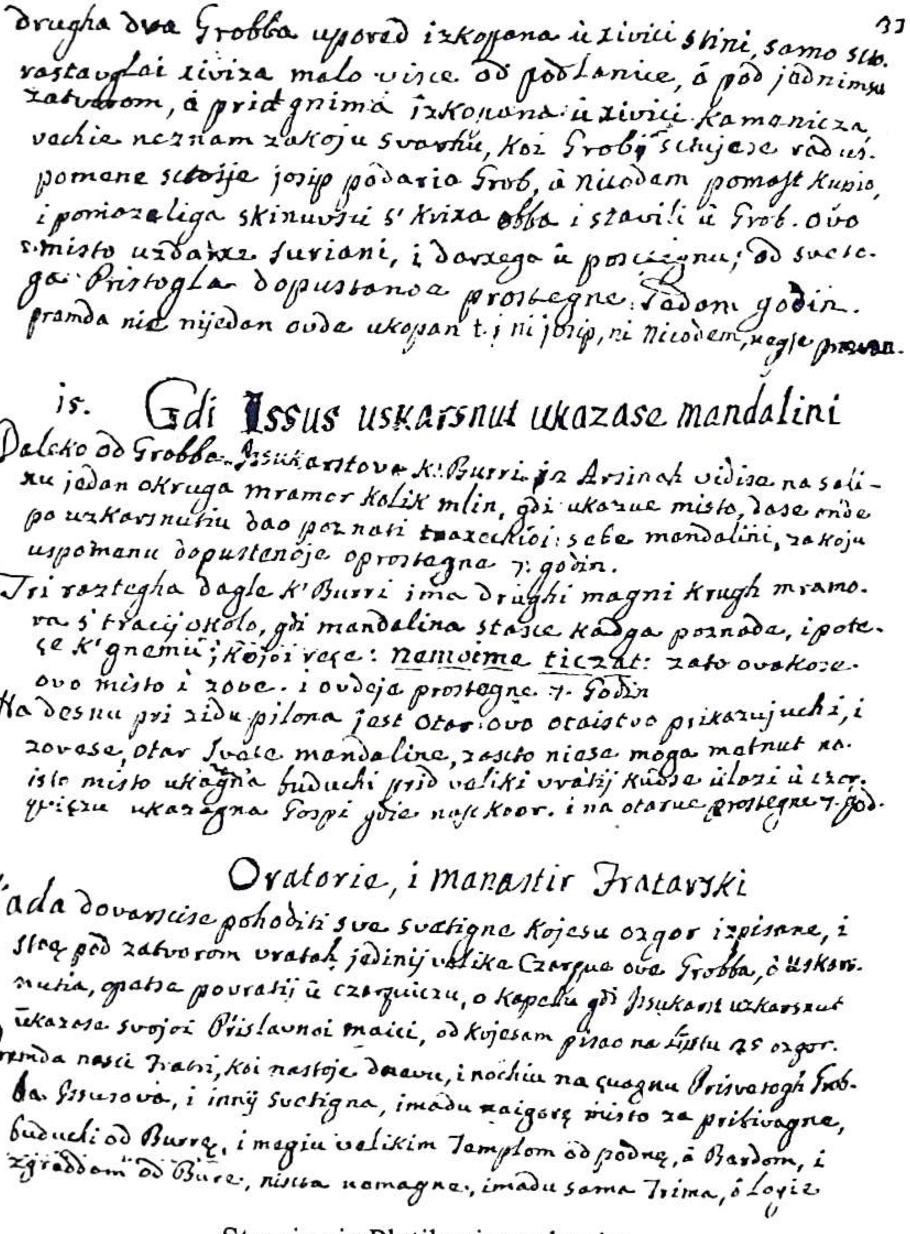
drugha dva Grobba upored izkopana u zivici stini, samo sto ostavglai zivizа malo visce od podlanice, ä pod jednim zatvorom, ä pridgnima izkopana u zivici kamanicza vachie neznam zakoju svarhu, Koi Grobj se chjese vadi uspomene sctoije josip podario Grob, ä Nicodem pomogt kupio, i poriozaliga skinuvsci s' Krixa obba i stavili u Grob. ovo misto uzdarxe Suriani, i doxega u posciegnu; od svetoga Pristogla dopustenoa prostegne sedam godin. premda nie nijedan ovde ukopan t.j ni josip, ni Nicodem, nego prazan. 33

15. Gdi Issus uskarsnut ukazase mandalini

Dalecko od Grobba Jsukarstova K' Burri iz Arsinak vidise na solixu jedan okruga mramor kolik mlin, gdi ukazue misto, dase onde po uzkarsnutju dao poznati sebe mandalini, zakoju uspomanu dopustenoje oprostagna 7. godin.
Tri raztegha dagle K' Burri ima drughi magni krugh mramora s' tracij okolo, gdi mandalina stasce kadga poznada, i potecse k' gnemu; kojoi vece: Namoime ticzat: zato ovakose ovo misto i zove. i ovdeja prostegne 7. Godin
Na desnu pri zidu pilona jest otar ovo otaistvo pikazujuchi, i zovase, otar svete mandaline, zascto niese moga matnut na isto misto ukagna buduchi prid veliki vratij kuda ulozi u czerqvu ukazagna Gospi gdie nasc koor. i na otaru prostegne 7. god.

Ovatorie, i manastir Fratavski

Kada dovarsciese pohoditi sva svetigne kojesu ozgor izpisane, i stoe pod zatvorom vratah jedinij velika Czerqua ova Grobba, ä uskarsnutja, opatse povratij u czerquiczu, o kapelu gdi Jsukarst uzkarsnut ukazase svojoi Prislavnoi maici, od kojesam pisao na Listu 25 ozgor.
Premda nasci Fratri, koi nastoje dravu, i nochiu na quagnu Prisvetogh Grobba Jssusova, i innij svetigna, imadu naigore misto za pribivagna, buduchi od Burre, i megiu velikim Jamplom od podne, ä Bardom, i zgraddom od Bure, nisca nomagne, imadu sama Trima, ä Lozie

Stranica iz Pletikosina rukopisa

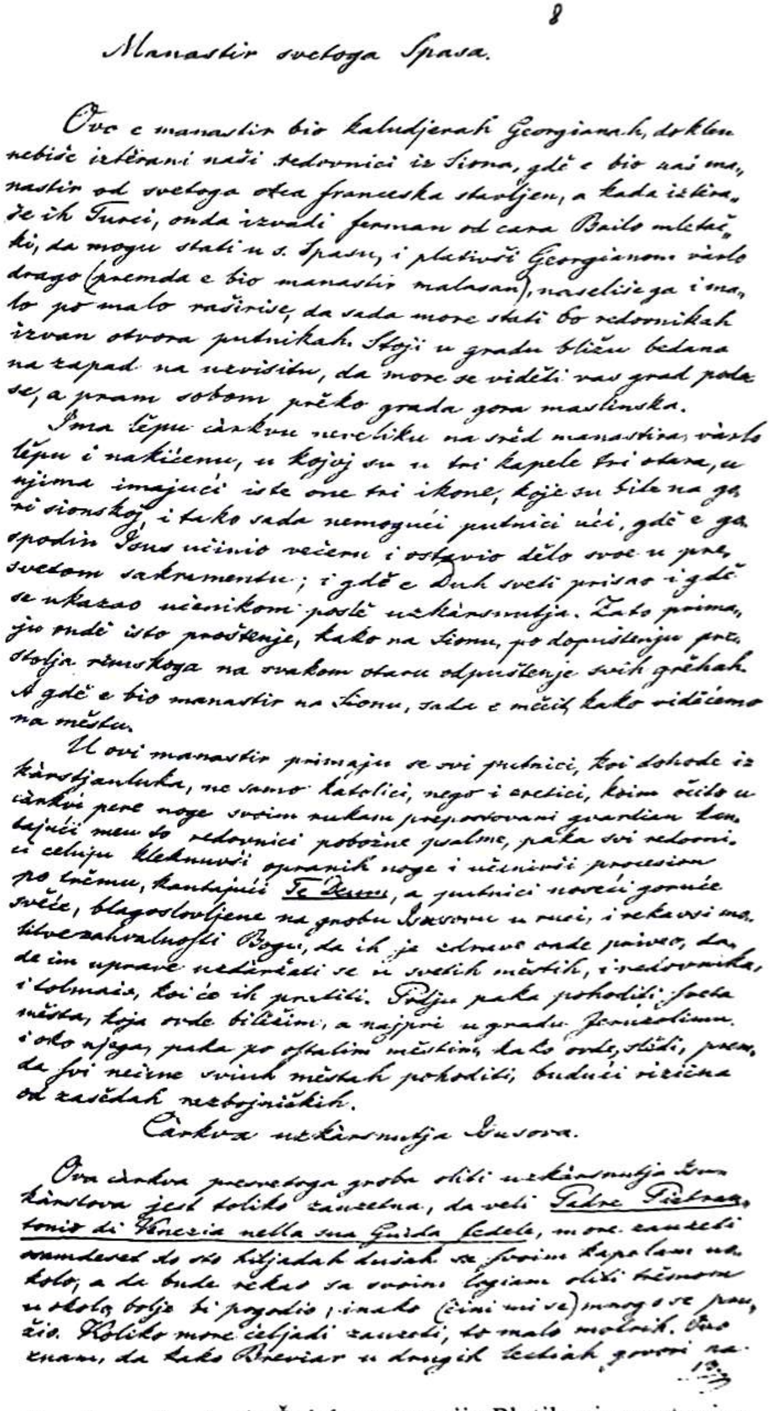
8

Manastir svetoga Spasa.

Ovo e manastir bio kaludjerah Georgianah, doklen nebiše izterani naši redovnici iz Siona, gdi e bio naš manastir od svetoga otca franceska stavljen, a kada izteraše ih Turci, onda izvadi ferman od cara Bailo mletački, da mogu stati u s. Spasu, i plativši Georgianom vàrlo drago (premda e bio manastir malašan), naseliše ga i malo po malo raširiše, da sada more stati 60 redovnikah izvan otvora putnikah. Stoji u gradu bližu bedena na zapad na nevisitu, da more se videti vas grad pod se, a pram sobom prèko grada gora maslinska.
Ima lèpu càrkvu neveliku na srèd manastira, vàrlo lèpu i nakičenu, u kojoj su u tri kapele tri oltara, u njima imajući iste one tri ikone, koje su bile na gori sionskoj, i tako sada nemogući putnici uči, gdi e gospodin Isus učinio večeru i ostavio dèlo svoe u presvetom sakramentu; i gdè e Duh sveti prišao i gdè se ukazao učenikom poslè uzkàrsnutja. Zato prima, jur ondè isto prostenje, kako na Sionu, po dopuštenju prestolja rimskoga na svakom otaru odpuštenje svih grèhah. A gdè e bio manastir na Sionu, sada e mečit, kako vidičemo na mèstu.
U ovi manastir primaju se svi putnici, koi dohode iz kàrstjanluka, ne samo katolici, nego i eretici, koim čitlo u càrkvi pere noge svoim rukam preporštovani gvardian ljubeći mu do redovnici poboine psalme, paka svi redovnici celuju kleknuvši oprane noge i učinivši procesion po càrkvi, kantajući Te Deum, a putnici noseći goruće svèće, blagoslovljene na grobu Isusovu u ruci, i rekavši molitve zahvalnosti Bogu, da ih je zdrave onde privèo, da de im uprave nedàržati se u svetih mèstih, i redovnika, i tolmača, koi će ih pratiti. Potlje paka pohoditi sveta mèsta, koja ovde bilèžim, a najpàrve u gradu Jerusolimu, i oko njega, paka po ostalim mèstom, kako ovde, slidi, pram, da ... svih mèstah pohoditi, buduči ... od zasèdah razbojničkih.

Càrkva uzkàrsnutja Isusova.

Ova càrkva presvetoga groba oliti uzkàrsnutja Gospodinstova jest toliko čaurelna, da veli Padre Pietro Antonio di Venezia nella sua Guida fedele, more zaverti ... do 10 hiljadah dušah sa svoimi kapelami na kolo, a da bude rèkao sa svoimi logiami oliti tribunami okolo, bolje bi pogodio, imalo (čini mi se) mogu se ... Koliko more čeljadi zaverti, to malo mariti. Ovo znam, da kako Breviar u drugih ... govori na...

Stranica rukopisa iz Šulekove verzije Pletikosina putopisa

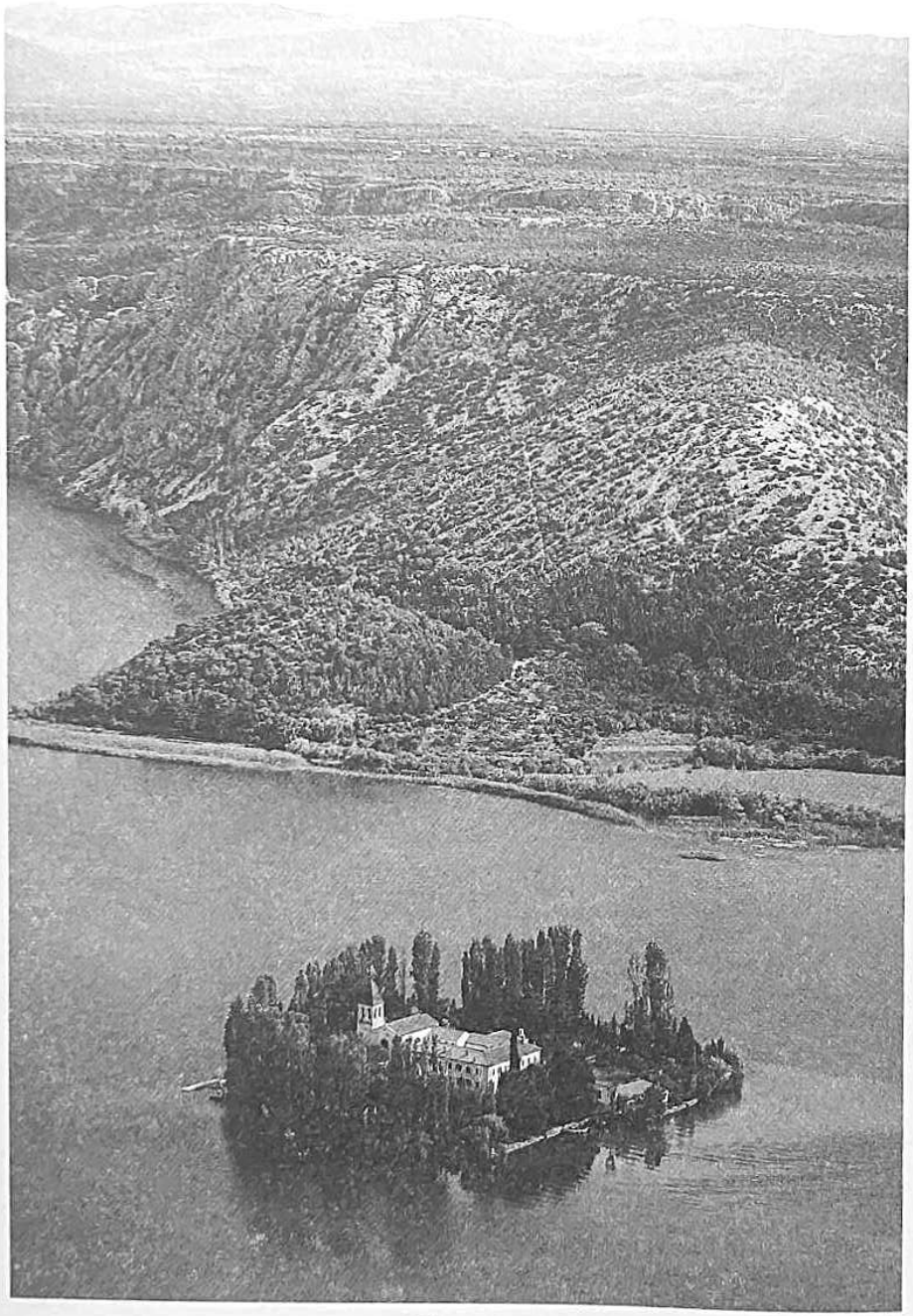

Visovac

Šibenik, Sv. Lovre

Šibenik, bakrorez nepoznata autora, prva polovica 18. st.

Zemljovid dijela Sredozemlja Natalea Bonifacija Šibenčanina u knjizi
Il devotissimo viaggio di Gerusalemme Giovannija Zuallarda iz 1586. godine

vn'anello in dito, dicendo: Riceuete quest'Anello Zani, e per la mia autorità, con questo pegno, virendo il Mare soggetto, voi, e vostri successori, osseruarete ogni

A. Porta Aurea.
B. Porta S. Stephani.
C. doue fù lapidato S. Stefano.
D. Sepolcro della V. M.
E. Giardino d'Olieti.
F. Torrente Cedron.
G. Ponte del Torrente.
H. Sepolture de' Turchi.

Jeruzalem, bakropis Natalea Bonifacija Šibenčanina

Segvita il Viaggio di Bettelem.

A. Gierusalemme.
B. Fonte di Bettsabea.
C. Il Terebinto.
D. Cisterna de' Magi.
E. Torre

Jeruzalem i okolica, bakropis Natalea Bonifacija Šibenčanina

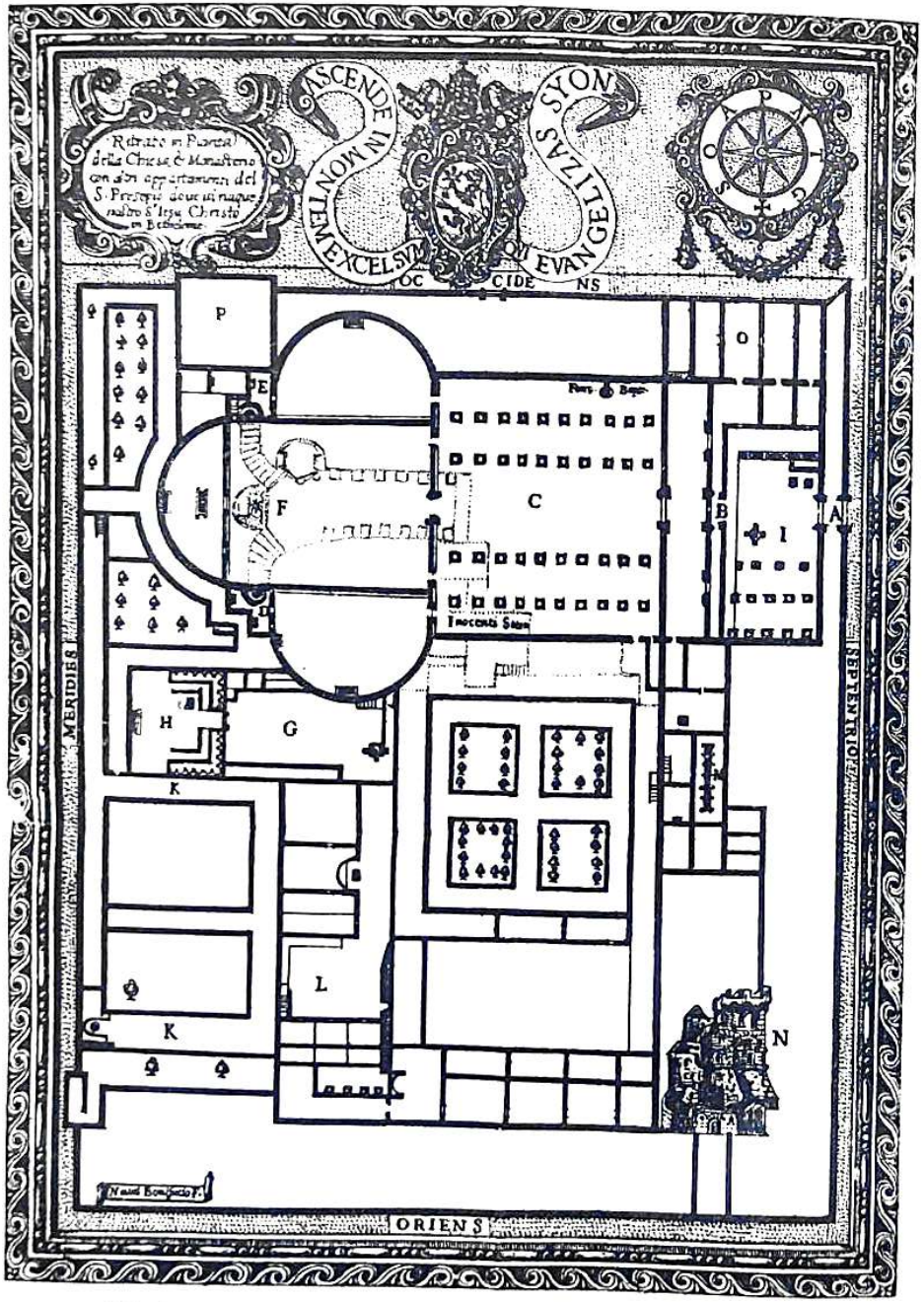

Tloris crkve i samostana Svetih jaslica u Betlehemu,
bakropis Natalea Bonifacija Šibenčanina

SADRŽAJ

Jakov Pletikosa i njegov putopis 5
Putovanje k Jerozolimu god. 1752. 19

Priprava dila 21
Iz Karina do Mletak 22
Iz Mletak do Jeruzolima 25
Izrael 31
Sveti grad Jeruzolim 35
Manastir svetog Spasa 37
Crkva Uskrsnutja Isusova 38
1. Kapela Ukazanja 39
Otar stupa 40
2. Tamnica Is[us]ova 41
3. Cappella longina 42
4. Kapela razdile odiće Isusove 42
5. Crkva s. Jeline 43
6. Našastje S. križa 43
7. Stup pogrda 44
8. Calvario 44
9. Propetje 46
10. Kapela Adamova 47
11. Kamen pomazanja 48
12. Tri Marije 49
13. Prisveti grob Isusa Isukrsta 50
14. Greb Josipa i Nikodema 52
15. Gdi Isus uskrsnut ukaza se Mandalini 53
Oratorije i manastir fratarski 53
Procesion na Veliki petak, koji se čini u Crkvi Prisvetog groba,
prikazujući sprovod mrtva Isukrsta 54
Hor veliki 57
Oganj nebeski koji u Sveti grob slazio je u Veliku subotu a kako sada 58
Pohodenje od šest mista prid Crkvom S. groba 60
1. Poljana prid vrati 60
2. Manastir svete Mandaline 61

3. Kapela Gospina tugovanja 61
4. Sveta Marija na Golgoti 62
5. Melkisedeka posvetilište 62
6. Posvetilište Abrahama 62
Dvor Pilatov 63
Misto fruštanja Isukrstova 64
Palača Irudova 65
Put bolesni o(li) križa 65
Okrug Pilatov – *Arco di Pilato* 67
Susrit Gospin s Isusom pod križom 68
Šimun Cireneo križ primi 68
Kućica ubogog Lazara 68
Kuća bogaca razkošnoga 69
Kuća Veronike 69
Vrata osudenja 70
Gdi žene plakaše Isusa 70
Razlika sveta mista po gradu 70
1. Kuća Šimuna farizeja 71
2. Kuća s. Ane, Gospine majke 71
3. Lokva izkušanja 72
4. Tempal Salomunov 73
5. Tempal prikazanja Gospina 73
6. Vrata plemenita 74
7. Kuća Zebedea 74
8. Kuća Ivana Marka 74
9. Vrata gvozdena 75
10. Tamnica s. Petra 75
11. Kuća Ane biskupa 75
12. Crkva s. Jakova Većega 76
13. Crkva s. Tome apostola 76
14. Kuća triju Marija 77
15. Ospidal s. Jeline 77
Sveta mista izvan grada 78
1. Prisveta gosba večere Isusove 78
2. Misto gdi bi obran s. Matijas na apostolstvo 79
3. Gdi je bilo prineseno tilo s. Stipana 80
4. Gdi se razdiliše apostoli 80
5. Kuća gdi živi i priminu B. D. Marija 80
6. Kuća Kaife 81
7. Misto gdi Žudije otiše privratit B. Gospu s nosila 82

8. Gdi s. Petar plaka je svoj grih 82
9. Vrata đubreta o(li) smradna 83
Dolina Josafata 83
1. Gdi je kamenovan s. Stipan 84
2. Crkva i grob Gospin 85
3. Pećina gdi Isus znoji se krvju 87
4. Vrta Getsemani 88
5. Gdi Gospa ostavi pas s. Tomi 88
6. Gdi staše Gospa kad kamenovau s. Stipana 89
7. Gdi su spavali apostola tri kad Isus moljaše 89
8. Gdi Isus bi ufaćen i vezan 90
9. Potok Cedron 90
10. Grob kralja Josafata 91
11. Grob Absolona 91
12. Grob Zakarije 92
13. Spila s. Jakova Manjeg 92
Vala Gehenon 92
1. Obišenje Judino 93
2. Brdo uvriđenja 94
3. Selo Siloe 94
4. Vrilo Siloe 94
5. Vrilo Gospino 95
6. Gdi je mučen i ukopan Izaija prorok 95
7. Bunar Nehemije 96
8. Njiva krvi 96
9. Sakrivenje apostolsko 97
1. Gihon 97
2. Kraljevske grobnice 98
3. Grobnice sudaca 99
4. Pećina Jeremije proroka 99
Gora maslinska 100
1. Stope Isusove 101
2. Ljudi Galileani 102
3. Gdi Gospa primi palmu 102
4. Grob i pećina s. Pelagije 103
5. Gdi Isus navisti sud 103
6. Gdi apostoli sastaviše Virovanje 104
7. Grobnice proroka 104
8. Betfage 105
9. Procesion u Nedilju palmi 105

10. Vrata zlatna 107
Put od Jeruzolima k Betlemu 107
1. Dolina gigantâ 107
2. Selo zlog vića 107
3. Turan s. Simeona 108
4. Terebinto Gospin 108
5. Gusterna triju kralja 109
6. Kuća Abakuka proroka 109
7. Manastir s. Ilije 110
8. Rama 110
9. Grob Rakele 111
10. Gusterna Davida 111
Grad Betlem 112
1. Velika crkva Betlema 112
2. Misto gdi se porodi Isus 113
3. Prisvete jasle Isusove 115
4. Tri kralja 116
5. Kapela s. Josipa 116
6. Kapela sveti mladinaca 117
7. Grob s. Euzebija iz Kreme 117
8. Grob svete Paule i nje ćeri Eustokije 118
9. Grob s. Jerolima 118
10. Spila s. Jerolima 118
11. Crkva s. Katarine 119
12. Manastir u Betlemu 119
13. Poljana pri templom 120
Mista koja se nahode od Betlema do Ebrona 120
1. Betulija o(li) Betsura 121
2. Grad Tekue 121
3. Selo Salomunovo 121
4. Ribarice Salomunove 122
5. Vrilo zlamenovano 122
6. Manastir s. Jurja 122
7. Selo Gospino 123
8. Udolina Mambre 123
9. Grad Ebron 124
10. Njiva damascenska 124
11. Dolina suza 125
12. Crkva 40 mučenika 126
13. Ter[e]binto staro 126
Putovanje k Jordanu 127
1. Smokvenica koju prokle Isukrst 127
2. Kuća Šimuna gubavoga 128
3. Grob Lazara 128
4. Kuća s. Mandaline 129
5. Kuća s. Marte divice 129
6. Gusterna s. Marte 130
7. Kamen razgovora 130
8. Vrilo apostolsko 130
9. Adomim 131
10. Manastir s. Mojsije 131
11. Grad Jeriko 132
12. Četrdesnica 132
13. Vrilo Elizea proroka 133
14. Jordan rika 135
15. Manastir i crkva s. Ivana K[r]stitelja 136
16. Galgala 137
17. Pustinja s. Jerolima 138
18. Mrtvo more 138
19. Žena Lotova 139
Putovanje iz Jeruzoloma u Emaus 141
1. Gdi Isus pridruži se k učenicim 142
2. Balahasor 142
3. Emaus 143
4. Ramata sophim 143
Putovanje iz Jeruzolima na S. Ivana do Betlema 144
1. Manastir S. Križa 144
2. Crkva gdi se rodio s. Ivan Krstitelj 145
3. Kuća Zakarije 146
4. Pustinja i spila s. Ivana 148
5. Vrilo s. Filipa 149
Rječnik 150
Osobe koje se spominju u *Putovanju* 153
Zemljopisni nazivi koji se spominju u *Putovanju* 209
Napomene uz ovo izdanje 217
Prilozi 222
223

Jakov Pletikosa: Putovanje k Jerozolimu god. 1752.

Nakladnik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" Šibenik
Za nakladnika: Milivoj Zenić
Likovno oblikovanje: Davor Šarić
Računalna obrada teksta: Vilijam Lakić
Lektor: Svemirka Miletić
Tisak: Tiskara "Kačić" Šibenik

Naklada: 1000

UDK 821.163.42-992

PLETIKOSA, Jakov
Putovanje k Jerozolimu god. 1752. / Jakov Pletikosa ; priredili Josip Lisac i Mirjana Šokota. – Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2000. – 240 str. ; 20 cm. – (Knjižnica Bašćina)

ISBN 953-6163-51-9

ISBN 953-6163-51-9

18 -10- 2005
12 -06- 2018
03 -06- 2026

»Narodne novine«, Zagreb - (90) 110745
Oznaka za narudžbu: **UT-XI/11-10**

21 -06- 2017

R2011.

Knjižnica Faust

Krsto Stošić: Benediktinke u Šibeniku
Ivica Poljičak: Šibenik na razmeđu
* * * Kučerin zbornik
(zajedno s Astronomskim društvom "Faust Vrančić")
Ivana Jaramaz-Reskušić: Kazneni sustav u Šibeniku od 14. do 16. st.
* * * Šibensko zdravstvo u Domovinskom ratu
(zajedno s Općom bolnicom Šibenik)
Srećko Badurina: Sugovornik vremena
* * * Vinko Nikolić - 85 godina
(zajedno s MH Šibenik)
* * * 75 godina Očnog odjela Opće bolnice Šibenik
(zajedno s Hrvatskim liječničkim zborom)
Josip Moser: Šibensko munjivo
Ennio Stipčević: Musica incognita: Ivan Lukačić i njegovo doba
* * * Jezikoslovac fra Josip Jurin
(zajedno s MH Primošten)

Knjižnica Uštap

Gašpar Bujas: Izabrane pjesme
Dražen Panjkota: Nebo je zatvoreno
* * * Lirika grude
Joško Stošić Ćorda: Pjesmotvori i ine prljavštine

Bibliographia Sibenicensis

Karmen Krnčević, Željko Krnčević: Bibliografija arheoloških radova šibenskog područja
Drago Marguš: Bibliografija radova o rijeci Krki
(zajedno s NP "Krka")

Monografije

Milan Pelc: Život i djela šibenskog bakroresca Martina Rote Kolunića
(zajedno s NSK Zagreb)
Milan Pelc: Natale Bonifacio
(zajedno s Institutom za povijest umjetnosti)
* * * Šibenska katedrala
* * * Boje zavičaja : Šibensko-kninska županija
* * * Špiro Guberina
(zajedno s HNK u Zagrebu)

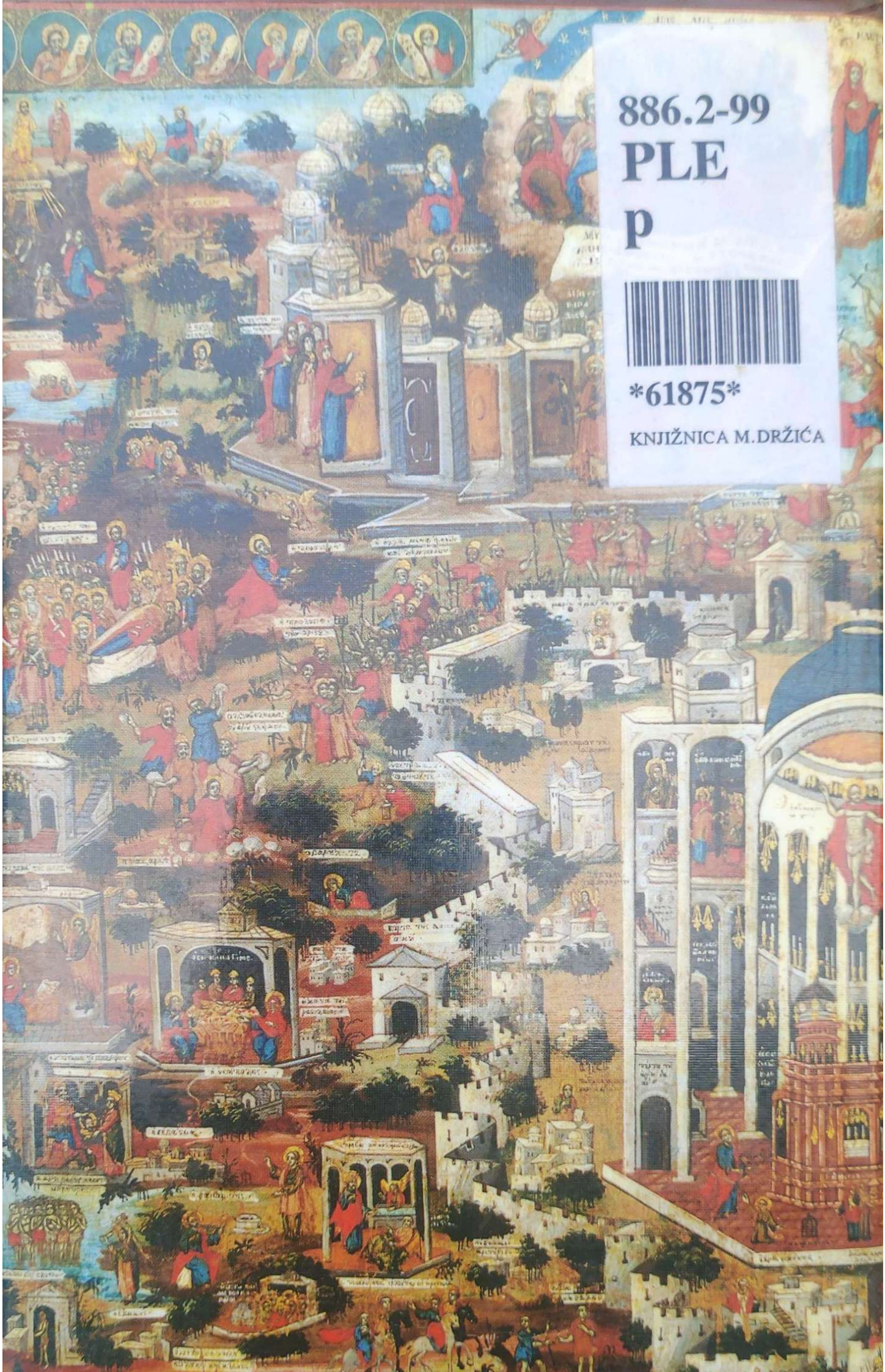

886.2-99
PLE
p

61875

KNJIŽNICA M.DRŽIĆA